

**T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**İHRACAT TEŞVİKLERİNİN İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
(GAZİANTEP İLİNDE BİR UYGULAMA)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet AKÇA

Tez Danışmanı : Yrd.Doç.Dr.Cuma BOZKURT

**GAZİANTEP
OCAK- 2011**

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

İHRACAT TEŞVİKLERİNİN İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
(GAZİANTEP İLİNDE BİR UYGULAMA)

Mehmet AKÇA

Tez Savunma Tarihi: 06.01.2011

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Yrd.Doç.Dr.Ahmet AĞIR

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Doç.Dr.Selahattin BEKMEZ

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd.Doç.Dr.Cuma BOZKURT
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Doç.Dr.İbrahim ASLAN (Başkan)

Yrd. Doç.Dr.Mehmet TEKİNKUŞ

Yrd.Doç.Dr.Cuma BOZKURT

ÖZET

İHRACAT TEŞVİKLERİNİN İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (GAZİANTEP İLİNDE BİR UYGULAMA)

AKÇA, Mehmet
Yüksek Lisans Tezi, İktisat A.B.D.
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Cuma BOZKURT
Ocak 2011, 178 Sayfa

İhracat teşvikleri gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından dış ticaret dengesini lehine döndürmek için ortaya konan ve uygulanan devlet yardımlarından oluşmaktadır. Devlet Yardımları; Yatırım destekleri ve İhracat destekleri olarak iki kısımda kendini göstermektedir. Yatırım desteklerinde bölgesel farklılıkların kaldırılması esas alınırken, ihracat desteklerinde tüm ülke geneli uygulamalar ortaya konmaktadır. İhracatın artması, kapasite artırımı, istihdamın artması, gelirin artması ve refah düzeyin artması ile yakından ilgilidir. İşsizliğin çözümü ve milli gelirin artması ihracat rakamının artmasından geçmektedir. Dolayısıyla, devletin ihracatın artmasında ki rolü yadırganmamalı ve destekler daha etkin hale getirilmelidir. Mevcut durumu da göz önünde bulundurarak Gaziantep ilinde İhracatçı firmalar nezdinde yapılan anket çalışması mevcut durumu ve bu alanda yapılması gerekenleri ortaya koymuştur. Çalışmamızın son kısmında nelerin yapılması gerektiği ifade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Teşvik, Devlet Yardımları, Teşvik Politikaları ve Uygulamaları, Anket Uygulaması

ABSTRACT

EFFECTS OF EXPORT ENCOURAGES ON COMPANIES (A PRACTICE OF GAZIANTEP INDUSTRY)

AKÇA, Mehmet
Postgraduate Thesis, Department of Economy
Yüksek Lisans Tezi, İktisat A.B.D.
Supervisor : Assist.Prof. Cuma BOZKURT
January 2011, Pages of 178

Export encourage consist of state supports which provide of foreign trade balance for in one's favour to turn himself by developed countries and grow up countries. State supports appear to support on investment and export. Investment support generally interest with regional economic differentials for lower and export support dealing with in national status. Our study especially based on the supporting of export and their effects in industries. Increase to export near interest with increase capacity, employment, income and level of prosperity. Analyse of unemployment and increase the national income that near related with increases of export proportion. Therefore state very effective for increase of export and determined to progress. We can offer some propose the result chapter. We bring up to present practise and How will be condition that facilities of problems. I hope that this study will appreciate to formal institutions and civil community associations and however attain to purpose.

Key words: Encourage, State Supports, Encourage politics and practices and inquiry

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.GİRİŞ	1
1.2.1. TEŞVİK KAVRAMININ TANIMI, KAPSAMI VE AMACI	2
1.1.1. Teşvik kavramı.....	2
1.1.2. İhracat teşviklerinin tanımı.....	4
1.1.2.1. Amaçlarına göre teşvikler	5
1.1.2.2. Finansal teşvikler	6
1.3. DIŞ TİCARET TEŞVİKLERİ	6
1.3.1. İlk ihracat teşvikleri.....	7
1.3.2. İlk teşvik uygulama birimi.....	7
1.3.3. Cumhuriyet sonrası.....	8
1.3.3.1. İlk teşvik iptali ve ilk ihracat vergisi istisnası	8
1.3.3.2. Planlı dönem	8
1.3.3.3. 1980 sonrası uygulamalar	9
1.4. ÜLKEMİZDE İHRACAT TEŞVİKLERİNİN GEÇMİŞİNİN YAPISI VE POLİTİKASI	10
1.4.1.Ülkemizde ihracat teşviklerinin geçmişinin yapısı.....	10
1.4.2.Türkiye’de devlet yardımları politikası.....	12
1.5. İHRACATA YÖNELİK DEVLET YARDIMLARI UYGULAMASI	14
1.5.1.KDV istisnası ve iadesi.....	14
1.5.1.1. İhracatta KDV istisnası ve iadesi	14
1.5.1.1.1. Mal ihracatı.....	14
1.5.1.1.2. İhracat istisnasının beyanı.....	15
1.5.1.2. İhracat istisnasına ilişkin özel durumlar	16
1.5.1.2.1. Yurt dışına satılmak üzere mal gönderilmesi	16
1.5.1.2.2. Yurt dışındaki inşaatlara makine ve ekipman götürülmesi ...	16
1.5.1.2.3. Yurt dışına mal kiralanması	16

1.5.1.2.4. Transit ihracat	17
1.5.1.2.5. Millileşmemiş malların satışı	17
1.5.1.2.6. İhracat sayılan yurtiçi satışlar	17
1.5.1.2.7. Sınır ve kıyı ticareti	17
1.5.1.2.8. Serbest bölgelere mal gönderilmesi	18
1.5.1.2.9. Aynı sermaye ihracı	18
1.5.1.2.10. Özel matrah şekline göre vergilenen malların ihracı.....	18
1.5.1.2.11. Gemilere yapılan teslimler	18
1.5.1.2.13. Posta ile yurt dışına mal gönderilmesi	19
1.5.1.2.14. İhraç edilen malların geri gelmesi	19
1.5.1.2.15. İhracatta uygulanan vade farkları	19
1.5.1.2.16. Navlun ve sigorta bedellerinin durumu	19
1.5.1.2.17. Bavul ticareti	20
1.5.1.2.18. Bavul ticareti yoluyla ihracat yapanlara teslim edilen mallar için tecil -terkin uygulanması.....	21
1.5.1.2.19. İhraç kaydıyla yapılan teslimlerde tecil - terkin uygulaması	22
1.5.1.3. Tecil - terkin işlemleri	23
1.5.1.3.1. Geçici ithal, geçici muaflık ve dahilde işleme rejimleri kapsamında ithal edilen mallar.....	24
1.5.1.3.2. Kendi üretiminin yanı sıra fason imalat da yaptıranlar.....	25
1.5.1.3.3. Fason iş yapanlar.....	25
1.5.1.3.4. Sanayi sicil belgesi almamış olanlar	25
1.5.1.3.5. Gümrük beyannamesinin teyidi.....	25
1.5.1.3.6. Gümrük beyannamesinde imalatçının adının olmaması.....	26
1.5.1.3.7. İmalatçı faturasının ihracat faturasından sonra düzenlenmesi	26
1.5.1.3.8. Gümrük beyannamesinde birden fazla imalatçı olması.....	26
1.5.1.3.9. İhracattan sonra ortaya çıkan ödemeler.....	26
1.5.1.3.10. Aleyhte oluşan kur farkları.....	26
1.5.1.3.11. Başkasının kotası üzerinden ihracat.....	26
1.5.1.3.12. İmalatçının pişmanlıkla beyanname vermesi	27
1.5.1.4. Tecil-Terkin uygulamasının ihtiyarılığı.....	27
1.5.1.4.1. İhraç kaydıyla yapılan teslimlerde tecil, terkin ve iade edilecek KDV'nin hesaplanması	27
1.5.1.4.2. Tecil- Terkin kapsamındaki teslimler için yapılacak işlemler	28
1.5.1.4.3. Satıcıların KDV beyanı.....	28
1.5.1.5. Terkin ve iade işlemi.....	29
1.5.1.6. Hizmet ihracı	30
1.5.1.6.1. Hizmetlerin KDV karşısındaki durumu	30
1.5.1.6.2. Yasal düzenlemeler	30
1.5.1.6.3. Yurt dışından sağlanan hizmetler	30

1.5.1.6.4. Yurt dışındaki firmaların Türkiye’de hizmet yapması	31
1.5.1.6.5. Türkiye’de faydalanılması	31
1.5.1.6.6. Yurt dışında yapılan hizmetler	32
1.5.1.6.7. Yolcu beraberinde eşya ihracı	32
1.5.1.6.8. İstisnadan yararlanacak alıcılar	33
1.5.1.6.9. İstisna kapsamında işlem yapacak satıcılar	33
1.5.1.6.10. İstisna kapsamına giren işlemler	33
1.5.1.6.11. Satıcılar tarafından yapılacak işlemler	33
1.5.1.6.12. Alıcılar tarafından yapılacak işlemler	34
1.5.1.7. İadenin yapılması	34
1.5.1.7.1. İadenin gümrük çıkışında yapılması	34
1.5.1.7.2. İadenin yurt dışına çıkıştan sonra alınması	34
1.5.1.7.3. Verginin elden iadesi	34
1.5.1.7.4. İadenin avans olarak önceden ödenmesi	35
1.5.1.7.5. İadenin " Yetki Belgeli" aracı firmalar tarafından yapılması	35
1.5.1.7.6. Yetki belgesinin verilmesi	35
1.5.1.7.7. Belge düzeni	35
1.5.1.7.8. İadedden sonra yapılacak işlemler	36
1.5.1.7.9. Satıcının istisna kapsamındaki satışlarla ilgili ödevleri	36
1.5.1.8. İhracat istisnasından doğan KDV’nin iadesi ve iade için aranılan belgeler	36
1.5.1.8.1. Gümrük beyannameli mal ihracında; gümrük beyannamesi ...	36
1.5.1.8.2. Gümrük beyannameli mal ihracında; ihraç edilen malların satış faturaları	37
1.5.1.8.3. İndirilecek KDV listesi	37
1.5.1.8.4. İhraç edilen malın bünyesine giren KDV hesaplaması	38
1.5.1.8.5. İhraç kaydıyla teslimler için tecil-terkin uygulamasında gümrük beyannamesi	38
1.5.1.8.6. Satış faturaları	38
1.5.1.8.7. İndirilecek KDV listesi	38
1.5.1.8.8. Dahilde işleme ve geçici kabul rejimi kapsamında tecil-terkin uygulamasında dahilde işleme veya geçici kabul izin belgelerinin onaylı örneği	39
1.5.1.8.9. Alıcı adına düzenlenen YMM raporu	39
1.5.1.8.10. Satış faturaları	39
1.5.1.8.11. Hizmet ihracı istisnasında fatura fotokopisi	39
1.5.1.8.12. Döviz alım belgesi	40
1.5.1.8.13. İndirilecek KDV listesi	40
1.5.1.8.14. İhraç edilen hizmetin bünyesine giren KDV hesaplaması.....	40
1.5.1.8.15. Yolcu beraberinde eşya ihracında onaylı fatura ve çekler.....	40
1.5.1.8.16. İndirilecek KDV listesi	41
1.5.1.8.17. İhraç edilen malların bünyesine giren KDV hesaplaması	41
1.5.1.8.18. Aracı firmaların düzenlediği icmaller	41

1.5.1.9. Bavul ticaretinde	41
1.5.1.9.1. Onaylı özel fatura	41
1.5.1.9.2. Döviz alım belgesi	42
1.5.1.9.3. İndirilecek KDV listesi	42
1.5.1.9.4. İhraç edilen malların bünyesine giren KDV hesaplaması	43
1.5.1.9.5. Bavul ticaretinde tecil-terkin uygulamasına ilişkin aranılan belgeler	43
1.5.1.10. Sınır ve kıyı ticaretinde : sınır veya kıyı ticareti yetki belgesi	43
1.5.1.10.1. Tahakkuk varakası	44
1.5.1.10.2. İndirilecek KDV listesi	44
1.5.1.10.3. İhraç edilen malların bünyesine giren KDV hesaplaması	44
1.5.1.11. İhracattan doğan KDV iadesinin yapılması	44
1.5.1.11.1. Nakit iade	45
1.5.1.11.2. Teminatla iade	45
1.5.1.11.2.1. İndirimli teminat uygulaması	45
1.5.1.11.2.2. Teminat tutarı %8 olarak belirlenen I. grup mükellefler: ihracatçılar	46
1.5.1.11.2.3. İmalatçılar ve imalatçı-ihracatçılar	46
1.5.1.11.2.4. Teminat tutarı % 4 olarak belirlenen II. grup mükellefler: dış ticaret sermaye şirketleri ile sektörel dış ticaret şirketleri	47
1.5.1.11.3. Teminat aranılmayan kuruluşlar	48
1.5.1.11.4. Yeminli mali müşavir tasdik raporuyla iade	48
1.5.1.11.5. Maliye bakanlığı inceleme elemanı raporuyla iade	49
1.5.1.11.6. Mahsuben iade	49
1.5.2. Kaynak kullanımı destekleme fonu (KKDF)	50
1.5.3. Vergi, resim ve harç İstisnası	51
1.5.3.1. Belgesiz işlemler.....	51
1.5.3.2. Belgeli işlemler	52
1.5.3.3. Vergi, resim harç istisnası almak için gerekli bilgi ve belgeler	56
1.6. DAHİLDE VE HARIÇTE İŞLEME REJİMİ VE UYGULAMALARI	56
1.6. 1. DAHİLDE İŞLEME REJİMİNİN TANIMI, AMACI, FAYDALARI VE UYGULAMAYA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER	56
1.6.1.1. Dahilde işleme rejiminin tanımı	56
1.6.1.2. Dahilde işleme rejiminin amacı	57
1.6.1.3. Dahilde işleme izin belgesi, süresi ve belgenin kapatılması.....	58
1.6.1.4. Dahilde işleme tedbirlerine uyulmaması halinde uygulanan yaptırımlar.....	60
1.6.2. DAHİLDE İŞLEME TEDBİRLERİ	61

1.6.2.1. Şartlı muafiyet sistemi	61
1.6.2.1.1. Teminat ve İndirimli Teminat Uygulaması.....	61
1.6.2.1.2 Eşdeğer eşya uygulaması	63
1.6.2.1.2.1. Eş değer eşya uygulamasına yönelik mevzuat	63
1.6.2.1.2.2. Eşdeğer eşya kullanımı	64
1.6.2.1.2.3. Eşdeğer eşya uygulamasında KDV sorunu	64
1.6.2.1.3. Yurt içi alım	66
1.6.2.1.4. Telafi edici vergi	66
1.6.2.2. Geri Ödeme Sistemi	67
1.6.3. DAHİLDE İŞLEME REJİMİNDE KDV UYGULAMASI	68
1.6.3.1. Şartlı muafiyet sisteminde KDV	68
1.6.3.2. Geri ödeme sisteminde KDV	69
1.6.3.3. Dahilde işleme rejiminde tecil-terkin uygulaması	69
1.6.3.3.1. Dahilde işleme rejimi kapsamında tecil-terkin uygulanabilmesi	
için gerekli şartlar	70
1.6.3.3.2. Tecil -Terkin uygulaması	71
1.6.3.3.3. Terkin - iade İşlemleri	72
1.6.4. HARIÇTE İŞLEME REJİMİ	73
1.6.4.1. Hariçte işleme rejimi	73
1.6.4.2. Hariçte işleme rejimi mevzuatı	73
1.6.4.3. Hariçte işleme rejimi ile ilgili merciler	73
1.6.4.4. HİİB almak için gerekli belgeler	73
1.6.4.5. Hariçte işleme izin belgesi süreleri.....	74
1.6.4.6. Hariçte işleme izin belgeleri taahhüt kapatma	74
1.6.4.7. Hariçte işleme izin belgeleri kapsamında ihracatçı birliklerinin	
görevleri	74
1.6.4.8. Hariçte işleme izin belgeleri kapsamında müeyyide	74

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. İHRACATA YÖNELİK NAKDİ DEVLET YARDIMLARI VE

İHRACAT KREDİLER	75
2.1.1. İhracata yönelik nakdi devlet yardımları	75
2.1.1.1. İhracata yönelik devlet yardımları tanımı, kapsamı ve amacı	76
2.1.1.2. Araştırma – Geliştirme (Ar-Ge) yardımları.....	77
2.1.1.2.1. AR-GE faaliyetlerinin proje bazında desteklenmesi.....	79
2.1.1.2.2. Projelere sermaye desteği sağlanması	80
2.1.1.3. Yurt dışında süzenlenen fuara ve sergilere milli düzeyde veya bireysel	81

katılımın desteklenmesi	
2.1.1.3.1. Yurt dışı fuarlara ilişkin organizatör tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi	82
2.1.1.3.2. Sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılımların desteklenmesi	82
2.1.1.3.3. Başvuru prosedürü	83
2.1.1.3.4. Hedef ülke bazında ilave fuar desteği ve geçici ilave fuar desteği ...	83
2.1.1.3.4.1. Ödeme esasları	84
2.1.1.3.4.2. Ürün teşhir şartı	84
2.1.1.3.4.3. Stand alanı	84
2.1.1.3.4.4. Katılımcı firmanın yükümlülükleri ve diğer hususlar	84
2.1.1.3.4.5. Pazarlamacı firmaların desteklenmesi	85
2.1.1.4. Çevre koruma yardımları.....	85
2.1.1.5. Pazar araştırması ve pazarlama desteği	88
2.1.1.6. Eğitim yardımları	90
2.1.1.7. İstihdam yardımı	92
2.1.1.8. Yurtdışı ofis – mağaza açma, işletme ve marka tanıtım faaliyetlerine ilişkin destekler	92
2.1.1.8.1. Mağaza, ofis, showroom ve depoların Desteklenmesi.....	92
2.1.1.8.2. Tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi	93
2.1.8.3. Yurt dışı marka tescil faaliyetlerinin desteklenmesi	93
2.1.1.9. Turquality'nin desteklenmesi.....	93
2.1.1.9.1. İhracatçı birlikleri, üretici dernekleri, üretici birliklerinin desteklenmesi.....	95
2.1.1.9.2. Marka destek programı kapsamında alınan şirketlerin desteklenmesi	96
2.1.1.9.3. Turquality destek programı kapsamına alınan şirketlerin desteklenmesi.....	97
2.1.1.9.4. Turquality programının desteklenmesi.....	97
2.1.2. EXİMBANK TARAFINDAN SAĞLANAN İHRACAT KREDİLERİ	98
2.1.2.1. Kısa vadeli ihracat kredileri	98
2.1.2.1.1. Sevk öncesi ihracat kredileri	98
2.1.2.1.2. Dış ticaret şirketleri (DTŞ) kısa vadeli ihracat kredisi	99
2.1.2.1.3. İhracata hazırlık kredileri	99
2.1.2.1.4. KOBİ ihracata hazırlık kredileri	99
2.1.2.2. Özellikli krediler	100
2.1.2.2.1. Sevk öncesi reeskont kredisi	100
2.1.2.2.2. Kısa vadeli ihracat alacakları iskonto programı	100
2.1.2.2.3. Yurt dışı mağazalar yatırım kredisi.....	100
2.1.2.2.4. Özellikli ihracat kredisi	101
2.1.2.2.5. Gemi inşa ve ihracatı finansman programı	101

2.1.2.2.6. Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerine yönelik teminat mektubu programı	101
2.1.2.2.7. Yurtdışı müteahhitlik hizmetleri köprü kredisi	101
2.1.2.3. Döviz kazandırıcı hizmetler kapsamındaki krediler	102
2.2.3.1. Uluslararası nakliyat pazarlama kredisi (karayolu/ denizyolu / havayolu)	102
2.1.2.3.2. Turizm pazarlama kredisi	102
2.1.2.3.3. Döviz kazandırıcı hizmetler kredisi	102
2.1.2.4. Dünya bankası kaynaklı krediler	103
2.1.2.4.1. İhracat finansmanı aracılık kredisi (EFIL IV)	103
2.1.2.4.2. İhracata dönük üretim finansman kredisi	103
2.1.2.4.3. Yurt dışı fuar katılım kredisi	103
2.2. NAKDİ DEVLET YARDIMLARININ ETKİNLİĞİNİN ARTTIRILMASI	104
2.3. NAKDİ DEVLET YARDIMLARININ İŞLETMELERE ETKİLERİ	105
2.4. TABLOLARIN DİLİYLE GAZİANTEP	107

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MATERYAL VE YÖNTEM	111
3.1. Araştırmanın amacı	111
3.2. Araştırmanın sayıtlıları	111
3.3. Araştırmanın Kapsamı	111
3.4. Araştırmanın Yöntemi	112
3.5. Araştırmanın hipotezleri	112

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. 1. VERİLER VE DEĞERLENDİRME	113
4.2. ANKET ÇALIŞMASINA DAİR BİLGİLER	114
4.2.1. Anket sorularının değerlendirilmesi	114

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER	135
5.1. Anket sonucunda elde edilen bilgiler	135
5.2. İhracat teşviklerinden etkin faydalanılması için yapılacak önlemler	136
5.3. Sonuç	140

KAYNAKÇA

Kaynakça	143
----------------	-----

EKLER :

TABLolar VE GRAFİKLER LİSTESİ

TABLolar:

Tablo 2.1.1.4.1 : 97/ 5 Sayılı tebliğ’de sayılan belgeler dışında destek sağlanan belgeler	88
Tablo 2.1.1.8.1.: Yıllık Destek Limitleri	93
Tablo 2.1.1.8.2.1 : Yurt dışı ofis – mağaza destek limitleri	94
Tablo 2.4.1 : İhracatta Gaziantep’in Türkiye de ki yeri	107
Tablo 2.4.2: İllere göre ihracatçı firma dağılımı – ilk 1000 firma	108
Tablo 2.4.3: 2009 Yılında ülkemizden gerçekleşen ihracat rakamları ve illeri	108
Tablo 2.4.4: Bölge illeri arasında Gaziantep’in yeri	109
Tablo 2.4.5: 2009 yılında Gaziantep’den en fazla ihracat yapılan 10 ülke	109
Tablo 2.4.6: 2009 yılında Güneydoğu ihracatçı birliklerince gerçekleştirilen kaydi ihracat değerlerine göre 10 firma sıralaması	110
Tablo 2.4.7: Gaziantep’in teşviklerden faydalanma durumu	131
Tablo 4.2.1. : İhracatın firma türlerine göre dağılımı	114
Tablo 4.2.2. : İhracata dönük yapılan giderlerin oransal dağılımı	115
Tablo 4.2.3. : İhracat departmanında yer alan personel sayıları	116
Tablo 4.2.4. : Son iki yıl içerisinde toplam üretimde ihracatın payı	117
Tablo 4.2.5. : İhracatın artmasının firmaları etkileme oranları	118
Tablo 4.2.6. : İhracatı etkileyen faktörler	119
Tablo 4.2.7. : Devlet yardımlarından faydalanma durumu	120
Tablo 4.2.8. : Devlet yardımlarından daha önce faydalanma durumu	121
Tablo 4.2.9. : Firmaların diğer teşviklerden faydalanma durumu	122

Tablo 4.2.10. : Teşviklerden hangi yollarla faydalanmak isteği	123
Tablo 4.2.11. : İhracat teşviklerine başvurunun on-line olmasının kazanımları	124
Tablo 4.2.12. : Firmalar tarafından on-line verilmesi istenilen belgeler	125
Tablo 4.2.13. : Dahilde işleme izin belgesinin ihracat üzerinde ki etkisi	126
Tablo 4.2.14. : Firmaların ihracata yönelik giderleriniz kalemleri	127
Tablo 4.2.15. : Son 3 yıl içerisinde gerçekleştirilen ihracatın dağılımı	128
Tablo 4.2.16. : Gaziantep'te ki firmaların planlanan ihracat yönü	129
Tablo 4.2.17. : İhracatın sürecinde kurumlardan kaynaklanan sorunlar dağılımı	130
Tablo 4.2.18. : İhracat teşviklerinin işletmeler üzerinde ki etkileri.....	132

GRAFİKLER :

Grafik 4.2.1 : İhracatın firma türlerine göre dağılımı	114
Grafik 4.2.2 : İhracata dönük yapılan giderlerin oransal dağılımı	115
Grafik 4.2.3. : İhracat departmanında yer alan personel sayıları	116
Grafik 4.2.4. : Son iki yıl içerisinde toplam üretimde ihracatın payı	117
Grafik 4.2.5. : İhracatın artmasının firmaları etkileme oranları	118
Grafik 4.2.6. : İhracatı etkileyen faktörler	119
Grafik 4.2.7. : Devlet yardımlarından faydalanma durumu	120
Grafik 4.2.8. : Devlet yardımlarından daha önce faydalanma durumu	121
Grafik 4.2.9. : Firmaların diğer teşviklerden faydalanma durumu	122
Grafik 4.2.10. : Teşviklerden hangi yollarla faydalanmak isteği	123
Grafik 4.2.11 : Başvuru sayısı artar	124
Grafik 4.2.12 : Zaman kaybını önler	124
Grafik 4.2.13. : Başvuru takibi kolaylaşır	124
Grafik 4.2.14. : Firmalar tarafından on-line verilmesi istenilen belgeler	125
Grafik 4.2.15. : Dahilde işleme izin belgesinin ihracat üzerinde ki etkisi	126
Grafik 4.2.16. : Firmaların ihracata yönelik giderleriniz kalemleri	127
Grafik 4.2.17. : Son 3 yıl içerisinde gerçekleştirilen ihracatın dağılımı	128
Grafik 4.2.18. : Gaziantep'te ki firmaların planlanan ihracat yönü	129
Grafik 4.2.19. : İhracatın sürecinde kurumlardan kaynaklanan sorunlar dağılımı	130
Grafik 4.2.20 : Kurumlarda yaşanan sorunların durumu	131
Grafik 4.2.21. : Karşılaşılan sorunların türleri	131
Grafik 4.2.22. : Cevap vermeyenler çıktıktan sonra ki dağılımı	131
İhracat teşviklerinin işletmeler üzerinde ki etkileri	133
Grafik 4.2.24. : Cevap vermeyenler çıkıldıktan sonra	133

KISALTMALAR LİSTESİ

AATUHK: Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun

AB: Avrupa Birliği

AR-GE: Araştırma-Geliştirme

DFİF: Destekleme Fiyat İstikrar Fonu

DİR: Dahilde İşleme Rejimi

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

DTM: Dış Ticaret Müteşarlığı

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

DTSS: Dış Ticaret Sermaye Şirketi

EXİMBANK: Export-İmport Bank (İhracat Kredi Bankası)

GB : GÜMRÜK BİRLİĞİ

KDV: Katma Değer Vergisi

KKDF: Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

İBGS : İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği

İGEME: İhracatı Geliştirme ve Etüd Merkezi

İTO: Uluslar arası Ticaret Örgütü

OGT : ORTAK GÜMRÜK TARİFESİ

S.D.S (SDTS): Sektörel Dış Ticaret Şirketleri

T.C.M.B: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TÜBİTAK: Türkiye Bilim Teknik Araştırma Kurumu

TTGV: Türkiye Teknoloji Tanıtma ve Geliştirme Vakfı

T.P.K.K: Türk Parasını Kıymetini Koruma Kanunu

VUK: Vergi Usul Kanunu

W.T.O: Dünya Ticaret Örgütü

YMM : Yeminli Mali Müşavir

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. GİRİŞ

İhracat teşvikleri ülkelerin gelişim durumları ve hızlarına bağlı olarak değişkenlikler arz etmektedir. Ülkeler verilen teşviklerle geri dönüşüm durumlarını değerlendirip, ülke ekonomisine sağlayacağı katkıları uzun dönemde kendi lehine çevirmek amacıyla teşvik politikası uygulamaktadır. Teşvikler mevcut yatırımların şekillenmesinde ve bölgesel yatırımları şekillendirmek amacıyla düzenlendiği gibi Globalleşen dünya şartlarında rekabetçi firmaların oluşumu ve Dünya kamuoyunda söz sahibi olmak içinde teşvik politikaları uygulanmaktadır. Bu sayede siyasi gücün etkinliği Ekonomik güçle de perçinleşmektedir.

İhracat Teşvikleri bütün firmalar açısından hayati önem taşımaktadır. KDV İadesiyle, Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında gerçekleştirdiği işlemlerde ki kazanımları ve Devlet Yardımı olarak verilmiş olunan desteklerle ihracatçının rekabet gücü arttırılmış, markalaşma ve kapasite artırımları sağlanmış olur. Teşviklerle işletmeler, yeni yatırım alanlarına kavuşarak, ürün çeşitliği ve kalite yi de beraberinde getirecektir. İstihdamın önü açılacak ve büyüme stratejileri devreye girecektir. Teknoloji ve İletişim hızla geliştiği ve “Küresel Köy” olgusunun ağırlık kazandığı günümüzde Devletlerin etki alanlarının genişlemesi ve etkinliğinin Ekonomik etkenlerle kendini göstereceğinden güçlü ekonomik yapıya kavuşmakta, rekabetçi, kendi sınırlarına sığmayan, uluslararası markalaşan firmaların çokluğuyla mümkün olacaktır. Bundan dolayı sağlanan İhracat Teşvikleri işletmenin gücüne güç katacak ve gelişimini hızlı bir şekilde ortaya koymasından önem arz edecektir.

Ülkelerin Dış Vizyonuna dönük yapacağı bu Stratejik Planlama etkin uygulanmalı ve bürokratik engellerin olmadığı ve daha şeffaf bir şekilde uygulanmasına dönük çalışmalar yapılmalıdır. Sonuç bölümünde bu konuyu daha anlaşılır olarak ortaya koymaya çalışılmıştır.

Gaziantep uygulaması bölümümüzde ise; Gaziantep’de ki firmaların İhracat Teşviklerini sadece vergisel teşviklerden oluştuğu kanısı hakim olmakta, Devlet Yardımları Kısmı ile ilgilenmedikleri görülmektedir. Oysa ki Devlet Yardımları, Firmaların; Uluslar arası Markalaşmasına, Pazar Araştırması yapmasına, Yurt İçi ve Yurt Dışı Fuarlara etkin katılmasına, Nitelikli Eleman buldurmasına, Çevresine daha duyarlı olmasına ve özellikle Kurumsallaşmasında ciddi rol oynayabilecek destekler içermesine rağmen geçmiş yıllarda ki faydalanma oranları oldukça düşük seviyede kalmıştır. Oysa ki Gaziantep son yıllarda çok hızlı büyüyen bir yapıya kavuşmasına rağmen, ihracatta ciddi payı bulunmasına karşın bu desteklerden yeteri kadar faydalanmadığı bir gerçektir.

Devlet İhracat Teşviklerini daha anlaşılır ve amacına uygun hale getirilirse, Firmaların bu Desteklerden daha fazla yararlanacağı bir gerçektir. Çünkü Devlet yukarıdaki gerekçelere dayanarak İhracatın artmasında ki rolü yadırganmamalıdır. Umarım bu çalışma ilgili kurumlar tarafından dikkatli bir şekilde ele alınarak değerlendirilir ve İhracat Destekleri istenilen konuma kavuşmuş olur.

1.2. TEŞVİK KAVRAMININ TANIMI, KAPSAMI VE AMACI

1.2.1. Teşvik kavramı

Ekonomik literatürde “teşvik” kavramı, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi veya gayri maddi destek, yardım ve özendirme olarak tanımlanır. (Çiloğlu, 2005)

Tanımdan anlaşılacağı üzere, ekonomik teşviklerin temelinde, kaynakların, ülke ekonomisi açısından daha yararlı olduğu kabul edilen alanlara yönlendirilmesi söz konusudur. Burada en önemli husus, teşvikler ile ulaşılmak istenilen hedeflerin neler olduğu ve bunlara karşılık ne gibi ödünler verileceğidir. Devletlerin teşvikler ile neleri amaçladığı uyguladıkları ekonomik sisteme göre değişmekle birlikte temel hedef, genel anlamda halkın refah seviyesinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır.

Teşvik kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için temel özelliklerini açmakta yarar vardır. Bu özellikleri altı ana başlıkta incelemek mümkündür;

a) Teşvikler, devlet tarafından verilir.

b) Teşvikler, genellikle özel kesime verilmekle birlikte kamu teşebbüslerine de verilebilmektedir.

c) Teşvikler, devlete bir maliyet yükler. Bu,

- Nakdi teşvikler ucuz kredi ve hibeler yoluyla yapılan transferler nedeniyle kamu fonlarının azalmasından kaynaklanacağı gibi,

- Vergisel teşviklerde tahakkuk etmiş veya gelecekte tahakkuk edecek bir devlet gelirinun bağışlanmasından kaynaklanan gelir azalması şeklinde de olabilir.

d) Teşvikler, devlet açısından gelir kaybı veya fon azalmasına neden olurken, firmalar açısından bir “yararı” ifade eder.

e) Teşvikler, yatırımın mahiyetini, bölgesini, sektörünü, büyüklüğünü ve zamanlamasını etkilemek amacıyla dönük olarak kullanılır.

f) Teşvikler, dolaylı veya dolaysız verilebilir.

g) Teşvikler, açık veya gizli olabilir.

Ekonomik ve sosyal problemlerin çözümü amacıyla kullanılan kamusal müdahale araçlarından biri olan teşvikler diğer adıyla devlet yardımları, özellikle sosyal devlet anlayışının gelişmesi ile birlikte çok önemli bir konuma gelmiştir. Bu anlamda teşvik uygulamaları, ekonomik istikrar ve büyüme gibi ekonomik amaçlar yanında bölgesel dengesizlikler, göç v.b. bazı sosyal amaçlar da gütmektedir. Temelde piyasa mekanizmasına müdahale niteliğinde olan ve kaynaklar belli kesime yönlendirildiğinden (belli sektör, yöre ve firma grubu) haksız rekabet yaratan bu kamu politikasını haklı hale getiren neden ise yukarıda ifade edilen sosyal amaçlar ve sağlanan dışsal faydalardır.(Çiloğlu, 2000:29-40)

Teorik anlamda teşviklerin başarısı, kamusal maliyet ve faydalarının karşılaştırılması ile açıklanmakta ise de, uygulamada birbirleri ile kıyaslayabilecek veri ve bilgi sağlama imkanı olmadığından genellikle teşvik uygulamalarıyla ilgili eleştiriler ekonomik ve sosyal gelişmelere göre yapılmaktadır. Uygulama kolaylıkları ve hızlı müdahale imkanları nedeniyle kamu kesimi tarafından sıkça kullanılan ve geniş bir uygulama alanı olan teşvikler aynı zamanda en çok eleştiri alan kamusal politikalarlardır. (Çiloğlu, 2000:29-40)

Teşvikler yada devlet yardımlarının diğer ekonomi politikalarına göre en önemli avantajı, vergi muafiyet ve istisnaları, düşük faizli kredi yada hibe yardımları, enerji indirimleri, arsa tahsisi, devletin sermayeye katılımı ve finansman kolaylıkları gibi kullanabileceği çok çeşitli enstrümanlara sahip olması ve ekonomiye doğrudan enjekte edilebilmesidir. Bu şekilde uygulamaların etkisinin daha kısa sürede ortaya çıkması ve hızlı tepki alma imkanı, uygulamaların oldukça geniş bir alanda kullanılmasını sağlamaktadır.

1.2.2. İhracat teşviklerinin tanımı

Dış etkilerin, ulusal ekonominin rekabet gücü üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmek ve yaratabileceği (işsizlik vs gibi) toplumsal sorunları önlemek için alınan önlemlere ve uygulanan politikalara teşvik denir. (TUSİAD, 1990:135)

İhracat teşvikleri, ekonominin genel dengesi içerisinde belirli malların ye da sektörlerin öncelik ve önem sırasına göre ekonomi ve toplum lehine olacak şekilde devlet tarafından açık yada gizli olarak desteklenmesidir. (Melemen, 1995:8)

İhracat teşvik tedbirleri, Kısa dönemde ihracatın ve böylelikle döviz gelirlerinin arttırılmasını, uzun dönemde ise ülke kaynaklarının ihracat endüstrilerine kaymasını sağlamak amacıyla alınan önlemler bütünüdür.(Tomanbay, 1995:32)

İhracata yönelik teşvikler; çeşitli dış ve iç etkilerin ulusal ekonominin rekabet gücü üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak veya olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla alınan bütün “koruyucu” ve “özendirici” önlemler bütünüdür. (Parıltı, 1994:1)

İhracat teşvikleri, Firma endüstri ye da uluslar arası açıdan ihracat faaliyetini fiili yada potansiyel olarak teşvik eden bütün kamu politika araçlarıdır. (Uzay, age:17)

İhracat Teşvik Tedbirleri, bir hammadde fabrikaya gelip islendikten sonra ürün halinde satışına ve satış sonrası hizmetlere varıncaya kadar akla gelebilecek tüm maliyet unsurlarının tamamını veya bir kısmını düşürerek ve bunun sonucunda ihracattan kazanılacak döviz gelirlerini arttırarak ihracatı karlı kılan tüm tedbirleri içine almaktadır. (Kemer, 2003:32)

İhracat teşvikleri terimi, genel olarak yurt dışına yapılan satışları kolaylaştırması ve daha karlı hale getirmesi için tasarlanan sübvansiyonlar şeklinde kullanılmaktadır. (Sahbazov, 2000:176)

Başka bir tanıma göre ihracat teşvikleri; “Kısa dönemde ihracatın ve böylelikle döviz gelirlerinin arttırılmasını, uzun dönemde ise ülke kaynaklarının ihracat endüstrilerine kaymasını sağlamak amacıyla alınan önlemler bütünüdür.”(Kalkan, 2001:3)

Bir ihracat teşvik politikasının sahip olması gereken özellikler aşağıdaki gibi belirtilebilmektedir: (Belassa, 1979:38)

a) Tutarlı ihracatı teşvik politikası, ihracat artısını, kaynakların etkin dağılımını hedef almalı, sosyal karlılık ölçüsüne yer vermelidir.

b) İhracata yönelik sanayi mamullerinde kullanılan hammadde ve yarı mamulleri üreten alt-sanayi kolları üretim aşamasında teşvik edilmelidir. Ayrıca nitelikli işgücü yetiştirilmesi ve teknolojik gelişmeye katkısı yönünden imalat sanayi sektörü, ihracatı teşvik tedbirlerinden öncelikle yararlanmalıdır.

c) İhracatı teşvik tedbirlerinin ülke ekonomisine getireceği mali yükün karşılanabilmesi için dolaylı vergiler uygulanmalı, lüks tüketim vergilendirilmelidir.

d) Teşvikler istikrarlı olmalı, ihracatçıya güven vermelidir.

e) Teşviklerin devamlı uygulanacağı beklentisi yok edilmelidir. Çünkü uzun vadede, ihracatın sürekli teşviki ithal ikamesinde olduğu gibi simetrik olumsuz etkiler yaratmaktadır.

f) Teşvikler, mümkün olduğu kadar, diğer ülkelerin misilleme yapmalarına yol açmayacak nitelikte olmalıdır. Özellikle yerli sanayiye koruyucu amaçlı yüksek gümrük tarifeleri ve ihracata doğrudan verilen sübvansiyonlar diğer ülkelerin misillemelerine yol açabilmekte, bu tür teşvikleri uygulayan ülkelere dünya ticaretinin serbestleştirilmesini zorlaştırdığı için DTÖ tarafından baskı uygulanmaktadır. İhracat Teşviklerini kendi içerisinde iki ana başlık altında inceleyebiliriz.

1.2.2.1. Amaçlarına göre teşvikler

Yatırım ve üretimi arttırmak, ihracatı desteklemek, rekabet gücü kazanmak, ekonomik kalkınmayı hızlandırmak, girişimci riskini azaltmak, Ar-Ge ve teknolojik

gelişmeyi sağlamak, nitelikli insan gücü yetiştirmek, kalite ve verimlilik artışı sağlamak, KOBİ'leri ihracata dönük rekabet gücünü arttırmak ve desteklemek, gibi amaçlarına göre sınıflandırılabilir. İhracatı teşvik tedbirlerinin ülke ekonomisi üzerinde başlıca iki etkisi vardır:

- a) Dış ticareti hadleri etkisi
- b) Döviz kazandırıcı etkisi

İhracat sübvansiyonları bir tür negatif ihracat vergisidir ve burada başlıca amaç, yabancı harcamaları yerli ürünlere yönelterek ihracatın artırılmasıdır. Bu nedenle, fiyatların ülke ihracatçılarına oranla büyük ölçüde düşürülmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, sübvansiyonlar dış ticaret hadlerini olumsuz etkilemektedir. (İktisat Politikalarının Bölüşüm İlişkileri Üzerine Etkileri Yönünden Değerlendirilmesi, 2005:1-5)

İhracat teşviklerinin gelir dağılımı üzerinde de etkisi vardır. Teşvikler ihracat yapan kesimler lehine diğer kesimler aleyhine gelir dağılımını bozabilir. Çünkü ihracatçı kesimler lehine verilen girdi sübvansiyonları, direkt parasal ödemeler, vergisel teşvikler, ucuz krediler, pazarlama yardımları büyük oranda maliyet düşürücü ve karı maksimize edici nitelikte uygulamalardır.

İhracat sübvansiyonları bazı değişkenler de sapmalara neden olmaktadır. İhracatın sübvansiyonla edilmesi üretimi artırırken dünya piyasa fiyatlarını düşürmektedir. Bu durum sübvansiyon uygulamayan ülkeler açısından bazı sonuçlar doğurmaktadır. Genelde gelişmekte olan ülkelerin ihracat sübvansiyonlarını karşılayacak mali gücü bulunmamaktadır. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkelerin bütçe imkanları iyi olan gelişmiş ülkeler karşısında rekabet gücü azalmaktadır. Tüketiciler ise, ihracat yardımı uygulayan ülkede vergi mükellefi olmadığı sürece ihracat teşvik politikalarından kazançlı çıkmaktadır.

1.2.2.2. Finansal teşvikler

Finansal teşviklerden amaç, ihracat işlemlerinin ucuz ve kolay gerçekleşebilmesini sağlamaktır. Bu tür finansman kolaylıkları iki başlık altında incelenebilir:

- a) İhracat kredileri: İhracatın finansmanı için, ihracatçılara düşük faizli ihracat kredileri verilmektedir.

b) İhracat kredi sigortası ve garantisi: Bu uygulama ihracatçıya hem kredi sağlamakta, hem de kredinin garantisi ve sigortasını temin etmektedir.

1.3. DIŞ TİCARET TEŞVİKLERİ

Osmanlı Devleti'nin dış ticaret rejimi ile ilgili ilk değişiklikler, 1838'de İngiltere ve Fransa'nın girişimleri (siyasi ve ticari baskıları) ile ithalatta gümrük resimlerinin yüzde 12'den, yüzde 3'e düşürülmesi ve ihracatta alınan gümrük resimlerinin tamamen kaldırılması veya yüzde 1'e düşürülmesi şeklinde olmuştur. Bunun sonucu ise, o dönemin bazı idarecileri tarafından başarı olarak sunulan, gümrük resimleri hasılatının iki katına çıkması olmuştur. Diğer bir ifade ile ithalat sekiz kat artmıştır. Ancak asıl ilginç gelişme, ilk bir kaç yıl, ihracatın da neredeyse ithalatı karşılayacak miktarlarda artış göstermesi olmuştur. Sonrasında ise 1844 yılında Osmanlı'nın bütün altın ve gümüş rezervi tükenmiş, Galata bankerleri üzerinden bir nevi iç borçlanmaya gidilmiş ise de, 1854 yılında Osmanlı Devleti ilk resmi dış borcunu almıştır.

1.3.1. İlk ihracat teşvikleri

Osmanlı Devletinin, gittikçe büyüyen dış borçlarını nasıl ödeyeceği sorusu, alacaklı devletlerin uykularını kaçırmaya başlayınca, Osmanlı Devletinin idarecilerinin yanı sıra, bu devletler de Osmanlı Devletinin ihracatının neden gelişemediği ve nasıl geliştirilebileceği sorusuna yanıt aramaya başladılar. Her dönemde olduğu gibi bu sorunun yanıtı, o dönem için de çok basitti. Ulaşım altyapısının yetersizliği ya da olmayışı ile ihraç ürünlerinin (tütün, yün, tiftik) işlenmemiş ürünler olması. Böylece, alacaklı devletler ve Osmanlı Devleti, bu ihtiyaçlar doğrultusunda çaba sarf etmeye başladılar. Bu girişimler sonucunda Osmanlı Devleti ve onun devamı olan Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki ilk teşvik kararları (hem yatırım ve hem ihracat teşvikleri) alındı. Bu kapsamda "ilk ihracat teşviği olarak, pamuğu işleyerek, pamuk ipliği olarak ihraç edecek olanlardan ihraç gümrük resminin alınmayacağıının ilan edilmesi sayılabilir." Yani ilk ihracat teşvikleri, sınai katma değer ihtiva eden ürün ihracatının sağlanması amacına dönük olmuştur. Bugün de ülkemiz ihracat teşviklerinin temelini bu düşünce oluşturmaktadır.

1.3.2. İlk teşvik uygulama birimi

İşlenmiş ürün ihracatının artırılması ile ilgili bu ilk teşvik tedbirlerinin uygulamasının, 1881 yılında Muharrem Kararnamesi ile kurulan Duyun-u Umumiye İdaresi tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu idarenin, ihracatı artırmak ve böylece Osmanlı Devletinin dış borçlarını ödeyebilmek için aldığı önlemler, tamamıyla ürün kalitesinin ve dolayısıyla katma değerinin artırılmasına yönelik olmuştur. Bu amaçla idare tarafından Bursa'da bir ipekçilik okulu açılmış ve dışarıdan verimli tohum ithal edilmiştir. Ayrıca, Osmanlı Tütünleri Reji Şirketi kurularak, tütünlerin işlenerek ihracı sağlanmış ve önemli döviz girdisi sağlanmıştır. Bu tedbirler gerçekten başarılı olmuş ve 1880 yılından 1914 yılına kadar ipek iplik ve kumaş ihracatı 5-6 kat artmıştır.

1.3.3. Cumhuriyet sonrası

1.3.3.1. İlk teşvik iptali ve ilk ihracat vergisi istisnası

1923 yılında İzmir'de yapılan Birinci İktisat Kongresinde alınan kararlar doğrultusunda 1927'de Teşvik'i Sanayi Kanunu 15 yıllık bir süre için yürürlüğe konulmuş ve Milli Sanayiinin geliştirilmesi için her türlü kolaylık gösterilmiştir. 1933 yılında ana amacı yurt içinde üretilen hammaddeleri işlemeye yönelik endüstrilerin kurulmasını sağlamak olan ilk kalkınma planı hazırlanarak uygulamaya konulmuş ve bu plan kapsamında yine ilk kez olarak daha önce tanınan bazı gümrük muafiyetleri iptal edilmiştir. 1940 yılında üretimi devlet tekelinde olan malların ihracatında muamele vergisine istisna getiren 3848 sayılı kanun son şekliyle yürürlüğe girmiştir. İlk ihracat teşviği sayılabilecek hükmü içeren bu kanun 1956 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

Serbest Ekonomi Prensiplerini Muhafaza Ederek Kalkınma Planı Uygulayan İlk Devlet: Türkiye Cumhuriyeti Serbest piyasa ekonomisi uygulayan ve aynı zamanda kalkınma planı hazırlayan ve uygulayan ilk devlet Türkiye'dir (en azından, bu çalışmayı hazırlayan, bir başkasını tespit edememiştir). Kapsamının oldukça dar olmasına rağmen, bu ilk kalkınma planı en başarılı planlardan biri olmuş ve çimento, çelik, şeker, cam, mensucat, kömür gibi temel sanayiler kurulmuştur. Bu planın devamı niteliğinde olan ikinci plan, II. Dünya Savaşı nedeniyle uygulanamamıştır.

1.3.3.2. Planlı dönem

1963 yılında başlayan beş yıllık kalkınma planlarının (halihazırda yedincisi uygulanmaktadır), hepsinde ihracatın artırılması gereği üzerinde durulmuş ve bu amaçla birbirine çok yakın önlemlerin alınması planlarda yer almıştır. Aşağıda bu planlarda ihracatın geliştirilmesi amacına dönük önemli noktalar kısaca belirtilmiştir.

- a) İhraç mallarının uluslararası standartlara uygunluğunu sağlanacaktır.
- b) İhraç mallarındaki ambalaj yetersizliğini gidermek amacıyla, modern ambalaj tesisleri kurulacaktır.
- c) Kalite kontrolü geliştirilecektir.
- d) Dış pazarlarla ilgili piyasa araştırmaları ve tanıtım faaliyetleri desteklenecektir.
- e) Mamul ihraç ürünlerinden alınan bütün dolaylı vergiler iade edilecektir.
- f) İhracatçıların ve ihracatçı birliklerinin dış ülkelerde temsilcilikler açması ve fuarlara katılması teşvik edilecektir. Potansiyel ihraç ürünlerinin yurt dışında etkin tanıtımı sağlanacaktır. Bu amaçla fuar ve sergilere katılım özendirilerek, yurt dışında pazarlamaya yönelik şirketleşmeler teşvik edilecektir.
- g) İhracatçı birliklerinin kuruluşu teşvik edilecektir.
- h) İşlenmiş tarım ürünlerinin ihracatı teşvik edilecektir.
- ı) İhracat kredi sistemi daha etkin hale getirilecektir.
- i) İhracat sigorta sistemi geliştirilecektir.
- j) İhracatçının ihtiyaç duyduğu bilgiye (ticari ve pazarlama) ulaşmasını sağlamak amacıyla İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi yeniden düzenlenecektir.
- k) Bütün kamu kuruluşları, gösterilecek ihracat hedeflerine uygun şekilde düzenlemeler yapılacaktır.
- l) İkame politikaları ve ithalat rejimi, ihracata dönük sanayilerin geliştirilmesine dönük olarak organize edilecektir.
- m) İhracı yasak mallar dışındaki tüm malların ihracı serbest bırakılacaktır.
- n) İhracatçı Birliklerine üye olma zorunluluğu kaldırılacaktır (halen zorunludur).
- o) İhracat esnasında miktar, fiyat ve kalite denetimi dışında denetim yapılmayacaktır.

p) İhracatla ilgili bürokratik işlemler kolaylaştırılıp, merkezileştirilecektir.

r) Döviz tahsisleri, ihracat taahhüt değerleri ile ilişkilendirilecektir. İhracatta vergi iadesi sistemi, dış pazarlarda rekabet şartları zorlaşan, özellikle sanayi ürünlerine yöneltilecektir.

1.3.3.3. 1980 sonrası uygulamalar

Ülkemiz ihracatının dünya konjonktürünün tersine, yüksek oranda arttığı 1980’li yılların ilk yarısı, gerek uygulanan ekonomik politikanın alternatifsiz oluşu, gerekse dönemin özelliği nedeniyle (yasama ve yürütmenin son derece hızlı hareket edebilmesi) ekonomik kalkınma açısından gerçekten çok hareketli bir dönem olma özelliğine sahip idi. Daha 1985’e gelmeden, neredeyse ülkenin tamamında otomatik telefon haberleşmesi sağlanmış, renkli televizyon yayınına başlanmıştı. Ülke otoyollarla tanışmış, bir kaç yıl içinde bir şantiyeye dönmüştü. İhracat artışları inanılmazdı. Ne olmuştu? Bilinen ekonomi kuralları ile bakıldığında, aslında olağan dışı fazla bir şey yoktu. Yapılması gerekenler kör topal yapılmış, ülkenin potansiyelinin ortaya çıkarılması için zemin hazırlanmış ancak bütün bunlar çok iyi vitrinlenmişti. Zamanın başbakanının söylediği “en pahalı enerji olmayan enerjidir” sözü ile en güzel ifadesi bulan anlayışla, ülkenin altyapı yetersizliği, ne pahasına olursa olsun giderilmeye çalışılmıştı. Gerçekten bazılarında göre biraz pahalıya patlasa da, bu konuda oldukça başarı sağlanmıştı. İşte bu dönemde, iç piyasanın yeniden canlandırılması ve ekonomik gelişmenin sürdürülebilmesi için hayati öneme sahip döviz rezervlerinin artırılabilmesi için her türlü çare denenmiştir.

İhracat teşvikleri açısından bakıldığında, bu dönemde en popüler teşvik aracı olarak “vergi iadesi” ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde bu araç en popüler araç olmasının bedelini, en çok istismar edilen araç olarak ödemiş ve ilk yürürlükten kaldırılan teşvik tedbiri olmuştur. Yukarıda da ifade edildiği üzere, ihraç ürünlerinin üretimi aşamasında alınan dolaylı veya doğrudan vergilerin iade edilmesi esasına dayanan bu tedbir, 1980 sonrası dönemde bazı ürünlerde, ödenmesi gereken oranların üzerinde bir iade anlayışına bürünmüştür. 1980’li yıllar, dolandırıcısından, namuslu işadamaına, köylüsünden kentlisine her alanda Türk insanının vizyonunun değiştiği, kimilerine göre ülke insanının değer yargılarının değiştiği yıllar olmuştur.

(www.ito.org.tr),03.06.2002

1.4. ÜLKEMİZDE İHRACAT TEŞVİKLERİNİN GEÇMİŞİNİN YAPISI VE POLİTİKASI

1.4.1. Ülkemizde ihracat teşviklerinin geçmişinin yapısı

Teşvik deyimi, ülkelerin kalkınma stratejilerine ve mevcut sosyo - ekonomik ve toplumsal yapılarına bağlı olarak belirli aktivitelerin yapılmasına veya yapılmamasına özendirmek amacıyla kamu tarafından sağlanan nakdi veya gayri nakdi destekler paketi olarak tanımlanabilir.

Bu çerçevede, yatırımların teşvikini; bölgeler arası dengesizlikleri gidermek, sermayeyi tabana yaymak, istihdamı artırmak, katma değeri yüksek ileri ve uygun teknolojilerin kullanılmasını sağlamak ve uluslararası rekabet gücünü artırmak amaçlarıyla uluslar arası yükümlülüklerin de dikkate alınması koşulu ile yatırımların kamu tarafından desteklenmesi olarak tanımlamak mümkündür. Tanımdan anlaşılacağı üzere, ekonomik teşviklerin temelinde, kaynakların, ülke ekonomisi açısından daha yararlı olduğu kabul edilen alanlara yönlendirilmesi anlayışı bulunmaktadır. Bu bağlamda, teşvik politikaları, ülkelerin zaman içerisindeki gelişmelerine paralel olarak, ihracata, yatırımlara, demografik yapıya vb. alanlara öncelik verilmek suretiyle değişebilmektedir. Teşvik politikalarının amaç ve yöntemlerinin çok daha karmaşık olabilmesi ve çok farklı araçlar kullanılarak uygulanabilmesi açısından sadece devlet tarafından mali yardımlar ile yapılan sübvansiyon tanımından daha farklı bir amacı bulunmaktadır. Devletlerin teşvikler ile neleri amaçladığı tespit ettikleri hedeflere göre değişmekle birlikte temel amaç, genel anlamda halkın refah seviyesinin yükseltilmesidir.

Özel sektör için yol gösterici kalkınma planlarının hazırlanmasına bağlandığı 1960 ve sonrası planlı dönemde ise yatırımların teşviki kalkınma planları ve yıllık programlar çerçevesinde çıkarılan kararnameler ve tebliğler ile yürütülmüştür. Bu dönemde Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş ve yatırımların teşviğine ilişkin diğer yasal düzenlemelere gidilmiştir. Bu doğrultuda, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'da değişiklik yapan 19.2.1963 tarihli 202 sayılı Yasa çıkarılarak yatırım indirimi konusu teşvik mevzuatına dahil edilmiştir. Söz konusu düzenlemeyi, ihracatta vergi iadesi imkanı veren 27.6.1963 tarihli 261 sayılı Kanun ile ithalden alınan vergi ve

resimlerin taksitlendirilmesi olanağı sağlayan 14.5.1964 tarihli 474 sayılı Kanun izlemiştir.

Ayrıca, sanayi için gerekli orta ve uzun vadeli finansman ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak Sınayi Yatırım ve Kredi Bankası ile Devlet Yatırım Bankası oluşturulmuştur. Diğer taraftan, ikinci plan döneminde (1968-1972) 933 sayılı Kanun çıkarılarak yatırım indirimi oranı bölgesel ve sektörel bazda artırılmış, gümrük Vergisi muafiyeti, ihracatta vergi iadesi ile sanayi bölgesi kurulması için arazi istimlakı uygulaması getirilmiştir. Öte yandan, 1.11.1969 tarih ve 6/12585 sayılı Kararname ile teşvik işlemleri için “Teşvik Belgesi” uygulamasına geçilmiştir. 1980 yılına kadar ithal ikamesine yönelik kalkınma stratejisine dayalı ekonomi politikalarının, 24.1.1980 tarihinden sonra da ihracata yönelik politikaların izlendiği ülkemizde yukarıda belirtilen teşvik araçlarına ilave olarak ağırlıkları zaman zaman değişmekle birlikte kaynak kullanımını destekleme primi, kaynak kullanımını destekleme fonu kaynaklı kredi, fon kaynaklı kredi, faiz farkı iadesi uygulaması, T.C. Merkez Bankası kaynaklı reeskont kredileri, bankaların taahhütleri karşılığında bulundurmaları zorunda oldukları disponsibilite ve mevduat munzam karşılık oranlarının farklılaştırılması, Katma Değer Vergisi desteği, finansman fonu uygulaması ve enerji desteği gibi çeşitli araçlar teşvik politikaları çerçevesinde kullanılmıştır. 1967 yılına kadar çeşitli kamu idareleri tarafından yürütülen teşvik uygulamaları 933 sayılı Kanun ile kurulan “Başbakanlık Yatırımları ve İhracatı Geliştirme ve Teşvik Bürosu’nda toplanmıştır. Böylece, çeşitli teşvik tedbirlerinin uygulanmasında bir eşgüdüm sağlandığı gibi yatırımcılar da değişik idarelere başvurmak ve çeşitli formaliteleri yerine getirmek külfetinden kurtarılmıştır.

Teşvik İdaresi, Başbakanlığın 13.9.1967 tarihli genelgesi ile DPT Müsteşarlığına bağlanmıştır. Teşvik prosedürünün DPT’de toplanması üzerine, uygulamayı yürütecek Teşkilatı ilgilendiren görevleri yerine getirmek üzere Başbakanlığın 9.5.1968 tarih ve 3278 sayılı onayı ile Teşvik ve Uygulama Dairesi kurulmuştur. Daha sonra, Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığına bağlanan Teşvik ve Uygulama Dairesi 12.5.1971 tarih ve 3/3377 sayılı Cumhurbaşkanlığı Onayı ile bu Bakanlığın kaldırılması üzerine Ticaret Bakanlığı’nın bir birimi haline dönüşmüştür. 17.1.1972 tarih ve 440 sayılı Cumhurbaşkanlığı onayı ile ikiye ayrılan İdare’nin Proje Değerlendirme ve Yatırım şubesi Sanayi Bakanlığına, ihracata ilişkin birimleri

ise Ticaret Bakanlığına bağlanmıştır. 14.1.1980 tarihinde her iki kurum tek çatı altında birleştirilerek tekrar DPT'ye bağlanmıştır. 14.8.1991 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 436 sayılı KHK ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına bağlanarak Genel Müdürlük şeklinde örgütlenen Teşvikler ile ilgili birimler, 9.12.1994 tarih ve 4059 sayılı Kanun ile tekrar ikiye ayrılarak ihracat ile ilgili birimler Dış Ticaret Müsteşarlığına aktarılmış, yatırımla ilgili birimler ise Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü adı altında Hazine Müsteşarlığı bünyesinde kalmıştır.(Peter, 2006)

1.4.2.Türkiye'de devlet yardımları politikası

1980 yılına kadar ithal ikamesine dayalı kalkınma politikalarına göre belirlenen teşvik tedbirleri, 1980 yılından sonra ihracata dayalı politikalar benimsendiğinden teşvik için daha çok kaynak ayrılmış ve ayrılan kaynaklar ağırlıklı olarak bu yönde kullanılmıştır. Bu dönemde ihracatta vergi iadesi, teşvik primi gibi direkt olarak ihracat performansına bağlı nakit destekler kullanılmıştır. Yine bu dönemde yatırımlar için önemli bir nakit desteği olan kaynak kullanımı destekleme primi verilmeye başlanılmıştır. Ancak yapılmayan yatırımlar ve yatırım tutarlarının aşırı miktarda gösterildiği yatırımlar için usulsüz prim ödemeleri ile karşılaşıldığından, prim sisteminden vazgeçilmiştir. Daha sonra kaynak kullanımı destekleme kredisi uygulamaya konulmuştur. 1990'lı yıllarda Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Anlaşması çerçevesinde teşvik sisteminin Avrupa Birliği ile uyumlaştırılması zorunluluğu ve teşvik edilecek yatırımların uzun dönemde uluslararası pazarlarda rekabet edebilecek yapıda olmaları dikkate alınarak nakit krediler önemli ölçüde kaldırılmış ve bölgesel teşvikler ve vergisel teşvikler verilmeye başlanılmıştır.

Günümüzde Türkiye'de yatırımları desteklemenin başlıca amaçları; uluslararası mevzuat ve anlaşmalara uygun olarak tasarrufları yönlendirmek suretiyle, yüksek katma değer sağlamak, ileri ve uygun teknolojileri kullanmak, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak, istihdam sağlamak, döviz kazandırmak ve uluslararası rekabet gücü sağlamaktır.

İhracata yönelik devlet yardımlarının temel amacı ise KOBİ'ler başta olmak üzere, ihracatçılarımızın ihracata yönelik faaliyetlerini gerek üretim, gerekse

pazarlama aşamalarında destekleyerek, uluslararası pazarlarda karşılaştıkları sorunların giderilmesine ve rekabet gücü kazanmalarına yardımcı olmaktadır.

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında, sanayileşme politikalarının temeli uluslararası pazarlarda rekabet gücüne sahip, katma değeri yüksek ürünlerin üretiminin artırılmasına dayanmaktadır. Rekabet gücünün artması ise ileri teknoloji kullanımını ve dolayısıyla da yeni yatırımları gerektirmektedir. Yerli ve yabancı yatırımcıların kararları yatırım yapacakları ülkedeki makro ekonomik ortam başta olmak üzere ekonomik politikalara ve sağlanan teşviklere bağlıdır. Bu nedenle ülkemizde uygulanan teşvik tedbirlerinin değerlendirilmesinin yapılması ve ülkenin geleceğe dönük yatırım politikalarının bilinmesi önem arz etmektedir.

Devlet yardımlarının çok dağınık bir idari yapı içinde uygulanıyor olması sağlıklı bilgi toplanmasını ve toplanan bilgilerin uyumlu hale getirilmesini zorlaştırmaktadır. Her ne kadar ihracat ve yatırım teşviklerinin Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Hazine Müsteşarlığı denetiminde olduğu düşünülse de desteklerin planlanması ve programlarının uygulanması sırasında yaklaşık yirmi ayrı kamu kuruluşu görev almaktadır. Bu uygulayıcı birimlerin arasındaki koordinasyon eksikliği, uygulanan programlar hakkında kayıt tutma konusundaki yetki ve sorumlulukların iyi tanımlanmamış olması sonucu bazı yardım programlarından yapılan ödemeler ile ilgili bilgi dahi bulunamamaktadır. Karşılaşılan bir diğer sorun ise, uygulanmakta olan birçok devlet yardımı programı için sektörler itibariyle kayıt tutulmamasıdır. Sürekli ve sıkça değişen teşvik mevzuatı da sağlıklı kayıt tutulmasını engelleyici bir etken olmakta, programların uygulayıcısı durumunda olan kuruluşların da sıkça değiştirilmesi sonucu sistematik bir kayıt düzeni geliştirilememektedir. Bu nedenle teşvik tedbirlerinin öngörülen amaçları ne kadar gerçekleştirdiği, ne ölçüde etkin kullanıldığı konusunda sağlıklı bir değerlendirme yapılamamaktadır. (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/politika>)

1.5. İHRACATA YÖNELİK DEVLET YARDIMLARI UYGULAMASI

1.5.1. KDV istisnası ve iadesi

1.5.1.1. İhracatta KDV istisnası ve iadesi

KDV Kanununun 11. ve 12. maddeleriyle ihracat istisnasına ilişkin hükümler düzenlenmiştir. 11. maddenin 1. fıkrasının (a) bendi ile ihracat teslimleri ve bu

teslimlere ilişkin hizmetler ile yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmetlerin KDV'den istisna olduğu hükme bağlanmıştır.

Bu hükümlerle, mal ihracı ve hizmet ihracında KDV uygulanmayacağı belirtilmiştir. Fıkranın (b) bendindeki Türkiye'de ikamet etmeyen yolcuların Türkiye'den satın alıp yurt dışına götürdükleri mallara ait ödenen KDV'nin iade edileceği hükmüyle, yolcu beraberinde yurt dışına çıkarılan eşyaların da normal ihracat şeklinde vergiden arındırılacağı hükmü düzenlenmiştir. Fıkranın (c) bendinde ise ihraç kaydıyla yapılan satışlarda ihracatçılar tarafından KDV'nin ödenmeyerek bir tür ön ihracat istisnası uygulaması getirilmiştir. (Şenyüz; 1999:413)

1.5.1.1.1. Mal ihracatı

KDV Kanununun 11/1-a maddesiyle ihracat teslimlerinin KDV'den istisna olacağı belirtilmiş, 12. madde de bir teslimin ihracat teslimi sayılabilmesi için;

- Teslimin yurt dışındaki bir müşteriye yapılması,
- Teslim konusu malın T.C. gümrük bölgesinden çıkarak bir dış ülkeye vasıl olması gerektiği açıklanmıştır.

Bir dış ülkeye vasıl olma deyimini, malın gümrük hattından geçmesi şeklinde uygulanmaktadır. Buna göre T.C. gümrük hattını geçen bir mal, dış ülkeye ulaşmış sayılarak ihracat istisnasından yararlanacaktır. Malın gümrük hattından geçtiğinin "Gümrük Beyannamesi" ile tevsik edilmesi gerekir.

Kanununun 12/2. maddesinde yurt dışındaki müşteri tabiri, ikametgahı, işyeri, kanuni merkezi ve iş merkezi yurt dışında olan alıcılar ile yurt içinde bulunan bir firmanın yurt dışında kendi adına müstakilen faaliyet gösteren şubeleri şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre Türkiye'de faaliyet gösteren firmaların yurt dışındaki şubelerine mal göndermesi işlemi de ihracat sayılacaktır. Malların ihraç edilmeden önce yurt dışındaki alıcıya veya alıcı adına hareket edenlere Türkiye'de teslim edilmesi istisna kapsamına girmemekte ve vergilendirilmektedir.

KDV Kanununda bunlardan başka ihracatla ilgili özel tanımlar getirilmemiştir. Bu nedenle, dış ticaret rejimine ilişkin esaslara göre ihracat için belirlenen kurallar, genel olarak KDV uygulamasında da geçerli olacaktır. Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Gümrük Müsteşarlığınca belirlenen usul ve esaslar dahilinde, Türkiye'den mal ihracının şekilleri;

- 1) Serbest İhracat
- 2) Kayda Bağlı İhracat
- 3) Transit (Doğrudan) İhracat
- 4) Kredili İhracat
- 5) Bedelsiz İhracat
- 6) Bağlı Muamele ve Takas Yoluyla İhracat
- 7) Konsinye İhracat
- 8) Ticari Kiralama Yoluyla İhracat
- 9) Sınır ve Kıyı Ticareti Yoluyla İhracat

1.5.1.1.2. İhracat istisnasının beyanı

KDV uygulamasında ihracat istisnası, malların T.C. gümrük hattından geçtiği döneme ait KDV beyannamesinde beyan edilecektir. Dış ticaret rejimine göre iç gümrüklerden yapılan ihracatta, malların muayenesinin yapıp taşıta yüklenmesi, yüklemenin tamamlanması veya diğer şekillerde henüz mallar yurt dışına çıkmış olmasa da ihraç edilmiş sayılsa dahi, KDV uygulamasında ihracat istisnası, malların yurt dışına çıktığı tarihteki KDV beyannamesinde gösterilecektir.

Gümrük beyannamesindeki yurt dışına çıkışı gösteren kaşedeki tarihle tevsik edileceği tabiidir. İç gümrüklerden yapılan ihracatta istisnanın beyanı açısından, gümrük beyannamesinin işlem gördüğünü belirten “intaç tarihi” değil, malların yurt dışına çıktığını belirten kaşedeki tarih esas alınacaktır. Bu nedenle, iç gümrüklerden yapılan ihracatlarda mallar yurt dışına çıkmadan önce, gümrük beyannamesine malların yurt dışı edilmiş olduğuna dair şerh konulmuş olsa dahi, bu şerhe itibar edilmeyecek, beyannamedeki fiili ihracatın yapıldığına dair tarih esas alınacaktır. Her iki tarihin aynı olması halinde problem yoktur.

İhracat faturasının tarihi ile gümrükten çıkış tarihinin farklı dönemlere isabet etmesidir. Gümrük beyanı açılması için yurt dışındaki müşteri adına düzenlenmiş fatura aranılmaktadır. Bazen faturanın düzenleme tarihi, fiili ihracın gerçekleştiği dönemden önceki (bazı hallerde de sonraki) bir döneme tekabül etmektedir. Bu durumda, sadece ihracat teslimlerinde geçerli olmak üzere KDV'yi doğuran olay, faturanın düzenlendiği tarih değil, malların yurt dışı edildiği tarih olarak kabul edilmektedir.

Örneğin 30 Aralık'ta düzenlenen bir ihracat faturasına dayanılarak 5 Ocak'ta gümrük beyannamesinin düzenlenmesi, 20 Ocak olarak intaç tarihinin belirtilmesi, 2 Şubat'ta malların yurt dışına çıkışının gerçekleşmesi halinde, 30 Aralık'ta düzenlenen faturada gösterilen bedel ne Aralık, ne de Ocak dönemine ait KDV beyannamesine dahil edilmeyecek, Şubat dönemine ait KDV beyannamesine yazılacaktır. Malların yurt dışına çıkışı gerçekleşmeden ihracat istisnası beyan edilmiş olması halinde, bu istisna dolayısıyla ödenecek vergide azalma olmadığı ya da KDV iadesi veya mahsubu yapılmadığı sürece herhangi bir vergi ziyayı ortaya çıkmayacaktır.

1.5.1.2. İhracat istisnasına ilişkin özel durumlar

1.5.1.2.1. Yurt dışına satılmak üzere mal gönderilmesi

Yurt dışındaki komisyonculara veya şubelere, bunlar tarafından satılmak üzere konsinye anlaşma çerçevesinde mal gönderilmesi halinde ihracat istisnasının, bu malların yurt dışına çıktığı tarihte uygulanması mümkün değildir. Konsinye ihracatta malların yurt dışındaki komisyoncu veya şube tarafından alıcıya satıldığı tarih itibariyle ihracat istisnası beyan edilecektir. Yurt dışındaki fuar ve sergilere katılan ihracatçıların buralarda yaptığı satışlar için de aynı kural geçerlidir. Yani satış yapılmadığı sürece, fuar ve sergilere götürülen numune mallar için ihracat istisnası uygulanmayacaktır.

1.5.1.2.2. Yurt dışındaki inşaatlara makine ve ekipman götürülmesi

Yurt dışında müteahhitlik yapan Türk firmalarının bu işlerinde kullanmak üzere kesin olarak yurt dışına götürdükleri makine, ekipman ve malzemeler için de ihracat istisnası kapsamında işlem yapılması mümkündür. Geçici olarak yurt dışına götürülen makine ve ekipmanlar için ihracat istisnası uygulanmayacaktır.

1.5.1.2.3. Yurt dışına mal kiralınması

Ticari kiralama yoluyla yapılan ihracatta malların yurt dışına teslimi değil, kiralınması söz konusudur. Bu nedenle ticari kiralama yoluyla yapılan ihracatta mal ihracı değil, hizmet ihracı istisnasına göre işlem yapılacaktır. Kiralanan malların daha sonra yurt dışında satışı halinde, satışın gerçekleştiği dönem itibariyle mal ihracı kapsamında işlem yapılabileceği tabiidir.

1.5.1.2.4. Transit ihracat

Transit (doğrudan) ihracatta, yurt dışındaki malların Türkiye'ye getirilmeksizin yine yurt dışına satışı söz konusudur. Bu durumda KDV Kanununun 6/a maddesine göre verginin konusu oluşmamaktadır. Verginin konusuna giren bir işlem olmadıkça, bu işlemin KDV'den istisna edilmesi de söz konusu olmayacağından, transit ihracat bedelleri KDV beyannamesine dahil edilmeyecektir. Bu şekilde yapılan bir ihracat için Türkiye'de KDV ödenmiş olması halinde, Kanunun 30/a maddesi gereği, verginin konusuna girmeyen bir işleme ait yüklenilen KDV indirim konusu yapılamayacaktır.

1.5.1.2.5. Millileşmemiş malların satışı

Teslim anında Türkiye'de bulunmayan malların satışı KDV'nin konusuna girmemektedir. Ancak teslim anında Türkiye'de bulunmakla birlikte, millileşmemiş malların, millileşmeden yurt dışına götürülmek üzere satışında da KDV uygulanmayacaktır. Örneğin Türkiye'de kaza yapan, batıktan çıkarılan veya haciz uygulanan bir geminin icra daireleri, mahkemeler veya tasfiye memurluklarınca yabancı uyruklu kişi veya kuruluşlara satışında, bu malların millileştirilmeden yurt dışına çıkarılması şartıyla satış bedeli üzerinden KDV hesaplanmayacak ve tahsil edilmeyecektir.

1.5.1.2.6. İhracat sayılan yurtiçi satışlar

İhracat Teşvik Mevzuatı hükümlerine göre, bazı yurt içi satışlar ihracat olarak değerlendirilebilmektedir. Mallar yurt dışına satılıp T.C. gümrük bölgesini geçmediği sürece, KDV yönünden ihracat istisnası uygulanması mümkün değildir. Bu nedenle, prensip olarak, ihracat sayılan yurt içi satışların KDV'ye tabi tutulması gerekmektedir.

1.5.1.2.7. Sınır ve kıyı ticareti

Sınır ve kıyı ticaretinde veya açık pazarlarda yapılan ticarete bazen malların takası söz konusu olmakta, bazen de bedel karşılığı satış yapılabilmektedir. Bu şekilde satılan mallar için ihracat istisnası uygulanması mümkündür. Sınır ve kıyı ticareti yoluyla ihracatta, gümrük beyannamelerinin yanı sıra sınır veya kıyı ticareti

yetki belgesi de aranılacaktır. Bu bölgelerde gümrük beyannamesi yerine düzenlenen “tahakkuk varakaları”nın istisna uygulamasında geçerli belge olarak kabul edilmesi de mümkündür.

1.5.1.2.8. Serbest bölgelere mal gönderilmesi

Türkiye’deki serbest bölgelere gönderilen mallar için de gümrük beyannamesi düzenlenmek suretiyle ihracat istisnası uygulanacaktır.

1.5.1.2.9. Aynı sermaye ihracı

Yurt dışında kurulan şubelere veya iştirak edilen şirketlere aynı sermaye olarak mallar götürülmesi halinde, bu mallar için gümrük beyannamesi düzenlemek şartıyla ihracat istisnası kapsamında işlem yapılması mümkündür.

1.5.1.2.10. Özel matrah şekline göre vergilenen malların ihracı

Özel matrah şekline göre vergilenen mallardan altın ve gümüşten mamül eşyaların ihracında istisna, külçe altın veya külçe gümüş tutarı dışındaki kısma uygulanacaktır. Yani külçe altına isabet eden tutar ihracat istisnası satırına dahil edilmeyecektir. Aynı şekilde, damga pulu, hisse senedi...gibi özel matrah şekline tabi bulunan malların ihracında, bunların bedelleri ihracat istisnası satırına yazılamayacaktır.

1.5.1.2.11. Gemilere yapılan teslimler

Uluslararası sefer yapan yerli veya yabancı bayraklı gemilere, acenteler vasıtasıyla veya doğrudan teslim edilen su, kumanya, yakıt, teknik teçhizat gibi mallar için, gümrük beyannamesi düzenlenmesi şartıyla ihracat istisnası uygulanacaktır. Konuya ilişkin açıklamaların yer aldığı 2.12.1988 tarihli ve 76384 sayılı KDV Genel Yazısında, bu tür teslimlerde ödemenin gemi acentaları tarafından yapılmasının, teslimin asıl muhatap olan gemilere yapılmış sayılmasını, dolayısıyla istisna uygulamasını engellemeyeceği belirtilmiştir.

1.5.1.2.12. Gümrük hattı dışı eşya satış mağazaları

Yurt içi, gümrük hattı dışı eşya satış mağazalarına gönderilen mallar da ihracat istisnasına tabi tutulabilecektir. Bu durumun gümrük beyannamesi ile tevsik edilmesi gerekmektedir.

1.5.1.2.13. Posta ile yurt dışına mal gönderilmesi

Gümrük beyannamesi düzenlenmek suretiyle posta ile yurt dışına ticari mahiyette mal göndermeleri de ihracat istisnasına girmektedir.

1.5.1.2.14. İhraç edilen malların geri gelmesi

Yurt dışına çıkışı yapılan malların ihraç edildikleri ülkeye vasıl olmadan herhangi bir nedenle zayi olmaları halinde, ihracat istisnası uygulaması yönünden yapılacak bir işlem yoktur. Yani mallar yurt dışına çıkmış olduğundan, ihracat istisnası uygulanabilecektir. Ancak yurt dışına çıkan malların herhangi bir nedenle geri gelmesi halinde, o zaman ihracat istisnası uygulanmayacak, önceki dönemlerde istisna beyan edilmişse, KDV yönünden yararlanılan kısım düzeltilen olacaktır. Düzeltme, ihraç edilen mallar için nakden veya mahsuben alınan KDV iadesinin gümrük idaresine ödenmesi şeklinde gerçekleşecektir.

Eğer ihracatçı, malları KDV Kanununun 11/1-c maddesini uygulayarak tecil-terkin sistemi kapsamında satın almış ve KDV ödememişse, imalatçıya ödenmeyen KDV'nin gümrük idaresine ödenmesi suretiyle geri gelen malların ithali yapılacaktır. Bu ödemenin yapıldığını tevsik eden gümrük makbuzu veya vezne alındısını bağlı olduğu vergi dairesine ibraz eden imalatçının tecil edilen vergisi terkin edilecektir.

1.5.1.2.15. İhracatta uygulanan vade farkları

İhracat istisnası uygulanarak yurt dışına satılan mallar için, ihracatçının sonradan vade farkı uygulaması halinde, yurt dışına kesilecek faturada gösterilen vade farkına ilişkin bedelin istisnaya tabi tutulması ve bu bedel için KDV gösterilmemesi doğal bir sonuçtur.

1.5.1.2.16. Navlun ve sigorta bedellerinin durumu

İhracat faturasının F.O.B. (Free On Board) bedel üzerinden düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak ihracatın C.I.F. (Cost Insurance Freight) veya C.F. (Cost and Freight) olarak yapılması durumunda navlun ve sigorta için de ihracatçının yurt dışındaki müşterisinden aldığı bedele KDV istisnası uygulaması gerekmektedir. Bu durumda ihracat faturasındaki F.O.B. bedel ile birlikte navlun ve sigorta bedellerinin de KDV Beyannamesinde “İhracat İstisnası” satırına yazılarak matrahtan düşülmesi gerekir. Faaliyeti taşımacılık yapmak veya bunu organize etmek olmayan ihracatçı firmanın, ihraç edilen malların taşınması için ödediği ve yurt dışındaki alıcıya yansıttığı navlun bedelini “uluslararası taşımacılık istisnası” satırına yazması söz konusu değildir. Taşıma için KDV istisnası uygulanmış olsa dahi, ihracatçı ödediği bu bedeli, ihracat bedeli ile birlikte “ihracat istisnası” satırına yazmak suretiyle işlem yapacaktır.

1.5.1.2.17. Bavul ticareti

61 Seri No.lu KDV Genel tebliğinde yapılan düzenlemeye göre, bavul ticareti yoluyla ihracat yapacak yabancı uyruklu (veya yabancı ülkede ikamet ettiğini belgeleyen T.C uyruklu) alıcılara yapılan satışlarda, aşağıdaki şartlar dahilinde KDV uygulanmayacaktır. Satıcı, bağlı bulunduğu vergi dairesine başvurarak “Türkiye’de İkamet Etmeyenlere Döviz Karşılığı Satışlarda KDV İhracat İstisnası İzin Belgesi” (İstisna Belgesi) alacaktır. Bu belgenin alınması için, gerçek usulde vergilendirilmek ve hakkında gerçek dışı belge düzenleme veya bilerek kullanma konusunda rapor yazılmamış olmak yeterlidir. İstisna belgesi, sadece bavul ticareti kapsamındaki işlemleri yapacak mükelleflere verilecektir.

43 Seri No.lu KDV Genel Tebliği uyarınca yolcu beraberli eşya ihracı istisnası uygulamasında da bu belge geçerli olacaktır. Yani her iki istisnayı da uygulamak isteyen mükelleflerin “İstisna Belgesi” almaları yeterlidir. Satışı yapılan mal bedelleri toplamının, KDV hariç 250.000.000 (73 Seri No.lu KDV Genel Tebliği ile arttırılan tutar) liranın üzerinde olması gerekmektedir. Bir faturada gösterilen bedelin bu miktardan fazla olması halinde vergisiz satış yapabilecektir. Birden fazla malın bedeli, aynı faturada gösterilmek şartıyla bu toplama dahil edilebilecektir. Satışı yapılan mal bedelleri toplamının, KDV hariç 250.000.000 (73 Seri No.lu KDV Genel Tebliği ile arttırılan tutar) liranın üzerinde olması gerekmektedir. Bir faturada gösterilen

bedelin bu miktardan fazla olması halinde vergisiz satış yapabilecektir. Birden fazla malın bedeli, aynı faturada gösterilmek şartıyla bu toplama dahil edilebilecektir.

İstisna kapsamındaki satışlarda 61 Seri No.lu KDV Genel Tebliği ekinde yer alan “Özel Fatura” 5 nüsha olarak düzenlenecektir. İlk dört nüsha alıcıya verilecek, 5. nüsha satıcıda kalacaktır. Satış bedellerine ait döviz, bankalara veya özel finans kurumlarına bozdurulacak ve bununla ilgili döviz alım belgeleri (veya noter onaylı örnekleri) KDV beyannamesine eklenecektir. Satın alınan mallar, fatura tarihinden itibaren 3 ay içinde, Bakanlığımız ile Gümrük Müsteşarlığının müştereken belirlediği gümrük kapılarından (İstanbul, İzmir, Antalya, Samsun, Trabzon, Edirne ve Artvin illerindeki bütün gümrük kapıları ile Dereköy gümrük kapısından) yurt dışı edilecek, özel faturanın 2, 3 ve 4, nüshaları bu kapılarda görevli gümrük memuru tarafından onaylanacaktır. Onay işleminin satıcılar, alıcılar veya taşıyıcı firmalar tarafından da yaptırılması mümkündür. Onay işlemi sırasında özel faturanın 2 ve 3. nüshaları gümrük görevlileri tarafından alıkonulacaktır.

Özel faturanın onaylı 4. nüshası, çıkışı izleyen 1 ay içinde satıcıya intikal etmiş olacaktır. Ancak, döviz alım belgesi ibraz edilemediği sürece bu satışlara ilişkin beyan edilmiş olan KDV'nin indirimi (ve iadesi) talep edilemeyeceğinden, onaylı faturanın 1 ay içinde satıcıya gönderilmesi şartının bir anlamı kalmamaktadır. Çünkü döviz alım belgesi ibraz edilmediği sürece, onaylı fatura 1 ay içinde satıcıya ulaşsa da istisna kapsamında bir işlem yapılamayacak, döviz alım belgesinin ibrazı beklenecektir.

1.5.1.2.18. Bavul ticareti yoluyla ihracat yapanlara teslim edilen mallar için tecil-terkin uygulanması

Türkiye’de ikamet etmeyen yolculara döviz karşılığı satılan ve yurt dışına çıkarılması şartıyla ihracat istisnası uygulanan malların imalatçıları tarafından, bu şekilde satış yapanlara tesliminde, KDV Kanununun 11/1-c maddesi kapsamında tecil-terkin işlemi yapılabilecektir. Bu işlemlerde, tecil-terkin uygulamasına ait usul ve esaslar aynen geçerli olacaktır. Yani, ihraç kaydıyla teslim edilen malların, takip eden aybaşından itibaren 3 ay içinde satışının yapılarak yurt dışına çıkarılması, bu çıkışta onaylanan özel faturanın 1 ay içinde satıcıya ulaşması gerekmektedir. Bu suretle satıcı tarafından temin edilen onaylı faturalar ve döviz alım belgeleri ile satış

faturalarının birer örneğini beyannamesine ekleyen imalatçıların tecil edilen vergisi terkin edilecek, aksi halde gecikme zammının %50 fazlasıyla tahsil edilecektir. İhraç kaydıyla teslimde bulunan imalatçıların tahsil etmedikleri halde beyan ettikleri ve indirimle gideremedikleri KDV'nin nakden iadesi mümkün değildir. İndirilemeyen ve iade konusu yapılan bu tutar, sadece imalatçıların kendi vergi borçlarına mahsup edilebilecektir.

1.5.1.2.19. İhraç kaydıyla yapılan teslimlerde tecil - terkin uygulaması

KDV uygulamasında ön ihracat istisnası olmamakla beraber, belirli koşullar altında ihraç edilmek üzere teslim edilen mallar için hesaplanan KDV'nin ihracatçı tarafından ödenmemesi şeklinde bir uygulama mevcuttur. KDV Kanununun 11/1. maddesine 3297 sayılı Kanunla eklenen (c) bendi hükmüyle düzenlenen bu uygulamadan;

a) Sanayi Bakanlığınca belirlenen kriterlere göre "imalatçı" niteliğine haiz olanların ihracatçılara yaptıkları teslimler,

b) Satıcılar bu vasfı haiz olmasalar bile Dış Ticaret Sermaye Şirketlerine veya Sektörel Dış Ticaret Şirketlerine ihraç edilmek üzere yapılan teslimler,

c) Bu vasfı haiz olmasalar bile Özel Finans Kurumlarınca ihracatçılara yapılan teslimler,

d) Geçici kabul veya dahilde işleme izin belgesi kapsamında ithal edilen ham ve yardımcı maddeler kullanarak mal üretenler tarafından bu malların ihracatçılara ihraç kaydıyla teslimlerinden, yararlanabilecektir. (71 Seri No.lu KDV Genel Tebliği)

Özel Finans Kurumları dışındaki imalatçıların (Dış Ticaret Sermaye Şirketleri veya Sektörel Dış Ticaret Şirketlerine ihraç kaydıyla yaptığı teslimler hariç) bu uygulamadan yararlanabilmeleri için, durumunun Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenen aşağıdaki şartlara uygun olması gerekmektedir.

- Sanayi siciline kayıtlı olup, sanayi sicil belgesi almış olmaları,
- Sanayi odaları, ticaret odaları veya esnaf ve sanatkarlar derneklerine kayıtlı olmaları,

- Sanayi sicil belgesinde yer alan üretim konusunda gerekli araç parkına sahip olması (araçların kiralanması halinde, bunların en az bir yıllık süreyle kiralandığının noterce onaylı sözleşme ile ispat edilmesi gerekir.)
- Bu şartlara haiz olanlar tarafından ihracatçılara yapılan teslimlerde normal fatura düzenlenecek, KDV gösterilecek, ancak faturaya “3065 sayılı KDV Kanunu hükümlerine göre ihraç edilmek şartıyla teslim edildiğinden KDV tahsil edilmemiştir.” şeklinde bir şerh düşülecektir. Bu suretle ihracatçı, faturada gösterilen KDV’yi ödemeksizin malı teslim alacaktır.
- İmalatçı tanımına girmeyen mükelleflerin Dış Ticaret Sermaye Şirketlerine ihraç kaydıyla yaptıkları teslimlerde de tecil-terkin uygulanabilecektir. Dış ticaret sermaye şirketlerine ihraç kaydıyla mal teslim eden mükellefler nezdinde yapılacak bir inceleme sonucu, bir vergi ziyayı tespit edilirse, ziyaya uğratan vergi ile buna ilişkin ceza, zam ve faizlerinden, satıcılarla birlikte dış ticaret sermaye şirketleri de müteselsilen sorumlu olacaktır.
- Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin imalatçı tanımına uymayan ortakları ile ortakları dışındaki firmaların ihraç kaydıyla teslimlerinde tecil-terkin uygulaması zorunludur. Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin sadece imalatçı tanımına giren ortaklarından tecil-terkin uygulanmaksızın KDV ödeyerek mal alması mümkündür.
- Tecil-terkin uygulaması kapsamında işlem yapan imalatçılar, bir defaya mahsus olmak üzere sanayi sicil belgesi ile oda veya derneğe üyelik belgesinin noter onaylı birer örneğini, teslimin gerçekleştiği dönem KDV beyannamesine ekleyeceklerdir. Bundan sonraki teslimler için bu belgelerin eklenmesine gerek yoktur. Sanayi sicil belgesinde veya imalatçı niteliğinde bir

değişiklik olursa durum 15 gün içinde vergi dairesine bildirilecektir.

- Tecil-terkin uygulaması, sadece ihraç konusu nihai mallara uygulanabilecektir. İhracatçı tarafından olsa dahi işlemde geçirilecek ara mallar ile ihraç edilecek malın ambalajında kullanılacak mallar bu uygulamadan yararlanamayacaktır.

1.5.1.3. Tecil - Terkin işlemleri

Bu kapsamda teslim yapılan dönemde 1 No.lu KDV Beyannamesindeki Tablo III “İhraç Kaydıyla Teslimler” bölümü doldurulmak zorundadır. Bu dönem beyannamesinde imalatçının ödenecek KDV’si olması halinde, bunun, ihraç kaydıyla yapılan teslimlere ilişkin tahsil edilmeyen KDV kadar kısmı, vergi dairesince tarh ve tahakkuk ettirilecek, ancak tahsil edilmeyip tecil edilecektir.

İhraç kaydıyla teslim edilen malların, teslim tarihini takip eden aybaşından itibaren 3 ay içinde ihracının gerçekleştiğine dair ihracatçının gümrük beyannamesinin vergi dairesine ibraz edilmesi üzerine, tecil edilen vergi terkin olunacaktır. Örneğin 5 Kasım’da ihraç kaydıyla teslim edilen mallar, 1 Aralık’tan itibaren 3 ay içinde (28 Şubat’a kadar) ihraç edilirse, tecil edilen vergi terkin olunacaktır.

İhracatın gerçekleşmemesi halinde tecil edilen vergi, ilgili dönemler için gecikme zammı %50 fazla uygulanmak suretiyle tahsil edilecektir. Ancak ihracatın gerçekleşmeyişinin nedeni, Vergi Usul Kanununda yazılı mücbir sebeplerle izah ve ispat edilirse, tecil edilen KDV, sadece tecil faizi uygulanmak suretiyle tahsil edilecektir.

Tecil-terkin işlemleri için belirlenen bu süre kesin olup, Maliye Bakanlığı veya başka bir merciden bu sürenin uzatılması talebinde bulunulması söz konusu değildir. Ancak bu süreden sonra olsa dahi gerçekleşmiş bulunan ihracatlar için tecil terkin uygulanabileceği konusunda Maliye Bakanlığınca özetler verilmiştir. Öte yandan bu suretle yapılan teslimlere ait tecil edilen verginin tarh ve tahakkuku gerçekleştirilmiş olduğundan herhangi bir sebeple vergi ziyayı cezalarının uygulanması mümkün değildir. Örneğin mal teslim edenin imalatçı tanımına girmemesi, alıcının Dış Ticaret Sermaye Şirketi statüsünü kaybetmiş olması, ihraç

kaydıyla teslim edilen malların nihai ürün olmayıp ihracatçı tarafından işlenmesi gibi nedenler, tecil edilen verginin sadece gecikme zammı ile tahsilini gerektirmektedir.

1.5.1.3.1. Geçici ithal, geçici muaflık ve dahilde işleme rejimleri kapsamında ithal edilen mallar

Gümrük Kanununun 108-115. maddeleri kapsamında, bedelli olarak geçici ithali yapılan malların işlenerek ihracatçılara tesliminde tecil-terkin işlemi yapılabilecektir. Bedelsiz ithalatta ise malın mülkiyeti yurt dışındaki firmada olacağından, tecil-terkin işlemi yapılacak bir teslim söz konusu değildir. Bu şekilde yapılan fason işçilik için, sonraki bölümde açıklanan şartlar dahilinde hizmet ihracı istisnası uygulanabilecektir.

Ancak 71 Seri No.lu KDV Genel Tebliğiyle, geçici kabul ve dahilde işleme izin belgesi kapsamında ithal edilen ham ve yardımcı maddeler kullanarak üretilen malların ihracatçılara ihraç kaydıyla tesliminde de tecil terkin uygulanması mümkün kılınmıştır. Hatta bu uygulama 71 Seri No.lu Tebliğin yayımından önceki dönemler için de geçerli sayılmıştır.

1.5.1.3.2. Kendi üretiminin yanı sıra fason imalat da yaptıranlar

İmalatçı tanımına giren mükelleflerin, kendi üretimine ek olarak fason imalat da yaptırmaları halinde, fason imalatı kendi sanayi sicil belgesinde yazılı üretim dallarında yaptırmaları, işin riskini ve organizasyonunu üstlenmesi, ham madde ve yardımcı maddeleri kendi temin etmesi koşullarıyla, bu şekilde üretilen mallar için de tecil-terkin uygulanabilecektir. İmalatçı tanımına girdiği halde, fason olarak dahi olsa kendi üretmediği, piyasadan hazır aldığı malları da teslim edenlerin, bu teslimlerini faturada ayrıca göstermek suretiyle tecil-terkin uygulaması dışında tutması gerekir.

1.5.1.3.3. Fason iş yapanlar

Fason işi yapanlar bu uygulamadan yararlanamayacaktır. Örneğin ihracatçının ürettiği mallara fason işçilik yapan bir firmanın bu uygulamaya göre işlem yapması mümkün değildir.

1.5.1.3.4.Sanayi sicil belgesi almamış olanlar

İmalatçılar için aranan diğer şartlara haiz olup, sanayi sicil belgesini henüz almamış olan mükelleflerin, Sanayi Bakanlığına başvurarak olumlu görüş yazısı aldıkları veya vergi dairesi müdür yardımcısı başkanlığındaki yoklama grubunun bu şartlara haiz olduğunu belirlediği tarih itibariyle tecil-terkin kapsamında işlem yapmaları mümkündür. Bu tespit Yeminli Mali Müşavir tasdik raporu ile de yapılabilecektir.

1.5.1.3.5.Gümrük beyannamesinin teyidi

Tecil-terkin işlemi kapsamında ihraç kaydıyla teslimde bulunan imalatçıların, ihracatçılar tarafından kendilerine verilen gümrük beyannamesinin aslı, noter veya yeminli mali müşavirce tasdikli örneğinin teyidi, ilgili gümrük idaresinden değil, ihracatçının bağlı olduğu vergi dairesinden yapılacaktır.

1.5.1.3.6. Gümrük beyannamesinde imalatçının adının olmaması

Gümrük beyannamesinde imalatçının adının yer almaması veya yanlış isim yazılması halinde, yapılacak bir inceleme (veya YMM raporu) ile ihraç edilen malların imalatçıya ait olduğu tespit edilerek, terkin işlemi yapılabilecektir.

1.5.1.3.7. İmalatçı faturasının ihracat faturasından sonra düzenlenmesi

İmalatçı faturasının ihracat faturasından sonraki bir tarihi taşıması halinde, ihraç edilen malların bu faturada belirtilen mallar olduğu bir inceleme ile tespit edilirse, tecil-terkinden yararlanılabilecektir. Bu incelemenin YMM tarafından yapılması mümkündür.

1.5.1.3.8. Gümrük beyannamesinde birden fazla imalatçı olması

Farklı imalatçılardan alınan malların tek bir gümrük beyannamesiyle ihraç edilmiş olması halinde, ihracatçının, imalatçının malını bu beyanname ile ihraç ettiğini belirten bir belgeyi imalatçıya vermesi şartıyla, bu beyannameye dayanılarak terkin işlemi yapılabilecektir.

1.5.1.3.9. İhracattan sonra ortaya çıkan ödemeler

Tecil-terkin kapsamında teslim edilen malların ihracından sonra ortaya çıkan vergi iadesi, kur farkı ve kaynak kullanımı destekleme primlerinin imalatçıya aktarılmasında, imalatçı tarafından düzenlenecek faturada bu unsurların ayrı ayrı gösterilmesi ve asıl malın teslimine ait fatura ile gümrük beyannamesine atıfta bulunan bir şerh konulması şartıyla, bu unsurlar için KDV uygulanmaması mümkündür. Bu durumda söz konusu bedeller hem beyan edilmek, hem de indirim konusu yapılmak suretiyle sıfırlanacaktır.

1.5.1.3.10. Aleyhte oluşan kur farkları

İmalatçı aleyhine oluşan kur farkları ile ihraç edilen mala ilişkin fiyat indirimlerinin (reklamasyon) ihracatçı tarafından imalatçıya fatura edilmesi halinde, indirilen tutar için KDV uygulanmayacaktır.

1.5.1.3.11. Başkasının kotası üzerinden ihracat

Başkalarına ait kotalar kullanılarak ihraç edilen mallara ait gümrük beyannamelerinde imalatçı olarak kota hakkını devreden firmanın adı yazılmaktadır. Bu durumda kota hakkını devreden firmanın bağlı olduğu vergi dairesine, bu işlem için tecil, terkin, iade, mahsup gibi taleplerde bulunmayacağına dair bir taahhütname vermesi gerekmektedir. Ayrıca ihraç edilen malların imalatçıya ait olduğunun Vergi İnceleme Raporu, YMM tasdik raporu veya vergi dairesi yoklama tutanağıyla tespiti zorunludur. Bu şartların yerine getirilmesi üzerine, kota devri suretiyle yapılan ihraç kayıtlı teslimler için tecil-terkin uygulamasından yararlanılabilecektir.

1.5.1.3.12. İmalatçının pişmanlıkla beyanname vermesi

İhraç kaydıyla teslimlerin bulunduğu döneme ait beyannameye yapılan hataların imalatçı tarafından fark edilerek pişmanlık beyanname vermesi halinde, bu beyannameye göre tahakkuk ettirilen vergi için (ödeme çıksın çıkmasını) pişmanlık zammı uygulanarak, tecil-terkinden yararlandırılmanın devam etmesi gerekir. Pişmanlık şartlarına uyulmaması halinde cezalı tarhiyat yapılacağı tabiidir.

1.5.1.4. Tecil-terkin uygulamasının ihtiyarılığı

Tecil-terkin uygulaması tamamen imalatçıların insiyatifindedir. Yani normal olarak KDV tahsil edilmek suretiyle satış yapılması da pekâlâ mümkündür. İhracatçının bu suretle ödeyeceği KDV'yi indirim ve iade konusu yapabileceği tabiidir. Ancak sektörel dış ticaret şirketlerinin ortakları dışındaki firmalardan veya imalatçı vasfını haiz olmayan ortaklarından ihraç edilmek üzere mal alımlarında tecil-terkin uygulanması zorunludur. (77 Seri No.lu KDV Genel Tebliği)

1.5.1.4.1. İhraç kaydıyla yapılan teslimlerde tecil - terkin ve iade edilecek KDV'nin hesaplanması

Şartlara uygun olarak yapılan ihraç kaydıyla teslimler, KDV beyannamesinin 6. ve 8. satırlarında, üzerinden vergi hesaplanacak bedele dahil edilecektir. İhraç kaydıyla teslim bedelinin, ihracat istisnasına ait satıra yazılarak KDV matrahından indirilmesi hiç bir şekilde mümkün değildir. KDV tahsil edilmediği halde, ihraç kaydıyla teslim bedeli üzerinden KDV hesaplanacak ve diğer satırlar da hiçbir farklılık olmaksızın doldurulacaktır. Sonuçta ödenmesi gereken KDV çıkması halinde, ödenecek verginin, ihraç kaydıyla yapılan teslim dolayısıyla tahsil edilmeyen KDV kadar kısmı tecil edilecektir. Bu dönemde "İhraç Kaydıyla Teslimler"e ait Tablo III' ün düzenlenmesi zorunludur. Tahsil edilmeyen KDV'den tecil edilecek KDV'nin indirilmesinden sonra kalan tutar, bu şekilde teslim edilen malların süresinde ihracının gerçekleştirilmesi üzerine iade edilebilecektir.

1.5.1.4.2. Tecil-terkin kapsamındaki teslimler için yapılacak işlemler

Tecil-terkin kapsamında işlem yaptırmak isteyen imalatçı-ihracatçılar, geçici kabul veya dahilde işleme izin belgelerini satıcılara ibraz ederek, hesaplanan verginin kendilerinden tahsil edilmemesini talep edecektir. Bu kapsamda işlem yapan satıcılar öncelikle talep edilen malın belgedeki cins ve miktara uygun olup olmadığını belirleyecektir. Bu belirleme sırasında daha önce satın alınan miktarların göz önüne alınacağı tabiidir. Bu belirlemeden sonra, düzenlenecek faturada toplam bedel üzerinden KDV hesaplanacak, ancak tahsil edilmeyecektir.

Faturaya; "KDV Kanununun Geçici 17. madde hükmü gereğince KDV tahsil edilmemiştir." ibaresi yazılacaktır. Alıcının dahilde işleme izin belgesi ibraz etmesi halinde bu belgenin "İthal Edilen Maddelerle İlgili Bilgiler" bölümü satıcılar

tarafından doldurularak imzalanacak ve kaşe basılacaktır. Geçici kabul izin belgesinin ibraz edilmesi halinde ise bu belgenin uygun bir yerine “Bu belgenin sırasındakimiktar/ birim maldanmiktarıtarih vesayılı faturayla satılmıştır.” şerhini koyarak imzalayacak ve kaşe basacaklardır. Bu şekilde şerh düşülen belgelerin bir fotokopisi, belge sahibi tarafından imza ve kaşe tatbik edilmek suretiyle onaylanacak ve satıcıya verilecektir. İmalatçı-ihracatçılara teslimde bulunanların, tecil-terkin uygulanabilecek ve uygulanamayacak olan mallar için ayrı ayrı fatura düzenlemeleri gerekmektedir

1.5.1.4.3. Satıcıların KDV beyanı

Satıcılar tarafından bu kapsamda yapılan teslimler için KDV Kanununun 11/1-c maddesi uygulamasına ilişkin genel tebliğlerde yapılan açıklamalara göre hareket edilecektir. Bu dönemde verilecek beyannameye alıcılar tarafından onaylanarak verilen geçici kabul veya dahilde işleme izin belgesinin bir fotokopisi veya bu belgenin tarih ve sayısı ile satılan malın cinsi, miktarı, tutarına ilişkin bilgileri içeren ve satıcı tarafından onaylanan bir liste eklenecektir. Belirlenen şartlara uygun olarak hareket eden satıcıların tecil edilen veya iade edilen vergisi, ihracatın şartlara uygun olarak gerçekleşmemesi halinde kendilerinden değil, alıcılardan aranacaktır.

1.5.1.5. Terkin ve iade işlemi

İmalatçı-ihracatçılar tecil-terkin kapsamında satın aldıkları maddelerle imal ettikleri malları süresi içerisinde ihraç edildiğini YMM tarafından düzenlenecek bir raporla tespit ettireceklerdir. İmalat kayıtlarındaki bilgiler esas alınarak üretim analizi ve randıman hesapları da yapılmak suretiyle düzenlenecek raporlarda en az aşağıdaki bilgiler yer alacaktır.

- a) Dahilde işleme veya geçici kabul izin belgesinin tarih ve sayısı,
- b) Belgenin tarihi ve süresi,
- c) İhracata ilişkin gümrük beyannamesinin tarih ve sayısı,
- d) Fiili ihracat tarihi, ihraç edilen malların cinsi, miktarı ve tutarı,
- e) İhraç edilen malların üretiminde kullanılan hammaddelerin satıcıları itibariyle ayrı ayrı olmak üzere cins, miktar ve tutarı,

f) İhracatın süresi içinde yapılıp yapılmadığı.

Bu bilgilere de yer vererek hazırlanacak YMM raporuna teyidi alınan gümrük beyannamesinin onaylı bir örneği eklenecek ve ihracatın yapıldığı her dönem için ayrı ayrı düzenlenecek olan raporlardan ikişer örnek, ihracatın yapıldığı ayı izleyen 3 ay içinde ilgili satıcılara verilecektir. (Makul nedenlerle raporun bu sürede hazırlanamayacağı bildirilirse, vergi dairesince en çok 3 aylık ek bir süre verilebilecektir)

Satıcılar bu raporları vergi dairesine vermek suretiyle terkin işleminin yapılmasını sağlayacaktır. Bu teslimle ilgili olarak satıcı iade edilecek KDV beyan etmişse, incelemesiz ve teminatsız iade sınırı altındaki (4 milyar lira) iade talepleri, alıcının gönderdiği YMM raporuna kendi satış faturalarının tarihini, sayısını, fatura muhteviyatı malların cinsi, miktarı ve tutarına ilişkin bilgileri içeren kaşelemek ve imzalamak suretiyle onayladığı bir listenin de vergi dairesine verilmesi suretiyle yerine getirilecektir. Bu sınırı aşan iade talepleri, alıcı hakkında düzenlenen YMM raporu ile veya 4 milyar lirayı aşan kısım kadar (indirimli teminattan yararlananlar için aşan kısmın % 4'ü veya % 8'i tutarında) teminat verilmek suretiyle ya da vergi inceleme elemanlarının düzenleyeceği raporlara göre yerine getirilecektir.

Dahilde işleme veya geçici kabul izin belgesi kapsamında ihracı taahhüt edilen mallarla ilgili KDV için yapılan tecil-terkin uygulamasında *İhracatçı Birliklerinin, sanayi ve ticaret müdürlüklerinin veya odaların kapatma yazılarına göre terkin veya iade işlemi yapılmayacak, mutlaka YMM raporu aranacaktır.* Tecil-terkin uygulaması kapsamında satın alınan maddelerden üretilen malların izin belgesinde öngörülen süre ve şartlara uygun olarak ihraç edilmemesi halinde zamanında ödenmeyen KDV, tecil tarihinden itibaren vergi ziyai cezası da uygulanmak suretiyle gecikme faiziyle birlikte alıcıdan tahsil edilecektir.

1.5.1.6. Hizmet ihracı

1.5.1.6.1. Hizmetlerin KDV karşısındaki durumu

KDV'nin yürürlüğe girdiği 1985 yılına kadar, malların üretiminde ve ithalinde uygulanan "istihsal vergisi" ile tüketiminde uygulanan "işletme vergisi", mal hareketlerini kavrayacak bir mali yapıyı oluşturmuş bulunmaktaydı. Ancak hizmetler için aynı şey söylenemez. O güne kadar nakliye hizmetleri ile eğlence

yerleri gibi çok sınırlı sayıda hizmet dolaylı vergilere muhatap olmuştur. 24 Ocak kararlarından sonra hizmet sektörümüzde uluslararası ilişkilerin canlanmasını 1985 yılında ticari, sınai, zirai ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim veya hizmetlerin her safhasında uygulanan KDV'nin yürürlüğe girmesi izlemiştir. Bunun sonucu hizmet ifalarında KDV uygulamasından kaynaklanan sorunlarda da artış olmuştur.

1.5.1.6.2. Yasal düzenlemeler

3065 sayılı KDV Kanununun 1. maddesi ile Türkiye'de yapılan ticari, sınai, zirai ve serbest meslek faaliyeti çerçevesindeki teslim ve hizmetler ile her türlü mal ve hizmet ithali KDV'nin konusuna alınmıştır. Burada, hizmetin Türkiye'de yapılıp yapılmadığının tespiti önem kazanmaktadır. Kanunun 6. maddesinde: "Türkiye'de yapılan, değerlendirilen veya faydalanılan" hizmetlerin verginin konusuna girdiği hükmü, 29 Ocak 2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 4503 sayılı Kanunun 3. maddesiyle "Türkiye'de yapılan veya faydalanılan" olarak değiştirilmiş ve "değerlendirme" ilkesinden vazgeçilmiştir. Böylece yurt dışında yapılan giderlerin Türkiye'de gider yazılması halinde sorumlu sıfatıyla vergi beyan edilmesi dolayısıyla ortaya çıkan mükerrer vergileme önlenmiştir. Türkiye'de yapılan bu kapsamdaki hizmetler KDV'nin konusuna alınmakla birlikte, Kanunun 11/1-a maddesi ile yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmetler KDV'den istisna edilmiştir.

1.5.1.6.3. Yurt dışından sağlanan hizmetler

KDV Kanununun 1/2. maddesinde, her türlü hizmet ithali vergiye tabi tutulmuşsa da yurt dışından sağlanan hizmetlerle ilgili ithalatta vergileme söz konusu değildir. Bu hizmetler, Türkiye'de yapılan, değerlendirilen, faydalanılan hizmetler olarak genelde hizmeti yaptıran Türk firmalarınca, sorumlu sıfatıyla vergi beyan edilmek şeklinde vergilendirilmektedir. Avrupa Birliğinin vergileme kriterlerinde, hizmetlerin vergilenmesinde ortak KDV uygulamasının sağlanması amacıyla "hizmetin yeri" kriteri geliştirilmiştir. Topluluk Konseyi'nin 6. Direktifinde bu konu ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Türk KDV uygulamasında ise "hizmetin yapıldığı yerin" yanı sıra, "faydalanma" kriterleri de uygulanmaktadır. Subjektif özellikteki bu kriterlere göre hareket edilmesi ve genel tebliğlerde bu kriterlere ilişkin açıklamalar

yapılmamış olması, Türk KDV uygulamasında hizmet ithali ile ilgili yasal çerçevede belirsizliklerin hüküm sürmesine neden olmaktadır.

1.5.1.6.4. Yurt dışındaki firmaların Türkiye’de hizmet yapması

Fiilen Türkiye’de gerçekleştirilen hizmetler, hizmeti yapanın uyruğu ne olursa olsun KDV’ye tabidir. Hizmeti yapanın Türkiye’de ikametgahı, işyeri, kanuni merkezi veya iş merkezi yoksa, (veya bunlardan biri olduğu halde Maliye Bakanlığınca gerekli görülmesi halinde) yapılan hizmete ilişkin KDV, hizmeti yaptıran Türkiye’deki kişi veya kuruluşlar (veya Maliye Bakanlığının uygun gördüğü 3. şahıslar) tarafından, vergi sorumlularına ait 2 numaralı KDV Beyannamesi ile beyan edilecektir.

1.5.1.6.5. Türkiye’de faydalanılması

Yurt dışındaki kişi veya kuruluşlara hizmeti yaptıran Türk firmaları, bu hizmetlerden yine yurt dışında yararlanıyorsa KDV uygulanmayacak, yurt içinde yararlanıyorsa vergi beyan edilecektir. Yurt içinde yararlanma halinde KDV’nin sorumlu sıfatıyla Türk firmasınınca beyan edileceği tabiidir.

KDV Kanununun 1. maddesi gereği, Türkiye’de yapılmayan hizmetler verginin konusuna girmemektedir. Türkiye’de yapılmakla birlikte yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmetler ise Kanunun 11/1-a maddesi ile vergiden istisna edilmiştir.

1-Yurt dışına yapılan

2-Yurt dışında yapılanlar olarak iki kısımda incelenebilir.

KDV Kanununun 12/2. maddesinde, ikametgahı, işyeri, kanuni ve iş merkezi yurt dışında olan alıcılara veya Türkiye’deki firmanın yurt dışında müstakilen faaliyet gösteren şubelerine yapılan ve yurt dışında faydalanılan hizmetlerin istisna kapsamına girdiği açıklanmıştır. Konuyla ilgili olarak 26 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinde, hizmet ihracında KDV istisnası uygulanabilmesi için, aşağıdaki dört şartın birlikte gerçekleşmesi gerektiği belirtilmiştir.

a) Hizmet Türkiye’de, Yurt Dışındaki Bir Müşteri İçin Yapılmalıdır.

b) Fatura veya Benzeri Belge Yurt Dışındaki Müşteri Adına Düzenlenmelidir.

c) Hizmetin Bedeli Döviz Olarak Türkiye’ye Getirilmelidir.

d) Hizmetten Yurt Dışında Yararlanılmalıdır.

1.5.1.6.6. Yurt dışında yapılan hizmetler

KDV Kanununa göre, Türkiye’de yapılmayan hizmetler, hizmeti kim yaparsa yapsın KDV’nin konusuna girmemektedir. Yani Türk firmalarının yurt dışında yaptığı hizmetler, KDV’nin konusuna girmemektedir. Yurt içinde yapılmakla birlikte hizmet ihracı istisnası kapsamına giren hizmetler için de KDV hesaplanmamaktadır. Ama ikisi arasında “*indirim*” le ilgili önemli bir fark vardır. Hizmet ihracına giren işlemler için satın alınan mal ve hizmetlere ödenen KDV indirim konusu yapılmakta ve indirilemeyen vergi kalırsa, hizmet ihraç eden firmaya iade edilmektedir. Halbuki verginin konusuna girmeyen işlemlerle ilgili yüklenilen vergiler ise indirim konusu yapılmamakta, gider veya maliyet unsuru olarak dikkate alınmaktadır.

Uluslararası hizmet hareketlerinde KDV uygulamasına ilişkin olarak; Yurt dışındaki firmaların Türkiye’de hizmet yapmaları KDV’nin konusuna girmekte ve vergiye tabi bulunmaktadır. Yurt dışındaki firmaların yurt dışında yaptığı hizmetler :

a) Türk firmalarınca bu hizmetlerden Türkiye’de yararlanılması halinde KDV’nin konusuna girmekte ve vergiye tabi bulunmaktadır.

b) Türk firmaları bu hizmetten Türkiye’de yararlanmazsa KDV’ye tabi değildir.

Türkiye’deki firmaların Türkiye’de yaptığı hizmetlerden, yurt dışındaki müşteriler yurt dışında yararlanırlarsa, hizmet ihracı istisnası uygulanır. Türkiye’deki firmaların yurt dışında hizmet yapması KDV’nin konusuna girmediğinden vergiye tabi değildir.

1.5.1.6.7. Yolcu beraberinde eşya ihracı

Türkiye’ye geçici olarak gelen kişilerin Türkiye’den satın aldıkları malları yurt dışına çıkarmaları halinde, malların yurt dışında tüketimi söz konusu olduğundan ihracat benzeri bir durum ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliğine üye ülkelerde de uygulanan yolcu beraberinde eşya ihracında KDV istisnası tanınması, bizim KDV Kanununda da yer almıştır. Kanunun 11/1 maddesinin (b) bendiyle, Türkiye’de ikamet etmeyen yolcuların satın aldığı mallara ödedikleri KDV’nin, bu malların yurt dışına çıkarılması üzerine iade edileceği hükme bağlanmıştır.

1.5.1.6.8. İstisnadan yararlanacak alıcılar

Türk uyruklu kişiler kural olarak Türkiye’de mukim sayıldıklarından, istisnadan yararlanamamaktadır. Ancak yurt dışında yerleşik olan Türk uyruklu kişiler, buldukları ülke resmi makamlarından bunu belgelendiren bir belge alırlarsa, istisnadan yararlanabilecektir. Bunlar dışında yabancı uyruklu herkes (Türkiye’de ikamet edenler hariç) pasaportunu ibraz etmek suretiyle istisnadan yararlanabilecektir.

1.5.1.6.9. İstisna kapsamında işlem yapacak satıcılar

Bağlı bulunduğu vergi dairesine yazılı olarak başvurup “izin belgesi” alan gerçek usulde KDV mükellefleri, istisna kapsamında satış yapabileceklerdir. İzin belgesi, işletmenin görünür bir yerine asılacaktır. Bu belge, “bavul ticareti” için gerekli olan belgenin aynısıdır.

1.5.1.6.10. İstisna kapsamına giren işlemler

Bedeli 50 milyon Türk Lirasını (71 Seri No.lu KDV Genel Tebliğiyle belirlenen limit) aşan her türlü mal tesliminde istisna uygulanabilecektir. Bu tutara, aynı faturada gösterilmek şartıyla birden fazla mal çeşidine ait bedeller dahil edilebilecektir. Mal bedellerine veya miktarına ait bir üst sınır söz konusu değildir. Ancak 71 Seri No.lu Tebliğin yayımlandığı 13.11.1998 tarihini izleyen ay başı olan 1 Aralık 1998 tarihinden itibaren, kişisel tüketime konu olacak miktarı aşan mallar için bu istisna kapsamında işlem yapılamayacaktır. Hizmet ifaları ise bu istisna kapsamına girmemektedir.

1.5.1.6.11. Satıcılar tarafından yapılacak işlemler

Alıcının pasaportu (Türk uyruklu ise ayrıca ikamet tezkeresi mahiyetinde belgeyi) gören satıcılar, 4 nüsha olarak düzenleyecekleri faturaya, alıcının pasaport numarasını, çeşidini, (varsa ikamet belgesinin tarih ve sayısını) varsa banka şubesi ve hesap numarasını da kaydetmek suretiyle mal bedeli ve KDV’yi ayrı ayrı göstereceklerdir. Satıcının bu iş için bankada açılmış hesabı varsa, bu hesaba ait bilgiler de yazılacaktır. Faturanın ilk 3 nüshası alıcıya verilecektir. İadenin

gümrükteki banka şubesinden veya aracı firmalardan yapılacak olması halinde fatura ile birlikte KDV tutarını gösteren çek verilecektir. Çekte, ilgili faturanın tarih ve sayısı yer alacaktır. Çekte KDV tutarı Türk Lirası olarak gösterilecektir. (Çek bedeli Türk Lirası veya konvertibl bir döviz cinsinden ödenebilecektir.) Çekin üzerine, yolcu beraberinde eşya ihracı amacı dışında bu çekin kullanılamayacağı ve ciro edilemeyeceğini belirten bir şerh konulacaktır.

1.5.1.6.12. Alıcılar tarafından yapılacak işlemler

Satın alınan malların 3 ay içinde yurt dışına çıkarılması ve çıkış sırasında satın alınan mallar gösterilmek suretiyle fatura nüshalarının (ve varsa çekin) Türk gümrük görevlisine onaylatılması gerekmektedir. Onay işlemini yapan gümrük görevlisine faturanın iki nüshası bırakılacaktır.

1.5.1.7. İadenin yapılması

1.5.1.7.1. İadenin gümrük çıkışında yapılması

Satıcıların iade için gümrükte şubesi bulunan bankalarda hesap açtırmış olması halinde, gümrükte onaylanan çekin bu şubeye verilerek iadenin alınması mümkündür. Ancak şu anda çıkış gümrüğündeki banka şubeleri normal bankacılık işlemleri yapmamakta, sadece döviz bozma bürosu olarak çalışmaktadır. Dolayısıyla Tebliğle getirilen bu imkandan şimdilik yararlanılamamaktadır.

1.5.1.7.2. İadenin yurt dışına çıkıştan sonra alınması

Onaylı faturanın, çıkışı izleyen 1 ay içinde satıcıya gönderilmesi halinde, faturada gösterilen KDV tutarı, konvertibl döviz cinsinden alıcının adresine veya banka hesabına, satıcı tarafından 10 gün içinde havale edilecektir. Bu sürede iadeyi yapmadığı tespit edilen satıcıların izin belgesi iptal edilecektir.

1.5.1.7.3. Verginin elden iadesi

Onaylı faturanın, çıkışı izleyen 1 ay içinde satıcıya elden getirilmesi halinde, KDV tutarı, faturayı elden getiren kişiye Türk Lirası olarak iade edilecektir. Satışta çek düzenlenmişse, fatura ile birlikte onaylı çekin de satıcıya verilmesi gerekir.

1.5.1.7.4. İadenin avans olarak önceden ödenmesi

Satıcılar dilerse, bu kapsamda yaptıkları satışlardan doğan KDV'yi tahsil etmeyebilirler. Ancak, faturanın süresinde onaylanıp kendilerine ulaşmaması halinde, avans olarak iade ettikleri KDV'yi indirme hakları olmayacak, iadeyi kendileri karşılamış olacaktır. Bu şekilde hareket eden satıcılar, faturaya iadenin avans olarak yapıldığını belirten bir şerh düşeceklerdir. Satış tarihini takibeden 3 ay içinde faturanın onaylanarak 1 ay içinde satıcıya ulaşması halinde, avans olarak ödenen ve vergi dairesine beyan edilerek yatırılan KDV tutarı, satıcı tarafından indirim konusu yapılabilecektir.

1.5.1.7.5. İadenin " Yetki Belgesi" aracı firmalar tarafından yapılması

Şartları 51 Seri No.lu KDV Genel Tebliği ile belirlenen uygulama kapsamında, yolcu beraberinde eşya ihracına ilişkin tahsil edilen KDV'nin, aracı firmalar tarafından iadesi mümkündür. Bu konuda aracılık yapmak isteyen firmaların Maliye Bakanlığına (Gelirler Genel Müdürlüğü) yazılı olarak başvurması gerekmektedir. Bu şekilde başvuranların : Bilanço esasına göre defter tutması;

a) Asgari öz kaynakların 1.000.000.000 lira olması,

b) Ücretli statüsünde en az 5 eleman çalıştırması,

c) Haklarında gerçek dışı belge düzenleme veya kullanma konusunda rapor bulunmaması, şarttır. Bu şartlara haiz olan firmalar Yetki Belgesi almak için Maliye Bakanlığı'na başvuracaklardır.

1.5.1.7.6. Yetki belgesinin verilmesi

Yetki Belgesi almak için başvuruda bulunan firmalar hakkında, Merkezi Denetim Elemanları (Maliye Müfettişi, Hesap Uzmanı veya Gelirler Kontrolörü) tarafından inceleme yapılacaktır. Bu incelemede; firmanın mevcut faaliyeti, mali yapısı, eleman durumu ve benzeri hususlar dikkate alınarak, Türkiye'de ikamet etmeyen yolculara KDV iadesi yapabilecek durumda olup olmadığı araştırılacaktır. İnceleme raporu sonucuna göre Yetki Belgesi verilebilecektir

1.5.1.7.7. Belge düzeni

43 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinde; Türkiye’de ikamet etmeyen yolculara tanınan istisna kapsamındaki satışların vergi dairesinden “izin belgesi” almış satıcılar tarafından yapılabileceği, bu satışlarla ilgili faturanın 4 nüsha olarak düzenleneceği belirtilmiş, faturada yer alması gereken bilgiler ise Tebliğin A/5 bölümünde açıklanmıştır. Aynı Tebliğe göre iade işleminde çek kullanılması da mümkündür. Bu durumda izin belgeli satıcıların Türkiye’de ikamet etmeyen yolculara yapacakları satışlarda fatura ve çekin prensip olarak ayrı ayrı düzenlenmesi gerekmektedir.

1.5.1.7.8. İadeden sonra yapılacak işlemler

İzin belgeli satıcılar, Türkiye’de ikamet etmeyen yolculara yapacakları satışlarda kullanacakları fatura/çekleri 4 nüsha olarak düzenleyip, aslı ile iki örneğini alıcıya vereceklerdir. Alıcılar gümrük çıkışında ellerindeki fatura/çek nüshalarının aslını ilgili gümrük görevlilerine onaylatıp muhafaza edecekler, diğer iki nüshayı görevlilere bırakacaklardır. İade alıcıda kalan onaylı fatura/çek asıl nüshası ile yapılacaktır. Aracı firmalar iade işleminden sonra bu nüshaları satıcıya göndermeyecekler, Vergi Usul Kanununun muhafaza ve ibraz hükümlerine göre saklayacaklardır. Ancak 1 ay içinde yaptıkları iadeler için bir icmal düzenleyerek, izleyen ayın ilk 10 günü içinde ilgili satıcıya göndereceklerdir. Bir icmalde; iadeye esas olan fatura/çekin tarih ve numarası, iadeye esas olan KDV tutarı ve iade tarihi yer alacak, aracı firmanın kaşesi tatbik edilerek ve firma yetkililerince imzalanarak onaylanacaktır.

1.5.1.7.9. Satıcının istisna kapsamındaki satışlarla ilgili ödevleri

İstisna kapsamındaki satışlarla ilgili verginin beyanı ve indirimi ile indirilemeyen vergilerin satıcıya iadesi, 39 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin I/A bölümündeki açıklamalara göre yapılacaktır. Buna göre satıcılar, bir vergilendirme döneminde alıcılara iade ettikleri vergilerin ayrıntılarını göstermek üzere, firmanın kaşesi ve yetkililerin imzasını taşıyan bir liste hazırlayarak beyannameye ekleyeceklerdir.

1.5.1.8. İhracat istisnasından doğan KDV’nin iadesi ve iade için aranılan belgeler

1.5.1.8.1. Gümrük beyannameli mal ihracında; gümrük beyannamesi

Herhangi bir vergilendirme döneminde mal ihracı istisnası beyan eden mükelleflerin bu döneme ait KDV beyannamesine, ihracatın gerçekleştiğini tevsik etmek üzere gümrük (çıkış) beyannamesini eklemesi gerekmektedir. Gümrük beyannamesi, ihracat istisnası beyan edilmesinin ön şartıdır. Bu beyanname olmadan mükellefin ihraç ettiği mal bedellerini KDV matrahından indirmesi mümkün değildir. Bu nedenle, ihracat istisnası uygulamasında KDV iadesi talep edilse de edilmese de gümrük beyannamesinin ibrazı zorunludur. Gümrük beyannamesinin aslının yanı sıra noter, gümrük idaresi veya Yeminli Mali Müşavir tarafından aslının aynı olduğu onaylanan suretleri de KDV beyannamesine eklenebilecektir. Ayrıca gümrük beyannamesinin aslı veya onaylı suretleri yerine, bu beyannamelerdeki bilgileri içeren liste verilmesi de mümkündür.

KDV Kanununun 12/1-b maddesinde, bir teslimin ihracat teslimi sayılabilmesi için teslim konusu malın Türkiye Cumhuriyeti gümrük bölgesinden çıkarak bir dış ülkeye vasıl olması gerektiği belirtilmiştir. Ancak 4 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinde, “bir dış ülkeye vasıl olma” ifadesinin, malın gümrük hattımızı geçmesi olarak algılanması gerektiği, gümrük hattını geçen malın, bir dış ülkeye ulaşmış sayılacağı açıklanmıştır. Buna göre gümrük hattından geçen bir malın yolda zayi olması (örneğin geminin batması, taşıt aracının kaza yapması, malların yanması vb.) halinde de ihracat istisnası uygulanabilecektir.

Malların yurt dışına çıktığı, gümrük beyannamesinin çıkış gümrük memurunca onaylanan bölümünde belirtilen tarihe göre tespit edilecektir. Özellikle iç gümrüklerden yapılan ihracatta ihracatın gerçekleştiği tarih, gümrük beyannamesinin açıldığı, ikmal edildiği, beyanların doğru olduğunun saptandığı (intaç), malların yüklendiği, çıkış gümrüğüne geldiği tarihler değil, beyanname muhteviyatı malların yurt dışına çıktığını gösteren tarih esas alınarak saptanacaktır.

1.5.1.8.2. Gümrük beyannameli mal ihracında; ihraç edilen malların satış faturaları

Mal ihracında istisna uygulamasında, ihraç edilen mallara ait satış faturalarının fotokopisi veya bunların tarihini, sayısını, alıcıların adı, soyadı veya

ünvanını, malların cinsi, miktarı ve bedelini ihtiva eden bir listenin de KDV beyannamesine eklenmesi gerekmektedir.

1.5.1.8.3. İndirilecek KDV listesi

Satıcıların adı, soyadı, ünvanı, vergi dairesi, sicil numarası, faturaların tarihi, sayısı, mal veya hizmetin nevi, tutarı, hesaplanan KDV'nin gösterildiği listenin de vergi dairesine verilmesi gerekir. Bu listeler 2 örnek olarak düzenlenecek, her bir örneğin alt kısmına "Listelerde yer alan bilgilerin doğruluğunu taahhüt eder, herhangi bir yanlışlık olduğunun tespiti halinde uygulanacak yaptırımları kabul ederim" şerhi konulacaktır. Bu şerhin altına firma yetkilileri tarafından isim ve ünvan kaşeleri basılacak ve tarih atılarak imzalanacaktır. Dış ticaret sermaye şirketleri ile sektörel dış ticaret şirketleri, ihracatına aracılık ettiği mükelleflerin indirilecek KDV listelerini de ibraz edecektir. Bilgisayarlı vergi daireleri bu listeleri disket kaydı olarak da kabul etmektedir.

1.5.1.8.4. İhraç edilen malın bünyesine giren KDV hesaplaması

İade taleplerinde, ihraç edilen malın üretimi, alımı, işlenmesi, nakliyesi gibi giderlere ve amortismanına tabi iktisadi kıymetler gibi maliyete giren unsurlara ödenen KDV'den ne kadarının ihracata ait olduğunun hesaplanmasına ilişkin bir tablo da hazırlanıp vergi dairesine verilecektir.

1.5.1.8.5. İhraç kaydıyla teslimler için tecil-terkin uygulamasında gümrük beyannamesi

İhraç kaydıyla satışın yapıldığı ihracatçının gümrük beyannamesi tecil edilen verginin terkinin için yeterlidir. Beyannamede imalatçının da belirtilmiş olması gerekir. Aksi halde imalatçının mallarının ihraç edildiğinin inceleme raporu veya YMM tasdik raporu ile tespit edilmesi gerekir. Bavul ticareti kapsamında ihracat yapanlara tecil-terkin uygulayarak mal satanların tecil edilen vergilerinin terkininde, bavul ticareti yapanların bankalar veya özel finans kurumlarından almış oldukları döviz alım belgesinin aslı veya bankaca onaylı örneğini de ibraz etmeleri şarttır.

1.5.1.8.6. Satış faturaları

KDV Kanununun 11/1-c maddesinde düzenlenen tecil-terkin uygulaması çerçevesinde ihraç kaydıyla mal tesliminde bulunan imalatçıların veya özel finans kurumlarının, sadece bu kapsamdaki satış faturalarının tarihini, sayısını, alıcının adı, soyadı veya unvanını, bağlı bulunduğu vergi dairesini, sicil numarasını, malın cinsi, miktarı ve bedeli ile hesaplanan KDV tutarlarını gösteren bir listeyi KDV beyannamelerine eklemeleri gerekmektedir.

1.5.1.8.7. İndirilecek KDV listesi

84 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin (I/1.1.3.v) bölümünde, ihraç kaydıyla teslimlerden doğan KDV iadelerinin yapılmasında, bu kapsamda teslim edilen malların ihracının gerçekleştiği döneme ait indirilecek KDV listesinin vergi dairesine ibrazı şarttır. (İhracatçıya ihraç kaydıyla mal tesliminde bulunulan döneme ait olan indirilecek KDV listesi verilebilmesi uygun görülmüştür.)

1.5.1.8.8. Dahilde işleme ve geçici kabul rejimi kapsamında tecil-terkin uygulamasında dahilde işleme veya geçici kabul izin belgelerinin onaylı örneği

Tecil terkin kapsamında işlem yapılmasına esas olan, alıcının gerekli şartları düşüktükten sonra imzaladığı ve firma kaşesini bastığı “Dahilde İşleme İzin Belgesi” veya “Geçici Kabul İzin Belgesi”nin bir fotokopisi satıcı tarafından teslimin yapıldığı dönem beyannamesine eklenecektir.

1.5.1.8.9. Alıcı adına düzenlenen YMM raporu

Dahilde işleme veya geçici kabul izin belgesi sahibi olan firmanın bu kapsamda KDV ödemeksizin satın aldığı ham ve yardımcı maddeleri kullanarak ürettiği malları ihraç ettiğine dair YMM tarafından her dönem için ayarı ayrı düzenlenmiş olan raporlar, her bir satıcı firma için ikişer örnek olarak düzenlenecek ve ihracatın yapıldığı ayı takip eden ay başından itibaren 3 ay içinde ilgili satıcılara gönderilecektir. Ancak bu süre içerisinde rapor ibraz edilemeyeceğine dair makul mazeret bildirenlere VUK'nun 17. maddesine göre vergi dairesince bu sürenin en çok bir katı kadar ek süre verilebilecektir. Satıcılar, bu şekilde kendilerine gönderilen YMM raporlarını vergi dairesine ibraz edecektir.

1.5.1.8.10. Satış faturaları

Satıcıların bu kapsamda yaptığı satışlar dolayısıyla tecil edilen verginin terkininden sonra iade edilecek vergisinin de bulunması halinde, bu teslimle ilgili satış faturalarının fotokopileri veya bunların muhteviyatını, miktarını, tutarını içeren bilgilerin gösterildiği satıcı tarafından onaylanan bir liste vergi dairesine verilecektir. İade tutarının incelemesiz ve teminatsız yapılabilecek iade sınırını aşması halinde, aşan kısım için ayrıca YMM raporu, teminat veya inceleme raporu aranacağı tabiidir.

1.5.1.8.11. Hizmet ihracı istisnasında fatura fotokopisi

Yurt dışındaki müşteriye yapılan hizmetle ilgili olarak yurt dışındaki müşteri adına düzenlenen ve üzerinden KDV hesaplanmayan hizmet faturasının fotokopisi beyannameye eklenecektir. Fatura fotokopilerinin işletme yetkililerinin isim ve unvan kaşeleri kullanılarak imzalanmak suretiyle aslının aynı olduğunun onaylanması gerekmektedir.

1.5.1.8.12. Döviz alım belgesi

Hizmet ihracı istisnası uygulanabilmesi için hizmet bedelinin döviz olarak yurda getirilmesi zorunludur. Bu şartın, hizmet bedeli kadar dövizin bankalara veya özel finans kurumlarına bozdurulduğuna dair döviz alım belgesi ile tevsiki gerekmektedir. Döviz alım belgesinde yer alan tutarın faturada gösterilen döviz (veya Türk Lirası karşılığı) kadar olması esastır. Yani bozdurulan döviz tutarı fatura bedelinin %70, %80'i gibi tamamını kapsamıyorsa, hizmet ihracı istisnası olarak beyan edilip KDV matrahından indirilebilecek kısım da bu oran kadar eksik olacaktır. İstisna uygulamasında her iki belge de aranıldığından, sadece faturanın fotokopisinin ibrazı, hizmet ihracı istisnası uygulanmasına yetmemektedir. Aynı şekilde bedelin peşin alınmış olması halinde hizmet ihracı istisnası, döviz alım belgesinin düzenleme tarihinden sonra hizmete ait faturanın düzenlendiği vergilendirme dönemine ait KDV beyannamesinde beyan edilebilecektir.

1.5.1.8.13. İndirilecek KDV listesi

İade talebi olan mükellefler, yukarıdaki belgelerin yanı sıra hizmet ihracının gerçekleştiği döneme ait indirilecek KDV listesini de vergi dairesine verecektir. (disket ortamında da kabul edilebilir)

1.5.1.8.14. İhraç edilen hizmetin bünyesine giren KDV hesaplaması

İade talep eden mükellefler, alış ve giderlerine ödedikleri vergiden ne kadarının ihraç edilen hizmetin bünyesine girdiğine ilişkin hesaplamaların yer aldığı bir tabloyu da ibraz ederler.

1.5.1.8.15. Yolcu beraberli eşya ihracında onaylı fatura ve çekler

Yolcu beraberli eşya ihracında, satıcının 4 nüsha olarak düzenleyip alıcıya verdiği 3 nüsha fatura veya fatura çekten, Türk gümrük görevlilerince onaylanarak satıcıya ulaştırılan 1. nüsha, istisnanın tevsikinde esas olan belgedir. Ancak bu belgenin KDV beyannamesine eklenmesi gerekmemektedir. Herhangi bir inceleme talebinde ibraz edilmek üzere satıcılar (veya aracı “yetki belgeli” firmalar) tarafından muhafaza edilecektir. (43 Seri No.lu KDV Genel Tebliği)

1.5.1.8.16. İndirilecek KDV listesi

Yolcu beraberli eşya ihracı istisnasında kullanılan onaylı faturanın geldiği ve iadenin yapıldığı döneme ilişkin indirilen KDV listesi, istisnadan doğan KDV iadelerinde aranılacak belgeler arasındadır.

1.5.1.8.17. İhraç edilen malların bünyesine giren KDV hesaplaması

Yolcu beraberli ihraç edilen malların bünyesine giren verginin hesaplamasını gösterir bir tablo iadelerde aranılacaktır.

1.5.1.8.18. Aracı firmaların düzenlediği icmaller

İadenin yetki belgeli aracı firmalar tarafından gerçekleştirildiği hallerde, bu firmaların 1 aylık süre içinde yaptığı iadelerin ayrıntısını gösteren icmaller 10 gün içinde satıcıya gönderilecektir. Bu icmallerde de iadeye esas olan fatura/çekin tarihi, numarası, iade edilen KDV tutarı, iade tarihi yer alacak ve aracı firmanın yetkililerince imzalanıp kaşe vurulacaktır. Satıcılar, yukarıda belirtildiği şekilde

KDV beyannamesine ekleyecekleri listeyi, aracı firmanın gönderdiği bu icmallere göre düzenleyeceklerdir.

1.5.1.9. Bavul ticaretinde

1.5.1.9.1. Onaylı özel fatura

Bavul ticaretinde malların yurt dışı edildiğini gösteren belge, satıcının 5 nüsha halinde düzenleyerek 4'ünü alıcıya verdiği özel faturanın çıkış kapısındaki Türk gümrük görevlilerince onaylanan 2. nüshasıdır. (1.nüsha alıcıda kalacak, 3. ve 4. nüshalar onay işlemi yapan gümrük memuruna verilecektir.) Özel faturanın alıcıda kalan nüshalarının, satışın yapıldığı tarihten itibaren 3 ay içinde gümrükte onaylatılması, bu tarihten itibaren de 1 ay içinde satıcıya intikal etmesi gerekir. (61 Seri No.lu KDV Genel Tebliği)

Özel faturanın onaylı 2. nüshasının, satışın yapıldığı döneme ait KDV beyannamesinin vergi dairesine verileceği ertesi ayın 25. gününe kadar satıcıya intikal etmesi halinde, fatura bedeli dövizin Türk Lirasına çevrildiğine dair döviz alım belgesi de temin edilmek şartıyla, satış bedeli KDV matrahından indirilebilecektir. Bu durumda KDV beyannamesine, onaylı özel faturadaki bilgileri (fatura tarihi, sayısı, tutarı) ihtiva eden liste ile birlikte, döviz alım belgeleri (veya noter ya da Yeminli Mali Müşavirlerce onaylanmış örnekleri) de eklenecektir.

Gümrükçe onaylı özel faturanın veya döviz alım belgesinin satış tarihini takip eden ayın 25. gününe kadar satıcı tarafından temin edilememesi halinde, özel fatura ile yapılan satışlar bu dönem beyannamesinde matrahtan indirilmeyecektir. Dolayısıyla satış anında KDV tahsil edilmediği halde satıcı tarafından KDV ödenecektir. Bu dönem beyannamesine, bavul ticareti yoluyla satışa dair herhangi bir belge eklenmesine gerek bulunmamaktadır. Bu belgelerin her ikisinin de satıcıya intikal ettiği dönemde, daha önce beyan edilen KDV indirim konusu yapılarak telafi edilebilecektir. KDV'nin indirim (indirilemezse iade) yoluyla telafi edildiği bu döneme ait KDV beyannamesine, satıcıya ulaşan onaylı faturaların tarihi, sayısı, satış bedelleri tutarını gösteren, satıcı firma yetkilileri tarafından imzalı ve kaşeli bir liste eklenecektir.

1.5.1.9.2. Döviz alım belgesi

Bavul ticareti yoluyla yapılan ihracat bedelinin KDV matrahından düşülmesi, yani bu satışlar için KDV beyan edilmemesinin ikinci şartı, özel fatura bedeli kadar dövizin bankalara veya özel finans kurumlarına bozdurulduğunu belgeleyen döviz alım belgesidir (Aslı, noter veya Yeminli Mali Müşavir tarafından onaylanmış örneği).

Hizmet ihracında olduğu gibi, bavul ticaretinde de fatura bedeli ile döviz alım belgesinde gösterilen miktarın tutarlı olması gerekmektedir. Fatura bedelinden daha az tutarda dövizin bozdurulmuş olması halinde, KDV matrahından düşülecek tutar da bu kadar az olacaktır. Döviz alım belgesi temin edilemediği için üzerinden KDV beyan edilen satışlara ait onaylı özel faturanın geldiği döneme ait KDV'nin indirim konusu yapıldığı KDV beyannamesine döviz alım belgesi eklenmesine gerek bulunmamaktadır.

1.5.1.9.3. İndirilecek KDV listesi

Bavul ticareti kapsamında yapılan satışlar dolayısıyla mükellefin iki farklı işlem sonucu KDV iadesi doğabilecektir.

a) Satışın yapıldığı dönemde onaylı fatura ve döviz alım belgesi temin edilmek suretiyle istisna uygulanarak satış bedeli KDV matrahından indirilirse, bu satışlara ait yüklenilen KDV'nin indirilememesi sonucu KDV iadesi doğacaktır.

b) Satışa ait özel faturanın sonraki dönemlerde onaylanarak satıcıya ulaştığı dönemde, daha önce beyan edilen ve bu dönemde indirim konusu yapılan KDV'nin indirilememesi halinde KDV iadesi doğacaktır.

Birinci durumda yüklenilen KDV'nin, ikinci durumda ise daha önce mükellefçe ödenen KDV'nin iadesi söz konusudur. Her iki durumda da KDV iadesi talep edilmesi halinde, bu döneme ait indirilecek KDV listesinin vergi dairesine ibrazı şarttır.

1.5.1.9.4. İhraç edilen malların bünyesine giren KDV hesaplaması

Bavul ticareti kapsamında ihraç edilen malların bünyesine giren verginin hesaplamasını gösterir bir tablo iadelerde aranacaktır.

1.5.1.9.5. Bavul ticaretinde tecil-terkin uygulamasına ilişkin aranılan belgeler

Bavul ticareti yapanlara bu kapsamda ihraç edilmek üzere mal teslim eden imalatçıların (veya özel finans kurumlarının) KDV Kanununun 11/1-c maddesi uygulamasında aranılan bütün şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Buna göre imalatçının tecil edilen vergisinin terkinde, bu yolla sattığı malları bavul ticareti kapsamında ihraç edildiğini belgeleyen ve satıcıdan temin edilen tasdikli özel fatura nüshasının noter ya da yeminli mali müşavirlerce tasdikli örneği KDV beyannamesine eklenecektir. İstisna satış döneminde uygulanmışsa alıcının döviz alım belgesinin tasdikli bir örneği de imalatçı tarafından verilecek KDV beyannamesine eklenecektir. Bu kapsamda ihraç kaydıyla satış yapanların mahsuben iade talepleri varsa, yukarıdaki belgelere ek olarak indirilecek KDV listesi ve ihraç kaydıyla satış faturalarının fotokopisi veya bunlara ilişkin bilgileri içeren bir listeyi de verecekleri tabiidir.

1.5.1.10. Sınır ve kıyı ticaretinde : sınır veya kıyı ticareti yetki belgesi

Sınır ve kıyı bölgesinde ticari faaliyette bulunanlara, bulunduğu il valiliği tarafından verilen sınır veya kıyı ticareti yetki belgesinin noter veya yeminli mali müşavirce tasdik edilen bir örneğinin, bu kapsamda ilk defa istisna uygulanan döneme ilişkin olarak verilecek KDV beyannamesine eklenmesi gerekmektedir. Bu belgede bir değişiklik olmadığı sürece, bundan sonraki dönemlerde söz konusu belgenin örneğinin beyannameye eklenmesine gerek yoktur. (1992/3 Sıra No.lu KDV İç Genelgesi)

1.5.1.10.1. Tahakkuk varakası

85/9113 sayılı Karar ekindeki Sınır Ticareti Yönetmeliğinin 8. maddesine göre, sınır ticaretinde malların yurt dışına çıktığını gösteren belge olarak, gümrük beyannamesi yerine “tahakkuk varakası” düzenlenmektedir. Buna göre, sınır ticareti yoluyla yapılan ihracatta KDV istisnası beyan edilen döneme ait KDV beyannamesine tahakkuk varakasının aslı veya noter, gümrük idaresi ya da yeminli mali müşavirce tasdikli örneği eklenecektir. (9.2.1989 tarihli 11 Seri No.lu KDV İç Genelgesi) Aynı şekilde kıyı ticaretinde de gümrük beyannamesi veya tahakkuk varakasının aslı ya da onaylı örneğinin KDV beyannamesine eklenmesi gerekmektedir.

1.5.1.10.2. İndirilecek KDV listesi

Sınır veya kıyı ticareti yoluyla yapılan ihracat dolayısıyla KDV iadesi doğması halinde, iadenin yapılması için, bu dönemde indirilecek KDV'lere ait bilgileri ihtiva eden bir listenin ibrazı gerekmektedir. Sınır ve kıyı ticaretinde KDV iadesi doğmaması halinde indirilecek KDV listesinin KDV beyannamesine eklenmesine gerek bulunmamaktadır.

1.5.1.10.3. İhraç edilen malların bünyesine giren KDV hesaplaması

Sınır veya kıyı ticareti kapsamında ihraç edilen malların bünyesine giren verginin hesaplamasını gösterir bir tablo da iadelerde aranılacaktır

1.5.1.11. İhracattan doğan KDV iadesinin yapılması

Tüm iade hakkı doğuran işlemlerde olduğu gibi, ihracat istisnasında iade olarak beyan edilen vergi için, mükellefin yazılı olarak talebi olmadığı sürece vergi dairesince re'sen iade işleminin yapılması mümkün değildir. Mükellefin talebinde, iadenin nakden mi, mahsuben mi, teminat ile mi, yeminli mali müşavir raporu ile mi yoksa vergi idaresinin incelemesi ile mi alınmak istediğinin de açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Mükellefin teminat karşılığı aldığı iade için YMM tasdik raporu ibraz etmesi halinde teminatın çözülmesi gerekir. İhracat istisnasından doğan KDV iadesi mükellefe nakden verilebileceği gibi, kendisinin, ortaklarının veya mal ya da hizmet satın aldığı firmaların vergi ve SSK prim borçlarına mahsup edilmek suretiyle de yerine getirilebilmektedir.

1.5.1.11.1. Nakit iade

Bir vergilendirme döneminde 4 milyar liraya kadar olan iadeler, inceleme raporu veya teminat aranılmaksızın yerine getirilecektir. İade talebinin 4 milyar lirayı aşmadığı hallerde, yazılı talep ile birlikte ihracat istisnasında aranılan belgelerin vergi dairesine ibrazı yeterli olacaktır. İade tutarının 4 milyar lirayı aştığı hallerde, 4 milyar liralık kısım ilgili belgelerin ibrazı üzerine iade edilecek, kalan tutar ise aşağıdaki yollardan birisi ile iade edilebilecektir. (84 Seri No.lu KDV Genel Tebliği)

1.5.1.11.2. Teminatla iade

Nakit iade taleplerinde 4 milyar lirayı aşan kısım için mükellefçe teminat gösterilmesi halinde, iade tutarının tamamı gerçekleştirilebilecektir. Örneğin 4.250.000.000 liralık nakit iade talebinde 250 milyon liralık teminat gösterilmesi üzerine iadenin tamamı gerçekleştirilecektir. Vergi dairesince teminat olarak, 6183 sayılı Kanununun 10. maddesinde belirtilen değerler kabul edilebilecektir. Teminat olarak verilecek banka teminat mektuplarının, paraya çevrilme konusunda hiçbir sınırlayıcı şart taşımaması gerekir. Paraya çevrilmeleri konusunda sınırlayıcı şartlar taşıyan teminat mektuplarının vergi dairesine verilmesi halinde, iade işleminde ortaya çıkabilecek vergi, ceza ve gecikme zamlarından, mükelleflerle birlikte bu teminat mektubunu veren bankalar da Vergi Usul Kanununun 11.maddesi kapsamında sorumlu tutulacaktır.

Teminatların çözülmesinde bankalar, teminat mektubunda vergi dairesinin şerhini arayacaktır. Bu uygulamada banka teminat mektubunun arkasına ilgili vergi dairesince: "*KDV iadesi dolayısıyla alınan bu teminat mektubunun vergi dairemizde olan işlemi sona ermiştir.*" şeklinde bir şerh düşülerek, tarih, kaşe ve imza tatbiki suretiyle onaylanacaktır. Bu şerhi gören bankaların, vergi dairesinden başkaca bir teyit almaksızın gerekli işlemi yapmaları mümkün bulunmaktadır.

1.5.1.11.2.1. İndirimli teminat uygulaması

Aşağıda belirtilen mükelleflerin incelemesiz ve teminatsız iade sınırının üzerindeki nakit iade talepleri indirimli teminatla yerine getirilmektedir.

1.5.1.11.2.2. Teminat tutarı %8 olarak belirlenen I. grup mükellefler: ihracatçılar

1- Son üç takvim yılı itibariyle ihracat tutarı her bir yıl için 5 milyon ABD Dolarını aşan veya,

2- Son beş takvim yılı itibariyle ihracatı tutarı her bir yıl için 1 milyon ABD Dolarını aşan,

3- Son 5 yıl içinde (5 yıldan daha az bir geçmişi olan firmalarda faaliyete geçtikten bu yana) tahakkuk etmiş olan gelir vergisi, kurumlar vergisi ve KDV'leri ödeyen (Vergilerin tecil edilmiş olması bu şartın ihlali sayılmayacaktır),

4- KDV iadesi amacıyla yapılan incelemeler sonunda sahte veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenlediği veya kullandığı konusunda haklarında rapor yazılmamış olan (Bu rapor uyarınca yapılan tarhiyata ait vergi, ceza, zam ve faizler ödenirse bu şart aranılmayacaktır),

5- Birbirini izleyen son 5 vergilendirme döneminde haklarında olumlu rapor yazılmış olanlar.(Olumlu inceleme raporundan kasıt, inceleme veya YMM raporlarında iadesi istenilen KDV'nin aynen veya en az %90'ının iadesinin öngörülmesi; birbirini izleyen 5 vergilendirme döneminden kasıt da, iade hakkı doğuran işlemlerin yapıldığı birbirini izleyen dönemlerdir. Bu dönemler arasında herhangi bir dönemde iade hakkı doğuran işlem bulunmadığı takdirde bu dönemler, birbirini izleyen 5 dönemin hesabında dikkate alınmayacaktır.)

1.5.1.11.2.3. İmalatçılar ve imalatçı - ihracatçılar

Sanayi Siciline kayıtlı olan, Ödenmiş sermayesinin toplamı en az 40 milyar Türk Lirası olan veya en son bilançoda kayıtlı amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin (gayrimenkuller hariç) amortisman düşülmeden önceki toplam tutarları 40 milyar (1 Mart 2002 tarihinden itibaren 80 milyar) Türk Lirasını aşan (söz konusu amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin Vergi Usul Kanununun 189/2. maddesinde belirtilen “özel bir amortisman defteri” veya “demirbaş defteri” nde açıkça gösterilmiş olması zorunludur.), İşletmenin sahip olduğu ve kapasite raporunda yer alan amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin kayıtlı olduğu defterlerin, noter onayları ile numaraları, kaç yıldır amortismanına tabi tutuldukları kapasite raporlarında belirtilen, İmalat işinde 20 veya daha fazla işçi çalıştıran (İşçi sayısının tespitinde bizzat imalat işinde çalışan işçiler dikkate alınacak, bunlar dışında kalan yönetici, büro personeli ve muhasebeci gibi personel dikkate alınmayacaktır). Son 5 yıl içinde (5 yıldan daha az bir geçmişi olan firmalarda faaliyete geçtikten bu yana) tahakkuk etmiş olan gelir vergisi, kurumlar vergisi ve KDV'leri ödeyen (Vergilerin tecil edilmiş olması bu şartın ihlali sayılmayacaktır),

KDV iadesi amacıyla yapılan incelemeler sonunda sahte veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenlediği veya kullandığı konusunda haklarında rapor yazılmamış olan (Bu rapor uyarınca yapılan tarhiyata ait vergi, ceza, zam ve faizler ödenirse bu şart aranılmayacaktır), Birbirini izleyen son 5 vergilendirme döneminde

haklarında olumlu rapor yazılmış olanlar.(Olumlu inceleme raporundan kasıt, iadesi istenilen KDV'nin aynen veya en az %90'ının iadesinin öngörülmesi; birbirini izleyen 5 vergilendirme döneminden kasıt da, iade hakkı doğuran işlemlerin yapıldığı birbirini izleyen dönemlerdir. Bu dönemler arasında herhangi bir dönemde iade hakkı doğuran işlem bulunmadığı takdirde bu dönemler, birbirini izleyen 5 dönemin hesabında dikkate alınmayacaktır.) Son beş yıl içinde adlarına tahakkuk eden gelir, kurumlar ve KDV'leri ödeyen (Bu vergilerin tecil edilmiş olması bu şartın ihlali sayılmaz),

1.5.1.11.2.4. Teminat tutarı % 4 olarak belirlenen II. grup mükellefler: dış ticaret sermaye şirketleri ile sektörel dış ticaret şirketleri

Dış Ticaret Sermaye Şirketleri ile Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinden: Son 5 yıl içinde (5 yıldan daha az bir geçmişi olan firmalarda faaliyete geçtikten bu yana) tahakkuk etmiş olan gelir vergisi, kurumlar vergisi ve KDV'leri ödeyen (Vergilerin tecil edilmiş olması bu şartın ihlali sayılmayacaktır) KDV iadesi amacıyla yapılan incelemeler sonunda sahte veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenlediği veya kullandığı konusunda haklarında rapor yazılmamış olan (Bu rapor uyarınca yapılan tarhiyata ait vergi, ceza, zam ve faizler ödenirse bu şart aranılmayacaktır),

Birbirini izleyen son 5 vergilendirme döneminde haklarında olumlu rapor yazılmış olanlar.(Olumlu inceleme raporundan kasıt, iadesi istenilen KDV'nin aynen veya en az %90'ının iadesinin öngörülmesi; birbirini izleyen 5 vergilendirme döneminden kasıt da, iade hakkı doğuran işlemlerin yapıldığı birbirini izleyen dönemlerdir. Bu dönemler arasında herhangi bir dönemde iade hakkı doğuran işlem bulunmadığı takdirde bu dönemler, birbirini izleyen 5 dönemin hesabında dikkate alınmayacaktır.)

1.5.1.11.3. Teminat aranılmayan kuruluşlar

Sermayelerinin % 51 veya daha fazlası kamuya ait olan kurum ve kuruluşların KDV iadeleri teminat (veya inceleme raporu, tasdik raporu) aranılmaksızın yerine getirilecektir. Bu mükellefler, sermayelerinin % 51 veya daha fazlasının kamuya ait olduğunu, ortakları olan kamu kuruluşlarından alacakları bir yazı ile ve bir defaya mahsus olmak üzere tevsik edeceklerdir. Sermaye ve ortaklık

yapısında herhangi bir değişiklik olmadığı sürece, her dönem için bu konumlarını tevsik etmelerine gerek yoktur. Ancak böyle bir değişiklik halinde durum, 15 gün içinde bağlı bulunan vergi dairesine bildirilecektir.

1.5.1.11.4. Yeminli mali müşavir tasdik raporuyla iade

3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununun 12. maddesinin Maliye Bakanlığına verdiği yetkiye istinaden 2.1.1990 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "Yeminli Mali Müşavirlerin Tasdik Edecekleri Belgeler, Tasdik Konuları ve Tasdike İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" hükümlerine göre yayımlanan Genel Tebliğlerle, yeminli mali müşavir tasdik raporları ile KDV iadesi yapılmasının usul ve esasları belirlenmektedir.

İhracattan ve ihraç kaydıyla teslimlerden doğan KDV iadelerinin yeminli mali müşavir (YMM) tasdik raporlarına göre yapılmasının esasları aşağıdadır.

1- Yeminli mali müşavirlerle yıllık gelir ve kurumlar vergisi beyannamesini tasdik ettirmek üzere tam tasdik sözleşmesi yapan mükelleflerin, mal ihracatı ve ihraç kaydıyla teslimlerinden (yolcu beraberliği eşya ile bavul ticareti kapsamındaki ihracat hariç) doğan KDV iadeleri, herhangi bir üst sınır olmaksızın yerine getirilecektir. Tam tasdik sözleşmesi olmayanların iadelerinde ise 60 milyar (yolcu beraberliği eşya ile bavul ticareti kapsamındaki ihracatta 15 milyar) liralık üst sınıra kadar YMM raporu ile iade yapılabilecektir.

2- İadesini YMM raporuyla almak isteyenler, bu konuda bir talep dilekçesini vergi dairesine verecektir.

3- Hakkında gerçek dışı belge düzenlediği veya kullandığı konusunda rapor veya tespit bulunanların ve bunların ortak olduğu şirketler ile ortaklarının YMM raporu ile iade almaları mümkün değildir. Ancak, rapor uyarınca tarhedilen vergi ile kesilen ceza, zam ve faizlerin ödenmesi ya da olumlu raporların vergi dairesine ulaşması üzerine normal uygulamaya dönenler için YMM raporuyla iade alınabileceği tabiidir.

1.5.1.11.5. Maliye bakanlığı inceleme elemanı raporuyla iade

İhracat istisnası uygulamasından doğan ve yukarıdaki yollarla gerçekleştirilemeyen KDV iadeleri, Maliye Bakanlığı'nın merkezi denetim elemanları (hesap uzmanı, maliye müfettişi, gelirler kontrolörü) ile vergi denetmenleri tarafından düzenlenecek inceleme raporu sonucuna göre yerine getirilecektir.(84 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin "Özel Esaslar" la ilgili (II.) bölümü)

Hakkında gerçek dışı belge düzenlediği veya kullandığı yolunda rapor veya tespit bulunan mükelleflerin iade talepleri de kural olarak Maliye Bakanlığı inceleme elemanlarının düzenlediği raporlara göre yerine getirilmektedir. Ancak KDV iadelerinin yapılması konusunda Maliye Bakanlığınca rezerv uygulanan mükelleflere bazı koşullarda 4 kat teminatla da iade yapılmaktadır. Rezerv uygulaması ve rezervin kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar, 84 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin "Özel Esaslar" la ilgili (II.) bölümünde açıklanmıştır.

1.5.1.11.6. Mahsuben iade

İhracatçıların talebi üzerine KDV iadelerinin, kendisinin, ortaklarının veya mal ya da hizmet satın aldığı diğer mükelleflerin KDV, gelir, kurumlar, stopaj ... gibi vergi daireleri ve malmüdürlüklerine olan vergi borçları ile ithalatta gümrük idarelerince alınan vergilere de mahsubu yapılabilmektedir. İhracattan doğan KDV iadesinin (bavul ticareti yoluyla ihracat yapanlara tecil-terkin kapsamında mal satan imalatçılar hariç) vergi borçlarına mahsubu işleminde herhangi bir alt ya da üst sınır yoktur.

Mahsup talebinin, ihracatçının ihraç ettiği malların alımında ödenen KDV ile ilgili olması şart değildir. Yani ihracatçı hak ettiği iadede, ihraç etmediği (örneğin demirbaş olarak alınan) mal ve hizmetleri satın aldığı satıcıların vergi borçlarına mahsup talebinde de bulunabilecektir. Mahsup talebinin, vergi borcunun vadesinden önce yapılmış olması koşuluyla, vergi dairesince herhangi bir sebeple mahsup işleminin vergi borcunun vadesinden sonra gerçekleştirilmesi halinde, zamanında mahsubu yapılmayan vergi için gecikme zammı uygulanmayacaktır. Ancak bunun için, aranan belgelerin zamanında vergi dairesine verilmiş olması şarttır. Bu şartın yerine getirilmemesi halinde, vergi borcunun vadesi tarihi ile ihracatın gerçekleştiği tarih arasındaki süre için gecikme zammı uygulanacaktır.

1.5.2. Kaynak kullanımı destekleme fonu (KKDF)

[TCMB](#) bünyesinde 12 Mayıs 1988 yılında, yatırımların yönlendirilmesi amacıyla kurulmuş bir fondur. Fonun en büyük kaynağı bankaların tüzel ve gerçek kişilere verdiği krediler üstünden KKDF oranları doğrultusunda uygulanan kesintilerdir.

Dış ticaretin ekonomik şartlara uygun olarak yürütülmesini sağlamak amacı ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında "Destekleme ve Fiyat İstikrar Fon'u" teşkil edilmiştir.(Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu Hakkında Karar /13.10.1988 tarihli 88 / 13384 sayılı kararnamenin eki / Madde 1)

İhracat işlemlerinde fon kesintilerinin, ihracat bedellerinin yurda getirilmesine bağlı olmaksızın Gümrük Çıkış Beyannamesinin açıldığı tarih de ki fon miktarı esas alınarak, fiili ihracattan itibaren en geç ihracat bedellerinin yurda getirilme süresi (uzatmalar hariç) sonuna kadar aracı banka veya özel finans kurumlarınca tahsil edilmesi gerekir. Peşin ödeme veya alıcı firma prefinansmanı karşılığı ihracatta, fon kesintileri, Gümrük Çıkış Beyannamesinin açıldığı tarih deki T.C. Merkez Bankası'nın döviz alış kuru esas alınmak suretiyle ihracatçı firma tarafından aracı banka veya özel finans kurumuna yatırılır. Fonun yatırıldığına ilişkin banka dekontu ibraz edilmedikçe Gümrük İdarelerince malın ihracına müsaade edilmez.

Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu kesintisine tabii malların ihracatının bankalar veya özel finans kurumları aracılığıyla yapılması ve sevk vesaikinin mutlak surette banka veya özel finans kurumları sisteminden geçmesine imkan verecek ödeme şekilleriyle gerçekleştirilmesi zorunludur.

Bu ödeme şekilleriyle yapılan ihracatta;

a) Prim borcunun peşin olarak ödenmek istenmesi halinde, fon kesintilerinde Gümrük Çıkış Beyannamesinin açıldığı tarih deki T.C. Merkez Bankası'nın döviz alış kuru esas alınır.

b) İhracat bedellerinin ihracatçıya ödenmesi sırasında prim borcu, T.C. Merkez Bankası'nca uygulanan döviz alış kurunun altında olmamak kaydıyla, Döviz

Alım Belgesinin tanzimine esas olan kur uygulanmak suretiyle aracı banka veya özel finans kurumu tarafından tahsil edilir.

c) Prim borcunun, ihracat bedellerinin yurda getirilme süresi (uzatmalar hariç) sonuna kadar tahsil edilememesi halinde 88/13384 sayılı Kararnamenin 12 nci maddesi uygulanır.

d) Fon kesintisi yatırılmadıkça ihracat bedellerinin terkinin cihetine gidilemez. Yalnız fındık ihracatında, Meslek Kuruluşlarınca prim borcunu karşılayacak miktar da teminat alınması gerekir.

Fon tahsilatı ile ilgili olarak teminat alınması dahil usül ve şekle ilişkin her türlü düzenlemeyi yapmaya Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakanlık yetkilidir. (Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu Hakkında Karar / 13.10.1988 tarihli 88/13384 sayılı kararnamenin eki / Madde 4)

1.5.3. Vergi – resim - harç istisnası

İhracat ile ilgili her türlü işlemlerde vergi, resim ve harç bağışıklığı sağlamaya yönelik olarak, 13.4.1985 tarih ve 18724 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 85/9353 sayılı Kararla ilk kez uygulama alanı bulmuştur.

1.5.3.1. Belgesiz işlemler

Bu Karara istinaden Müsteşarlıkça yayımlanacak tebliğle belirlenen işlemler ve bu işlemler sebebiyle düzenlenen kağıtlara; ihracata ilişkin olduğunun tevsiki halinde işlem yapan kuruluşlarca 4 üncü madde hükmü, çerçevesinde re'sen vergi, resim ve harç istisnası uygulanır.

Aşağıda yazılı işlemler ve bu işlemler sebebiyle düzenlenen kağıtlara (gümrük idarelerine verilen beyannameler dahil); ihracata ilişkin olduğunun tevsiki halinde işlem yapan kuruluşlarca resen vergi, resim ve harç istisnası uygulanır.

Bu işlemler ve kağıtlar;

a) İhracat karşılığı yapılacak ödemeler (Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu çerçevesinde yapılan ödemelere ilişkin taahhütnameler ile temliknameler ve Sosyal Sigortalar Kurumu prim borçları ile genel bütçeli idarelere olan borçların mahsubu dahil),

- b) İhracattan doğan alacağın ihracatçı tarafından temliki,
- c) İhracat bağlantıları için düzenlenecek anlaşmalar,
- d) Transit ticarete konu malın satın alınması ve satılması,
- e) Tedarik edildikleri şekliyle ihraç edilmek üzere mal alımı,
- f) 4458 sayılı Gümrük Kanununun 131 inci maddesine istinaden ithalat vergilerinden tam muafiyet suretiyle geçici ithalat rejimine tabi ambalaj maddeleri ithali,
- g) Dahilde işleme izni kapsamında yapılan ithalat,
- h) Vergi resim harç istisnası belgesi almak amacıyla proje formu ekinde verilecek taahhütnameler,
- ı) Yurt dışı ve uluslararası yurt içi ihaleler, yap-işlet modeli çerçevesinde yapılacak yatırım projelerine ilişkin sözleşme safhasından önceki teminat mektupları ile ilgili işlemler (teminat mektupları dahil) ve diğer işlemler ve bu konuda düzenlenen ihale kararları (Resen uygulanacak damga vergisi ve harç istisnası; ihale kararları, teminat mektupları ve bunlara ilişkin işlemler dışında kalan işlem ve kağıtlara uygulanmaz.)
- i) Gerçekleştirilen mamul ürün ihracatı karşılığı olarak bu ürünlerin üretiminde kullanılan girdilerin Toprak Mahsulleri Ofisinden veya T.C. Şeker Kurumunca tespit edilen şeker fabrikalarından alımıdır. (İhracat, Transit Ticaret, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Hakkında Tebliğ / İhracat: 2008/6 / 05.12.2008 T. 27075 S. R.G./ Madde 5)

1.5.3.2. Belgeli işlemler

İhraç edilecek malların üretiminde kullanılacak maddelerin ithali ile yurt içi alımları ve bunlarla ilgili işlemler, bu Karara istinaden Müsteşarlıkça yayımlanacak tebliğde belirlenen ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerde vergi, resim ve harç istisnasından yararlanmak isteyen firmalar, Müsteşarlığa müracaat ederek Dahilde İşleme İzin Belgesi ve/veya Vergi Resim Harç İstisnası Belgesi almak zorundadırlar.

Aşağıda belirtilen ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler çerçevesinde vergi, resim ve harç istisnasından yararlanmak isteyen firmalar, Müsteşarlığa müracaat ederek dahilde işleme izin belgesi ve/veya vergi resim harç istisnası belgesi almak zorundadırlar. Belge müracaat tarihi ile belge tarihi arasında yapılan işlemlere istisna uygulanmaz. Ancak, bu süre içerisinde gerçekleştirilen hizmet ve faaliyetler taahhüde sayılır.

İhracat işlemleri; dahilde işleme izin belgesi kapsamında ve bu belgenin geçerlilik süresi içerisinde, ihracat amaçlı olmak kaydıyla; yapılan ithalat ile yurt içinde hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ve ambalaj malzemesi alımları ve bunlarla ilgili verilecek her türlü teminat mektupları ile diğer işlemlerdir.

İhracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler;

a) Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığınca yayımlanan cari yıl yatırım programında yer alan kamu yatırımlarından uluslararası ihaleye çıkarılanların (Yerli ve yabancı firmaların ayrı ayrı veya birlikte iştirakine açık olmak üzere) ihalesini kazanan veya yabancı para ile finanse edilenlerin yapımını üstlenen firmaların;

I. Yerli firma olması halinde, uluslararası ihalelerde tamamı üzerinden, yabancı para ile finanse edilenlerde ise yabancı paraya isabet eden oranda yapacakları hizmet ve faaliyetler ile yerli imalatçı firmaların, mükerrer olmamak kaydıyla bahse konu işte kullanılmak üzere bu işin yapımını yüklenen firmaya üreterek yapacakları mal ve malzeme ile hizmet satış ve teslimleri,

II. Yabancı firma olması halinde, yabancı firmanın bu işte kullanacağı mal ve malzemeyi üreten yerli imalatçı firmaların (işî taahhüt eden firmalar dahil) yapacakları satış ve teslimleri,

III. Yerli ve yabancı firmaların ortaklığı şeklinde olması halinde, yerli firmaya kendi faaliyeti oranında, yabancı firmaya ise bu bendin (2) numaralı alt bendi çerçevesinde yerli imalatçı firmaların üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

IV. Bu bendin (1), (2) ve (3) numaralı alt bentleri çerçevesinde proje sahibi kamu kurumları ile bu projeleri üstlenen firmalara yapılacak teknik müşavirlik, mühendislik vb. hizmet satışları,

b) Savunma sanayii alanında,

I. Savunma Sanayii Müsteşarlığınca onaylanan savunma sanayii projelerini üstlenmiş yerli imalatçı firmaların üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

II. Savunma Sanayii Müsteşarlığınca savunma sanayii açısından önem arz ettiği belirtilen savunma araç ve gereçlerini üreten yerli imalatçı firmaların, ülkenin savunması ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

III. Bu bendin (1) ve (2) numaralı alt bentlerinde belirtilen firmalara, yerli imalatçı firmaların üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

c) Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında yer alan yatırım mallarını üreterek Yatırım Teşvik Belgesi sahibi yatırımcılara teslim eden yerli imalatçı firmaların yapacakları satış ve teslimleri,

d) Yerli imalatçı firmaların, Müsteşarlıkça yayımlanan Tebliğ eki yatırım malları listesinde belirtilen malları üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

e) Yerli imalatçı firmaların, Yatırımlarda Devlet Yardımları Mevzuatı çerçevesinde CKD ithal edebilecek firmalara ithal edebilecekleri bu aksam ve parçaları üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

f) Kamu kurum ve kuruluşlarınca uluslararası ihaleye (sabit sermaye yatırımı nitelikli olanlar) çıkarılan, yatırım malına, sınai mamullere ve yazılım hizmetlerine yönelik ihaleleri kazanan yerli imalatçı firmaların üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

g) Kamu kurum ve kuruluşlarınca yaptırılan uluslararası taşımalar ile bu kurum ve kuruluşlar tarafından uluslararası ihaleye çıkarılmış yurt içi taşımaları yüklenen yerli firmaların bu faaliyetleri,

h) Yurt dışına yönelik olarak gerçekleştirilecek müteahhitlik, müşavirlik, yazılım ve mühendislik hizmetleri gibi döviz kazandırıcı hizmet projeleri,

ı) Uluslararası ikili veya çok taraflı anlaşma hükümlerine göre yurt içinde bulunan yabancı kuruluşların yurt dışından getirme imkanına sahip buldukları sınai mamulleri teslim eden yerli imalatçı firmalar ile uluslararası kuruluşlar, yabancı

ülke temsilcilikleri ve kuruluşlarına ait tesislerin yapımını ve onarımını üstlenen müteahhit firmaların faaliyet ve teslimleri,

i) Yabancı uyruklulara (diplomatik temsilcilikler ve mensupları dahil), turistlere veya yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarına ülkemizde buldukları sürede, bedelleri yurt dışındaki sağlık ve sigorta kuruluşlarından tahsil edilmek kaydıyla döviz karşılığı verilecek sağlık hizmetleri,

j) Yerli firmalarca, ihraç ürünlerimizin pazarlanması amacıyla yurt dışında mağaza açılması veya işletilmesi,

k) Yap-İşlet Modeli çerçevesinde yapılacak yatırım projelerini üstlenen yerli firmaların yapacakları hizmet ve faaliyetleri,

l) Kamu kurum ve kuruluşlarınca uluslararası ihaleye çıkarılan maden havzalarından rüdvans karşılığında maden çıkarımı ve işletmesi ile ilgili üretim faaliyetleri,

m) Uluslararası taşımacılıktan döviz olarak kazanılan navlun bedellerinin yurda getirilmesi kaydıyla kara, deniz veya hava ulaştırma hizmet ve faaliyetleri,

n) Turizm müesseseleri ile seyahat acentelerinin yurt içindeki ve yurt dışındaki turizm faaliyetleri sırasında yaptıkları döviz karşılığı hizmet satışları,

o) Bedelleri döviz olarak alınmak kaydıyla yurt dışında yerleşik firmalar adına garanti kapsamında gerçekleştirilen bakım ve onarım hizmetiyle, yabancı bandıralı gemi, uçak veya tırların bakımı ve onarımı ile bunlara yapılan mal (yakıt ve madeni yağlar hariç) ve hizmet satışları,

p) Yurt içinde yerleşik haber ajanslarınca, yurt dışındaki yayın organlarına görüntülü veya görüntüsüz haber satışlarıdır.

Bu maddede belirtilen ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerden, 5035 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 28 inci maddesi ile eklenen 488 sayılı Damga Vergisi Kanununun ek-2 nci maddesi ve aynı Kanunun 33 üncü maddesi ile eklenen 492 sayılı Harçlar Kanununun ek-1 inci maddesine istinaden yayımlanan Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerde Damga Vergisi ve Harç İstisnası Uygulaması Hakkında Tebliğde yer almayanları, damga vergisi ve harç istisnasından yararlandırılmaz.

(İhracat, Transit Ticaret, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Hakkında Tebliğ / İhracat: 2008/6 / 05.12.2008 T. 27075 S. R.G./ Madde 6)

1.5.3.3. Vergi – resim - harç istisnası almak için gerekli bilgi ve belgeler

1. Dilekçe
2. Vergi Resim Harç İstisnası Proje Formu ([Ek-2](#))
3. Kapatma yazısı (fotokopileri)
4. Ticaret Sicil Gazetesi
5. İmza Sirküleri
6. Son yıla ait Bilanço ve Kâr-Zarar Cetveli (Vergi dairesince tasdikli),
7. İhracat Taahhütnamesi
8. Faaliyet Belgesi (Faaliyet konusuna göre alınmış izin/ruhsat/sözleşme)
9. Faaliyetin üstlenildiğini tevsik eden bilgi ve belgeler

1.6. DAHİLDE VE HARIÇTE İŞLEME REJİMİ VE UYGULAMALARI

1.6.1. Dahilde işleme rejiminin tanımı, amacı, faydaları ve uygulamaya ilişkin genel bilgiler

1.6.1.1. Dahilde işleme rejiminin tanımı

Küreselleşme sürecinde ülkeler arasında mal, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanarak gümrük duvarlarının önemini giderek kaybetmesi ile ülke ekonomileri birbirine daha fazla bağımlı hale gelmiştir. Bu gelişmeler bir yandan uluslararası piyasalarda firmalar arası rekabeti arttırırken, öte yandan firmalara uluslararası piyasalardan ucuz hammadde, işçilik temin etme imkanı getirmiştir. Uluslararası ticarete yaşanan bu gelişmelerin üzerine, rekabetin korunması amacıyla nakdi ödemeler şeklindeki devlet desteklerinin kaldırılmasını öngören anlaşmalar gündeme gelmiştir. Sözü edilen gelişmeler ve uluslararası anlaşmalar ülke ekonomilerine sorumluluk yüklerken aynı zamanda bu gelişmelerin sunmuş olduğu fırsatlardan yararlanma yolları araştırılarak yeni enstrümanlar geliştirmeye zorlamıştır.

Türkiye'nin ihracat yapısı incelendiğinde; birçok alanda yerli üretimin yeterli düzeyde olmadığı ve yerli firmaların ihracatçının ihtiyaç duyduğu nitelik, fiyat ve kalitede girdi temin edemediği anlaşılmaktadır. Üretim yapısının bu özelliği ihracatın büyük ölçüde ithalata bağımlı olması sonucunu doğurmaktadır. Uluslararası antlaşmalar nedeniyle yüklenilen taahhütler ihracatçıya doğrudan teşvik verilmesini engellemiş ve ihracatçı firmalara rekabet gücü kazandıracak, girdi maliyetlerini düşürecek başka yöntemlerin uygulanması gündeme gelmiştir.(Altunyaldız, 2005:47)

Bu bağlamda, Dahilde İşleme Rejimi ihracatçı firmalara dünya piyasalarında rekabet imkanı yaratması ve ihracatın geliştirilmesi amacıyla birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de geniş çapta uygulama alanı bulan teşvik araçlarından biri olmuştur. Dahilde İşleme Rejimi kavramını tanımlamak gerekirse; dahilde işleme rejimi firmaların, belirlenen süreler içerisinde işlenmesi ve ihraç edilmesi şartıyla, ürünlerin üretiminde kullanılacak girdilerin ithalat sırasında alınması gereken her türlü vergiden muaf olarak ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmadan ithaline imkan sağlayan bir teşvik sistemidir.

1.6.1.2. Dahilde işleme rejiminin amacı

Dahilde işleme rejimi ile ihracatçı firmalara, dünya piyasa fiyatlarından hammadde, yardımcı madde, ambalaj malzemesi temin etmek suretiyle, ihracatı arttırmak, uluslararası piyasalarda ihraç ürünlerine rekabet gücü kazandırmak, ihracat pazarını geliştirmek ve ihraç ürünlerinin çeşidini arttırmak amaçlanmıştır. Dahilde İşleme Rejimi çerçevesinde tanınan hakların ihracatçılara sağladığı birçok avantaj bulunmaktadır. İlk olarak, yurt içinde üretilen girdilerin alıcı firmalar tarafından istenilen kalite ve özelliklere sahip olmadığı veya vaktinde teslimat yapılamayan durumlarda düşük maliyetle girdi temin etme imkanı sağlamakta ve özellikle bu nedenle Türkiye ile AB ülkelerine göre daha fazla tercih edilmektedir. Bu rejimin AB ülkelerinden daha fazla kullanılmasının diğer bir nedeni de bu sistemin firmalara önemli bir likidite yaratmasıdır. Türkiye'deki konjonktürel sorunlar ve özellikle enflasyon, faiz oranları gibi firmaların finansman ihtiyaçlarını etkileyen unsurlar önemli bir dezavantaj yarattığından, özellikle üçüncü ülkelere ithal edilip üçüncü ülkelere ihraç edilen satışlarda %35'lere varan bir nakit döngü sağlamaktadır. (Oğuz, 2000:47-48)

Rejim, firmaları gümrük vergisi gibi mali yükümlülüklerden kurtararak sermaye yapılarını güçlendirmektedir. Firmalara sağlanan bir diğer önemli avantaj da çeşitli vergi yükümlülüklerinden muafiyet sağlamasıdır.

DİR kapsamında sağlanan vergisel teşvikler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Üçüncü ülkelerden yapılan ithalatta gümrük vergisi,kaynak kullanımı destekleme fonu (KKDF), KDV ve diğer vergilerden muafiyet,
- AB ülkelerinden ithalatta KDV ve diğer vergilerden muafiyet (AB üyesi ülkelerle yapılan ticarete ATR belgesi kapsamında gümrük vergisi uygulanmamaktadır),
 - Vergi, resim, harç istisnası,
 - Serbest bölgeler üzerinden ithalat yolu ile tedarik etmek suretiyle Türk menşeli girdilerde KDV muafiyeti,
 - İhracat sayılan satış ve teslimlerle ilgili olarak gümrük vergisi muafiyetli ithalat,
 - Varsa anti-damping vergisi muafiyeti.

Yukarıda sıralanan mali yükümlülükler normalde malın satış fiyatı içerisinde yer alarak fiyatı yükseltmektedir. Sistem ile sağlanan vergi muafiyeti sayesinde ihraç ürünlerine dış piyasalarda fiyat avantajı sağlanmaktadır.

1.6.1.3. Dahilde işleme izin belgesi, süresi ve belgenin kapatılması

Gerek şartlı muafiyet yöntemi, gerekse geri ödeme yöntemi kullanılmış olsun DİR'in çalıştırılabilmesi için hukuki dayanağının oluşması gerekmektedir. Rejimi çalıştırmanın hukuki dayanağını DTM'den veya duruma göre gümrük idarelerinden alınan Dahilde İşleme İzin Belgesi (DİİB) oluşturmaktadır. DİR'i yürütme yetkisi 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile Gümrük Müsteşarlığına bırakılmıştır. Ancak, gümrük idareleri bu yetkiyi DTM'nin düzenlediği DİİB kapsamında gerçekleştirilen ithalatlarda kullanabilmektedir. Burada sunu belirtmek gerekir ki, DİİB'nin alınması ve DİR'in çalıştırılması için gerekli izin alınması karıştırılmamalıdır. DİR'in çalıştırılmasının ön koşulu DİİB'nin alınmış olmasıdır. Dahilde işleme izni ise aşağıda belirtildiği gibi DTM'den veya gümrük idarelerinden alınmaktadır. DİR hükümlerinin çalıştırılması için gerekli izin, dahilde işleme amaçlı olarak ithal edilen

eşyaların gümrük bölgesine girebilmesi için gereken onayı ifade etmektedir. Rejime giriş izni ise ithalatın gerçekleştirildiği gümrük idarelerinden alınır.(Selen, a.g.e:194)

Dahilde İşleme Rejiminin avantajlarından faydalanmak isteyen firmaların ihracatçı birlikleri aracılığıyla DTM'ye başvurarak Dahilde İşleme İzin Belgesi alması gerekmektedir. Firmaların müsteşarlığa başvuruları belirli kriterler çerçevesinde değerlendirilir. Rejimden yararlanma koşulları 2005/1 sayılı Dahilde İşleme Tebliğinin 16. maddesinde belirlenmiştir. İlk olarak, muafiyetli ithalat nedeniyle Türkiye Gümrük Bölgesindeki üreticilerin temel ekonomik çıkarlarının ve Türk malı imajının olumsuz etkilenmemesi gerekmektedir.

Ayrıca, işletme faaliyetinin katma değer yaratan ve kapasite kullanımını arttıran bir faaliyet olması ve işlem görmüş ürünün rekabet gücünü ve ihrac potansiyelini arttıran koşullar yaratması şartı aranmaktadır. Firmanın Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik olması ve ithal eşyasının işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanıldığının tespitinin mümkün olmasıdır. 2005/1 sayılı D_R tebliği ile getirilen bir düzenleme ile yapılan başvurular neticesinde eşyanın fiyat, bulunabilirlik ve kalite yönünden yurt içinden temin edilmesinin mümkün olup olmaması durumu dikkate alınarak, rejim kapsamında eşyanın kısmen veya tamamen ithaline kısıtlama getirilebilmektedir.

Dahilde işleme izin belgesi kapsamında gerçekleştirilen ithalatın ihracata oranı, diğer bir ifadeyle döviz kullanım oranının %80 ini asmaması gerekmektedir. Bu durumda, örneğin 100 TL mal ihracı için en fazla 80 TL ithalat hakkı tanınmıştır. Bu sınırlama ile daha fazla katma değer ülkeye kalması amaçlanmıştır. Firmalar DİİB kapsamındaki ithalat ve ihracat işlemlerini belgede belirtilen süre ve koşullar çerçevesinde yapabilmektedir. Belge süreleri sektörüne göre en fazla 12 aya kadar belirlenebilmektedir. Ancak, gemi inşaatı ve komple tesis vb. gibi üretim süreci 12 ayı aşan ürünler ve savunma sanayi alanına giren ürünlerin ihracına ilişkin düzenlenen belgelerin süresi, proje süresi kadar tespit edilebilir. Firmaların talep etmesi halinde orijinal sürenin ¼ ü kadar ek süre ilgili İBGS tarafından verilebilmektedir. Ayrıca, mücbir sebebin varlığı durumunda DTM'ce ek süre verilebilmektedir.

DİİB alan firmalar, belgede ithali öngörülen maddeleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olarak belgede kayıtlı süre zarfında ithal ederek işlemek ve ihrac

etmek durumundadırlar. Belge kapsamında her ithalat yapılarında, belgeler ithalat yapılan Gümrük idarelerine ibraz edilerek gerekli vergisel muafiyetlerden yararlanılabilmektedir. DİİB' de belirtilen süre içerisinde, belgede kayıtlı ürünlerin ithali ve ihracı gerçekleştirildikten sonra, belge süresi bitiminden itibaren 3 ay içerisinde İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği' ne (İBGS) müracaat edilerek ihracat taahhüdünün kapatılması gerekmektedir. DİİB kapsamında gümrük muafiyetli olarak ithal edilen malzemelerin işlem görmüş ürünlerin bünyesinde tespit edilmesi halinde taahhüt hesapları kapatılır.

DİİB kapatılırken aşağıdaki hususlara dikkat edilir.

- İthalat ve ihracat işlemlerinin yapılışında sürelerle uyulup uyulmadığı,
- İthalat ve ihracatta dahilde işleme izin belgesinde belirtilen niteliklere ve niceliklere uyulup uyulmadığı,
- İthal edilen malların tamamının üretilmiş mal bünyesinde ihraç edilip edilmediği,
- Telafi edici vergi ödenmesini gerektirir bir durumun olup olmadığı,
- İthal lisanslarından düşüm yapılmış olmasını gerektirir durumların olup, olmadığı,
- Dahilde işleme izin belgesi üzerinde belirtilen özel koşullara uyulup uyulmadığı.

Belirlenen süre içerisinde müracaatta bulunmayan firmalara ait DİİB'ler, İBGS'ce ceza uygulanarak re'sen kapatılmaktadır.

1.6.1.2.Dahilde işleme tedbirlerine uyulmaması halinde uygulanan yaptırımlar

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında tanınan muafiyetlerden yararlanma belli şartlara bağlanmış, bu şartlara uyulmaması halinde ise bazı müeyyideler getirilmiştir. Bu müeyyideler aşağıda sıralanmıştır:

- a) DİİB kapsamında ithal edilen ve Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere fiilen ihracı gerçekleştirilmeyen eşyanın ithali esnasında alınmayan vergi,
- b) Belgede kayıtlı miktarın üzerinde ithalat yapıldığının tespit edilmesi halinde, bu kısma tekabül eden ithalattan doğan vergi,

c) Belge kapsamında ithal edilen eşyanın tümü işlem görmüş eşyada kullanılmış olsa dahi döviz kullanım oranının aşılması halinde, oranı aşan kısma tekabül eden ithalatla ilgili alınmayan vergi,

d) DİİB'nin iptal edilmesi halinde, belge kapsamında alınmayan vergi, 6183 sayılı AATUHK hükümlerine göre ithal tarihi itibarıyla tahsil edilir. Ayrıca belge kapsamında ithal edildiği halde ihraç edilen ürünün bünyesinde kullanılmadığı tespit edilen maddelerin ithalatta alınmayan vergi için, bu verginin 2 katı para cezası alınır.

Dahilde İşleme Rejimi tebliği ile bu tebliğe istinaden yayımlanan genelgelere uymayan, yanlış işlem yapan, yanıltıcı bilgi veren ve bu nedenlerden dolayı vergi kaybına veya verginin tahsilinde gecikmelere neden olan gerçek ve tüzel kişiler, asıl borçludan alınamayan alacağın ödenmesinden müştereken ve müteselsilen sorumludur. Bu çerçevede amme alacağı, gecikme süresi de dikkate alınarak yukarıda açıklanan hükümlere göre tahsil edilir.(Erim, 2004:197)

1.6.2. Dahilde işleme tedbirleri

Dahilde işleme Rejimi kapsamında sağlanan avantajlardan iki sistem yoluyla yararlanmak mümkündür. Bunlardan ilki şartlı muafiyet sistemi, ikincisi ise geri ödeme sistemidir. Şartlı muafiyet sistemi ihracat pazarının belirlenmesi durumunda faydalı olmaktadır, geri ödeme sistemi ihracat potansiyelinin olması durumunda faydalı olmaktadır. (Inward Processing Regime, http://www.revenue.ie/leaflets/ip_guide_03.pdf, 06 Ekim 2005.)

1.6.2.1.Şartlı muafiyet sistemi

Dahilde İşleme Rejiminin en yaygın uygulama alanını şartlı muafiyet, diğer bir adıyla askıya alma sistemi oluşturmaktadır. Bu sistemde, ihracatçı firmalar ihracat taahhüdü karşılığında, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ile ambalaj ve işletme malzemelerini ithal ederken ödemeleri gereken gümrük vergisi, KDV, diğer vergilerden muaf tutulmakta ve ticaret politikası önlemlerine tabi olmamaktadır. Bu yöntemin düzenlenmesinin temel amacı normal ithalat prosedüründen kaynaklanan işlem maliyetlerinin asgariye indirilmek istenmesidir. Firmaların şartlı muafiyetten yararlanabilmeleri için, ithalatın yapıldığı Gümrük İdaresi Saymanlıklarına muaf tutuldukları vergi kadar teminat yatırmaları gerekmektedir. ihracat taahhüdünün

gerçekleştirildiği tespit edildikten sonra taahhüt kapatılmakta ve kapatma yazısına istinaden alınan teminatlar çözülmektedir.

1.6.2.1.1. Teminat ve indirimli teminat uygulaması

Şartlı muafiyet sisteminde teminat uygulamasının nedeni, taahhüt edilen ihracatın gerçekleşmeme ihtimaline karşılık, ithalat sırasında alınmayan vergilerin emniyet altına alınarak devletin muhtemel vergi kayıplarını önlemektir. Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yapılacak ithalattan doğan vergi AATUHK belirtilen teminat hükümlerine tabidir. Bu çerçevede; nakit, banka teminat mektubu, hazine tahvil ve bonoları teminat olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, firmaların kamudan olana alacakları da teminat hükmündedir. Genel olarak firmalar banka teminat mektuplarını tercih etmektedir.

DİR kapsamında ithal edilen eşyanın işlem gördükten sonra partiler halinde ihraç edilmesi durumunda, ilgili firmanın belge geçerlilik süresi içerisinde talebi üzerine, ithalat sırasında alınan teminatlar gerçekleşen ihracata tekabül eden oranda iade edilir. Ancak, kısım kısım iade edilen teminat tutarı, belge kapsamında alınan teminatın %90'nını geçemez. (Apak, 2005:1)

Kalan bakiye ise ihracatın tamamının gerçekleştirilmesi ve belge taahhüdünün kapatılması ile geri alınabilir. DİR kapsamında gerçekleşen ithalat sırasında alınmayan vergiler için gösterilen teminatların da firmalara bir maliyeti söz konusudur. Örneğin; firmalar teminat mektupları için bankalara çeşitli oranlarda komisyon ödemek durumundadır. Teminat sisteminin bu tür maliyetlerinin nihai ürünün fiyatını yükselterek rekabet dezavantajı yaratması nedeniyle bir teşvik unsuru olarak indirimli teminat sistemi uygulamaya konulmuştur. 2005/1 sayılı tebliğin 9. maddesinde indirimli teminat uygulamasından faydalananlara yönelik şartlar şu şekilde belirlenmiştir:

- Dış Ticaret Sermaye Şirketleri ile Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin müracaat tarihinden önceki takvim yılı içerisinde gerçekleştirdikleri ihracat kadar,

- İmalatçı-ihracatçı firmalar ile son üç takvim yılı itibariyle ihracatları her bir yıl için 5 (beş) milyon ABD Dolarını geçen veya son beş takvim yılı itibariyle ihracatları her bir yıl için 1 milyon ABD Dolarını geçen ihracatçı firmaların, müracaat tarihinden önce dört yıl içerisinde düzenlenmiş ve ihracat taahhüdü

kapatılmış belgeler kapsamında sanayi ürünleri için toplam 1 Milyon ABD Dolarından, tarım ürünleri için toplam 500 Bin ABD dolarından az olmamak kaydıyla,

- İmalatçı- ihracatçıların, belge müracaat tarihinden önceki 4 yıl içerisinde düzenlenmiş ve kapatılmış belgeler kapsamında sanayi ürünleri için toplam 1 Milyon ABD Dolarından, tarım ürünleri için toplam 500 Bin ABD Dolarından az olmamak kaydıyla, gerçekleştirdikleri ihracat kadar Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında yapacakları ithalatlarına, bu ithalattan doğacak verginin % 10'unun teminat olarak yatırılması kaydıyla müsaade edilmektedir.

Devlet bu uygulama ile, DİR çerçevesinde gerçekleşen ithalatın ihracata yönelmesini temin etmek amacıyla, gerçekten ihracat projesi olan ve süreklilik arz eden durumlarda %100 teminattan vazgeçerek, %90'lık bir teşvik getirmiş ve sürekli ve gerçek ihracatı özendirmeyi amaçlamıştır.(Oğuz,a.g.e:31) İndirimli teminat uygulamasından doğan kamu zararı, ilgili firmalardan 6183 sayılı AATUHK hükümleri çerçevesinde tahsil edilmektedir.

1.6.2.1.2.Eşdeğer eşya uygulaması

DİR uygulamasında şartlı muafiyet çerçevesinde uygulanan ve ihracata hız kazandırmayı amaçlayan diğer bir teşvik de eşdeğer eşya uygulamasıdır. İhraç edilecek mamul için gerekli girdi DİR kapsamında yurt dışından temin edilebileceği gibi, eşdeğer eşya kullanımını adı altında, ithal eşya ile aynı ticari kalite ve teknik özellikleri taşıyan, serbest dolaşıma girmiş eşya yurt içinden KDV ödeyerek de temin edilebilmektedir. Böylece, ihracatçı ithal malın gelmesini beklemeden ihracatını gerçekleştirme olanağına sahip olmaktadır. Kullanılan eşdeğer eşyaya karşılık gelen ithalatın ise, DİİB süresi sonuna kadar yapılması gerekmektedir. Genel olarak bu uygulamaya, ihracatçıların ithal girdilerin temininde problem yaşaması durumunda başvurulmaktadır. (Inward Processing Regime, a.g.e., http://www.revenue.ie/leaflets/ip_guide03.pdf.)

DİİB kapsamında ihraç edilmek üzere yurt içinden temin edilen eşya, bu rejimin uygulanması bakımından (3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla) ithal eşyası gibi değerlendirilmektedir. Bu

uygulamaya yönelik yapılan son düzenlemeler çerçevesinde, önceden ihracat karşılığı yapılan ithalat teminat gösterilmesi şartıyla, KDV ve gümrük vergisinden muaf tutulmuştur. Bu yöntem daha çok ihtiyaç duyulan ithal girdinin zamanında teslim edilemediği durumlarda, ihracatın bir an önce gerçekleştirilmesi istendiğinde başvurulmaktadır.

1.6.2.1.2.1. Eşdeğer eşya uygulamasına yönelik mevzuat

İhracata hız kazandırmayı ve girdi üreten firmaların ithalat lehine doğan haksız rekabetten korunmasını amaçlayan eşdeğer eşya kullanımında farklı görüşler ortaya çıkmış ve bu konudaki mevzuat birçok kez değiştirilmiştir. 95/7615 sayılı DİR kararı ve 96/1 sayılı tebliğde, işlenmiş ürünlerin üretimi için ithal eşyasının yerine eşdeğer eşya olarak serbest dolaşımdaki eşyanın kullanılabilmesi ve karşılık ithalatın KDV hariç her türlü vergiden muaf olarak ve teminat aranmaksızın DİR kapsamında gerçekleştirilebileceği öngörülmüştür. 97/10 sayılı ek tebliğ çerçevesinde yapılan bir değişiklik ile ihracatın yapılacağı ülkeler, AB ve ticaret anlaşması yaptığımız ülkeler dışında kalan -üçüncü ülkeler -olarak sınırlandırılmıştır. 99/13819 sayılı DİR kararı ve buna istinaden çıkarılan 2000/4 sayılı tebliğ ile önceden ihracat karşılığı ithalatta KDV tahsiline ve ihracatın sadece üçüncü ülkelere yapılacağı şeklindeki sınırlamaya son verilmiştir.

17/01/2005 tarihli ve 2005/8391 sayılı DİR kararı ve buna bağlı yayımlanan 2005/1 sayılı DİR tebliği ile yapılan son düzenlemeler çerçevesinde, eşdeğer eşya kullanılarak gerçekleştirilen ihracat karşılığı ithalat, KDV dahil tüm vergilerden muaf olarak ancak bu vergiler kadar teminat göstermek şartıyla yapılabilmektedir.

1.6.2.1.2.2. Eşdeğer eşya kullanımı

İthalattan önce eşdeğer eşya kullanımı yoluyla ihracat şu şekilde yapılmaktadır: DİİB'ye sahip imalatçı-ihracatçı firma şartlı muafiyet kapsamında ithal edeceği eşya yerine eşdeğer eşya olarak serbest dolaşım rejimine tabi tutularak gümrük vergisi ve KDV'si ödenmiş eşyayı yurtiçinden temin eder ve ihracatını gerçekleştirir. Bu durumda, eşdeğer eşya için malın satış fiyatına yansıtılacak KDV ve Gümrük Vergisi de dolaylı olarak yüklenilmektedir. KDV'yi tecil-terkin uygulanmaksızın nakit olarak ödemek durumunda kalır. İşlem görmüş ürünün ihracı

ile birlikte ürünün bünyesinde kullanılan eşdeğer eşyanın da ihracı gerçekleştiğinden, ihracatta KDV iadesi uygulamasının sonucu olarak ödemiş olduğu KDV'yi vergi idaresinden geri almaktadır.

Eşdeğer eşya kullanılarak gerçekleştirilen ihracat karşılığı ithalat ise teminat gösterilmesi şartıyla, DİİB kapsamında belge süresi içinde gümrük vergisi ve KDV ödmeden gerçekleştirilmekte ve bu şekilde yüklenilen gümrük vergisinden de dolaylı olarak kurtulmak mümkün olmaktadır. Karşılık ithalat sonucu edinilen mal, ihraç edilecek malların üretiminde kullanılabileceği gibi yurt içi piyasaya da sunulabilmektedir. Zira DİİB kapsamında taahhüt edilen ihracat eşdeğer eşya kullanılarak önceden gerçekleştirilmiştir. KDV ödmeden ithal edilen mal doğrudan ya da imal edilen ürünün bünyesinde ihraç edilirse yüklenilen KDV olmadığından iade alınacak bir vergide olmayacaktır. Bu durumda verilen teminat çözülecektir. Eğer mallar yurt içine satılırsa, KDV yurt içi alıcıdan tahsil edilerek vergi dairesine yatırılacaktır. Bu durumda, KDV'ni nihai tüketici ödeyecek ancak mal tüketiciye ulaşıncaya kadar geçici olarak üretim-satış zincirindeki mükellefler üzerinde kalmaktadır.(Takaz, 2001:229)

1.6.2.1.2.3. Eşdeğer eşya uygulamasında KDV sorunu

99/13819 sayılı DİR kararı ve buna istinaden çıkarılan 2000/4 sayılı tebliğinde yapılan değişikliğe kadar, önceden ihracat karşılığı ithalat *KDV hariç* her türlü vergiden muaf olarak ve teminat aranmaksızın gerçekleştirilebiliyordu. Ancak, sözü edilen tebliğ çerçevesinde karşılık ithalat sırasında KDV tahsilinden vazgeçilmiştir. Mevzuattaki bu değişiklik sonrasında, Gümrük Müsteşarlığı ithalat sırasında KDV tahsil edilmemesinin vergi kaybına neden olduğunu ve DİR kararı ve tebliğlerine eşdeğer eşya karşılığı ithalata KDV tahsil edilmek şartıyla izin verileceği yönünde bir hüküm eklenmesi gerektiği şeklinde görüş bildirmiştir.

Gümrük Müsteşarlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan 08.02.2001 günlü 2113 sayılı Basit Raporda, ihraç edilen ürünlerde kullanılan eşdeğer eşya karşılığı ithalatta KDV tahsil edilmemesinin KDV ziyana neden olduğu öne sürülmüştür. Bu nedenle, DİR kararı ve tebliğlerine eşdeğer eşya karşılığı ithalata KDV tahsil edilmek şartıyla izin verileceği yönünde bir hüküm eklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Aslında, karşılık ithalat sırasında KDV'nin nakden tahsil edilmesiyle, ithalatta tahsil yerine KDV'nin iç piyasaya satışı sırasında tahsil edilmesi arasında hazineye intikal edecek vergi miktarı arasında fark bulunmamaktadır; ancak, hazineye giriş zamanları farklıdır. Bu özellik, karşılık ithalatta KDV tahsil edilmemesinin vergi kaybına neden olduğu yönündeki görüşün temelini oluşturmaktadır.

İthalat sırasında KDV tahsil edildiğinde, hem ithalat hem iç satış aşamasında iki ayrı ödeme şeklinde hazineye intikal etmekte iken, yalnızca iç piyasaya satışta alınması halinde piyasa koşullarının ve de satıcının inisiyatifinde oluşan daha sonraki muhtemel bir zamanda hazineye intikal etmektedir.(Demir, 2001:48)

Bu uygulamanın diğer bir sakıncası da ithalat sırasında KDV'nin nakit olarak alınmamasının, bu malın faturasız satışını cazip hale getirmesidir. Önceden ihracat karşılığı ithalat sırasında, KDV'nin nakit olarak tahsil edilmesi de birçok sakıncayı beraberinde getirmektedir. Daha önce belirtildiği gibi, DİR ile amaçlanan firmalara dünya piyasa fiyatlarından girdi temin etmesine imkan vermek ve rekabet gücü kazandırmaktır. DİR kapsamında eşdeğer eşya uygulamasında ise, ihracata hız kazandırmak amaçlanmaktadır. İthalatta KDV ödenmesi halinde mükellefin taşıyacağı KDV yükü artacağından eşdeğer eşya kullanımının teşvik edici bir yönü kalmayacaktır. Bu durumda, ihraç edilen malın bünyesine giren KDV iade edilinceye, ithalat sırasında ödenen KDV ise ithal mal, yurt içine satılınca (eğer ihraç edilirse iade edilinceye) kadar ihracatçı/imalatçı üzerinde yük olarak kalacaktır. (Takaz,a.g.m:229)

Eşdeğer eşya kullanımında KDV tahsiline ilişkin tartışmalar sonucunda, 2005/8391 DİR kararı ve buna istinaden çıkarılan 2005/1 sayılı tebliğ ile, önceden ihracat karşılığı ithalat sırasında *KDV dahil* tüm vergileri için *teminat gösterilmesi* gerektiği hükme bağlanmıştır. Bu düzenleme ile malın yurtiçi piyasaya faturasız sunulması ihtimaline karşılık, vergi güvence altına alınmak istenmiştir.

1.6.1.3.Yurt içi alım

Dahilde isleme izin belgesi kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan girdiler ithal edilebileceği gibi, yurt içinden de temin edilebilmektedir. Yurt içi alımlar, uygulamalarda Toprak Mahsulleri

Ofisi'nden elde edilen buğday ve Türkiye Şeker Fabrikaları'ndan temin edilen seker gibi Türk menşeli girdiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Belge kapsamında yurt içi alım belge süresi içinde yapılmalıdır. Ancak, ürün ihracının gerçekleştiğinin belgelenmesi şartıyla, belge süresi sona erse de yapılan ihracat karşılığı TC Şeker Kurumu'nca tespit edilen seker fabrikalarından ve TMO'dan yurt içi alım yapılabilmektedir.(22.09.2001 tarih ve 24531 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2001/2971 sayılı kararla değişen şeklidir.) Bu düzenleme yerli kaynakların ihracata yönlendirilmesini amaçlamaktadır.

1.6.2.1.4. Telafi edici vergi

Gümrük Birliği, sanayi ürünleri ticareti ve sanayi ürünlerinin ortak gümrük alanında dolaşımı ile ilgili olarak, özetle, üçüncü ülkelerden sanayi ürünleri ithalatının Ortak Gümrük Tarifesi(OGT) düzeyinde vergiye tabi olduğu, gümrük vergisi ve varsa diğer vergiler ödenmeden, üçüncü ülke menseli malların Türkiye ve AB ortak gümrük alanında serbest dolaşamayacağı hükmünü içermektedir. Bu nedenle, Dahilde İşleme Rejimi çerçevesinde üçüncü ülkelerden ithal edilen sanayi ürünleri, Türkiye'de islendikten sonra, işlem görmüş ürünler olarak üçüncü ülkelere ihraç edilmelidir. Ancak bu şekilde Dahilde İşleme Rejimi ile Gümrük Birliği prensipleri bağdaştırılabilmektedir. (<http://www.itkip.org.tr>)

Şayet, üçüncü ülkelerden ithal edilen girdilerle üretilen işlem görmüş ürünler, üçüncü ülkeler yerine AB ülkelerine ihraç edilmek istenirse, girdiler için ödenmesi gereken, ancak Dahilde İşleme İzin Belgeleri ile askıya alınan vergilerin, ihracat esnasında ödenmesi gerekmektedir. Bu şekilde sonradan ödenen vergilere, telafi edici vergi denilmektedir. İşlenmiş tarım ürünlerinin, serbest dolaşım belgeleri eşliğinde AB'ne ihracında, bu ürünlerin üretiminde kullanılan üçüncü ülke menşeli girdi için telafi edici vergi ödenmemektedir.

Telafi edici vergi uygulamasındaki amaç, DİR kapsamında üçüncü ülkelerden gümrük vergisi ödemediği ithal edilen malların AB üyesi ülkelere ihracının haksız rekabete yol açmasını önlemektir. İhracat sırasında tahsil edilen vergi bir taraftan bütçe gelirlerini arttırmakta iken, diğer yandan da ihracatçıların maliyetlerini arttırarak rekabet gücünü azaltmaktadır.

Eşdeğer eşya uygulaması konusunda ele alındığı gibi, 99/13819 sayılı DİR karar ve buna dayanan 200/4 dayılı DİR Tebliği'ne kadar eşdeğer eşya kullanılarak yapılan ihracatın yapılacağı ülkeler üçüncü ülkeler olarak belirlenmişti. Ancak, sözü edilen mevzuat düzenlemeleri sonrasında bu koşul kaldırılmış ve tüm ülkelere ihracat yapabilme olanağı getirilmiştir. Önceden ihracat karşılığı yapılan karşılık ithalatta gümrük vergisi muafiyeti tanınmaktadır. Bu muafiyet bir anlamda üçüncü ülke kaynaklı girdilerden alınan telafi edici verginin iade edilmesi demektir. Bu durumda, önceden ihracat karşılığı ithal edilen girdiler AB ülkelerine yapılan ihracatta, ihraç ürünleri içinde gümrük vergisiz olarak sokulmuş olmakta ve topluluk üreticileri haksız rekabete maruz kalmaktadır. Konunun ticaret sapsması etkisi yanında vergi gelirlerinde oluşturduğu negatif etki daha da büyük önem taşımaktadır. Burada aslında, uygulanmaması gereken bir gümrük muafiyeti uygulanarak gümrük vergi gelirlerinden mahrum kalınmaktadır. (Demir, 2001:123)

2005/8391 DİR kararı ve buna istinaden çıkarılan 2005/1 sayılı tebliğ ile önceden ihracat karşılığı ithalat yapılması durumunda, ihracatın AB veya Serbest Ticaret Antlaşması imzalanmış ülkelere yapılması durumunda, ithalat sırasında gümrük vergisinin ödeneceği yönünde değişiklik yapılmış ve mevzuattaki bu eksiklik böylece düzeltilmiştir.

1.6.2.2. Geri ödeme sistemi

Geri ödeme sisteminde (drawback), ihraç edilecek ürünün bünyesinde kullanılacak girdilerin ithalatı sırasında gümrükte ödenmesi gereken vergiler ödenmektedir. İthal eşyası kullanılarak elde edilen mamullerin ihracı halinde ise ithalat sırasında alınan vergiler iade edilir. Bu sistemden yararlanılabilmesi için, DİİB alınması ve eşyanın geri ödeme sistemi kapsamında olduğu hususunun gümrük giriş beyannamesinde belirtilmiş olması gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, geri ödeme yönteminin her eşya için kullanılamayacağıdır. 4458 Sayılı Gümrük Kanunu;

- a) İthalatı ticaret politikası önlemlerine tabi eşyalar,
- b) İhracatta vergi iadesi alınan mallar,

c) AB üyesi ülkeler menşeli tarım ürünleri ithalatı hariç olmak üzere, tarım politikaları gereği ek mali yüklerle tabi işlenmiş tarım ürünleri ve ihracat iadelerinden yararlanan eşyalar için, geri ödeme yönteminden yararlanma hakkı vermemektedir.

DİİB sahibi firma, belgenin ve ihracat taahhüdünün kapatıldığı tarihten itibaren 3 ay içerisinde, ithalat sırasında alınan vergilerin iadesi için ilgili gümrük idaresine başvurmalıdır. Müracaat üzerine geri verme kararının alındığı tarihten itibaren 3 ay içerisinde bu vergilerin geri verilmemesi halinde ise, bu süre bitiminden itibaren 6183 Sayılı Kanun kapsamında tecil faizi uygulanır.

İthalatta geri ödeme sisteminin uygulama alanı şartlı muafiyet sistemine göre daha kısıtlı kalmaktadır. Türkiye’de ithalat sırasında vergilerin ödenerek, ihracattan sonra ödenen bu vergilerin geri alınması hem ekonomik gerçekler hem de zaman alan bürokratik işlemler nedeniyle pratik görülmemektedir.

1.6.3. Dahilde işleme rejiminde KDV uygulaması

1.6.3.1. Şartlı muafiyet sisteminde KDV

Dahilde işleme rejim kararı ve tebliğlerinde, ihracatın teşvik edilmesi amacı ile, teminat karşılığında ithalde vergi alınmamaktadır. Konuya KDV teorisi açısından bakacak olursak, 3065 sayılı KDV Kanununun 11. maddesi uyarınca ihracat teslimleri KDV’den istisna tutulmuştur. Bu istisna kapsamında, ihraç edilen mal için yüklenilen KDV ihracatçıya iade edilmektedir. Bu durumda, mal ihraç edilmek şartıyla ithal ediliyorsa, ithalatta KDV tahsiline gerek yoktur. Eğer tahsil edilirse, ihracatçının KDV iadesini alabilmesi için teminat mektubu masrafı, YMM ücreti gibi birçok masrafa ve bürokratik işleme katlanması gerekmektedir. Tüm bunlar, ihracatçı KDV iadesini alıncaya kadar üzerinde maliyet olarak kalmaktadır. Bu durum, ihracatçı malın fiyatını, bu maliyetleri de göz önünde tutarak belirleyeceğinden ihraç ürünlerinin dış piyasalarda rekabet gücünün azalmasına neden olmaktadır. İhraç amaçlı ithalatta KDV tahsilinin bu olumsuz etkileri nedeniyle, KDV Kanunu’nun 49. maddesi ile “Gümrük Kanunu ile diğer kanunlar gereğince gümrük vergisi teminata bağlanarak işlem gören her türlü madde ve kıymetlere ait KDV de aynı usule tabi tutulur” hükmü getirilmiştir. Bu durumda ithalat sırasında alınan katma değer vergisi açısından da gümrük vergisi için uygulanan esaslar geçerli olacaktır. Ancak, 2005/1 sayılı DİR Tebliği’nin 5. maddesinde, KDV Kanunu’nun 49. maddesi hükmü ile

çelişen; şartlı muafiyet kapsamında yapılacak işletme malzemeleri ithalatında KDV tahsil edileceği belirlenmesi yapılmıştır.(Erim, a.g.m.:147)

1.6.3.2. Geri ödeme sisteminde KDV

Geri ödeme sisteminde ithalat sırasında alınan vergiler, ihracat gerçekleşikten sonra iade edilmektedir. Ancak, ithalat sırasında alınan vergiler kapsamına KDV girmediği için, ödenen katma değer vergisi KDV Kanunu'nun 29. maddesi gereğince indirim konusu yapılabilmekte, vergiye tabi işlem olmaması halinde ise 32. maddesi gereğince iade konusu yapılabilmektedir. Geri ödeme sistemi kapsamında yapılan ithalatta ödenen KDV'nin iade edilmemesinin nedeni, KDV Kanunu'nda bu konuyla ilgili herhangi bir hükmün yer almamasıdır.

1.6.3.3. Dahilde işleme rejiminde tecil-terkin uygulaması

Dahilde İşleme Rejimi ile ilgili KDV konusunda yapılan diğer bir düzenleme de tecil-terkin uygulamasıdır. Dahilde İşleme Rejimi kapsamında ithalatta sağlanan muafiyetler, yerli hammadde ve ara malı üreten firmaların zor durumda kalmasına ve yerli hammadde ve yardımcı madde kullanan firmalar ile ithal girdi kullanan firmalar arasında rekabet eşitsizliğine neden olmaktadır. Rejim bu etkileri nedeniyle, ülke ekonomisine zarar verdiği şeklinde eleştirilere yol açmıştır. Bu eşitsizliği gidermek amacıyla, 3065 sayılı KDV Kanunu'nun Geçici 17. Maddesi ile, Dahilde İşleme Rejimi ve geçici kabul rejimi kapsamında ihraç edilecek malların üretiminde kullanılacak maddelerin 31.12.2008 tarihine kadar tesliminde, KDV Kanunu'nun 11/1-c maddesi hükümlerine göre bölgeler, sektörler veya mal grupları itibariyle Bakanlar Kurulu'na işlem yaptırma yetkisi verilmiştir. (Polat, 2004:52)

Bakanlar Kurulu bu yetkiyi ilk olarak tekstil ve hazır giyim sektörü için kullanmıştır. 98/11766 sayılı kararname ile bu sektörlerde faaliyet gösteren ve dahilde işleme ve geçici kabul belgesi bulunan imalatçı-ihracatçıların hammadde, yardımcı madde alımlarında tecil-terkin uygulaması olanaklı hale gelmiştir. Bu uygulama ile DiİB sahibi firmalara yapılan mal teslimlerinde KDV tahsil edilmeyerek tecil edilmekte, ihracatın gerçekleşmesi üzerine de tecil edilen vergi terkin edilmektedir. 2000/1162 sayılı Kararname ile tecil-terkin kapsamına demir-çelik, otomotiv ile otomotiv yan sanayi sektörleri de dahil edilmiştir.

2001/2325 sayılı ve 16.04.2001 tarihli BKK ile sektör ayırımına son verilerek tüm sektörlerde DİİB ve Geçici Kabul Belgesi kapsamındaki ham ve yardımcı maddelerin yurtiçi alımında tecil-terkin sistemine göre işlem yapılması kararlaştırılmıştır.(Erdem, 2003:10)

Konuya ilişkin açıklamaların yer aldığı 83 Seri no.lu KDV Genel Tebliği ile daha önce yayımlanmış olan 71 ve 75 seri no.lu KDV genel tebliğlerinin ilgili bölümleri yürürlükten kaldırılmıştır. Bu tebliğ ile tecil-terkin kapsamında satın alınan mallardan üretilen malların doğrudan ihraç edilmesi şartı da kaldırılmıştır.

1.6.3.3.1. Dahilde işleme rejimi kapsamında tecil-terkin uygulanabilmesi için gerekli Şartlar

83 Seri no.lu KDV genel tebliği uyarınca, Dahilde İşleme Rejimi kapsamında tecil-terkin sistemine göre işlem yapılabilmesi için aşağıda sıralanan şartların yerine getirilmesi gerekmektedir.

a) Alıcıların KDV mükellefi olmaları ve DTM'den alınan Dahilde İşleme İzin Belgesi veya Geçici Kabul Belgesine sahip olmaları şarttır. Ürettiği malları aracı ihracatçı vasıtasıyla ihraç eden belge sahibi firmalar da ham ve yardımcı madde alışlarında bu uygulamadan yararlanabilecektir.

b) Belge sahibi alıcılar imalatçı niteliğine haiz olmalıdır. Ancak, ihracatçı Dış Ticaret Sermaye Şirketi veya Sektörel Dış Ticaret Şirketi statüsüne sahipse, belge sahibi mükellefin imalatçı şartlarını taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın tecil-terkin uygulanabilmektedir.

c) Teslimde bulunanın KDV Genel Tebliğlerinde tanımlanan "imalatçı" vasfına haiz olması şarttır. Dahilde işleme veya geçici kabul izin belgesi kapsamında yapılacak teslimlere ilişkin olarak yayımlanan 71 ve 75 seri no.lu KDV Genel Tebliğlerinde, satıcının açıkça imalatçı vasfına haiz olması gerektiği ifade edilmesine karşın, bu tebliğleri yürürlükten kaldıran 83 seri no.lu tebliğde bu konuda herhangi bir açıklama yapılmamıştır.(Çakan, 2004-114) Bu konuda yaşanan tereddütler 95 seri no.lu KDV genel tebliği ile giderilmiş ve satıcıların imalatçı niteliğine sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Ancak, 95 seri no.lu tebliğin yayımlanmasından önce imalatçı olmayan satıcıların bu kapsamdaki başvuruları geçerlidir.

d) Düzenlenecek faturalarda her bir mal çeşidi itibariyle KDV hariç bedelin; tekstil ve hazır giyim sektöründe kullanılan pamuk, yün, iplik ve kumaş dışındaki ham ve yardımcı maddelerde 500.000.000 TL; diğer mallarda ise 2.500.000.000 TL'yi aşması gerekmektedir.

e) Teslime konu olan mal; 19 27 seri no.lu KDV genel tebliğine göre imalatçı olma şartları aşağıdaki gibidir:

1. Sanayi siciline kayıtlı ve sanayi sicil belgesine haiz olması,
2. Sanayi Odası, Ticaret Odası ve Esnaf ve Sanatkar Derneklerine kayıtlı bulunması,
3. İmalat isinde en az 5 işçi çalıştırması (99 sayılı KDV genel tebliği ile bu şart kaldırılmıştır.),
4. Sanayi sicil belgesinde yer alan üretim konusunda gerekli araç parkına sahip olması,
5. Bu şartları topluca taşıyan imalatçıların kendi üretimine ilave olarak aynı zamanda fason imalat da yaptırmaları halinde;
 - a) Fason imalatı sadece, sanayi sicil belgesinde yazılı üretim dallarında yaptırmaları,
 - b) Fason olarak yaptırılan imalatta işin riskini ve organizasyonu üstlenmeleri,
 - c) Fason olarak imal ettirilen mallarla ilgili ham madde ve yardımcı maddeleri temin etmeleri,

Ayrıca;

- İhraç edilecek ürünlerin imalinde kullanılacağı sözü edilen belgelerde yazılı olan ham madde ve yardımcı madde olmalı,

- İmalatçılar tarafından bizzat üretilmiş veya 27 Seri no.lu KDV Genel Tebliğindeki açıklamalar çerçevesinde fason olarak imal ettirilmiş olmalıdır.

Bu kapsamda satın alınan ham ve yardımcı maddelerden üretilen malların, Dahilde İşleme veya Geçici Kabul İzin Belgesinde yazılı olan sürede ihracatının gerekçeleştirilmesi gerekir. Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 11/1-c maddesinde belirlenmiş olan 3 aylık ihracat süresi bu uygulamada geçerli değildir. Bu uygulamada Katma Değer Vergisi'nin terkinin belgede ihracat için öngörülen süredir. Alınan ek süreler de bu uygulamaya dahildir.

1.6.3.3.2. Tecil-terkin uygulaması

Tecil-terkin kapsamında işlem yaptırmak isteyen ihracatçı-imalatçılar, belgelerini satıcılara ibraz ederek hesaplanan verginin kendilerinden tahsil edilmemesini talep etmelidirler. Bu kapsamda işlem yapacak satıcıların kendilerinden talep edilen malın, belgedeki cins ve miktarına uygun olup olmadığını, daha önce satın alınan miktarları da göz önünde bulundurarak belirlemesi gerekmektedir. Düzenlenecek faturada toplam bedel üzerinden hesaplanan KDV alıcıdan tahsil edilmeyecektir. Faturaya; “KDV Kanunu’nun geçici 17. maddesi hükmü gereğince katma değer vergisi tahsil edilmemiştir” ibaresi yazılacaktır.

Dahilde isleme veya geçici kabul rejimi kapsamında yapılan teslimler için KDV Kanunu’nun 11/1-c maddesi uygulamasına ilişkin genel tebliğlerde yapılan açıklamalara göre işlem yapılacaktır. Ham ve yardımcı madde satıcıları tarafından bu dönemde verilecek beyannameye, alıcılar tarafından onaylanarak verilen geçici kabul veya Dahilde İşleme İzin Belgesinin bir fotokopisi eklenecektir. ihracatçıya bu kapsamda teslim yapan imalatçılar ise beyannameye, ihracatçı tarafından şerh düşülen geçici kabul veya Dahilde İşleme İzin Belgesinin fotokopisini ekleyecektir. (Senalp, 2006:1)

1.6.3.3.3. Terkin - iade işlemleri

Tecil-terkin kapsamında satın alınan maddelerle imal edilen malların süresi içinde ihraç edildiği YMM tarafından düzenlenecek bir raporla tespit edilecektir. Düzenlenecek rapor, tecil-terkin kapsamında ihracatın yapıldığı her dönem için ayrı ayrı düzenlenecek ve ikişer örneği ihracatın yapıldığı tarihten itibaren 3 ay içinde satıcıya verilecektir. Ancak, bu süre içinde makul mazeret bildirenlere VUK’ un 17.maddesine göre vergi dairesince bu sürenin en çok bir katı kadar ek süre verilebilmektedir.(Aygün, 2005:89)

Satıcıların sözü edilen raporu bağlı olduğu vergi dairesine ibraz etmesi üzerine, tecil edilen vergi terkin edilir. Bu kapsamda satın alınan ham ve yardımcı maddelerle imal edilen malların ihracatçıya tesliminde tecil-terkin uygulanması durumunda, aynı rapor ile hem satıcının, hem de imalatçının tecil edilen vergileri terkin edilir. Tecil-terkin uygulaması kapsamında satın alınan mallardan üretilen

malların izin belgesinde öngörülen süre ve şartlara uygun olarak ihraç edilmemesi halinde zamanında alınmayan vergi, tecil tarihinden itibaren vergi ziyayı cezası da uygulanmak suretiyle gecikme faizi ile birlikte alıcıdan tahsil edilir. (İhracatın belgede öngörülen süre ve şartlara uygun olarak yapılmasına rağmen YMM raporunun süre bittikten sonra ibraz edilmesi halinde, Gelirler Genel Müdürlüğü01.04.2003 tarihli, 013909 sayılı muktezasında, “mükellef hakkında herhangi bir tarhiyat yapılmadığının tespit edilmesi halinde, YMM raporu ile ilgili olarak 83 no.lu KDV Genel Tebliğinin 1.4. bölümündeki açıklamalara göre gecikme zammı uygulanmaksızın işleme tabi tutulması ve alıcı adına VUK’ un 352/II-7.maddesi)

1.6.4. Hariçte işleme rejimi

1.6.4.1. Hariçte işleme rejimi

Hariçte İşleme Faaliyeti, serbest dolaşımdaki eşyanın daha ileri bir safhada işlenmek, tamir edilmek veya yenilenmek üzere geçici olarak Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya Serbest Bölgelere ihraç edilmesi ve bu işleme faaliyetleri sonucunda elde edilen ürünlerin tam veya kısmi muafiyet uygulanarak serbest dolaşıma girmesidir. Örneğin, belge kapsamında işlenmemiş derilerin serbest bölgeye ihraç edilerek, işlenmiş deri olarak belge süresi içerisinde ithal edilmesi durumunda ithalat esnasında doğan vergi ve fonlardan muafiyet sağlanmış olur. Ancak işçilik ve kimyasallara ait KDV’nin tahsil edilmiş olması gerekmektedir.

1.6.4.2. Hariçte işleme rejimi mevzuatı

- 4458 Sayılı Gümrük Kanunu yanı sıra 933 sayılı Kanun, 1567 sayılı Kanun, 2976 sayılı Kanun ve 474 sayılı Kanun
- b) 2007/11864 sayılı Hariçte İşleme Rejimi Kararı (5.4.2007-26484 Sayılı Resmi Gazete)
- 2007/5 Sayılı Hariçte İşleme Rejimi Tebliği (11.05.2007-26519 Sayılı Resmi Gazete)

1.6.4.3. Hariçte işleme rejimi ile ilgili merciler

İşlem görmek üzere gönderilecek eşya için Müsteşarlığımızca Hariçte İşleme İzin Belgesi (HİİB), Tamirat amaçlı gönderilecek eşya için Gümrük Müsteşarlığınca Hariçte İşleme İzni (Hİİ), İşlem görmek üzere gönderilecek madenler için de Maden İhracatçı Birliklerince Hariçte İşleme İzni (Hİİ) izin verilmektedir.

1.6.4.4. HİİB almak için gerekli belgeler

- Dilekçe
- Hariçte İşleme Proje Formu
- Hammadde Sarfiyat Tablosu
- Ticaret Sicil Gazetesi
- İmza Sirküleri
- Yurt dışında işleme faaliyeti yapacak firma hakkında bilgi

1.6.4.5. Hariçte işleme izin belgesi süreleri

Belge süresi azami 12 aydır. İhracatçı Birliklerince belge orijinal süresinin 1/2'si kadar ek süre verilebilir. Mücbir sebebe istinaden, Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğüne ek süre verilebilir.

1.6.4.6. Hariçte işleme izin belgeleri taahhüt kapatma

Belgelerin Taahhüt Kapatması İçin Gerekli Belgeler:

- Belge aslı
- Gümrük Beyannamesi asılları
- 3- Hammadde Sarfiyat Tablosu
- 4- İthalat-İhracat Listeleri
- KDV Makbuzları

1.6.4.7. Hariçte işleme izin belgeleri kapsamında ihracatçı birliklerinin görevleri

Belgelerin taahhüt hesaplarının kapatılması (Belge süresi bitiminden sonra en geç 1 ay içerisinde müracaat edilmesi gerekmektedir. Aksi taktirde, resen kapatılır.) Belge üzerindeki malın özelliğini değiştirmeyen GTİP no ilave ve değişiklikleri

Belge üzerindeki adres, unvan, vergi dairesi ve vergi hesap no.su değişiklikleri işlemleridir.

1.6.4.8. Hariçte işleme izin belgeleri kapsamında müeyyide

Belge kapsamında ihraç edilen ürünlerin, ithalatı yapılmadıysa, bu ürünlerin aynen geri getirilmesi gerekir.Aksi taktirde, kambiyo ve gümrük mevzuatı hükümlerine göre işlem yapılır. HİİB’de kayıtlı miktar ve değerin üzerinde ithalat yapıldığının tespiti halinde, bu kısma tekabül eden vergi ithal tarihi itibarıyla tahsil edilir. Söz konusu müeyyideler İhracatçı Birliklerinin, ilgili mercilere gönderdiği taahhüt kapatma yazısında belirtilir. (www.eib.org.tr) / 20.03.2006)

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. İHRACATA YÖNELİK NAKDİ DEVLET YARDIMLARI VE İHRACAT KREDİLER

2.1.1. İHRACATA YÖNELİK NAKDİ DEVLET YARDIMLARI

Ekonomi literatüründe “teşvik” kavramı, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi veya gayri maddi destek, yardım ve özendirme olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik teşviklerin temelinde, kaynakların, ülke ekonomisi açısından daha yararlı olduğu kabul edilen alanlara yönlendirilme düşüncesi vardır. Burada en önemli husus, teşvikler ile ulaşılmak istenilen hedeflerin neler olduğu ve bunlara karşılık ne gibi ödümler verileceğidir. Devletlerin teşvikler ile neleri amaçladığı, uyguladıkları ekonomik sisteme göre değişmekle birlikte, temel hedef, genel anlamda halkın refah seviyesinin yükseltilmesidir.(Sekizinci beş yıllık kalkınma planı Rekabet hukuku ve politikaları Özel ihtisas komisyonu raporu, Ankara 2000)

Devlet yardımları da olarak ele alabileceğimiz bu teşviklerin hedeflerini *ikiye* ayırabiliriz. İlk hedef ekonominin, kalkınma stratejilerine uygun bir gelişme içinde olmasını sağlamaktır. Bu amaçla, devlet yardımları kalkınma stratejisine uygun olarak verilmekte, ayrıca kalkınma stratejisinin gerçekleştirilmesi için konjonktürel dalgalanmalara bu yardımlar vasıtasıyla müdahale edilmektedir. İkinci hedef ise, ülke ekonomisinin dış rekabete karşı yapısal uyumunun sağlanması ve yerli üretimin dış pazarlarda desteklenmesidir. Bu hedef özellikle dış ticaretin ülke ekonomisinde önemli yer tutmaya başlamasından sonra öncelikli hale gelmiştir. Devlet yardımları yoluyla fiyatta ve kalitede iyileşme yaratarak, yerli üretime avantaj sağlanmak istenmektedir. Bunun yanında uluslararası piyasada oluşan dumpingli ve sübvansiyonlu fiyatların ülke ekonomisine zarar vermesi de engellenebilecektir. Bu iki hedefinin gerçekleşmesi halinde istikrarlı büyüme ve ekonominin dış rekabete hazır hale gelmesi sağlanacağı için, bütün ülkeler maddi imkanları çerçevesinde devlet yardımlarında bulunmaktadır. Ancak gelişmekte olan ülkelerin yardımlar için ayırabilecekleri kaynakların yetersizliği bu ülkelerde devlet desteğini nispeten azaltmaktadır. Bu nedenle özellikle bu ülkelerde mevcut kaynakların ne kadarlık kısmının devlet yardımları için kullanılacağı belirlenmesinde, yapılacak harcama ile bu harcamanın makro ekonomide yaratacağı katma değer ve diğer sosyal faydalarının karşılaştırılması daha da önem kazanmaktadır.

Türkiye’de planlı dönemde ve özellikle de dışa açık büyüme modelinin benimsendiği 1980 sonrası dönemde, ihracatın teşvik edilebilmesi amacıyla, ihracata nakdi ödeme yapılması veya ihracatçıların kamu kurumları nezdinde ki harcamalarının devlet tarafından karşılanmasını öngören değişik sistemler uygulanmıştır.

Uruguay Round Nihai Senedi çerçevesinde imzalanan ve ülkemizin de taraf olduğu DTÖ’nün “Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması” uyarınca ihracata yönelik sübvansiyon verilmesinin yasaklanmış olması ve Türkiye ile AB arasındaki gümrük birliğinin kurulmasına ilişkin 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararında belirtilen yükümlülükler nedeniyle, ihracatın gerçekleştirilmesini müteakip yapılan direkt parasal ödeme şeklindeki “ihracat performansına dayalı sübvansiyonlar” 1994 yılı sonunda yürürlükten kaldırılmıştır.

2.1.1.1. İhracata yönelik devlet yardımları tanımı, kapsamı ve amacı

Yukarıda belirtilen Kalkınma Planlarında yer alan hedefler çerçevesinde İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı 11 Ocak 1995 tarih 22168 numaralı resmi gazetede 27.12.1994 tarih ve 94/6401 karar sayısı ile kabul edilerek 4. maddesi gereğince 01.01.1995 tarihinden geçerli olmak kaydıyla yürürlüğe girmiştir.(R.G.T. 11.01. 1995, S. 22168, 94/6401 Say. Te.) Söz konusu yardımlara ilişkin Tebliğler, Türkiye'nin taraf olduğu bu iki önemli anlaşmanın öngördüğü kurallara uygun olarak yürütülmekte, prensip olarak gelişmiş ve batılı ülkelerin uygulamalarına paralel bir şekilde ve “*bir faaliyetin yapılması*” şartına bağlı olarak sağlanmakta ve günün koşullarına göre revize edilmektedir.

Ticaretin serbestleşmesi ve küreselleşme ekseninde, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kuralları çerçevesinde hükümetler (devletler);

- 1) Piyasalarda rekabeti korumak,
- 2) Üreticilerinin veya bazı sektörlerin dünya pazarlarıyla rekabetini artırmak,
- 3) Ülke içerisinde kaynak dağılımında etkinlik ve makroekonomik istikrarı sağlamak,
- 4) Bölgesel rekabet edebilirliği sağlamak amacıyla, dış politika hedeflerine yönelik çeşitli tedbirler almaktadır.

Üreticilere, tüketicilere, ya da önceden belirlenmiş sektörlerle devlet kaynaklarından gerçekleştirilen;

- a) Her türlü maddi,
- b) Gayri maddi destek,
- c) İstisna,
- d) Muafiyet ya da indirim gibi uygulamalar devlet yardımları olarak değerlendirilir.

Devlet yardımı, devletin uzun vadeli ekonomik hedeflerine daha hızlı, daha dengeli ulaşmasını ve kaynakların etkin bir şekilde dağıtılmasını sağlamada kullanılan önemli bir araçtır. Devlet yardımlarının diğer kamu politikalarından farklı olarak ekonomiye doğrudan etki edebilmesi ve bu uygulamaların etkisinin daha kısa sürede hissedilebilmesini sağlaması yönüyle daha avantajlı olduğu söylenebilir.

Devlet yardımları sadece ekonomik amaçlarla değil, aynı zamanda milli güvenlik veya kendi kendine yetmek, ülkelerin dışa olan bağımlılıklarını azaltmak, yerli üretime destek vermek gibi amaçlarla da verilebilmektedir.

Devlet yardımlarının temel özelliklerini şu şekilde incelemek mümkündür.(Tunay, 2002:1)

1- Devlet yardımları, devlet kaynaklarından sağlanır.

2- Devlet yardımları, ekonomiye müdahale araçlarından biridir.

3- Devlet yardımları, kamu teşebbüslerine veya özel işletmelere verilir.

4- Devlet yardımları, yapılan mali yardımlar nedeniyle kamu fonlarının azalmasına neden olabildiği gibi, vergisel yardımlar nedeniyle vazgeçilen bir gelir niteliğinde de olabilir.

5- Devlet yardımları, dolaylı veya doğrudan verilebilir. Doğrudan yardım, işletmenin kendisine verilen yardım iken, dolaylı yardım, ucuz girdi temini sağlamakla yapılan yardımdır.

6- Devlet yardımları, açık veya gizli olabilir. (Devlet, verdiği yardım karşılığında eşdeğer bir karşılık alamamaktadır. İhracata Yönelik Devlet Yardımları şu şekilde tasnif edilebilir: 24 Mayıs 2006 tarihli ve 26177 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2006/3 sayılı Tebliğ; 28 Temmuz 2007 tarihli ve 26596 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2007/3 sayılı Tebliğ ile değişik 10 Şubat 2001 tarihli ve 24314 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2001/3 sayılı Tebliğ; 09 Eylül 2003 tarihli ve 25223 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2003/5 sayılı Tebliğ; 12 Ekim 2006 tarihli ve 26317 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2006/5 sayılı Tebliğ ile değişik 10 Kasım 2006 tarihli ve 25989 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2005/3 sayılı Tebliğ ile değişiklik)

α) Araştırma Geliştirme (AR-GE) Yardımları,

β) Yurt Dışında Düzenlenen Fuar ve Sergilere Milli Düzeyde veya Bireysel Katılımın Desteklenmesi

χ) Uluslararası Nitelikteki Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi

δ) Çevre Koruma Yardımları

ε) Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği

φ) Eğitim Yardımları

- γ) İstihdam Yardımı
- η) Yurt Dışında Ofis-Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi
- ι) Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Tanıtım ve Tutundurması ile Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi, Turquality'nin Desteklenmesi
- φ) Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları

2.1.1.2. Araştırma geliştirme (AR-GE) yardımları (Araştırma-Geliştirme (AR-GE) Yardımı'na ilişkin uygulamayı 1995 yılından beri düzenleyen 95/2 sayılı Tebliğ, 04/11/1998 tarihli ve 23513 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 98/10 sayılı "Araştırma-Geliştirme (AR-GE) Yardımına İlişkin Tebliğ" ile yürürlükten kaldırılmıştır.)

Bu destek ile Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından, sanayi kuruluşlarının sadece Araştırma Geliştirme projeleri kapsamında izlenip değerlendirilebilen giderlerinin belirli bir oranının karşılanması veya bu projelere sermaye desteği sağlanması amaçlanmaktadır. (RG. T. 4. 11. 1998, S. 23513, 98/10 AR-GE Yardımına İlişkin Te, mad. 1.)

AR-GE yardımları kapsamında, işletmelerin AR-GE faaliyetleri proje bazında desteklenmekte ve projelere sermaye desteği sağlanmaktadır.

2.1.1.2.1. AR-GE faaliyetlerinin proje bazında desteklenmesi,

Araştırma Geliştirme Yardımları kapsamında AR-GE projesi; Amacı, kapsamı, süresi, bütçesi, özel şartları, diğer kurum, kuruluş, gerçek ve tüzel kişilerce sağlanacak aynı ve/veya nakdi destek miktarları, sonuçta doğacak ihtira haklarının ilgililer arasındaki paylaşım esasları belirlenmiş, yeni bir ürün üretilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi, maliyet düşürücü ve standart yükseltici mahiyette yeni tekniklerin geliştirilmesini kapsamaktadır. Üretimle ilgili olarak yeni bir teknoloji geliştirilmesi konusunda bilimsel esaslara uygun ve araştırma geliştirme faaliyetlerinin her safhasını belirleyecek mahiyette hazırlanacak ve sonuçlarının faydalı araç, gereç, malzeme, ürün, yöntem, sistem ve üretim tekniklerine dönüştürülmesi veya mevcut teknoloji ile iyileştirilmeye yönelik çalışma

ve teknoloji uyarlamasını sağlamaktır. (RG. T.10.02.2001, S. 24314, 2001/3 Say. Te. mad. 2.)

AR-GE desteklerinden faydalanabilmek için oluşturulacak projeler aşağıda ki alanlarla ilgili çalışmalardan oluşmalıdır.

- 1– Kavram geliştirme,
- 2– Teknolojik/teknik yapılabirlik etüdü,
- 3– Geliştirilen kavramdan tasarıma geçiş sürecinde yer alan laboratuar çalışmaları,
- 4– Tasarım ve çizim çalışmaları,
- 5– Prototip üretimi,
- 6– Pilot tesis oluşturma,
- 7– Deneme üretimi,
- 8– Patent ve lisans çalışmaları
- 9– Satış sonrası sorun giderme,

Bu destek kapsamında sanayi kuruluşlarının sadece AR-GE projeleri kapsamında izlenip değerlendirilebilen giderlerinin belirli bir oranının karşılanması veya bu projelere sermaye desteği sağlanması amaçlanmaktadır. Bu destekten sanayi kuruluşları, yazılım geliştirmeye yönelik işletmeler, kuruluşlar ve işletme düzeyinde katma değer yaratan bütün kuruluşlar yararlanabilmektedir. Firmaların yürüttükleri AR-GE projelerinde yaptıkları harcamaların en fazla %60'ı üç yıl süre ile hibe şeklinde desteklenmektedir. Uygulamacı kuruluş Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumudur. (www.tubitak.gov.tr), 15.03.2008

Tebliğ kapsamında belirtilen esaslar çerçevesinde temel destek oranı olarak en fazla %50 oranında ve ilave desteklerle beraber en fazla %60'a kadar desteklenir. Destek süresi proje bazında en çok 3 (üç) yıldır. Bu süre zorunlu nedenlerle, TÜBİTAK'ın gerekçeli önerisi ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın onayı ile en fazla bir dönem (6 ay) uzatılabilir. Bir kuruluşa ve/veya bir projeye bir takvim yılı içinde sağlanacak maksimum destek miktarı Müsteşarlık tarafından sınırlandırılabilir. (RG. T. 10 Şubat 2001, S. 24314, 2001/3 Say. Te.)

TÜBİTAK tarafından yapılacak değerlendirme sonucu, proje bazındaki AR-GE harcamalarına uygulanacak “destekleme oranı” ile bu oran üzerinden

hesaplanan toplam destek tutarı belirlenerek DTM'ye intikal ettirilmektedir. Bu kapsamdaki destekler DTM'nin görüşüne istinaden TC Merkez Bankası tarafından ödenmektedir. Sanayi Kuruluşlarının belirli bir proje kapsamında desteklenen AR-GE faaliyetinin:

- α) Enformatik,
- β) Esnek üretim
- χ) İleri malzeme teknolojileri,
- δ) Gen mühendisliği/biyokimya teknolojileri,
- ε) Uzay ve havacılık teknolojileri,
- φ) Çevreye duyarlı teknolojiler,

Konularında olması halinde sağlanan destek oranları %20 oranında arttırılmaktadır.

2.1.1.2.2. Projelere sermaye desteği sağlanması

Projelere sermaye desteği, ürün geliştirme ve stratejik odak konularına sermaye desteği şeklinde olmaktadır. Ürün geliştirmeye yönelik sermaye katılımı ile desteklenen projeler azami iki yıl süreli olup, sermaye desteği 1 milyon ABD dolarını aşmamaktadır. Bu desteğin amacı, yeni üretim tekniklerinin bulunması veya mevcut üretim sisteminde yeni ürünlerin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Bu yeni ürünler ile mevcut ürünlerin rekabet gücünün artırılması ve pazara girişin kolaylaştırılması ile ihracatın artırılması ana hedef olarak belirlenmiştir.

Stratejik odak konuları projeleri için azami süre 1 yıl olup, destek tutarı 100 bin ABD dolarını aşamaz. Stratejik odak konuları projelerine sermaye desteğindeki amaç, ülkedeki insan gücünün, teknolojinin ve sanayi alt yapısının durumunu düzeltmeye yönelik geliştirilen projelerin desteklenmesi amaçlanmaktadır. Kabul edilen stratejik odak konulu projelere Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan projeyi yürüten kurum veya kuruluşu teşvik eder nitelikte destek sağlanır. Projelere sermaye desteğinin sağlanmasında uygulamacı kuruluş Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) dır. (RG. T. 10 Şubat 2001, S. 24314 2001/3 Say. Te.)

Bu destekten yararlanmak isteyen KOBİ'ler hazırlamış oldukları AR-GE projelerini, bu konuda yapılacak harcamaların karşılanması için oluşturulmuş çalışma programlarını, bütçe önerilerini TTGV'na sunmak zorundadır. Projelerin önerilmesi, değerlendirilmesi, desteklenmesi, izlenmesi ve yürütülmesi ile ilgili her

türlü yazışma ve raporlar gizlidir. Proje başarısız olursa ya da olumsuz bir konuma gelir ise TTGV Yönetim Kurulu Kararı ile proje iptal edilerek, projeye sağlanan sermaye desteği geri alınmaktadır.

2.1.1.3. Yurt dışında düzenlenen fuar ve sergilere milli düzeyde veya bireysel katılımın desteklenmesi

Yurt dışında gerçekleştirilen fuar katılımlarının desteklenmesine ilişkin hususlar 2009/5 sayılı Tebliğ çerçevesinde düzenlenmektedir. Bu Tebliğin amacı; firmalarımızın yurt dışı fuarlara iştiraki ve sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılımlarının sağlanması ile Türk ihraç ürünlerinin tanıtılması ve pazarlanması suretiyle ihracatımızın desteklenmesidir.

Bu destek; yurt dışı fuar organizasyonu gerçekleştiren organizatörler ve söz konusu fuar organizasyonlarına iştirak eden firma ve kuruluşlar ile sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılım sağlayan firma ve kuruluşlar tarafından yapılan harcamaların, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan karşılanmasını kapsamaktadır.

İhracata yönelik olarak düzenlenen diğer devlet yardımlarında olduğu gibi bu Tebliğ de, 27.12.1994 tarihli ve 94/6401 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren "İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı"na dayanılarak hazırlanan Para Kredi ve Koordinasyon Kurulunun 23.12.2009 tarihli ve 2009/11 sayılı Kararına istinaden hazırlanmıştır.

Çeşitli türleri olmakla beraber, uygulamada yaygın olarak karşılaşılan 3 tür destek vardır. Bunlar milli katılımlarda katılımcıların ve organizatörün desteklenmesi ve bireysel katılımlarda katılımcıların desteklenmesidir.

Katılımcı yurt dışı fuarlara katılan veya Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) tarafından belirlenen Desteklenecek Sektörel Nitelikteki Uluslararası Fuarlar Listesinde yer alan fuarlara bireysel katılım sağlayan, İhracatçı Birliğine üye, yurt içinde imalat sanayi ve muhtelif üretim kollarında faaliyette bulunan veya bunların ürünlerinin pazarlamasını yapan Türkiye'de yerleşik firma veya kuruluş ile Üretici/İmalatçı Organizasyonunu ifade etmektedir. Organizatör ise, DTM tarafından yurt dışı fuar organizasyonu gerçekleştirme yetkisi verilen firma veya kuruluşları ifade eder.

Diğer taraftan milli katılım, yurt dışında düzenlenen genel veya sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara, Türk firmalarının DTM tarafından görevlendirilen organizatör koordinatörlüğünde gerçekleştirdiği toplu katılımları, bireysel katılım ise DTM tarafından belirlenerek ilan edilen ve yurt dışında düzenlenen sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara firmaların doğrudan katılımlarını içermektedir.

2.1.1.3.1. Yurt dışı fuarlara ilişkin organizatör tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi

DTM tarafından görevlendirilen organizatörün, yurt dışı fuar organizasyonuna yönelik olarak Türk ihrac ürünlerinin tanıtımı amacıyla yurtdışında gerçekleştirmek üzere, defile, seminer, basın toplantısı ve duyuru, reklâm panoları, afiş, katalog, broşür/kitapçık biçimindeki tanıtım etkinlikleri, elektronik ortamda tanıtım/videowall, multivizyon gösterileri, yazılı ve görsel kitle iletişim araçlarında yayınlanacak reklamlar; fuar konusu sektör/sektörlerin tanıtımı ve katılımcı firmalara iletişim hizmetleri vermeye yönelik info stand harcamaları destek kapsamındadır.

Yurt dışı fuar organizasyonlarında, DTM'nin görevlendirdiği organizatör tarafından yapılan tanıtım faaliyetlerine yönelik harcamalar, yurt dışı fuarın genel nitelikli olması halinde 80.000 ABD Dolarına kadar, sektörel nitelikli olması halinde ise 120.000 ABD Dolarına kadar %75 oranında destekten yararlandırılmaktadır.

2.1.1.3.2. Sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılımların desteklenmesi

DTM tarafından belirlenerek ilan edilen yurt dışında düzenlenen sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılım gerçekleştirilmesi durumunda; katılımcının fuarın yetkili organizatörüne ödeyeceği stand kirasının ve nakliye harcamalarının %50'si, 15.000 ABD Doları'nı aşmamak üzere ödenir.

Bu desteklere ilave olarak bazı sektörlerle ilişkin ilave navlun ödenmesi söz konusudur. İlave navlun desteği, nakliye masraflarının destek kapsamında bulunmayan kısmının %50'sinin ayrıca karşılanmasını öngörmektedir.

2.1.1.3.3. Başvuru prosedürü

Katılımcı, bireysel olarak katılım sağlayacağı, fuarın başlama tarihinden en az on beş gün önce, destek müracaatında bulunacağı İhracatçı Birliği Genel

Sekreterliğine fuarın yetkili organizatörü tarafından düzenlenen, stand metrekare fiyatını gösteren yer tahsis belgesi veya faturasını ibraz etmek zorundadır.

Organizatörlerin yurt dışı fuar organizasyonuna ilişkin başvuruları, düzenlenecek fuarla ilgili öngörülen katılım bedelinin ve gerekli durumlarda istenecek ilave bilgi ve belgelerin Müsteşarlık tarafından incelenmesi suretiyle sonuçlandırılır.

Fuar destekleriyle ilgili gerekli tüm bilgi ve belgeler fuarın bitiş tarihini müteakip en geç üç ay içerisinde; yurt dışı fuar organizasyonlarında; katılımcı ve/veya organizatör tarafından Müsteşarlıkça belirlenecek İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliklerine, bireysel düzeyde uluslararası fuar katılımlarında ise; katılımcı tarafından katılımcının üretim konusuyla ilgili üye olduğu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliklerine intikal ettirilir.

İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterlikleri, gerekli incelemeyi yapmak suretiyle; ödeme yapılacak katılımcı ve organizatör ile ödeme miktarlarını ödemenin yapılmasını teminen Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na bildirir. Fuarın bitiş tarihini müteakip en geç üç ay içerisinde müracaatta bulunulmaması durumunda, ilgili fuar destek müracaatı değerlendirmeye alınmaz.

2.1.1.3.4. Hedef ülke bazında ilave fuar desteği ve geçici ilave fuar desteği

DTM tarafından yürütülen İhracat Stratejisi çerçevesinde ihracatımızın ülke ve pazar açısından çeşitlendirilmesi ve firmalarımızın hedef pazar olarak nitelenen ülkelere yönlendirilebilmelerini teminen her yıl belirlenen 15 hedef ülkede düzenlenecek fuarlara iştirak eden katılımcıların %50 destek oranına 20 puan ilave destek sağlanması kararlaştırılmıştır.

Ayrıca, 2010 yılı içerisinde gerçekleştirilecek fuarlara iştirak eden katılımcıların %50 destek oranına 10 puan ilave destek sağlanması kararlaştırılmıştır.

2.1.1.3.4.1. Ödeme esasları

Yurt dışı fuarlarda katılımcıların organizatörlere yapacağı ödemeler, bireysel katılımlarda katılımcıların yetkili organizatöre ve nakliye firmasına yapacağı ödemeler ile organizatörlerin tanıtım harcamalarına ilişkin yapacağı ödemelerin

desteklerden yararlanabilmesi için, fatura ve bankacılık sistemi çerçevesinde düzenlenen ödeme belgeleri ile tevsik edilmesi gereklidir. Katılımcı tarafından yapılmayan ödemeler, fuar destek başvurusu kapsamında değerlendirmeye alınmaz.

2.1.1.3.4.2. Ürün teşhir şartı

Katılımcıların, bu Tebliğde yer alan desteklerden yararlanabilmeleri için bizzat ürünlerini standlarında sergilemeleri gerekmektedir.

2.1.1.3.4.3. Stand alanı

Yurt dışı fuarlara iştirak eden katılımcılar ile sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel iştirak eden katılımcıların; asgari 9 m² olmak üzere, azami 50 m²'ye kadar kiraladıkları stand alanı üzerinden fuar giderleri bu Tebliğ kapsamındaki desteklerden yararlandırılır. 50 m²'nin üzerinde stand alanı kiralanması durumunda, 50 m²'nin üzerindeki kısma ilişkin fuar masrafları katılımcı tarafından karşılanır.

Komple tesis imalatı, makine, mermer-doğal taş ve seramik, halı, ev tekstili, otomotiv ana ve yan sanayii, yat imalatı, mobilya, beyaz eşya ve endüstriyel mutfak eşyaları sektöründe faaliyet gösteren firmalar stand alanının desteklenmesine ilişkin azami 50 m²'lik, mücevherat ve tekstil aksesuarları sektöründe faaliyet gösteren firmalar ise asgari 9 m²'lik sınırlamadan muaftır.

2.1.1.3.4.4. Katılımcı firmanın yükümlülükleri ve diğer hususlar

Katılımcı firma, gerek milli gerek bireysel düzeyde fuar katılımlarında, sadece Türkiye'deki merkezinden iştirak edecek elemanları veya firmanın iştirakiyle yurtdışında kurulu şube, temsilcilik v.b. bağlı şirketlerinde görevli personeli vasıtasıyla tanıtım ve pazarlama işlevini yerine getirebilir.

Katılımcı firmanın, fuar alanındaki standında kendi personeli olmaksızın hostes, tercüman gibi firmada görev yapmayan şahıslar ile temsil edilmesi durumunda destek müracaatı kabul edilmez. Yurt dışında düzenlenen fuarlara bireysel veya milli düzeyde iştirak eden katılımcının stand alınlığı veya stand alanında; ticari unvanı, tescilli markası veya logosu ile yer almalıdır.

Katılımcı firmanın; stand alınlığında veya stand alanı içinde katılımcının kendisine ait unvan, logo veya markanın yer almasının, kendi ürünleri veya

pazarlamasını yaptığı Türkiye’de üretilen ürünler dışında farklı firmalara ait ürünleri sergilemesinin, fuar süresince gösterdiği pazarlama yaklaşımının ticari imajımızı ve ülkemiz itibarını zedelediğinin, fuar sona ermeden ürünlerini toplamak suretiyle standını boşalttığı ve/veya görevli personelini çektiğinin, tespiti durumunda destek müracaatı değerlendirmeye alınmaz

2.1.1.3.4.5. Pazarlamacı firmaların desteklenmesi

Pazarlamacı katılımcılar; imalatçının kapasite raporunu ve imalatçı ile yaptığı, imalatçının ürünlerinin tanıtımından sorumlu olduğunu pazarlama sözleşmesinin aslını fuar tarihinden önce destek müracaatında bulunacağı İhracatçı Birliği Genel Sekreterliğine ibraz etmesi koşuluyla fuar desteklerinden yararlanabilmektedir.

2.1.1.4. Çevre koruma yardımları

Uygulamada şirketlerin kalite güvence sistemi ve çevre yönetim sistemi altında üretim yapabilmeleri amacıyla çevre maliyetlerinin desteklenmesi çerçevesinde Türkiye’de ticari ve sınai faaliyette bulunan veya tarım ya da yazılım sektörlerinde işte çalışmakta olan şirketler tarafından çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesini teminen akredite edilmiş kurum ve/veya kuruluşlardan alınacak kalite, çevre belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretler ile tarım ürünlerine ilişkin laboratuvar analizleri ve belgelendirme işlemleriyle ilgili harcamaların belirli bir bölümünün Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu’ndan karşılanması amaçlanmaktadır. (RG. T. 31.07.1997, S. 23006, 97/5 -2006/3 ve 2007/4, Say. Te.)

Uygulamacı kuruluşun İhracatçı Birlikleri olduğu bu desteklerden, Türkiye’de ticari ve sınai faaliyette bulunan veya yazılım sektörü ile uğraşan şirketler, Dış Ticaret Sermaye Şirketleri (DTSS), Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDŞ) ve Şirketler yararlanabilmektedir. (RG. T. 24.05.2006, S. 26177, 2006/3 Say. Te. mad. 3-4-5-6 ve 2007/4 Say. Te.) Türk Ticaret Kanunu’nun 136.ncı maddesinde belirtilen kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketleri bu destek kapsamında

değerlendirilir. Çevre maliyetleri kapsamında firmaların çevre ve kalite ile ilgili olarak yapmış oldukları;

- ISO 9000 serisi kalite güvence sistemi belgeleri,
- ISO 14000 çevre yönetim sistemi belgeleri,
- CE İşareti,
- Uluslararası nitelikteki diğer kalite ve çevre belgelerini,
- ISO 22000 gıda güvenliği yönetimi sistemi belgelerini,
- Tarım ürünlerine ilişkin belgelendirme işlemleri ve olumlu

sonuçlanmak kaydıyla laboratuvar analiz raporlarını, alma masrafı olarak yaptıkları masraflarını belgelendirilmek şartı ile belge başına %50 oranında ve en fazla 25 bin ABD dolarına kadar desteklenmektedir.

Bu destek kapsamında şirketler kalite belgesi veya çevre belgesi ile ilgili olarak yaptıkları çalışmanın giderlerini belgelemek sureti ile bağlı buldukları İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği'ne teslim etmek zorundadır. Başvurular, belgenin üzerinde belirtilen düzenleme tarihinden itibaren 6 ay içinde gerekli incelemenin yapılabilmesini teminen, şirketlerin üyesi oldukları İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğine yapılması gerekmektedir. 6 aylık sürenin hesaplanmasında, İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği evrak giriş tarihi esas alınır. İhracatçı Birlikleri bu belgeleri kontrol ederek, kabul edilenlere ödeme yapılmak üzere ödeme miktarlarını, TC Merkez Bankasına bildirmektedir. Harcama miktarı azami 20.000 ABD Doları'na kadar olan şirket başvurularının nihai değerlendirmesi Uygulamacı Kuruluş tarafından yapılır. Harcama miktarı 20.000 ABD Doları ve üzeri olan şirket başvuruları, Uygulamacı Kuruluş tarafından gerekli inceleme yapılmasını müteakip Müsteşarlığa intikal ettirilir. Müsteşarlık başvurulara ilişkin nihai incelemeyi yapar.

İhracatçı Birlikleri'nin inceleme sınırına giren projelere ilişkin olarak alınan bildirim üzerine TC Merkez Bankası bunu sahiplerine TL olanlar TL cinsinden, döviz olanlar ise, o günkü kur üzerinden TL'ye çevrilerek Destekleme ve Fiyat İstikrar Fon'undan ödemekle yükümlüdür. Ayrıca, Müsteşarlık, destek müracaatının değerlendirilerek ödeme yapılacak şirketlerin belirlenmesi ile ödeme miktarlarının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilmesi konusunda İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliklerinin yetkilendirilmesine ilişkin gerekli

düzenlemeleri yapabilir. (Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu Kararı, T. 31.12.2008, S. 27097, 2008/1 Say. Te.)

Bu sistemde, şirketlerin aynı ürün için alınan kalite belgelerine yönelik olarak destekten bir defa yararlanma hakkı bulunmaktadır. Aynı belgenin yenileme masrafları için 3 yıllık bir süre kısıtı bulunmaktadır. Bu 3 yıl zarfında yapılan yenileme masraflarının da %50'si karşılanmaktadır. Firma daha önce almış olduğu bir belge ile ilgili olarak destek almamışsa, söz konusu belge için yapılacak yeniden belgelendirme masrafları desteklenebilir. Sertifika/Belge alımı ile sonuçlanmayan test raporları desteklenmez. Firmalar aynı ürünün farklı serileri için 3 yıllık süre limiti dahilinde destek ödemesinden faydalanabilir. Uygulamada yarattığı karışıklıklar nedeniyle bu 3 yıllık süre uygulamasının kaldırılması da gündemdedir.

Son olarak, tebliğde yer alan belgeler dışında Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın talimatları ile destek kapsamına alınan kalite ve çevre belgelerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Aşağıdaki tabloda talimatlarla desteklenen bu belgeler yer almaktadır.

Tablo : 2.1.1.4.1 97/ 5 Sayılı tebliğ'de sayılan belgeler dışında destek sağlanan belgeler

SIRA NO	SERTİFİKA /BELGE
1	HACCP
2	OEKO-TEX
3	90/396 EEC
4	ISO 13485
5	ISO 16949
6	ECE R-13
7	2002/78/EC
8	Certificate of Factory Production Control
9	E-4
10	99/36/EG
11	Master Certificate
12	EN 442
13	DIN EN 12975
14	GOST-R
15	VDE
16	FAMI-QS
17	IFS
18	ADR

19	73/23/EEC
20	97/23/EC
21	BRC
22	GOTS
23	LVD
24	EMC
25	Type Examination
26	Eurepgap
27	ECE R-43
28	ENEC KEMA-KEUR
29	CB Test Report
30	TESCO
31	GLOBALGAP
32	71/320/EEC
33	EN 1279
34	ISO 3001
35	ISO 41001
36	GS certificate
37	UkrSEPRO
38	NOP
39	Conformity Certificate No:ES/230

Kaynak : www.dtm.gov.tr , 25.03.2008

2.1.1.5. Pazar araştırması ve pazarlama desteği

Uygulamacı kuruluşların İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterlikleri ve İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi (İGEME) olan bu desteğin amacı; Türkiye’de sınai/ticari faaliyette bulunan şirketler ile yazılım sektöründe bulunan şirketlerin potansiyel pazarlar hakkında sistematik ve objektif bilgi sağlaması, yeni ihraç pazarları yaratılması ve geleneksel pazarlarda pazar payının artırılmasına yönelik olarak gerçekleştirilecek faaliyetlere ilişkin giderlerin bir kısmının DFİF tarafından karşılanarak ihracat hacminin artırılması olarak belirtilebilir. (RG. T. 21.10.2006, S. 26326, 2006/6 Say. Te. mad. 1–6.) Bu kapsamda desteklenecek faaliyetler;

a) Şirket ve SDS’lerin sektör ya da ürün olarak gerçekleştirilen Pazar araştırması projelerinin, yapılan giderleri belge gösterilmek kaydıyla, şirket masraflarının %70’i, SDS’lerin yaptıkları harcamaların %80’i oranında ve proje başına maksimum 10.000 ABD Doları olarak desteklenmektedir. Yıllık olarak şirketlerin en fazla 5 adet, SDS’lerin ise 10 adet araştırma projesi desteklenmektedir.

b) Yurt dışı Pazar araştırması yapan kurum ve kuruluşlardan alınacak rapor, bilgi ve istatistikler için yapılacak harcamalar ile bu kuruluşlara üyelik giderlerinin

şirketler için %50, SDŞ'ler için %60 oranında ve yıllık maksimum 30.000 ABD Doları olarak desteklenmektedir. Bu destekten şirketler ve SDŞ'ler her bir destek bazında en fazla üç yıl süresince yararlandırılmaktadır.

c) Müsteşarlık tarafından koordine edilmek kaydıyla tek sektör için gerçekleştirilen sektörel nitelikli ticaret heyeti programlarına katılım giderlerinin şirketler için %50 oranında, SDŞ'ler için %60 oranında ve yıllık en fazla 10.000 Amerikan Doları destek ödemesi yapılmaktadır. Şirketler için yıllık maksimum 5 adet, SDŞ'ler için maksimum 10 adet sektörel nitelikli ticaret heyeti programına katılım gideri desteklenmektedir.

d) Ürünlerin yurt dışına yönelik olarak elektronik ortamda pazarlanabilmesi amacıyla, e-ticaret sitelerine üyelik gideri şirketler için % 50, SDŞ'ler için % 60 oranında ve yıllık maksimum 20.000 ABD Doları olarak desteklenmektedir. Her bir destek şirket ve SDŞ'ler için en fazla üç yıl süresince desteklenmektedir. Bu harcama için İGEME'den ön onay gerekmektedir.

Pazar araştırması projeleri Müsteşarlığın belirlediği hedef pazarlara yönelik projelerde destek oranları 10 puan artırılarak uygulanmaktadır. Ancak halihazırda bu destekle ilgili olarak hedef Pazar uygulaması bulunmamaktadır. Bu destek programları kapsamında tebliğde belirtilen şartları taşıyanlar tarafından yapılan başvurular, İGEME ve İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğine iletilmektedir. Uygulamacı kuruluşların uygun gördüğü proje ve belgelere ait ödeme emirleri TC. Merkez Bankasına iletilerek ödeme buradan gerçekleştirilmektedir. Müsteşarlık, destek müracaatının değerlendirilerek ödeme yapılacak şirketlerin belirlenmesi ile ödeme miktarlarının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilmesi konusunda İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliklerinin yetkilendirilmesine ilişkin gerekli düzenlemeleri yapabilir. (Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu Kararı, T. 31.12.2008, S. 27097, 2008/4 Say. Te.)

Projelere ilişkin olarak bu destekte yer alan en önemli husus tüm harcamaların bankacılık kanalıyla yapılması gereğidir. Tüm harcama belgelerinin asılları ibraz edilmelidir. Ayrıca harcamalar faturalar dışında banka dekontu ya da kredi kartı ekstresi gibi belgelerle ispat edilmelidir. Her bir Pazar araştırmasını en fazla iki şirket çalışanı gerçekleştirebilir. Pazar araştırmasının her bir günü için en az

bir kuruluşla görüşme yapılmalı ve bu görüşmelere ilişkin olarak kartvizit ibraz edilmelidir.

Bir Pazar araştırma projesi tek bir ülkede yapılabileceği gibi, coğrafi konumu bakımından birbirine yakınlık göstermek kaydıyla en fazla 5 ülkede gerçekleştirilebilir. Proje için ayrılan süre araştırma yapmak için makul bir süre olmalıdır. Bilindiği üzere desteğin kapsamı ulaşım ve konaklama harcamalarının %70'ini içermektedir. Bu harcamalara ülke içinde bir yerden bir yere yapılan geçişler de kullanılan ulaşım araçlarının masrafları da dahildir. Üst limit proje başına 500\$ olmak şartıyla araç kiralamak mümkündür. Yine konaklama harcamalarında da proje başına günlük limit 400\$ olarak uygulanmaktadır.

2009 yılı Kasım ayında Uygulama Usul ve Esaslarında gerçekleştirilen değişiklikle bu tarihten sonra yapılacak Pazar araştırmaları projelerine fuar ziyaretleri de dahil edilmiştir. Buna göre herhangi bir yurt dışı fuarda, fuarda stant açıp, fuar desteği almamak şartıyla, firmalar görüşmeler gerçekleştirmek üzere fuara ziyaretçi olarak katılabileceklerdir. Bu fuar ziyaretlerini Pazar araştırması projesi olarak sunup, destekten faydalanabileceklerdir.

Pazar Araştırma projeleri İGEME'nin yürüttüğü bir otomasyon sistemi üzerinden sonuçlandırılmaktadır. Projelerle ilgili adres intra.igeme.gov.tr şeklinde dir. Projeleri sonuçlandırmaya yetkili uzmanlar şifreleriyle sisteme dahil olarak projelere onay vermektedir.

2.1.1.6. Eğitim yardımları

Bu devlet yardımı, ihracat ile işgal eden KOBİ ve SDŞ'ler ile Türkiye'de sınai veya ticari faaliyette bulunan şirketler ile yazılım sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin çalışanlarının kalite, verimlilik ve yönetim teknikleri, tasarım ve uluslararası pazarlama v.b. ile dış ticaret işlemleri konusundaki eğitim giderleri ile bu konularda alınacak danışmanlık hizmetlerine ilişkin giderlerin ve ülkemizde düzenlenen tasarım yarışmalarında dereceye giren tasarımcıların, tasarım konusunda yurt dışı eğitim giderlerinin DFİF'den karşılanmasını hedeflemektedir. (RG. T. 29. 01.2000, S. 23948, 2000/2 Say. Te. mad. 1-3.)

Bu şirketlerin elemanlarının eğitimi sayesinde yeni Pazar bulmaları, pazarda kalıcı olmaları, uluslararası pazarlama ve ihracat kurallarını öğrenmeleri ülke

ihracatını artırması bakımından önem arz etmektedir. 2000/2 sayılı tebliğ kapsamında desteklenecek eğitim konuları şu şekilde belirtilebilir:

- Dış ticaret, gümrük ve kambiyo mevzuatı,
- İhracat için pazar ve müşteri bulma, pazar analizi, pazar araştırması, yazışma teknikleri ve fiyat verme,
- İhracata ulusal ve uluslararası finansman sağlama teknikleri,
- Moda- marka tasarımı
- Uluslararası pazarlama teknikleri, AB mevzuatı, rekabet hukuku, gibi konulardır.

KOBİ ve SDŞ'ler için 3 yurt içi, üç yurt dışı olmak üzere 6 eğitim programı için destek sağlanmaktadır. Yurt dışı eğitim programı başına maksimum 7.500 ABD Doları verilmektedir. Yurt dışı eğitim programlarında KOBİ' niteliğindeki firmaların harcamalarının %50'si, SDŞ'lerin harcamalarının %75'i desteklenmektedir. Şirketlerin yurt içi eğitim programlarına yaptıkları harcamalarının %50'si, SDŞ'lerin harcamalarının %75'i Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan karşılanmaktadır. Yurt içi eğitim programlarında maksimum 5.000 ABD Doları destek sağlanmaktadır.

Şirketlerin eğitim faaliyetlerinin desteklenebilmesi için, harcamalarının ölçülebilir ve belgelendirilmiş olması gerekir. Harcama belgeleri Müsteşarlık tarafından kabul gördüğü takdirde, ödeme için TC. Merkez Bankasına direktif verilmekte, banka ödemeyi gerçekleştirmektedir. Uygulamacı kuruluşun İGEME olduğu bu destek DTM tarafından sağlanan destekler arasındadır. Ayrıca yeni bir düzenlemeyle, Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nun 31/12/2008 tarihli ve 27097 sayılı Kararı, Tebliğ 2008/5'e göre, Müsteşarlık, destek müracaatının değerlendirilerek ödeme yapılacak şirketlerin belirlenmesi ile ödeme miktarlarının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilmesi konusunda, İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliklerinin yetkilendirilmesine ilişkin gerekli düzenlemeleri yapabilir.

2.1.1.7. İstihdam yardımı

Sadece SDŞ'lerin yararlandığı bu desteğin amacı, SDŞ'lerin dış ticarete ilişkin işlemlerini yürütmek üzere, konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamı sağlanmasıdır. (RG. T. 29.01.2000, S. 23948, 2000/1 Say. Te. mad. 1-6.)

Bu kapsamda SDŞ'lerin ilk defa istihdam edecekleri yöneticilerin maksimum 18.000 ABD Doları karşılığı TL'yi aşmamak kaydı ile yıllık brüt maaşlarının %75'i desteklenmektedir. İstihdam edilecek elemanların maksimum 9.000 ABD Dolarını aşmamak üzere, yıllık brüt maaşlarının %75'i, DFİF'dan bir yıl süre ile karşılanmaktadır.Yine bu destek kapsamında bir SDŞ'ye bir defa olmak üzere, bir yönetici ile iki elemanın istihdam giderleri belirtilen oranda karşılanmaktadır.

2.1.1.8. Yurt dışı ofis mağaza açma, işletme ve marka tanıtım faaliyetlerine ilişkin destekler

Yurt dışında açılan birimler ve yapılan tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesine ilişkin hususlar 2005/4 sayılı Tebliğ çerçevesinde düzenlenmektedir. Bu Tebliğin amacı, şirketlerin, yurt dışı pazarlarda ürünlerinin geniş çaplı ve uzun süreli tanıtımının yapılmasını teminen, gerçekleştirecekleri tanıtım veya marka tescil faaliyetlerine ilişkin giderleri ile yurt dışında mal ticaretine yönelik faaliyette bulunmak amacıyla açmış oldukları veya açacakları birimlerle ilgili giderlerinin Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan karşılanmasıdır.

Tebliğ kapsamında 5 kalem destek bulunmaktadır. Bunlar,

- 1- Mağazaların desteklenmesi;
- 2- Ofis ve showroomların desteklenmesi;
- 3- Depoların desteklenmesi;
- 4- Tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi ve
- 5- Yurt dışı marka tescil faaliyetlerinin desteklenmesidir.

2.1.1.8.1. Mağaza, ofis, showroom ve depoların desteklenmesi;

Şirketler tarafından yurt dışında mağaza, ofis-showroom veya depo açılması halinde; mağaza, ofis ve showroom ile ilgili kira ile demirbaş ve dekorasyon giderleri, depolar ile ilgili demirbaş, kira ve hizmet giderleri % 50 oranında desteklenmektedir. Söz konusu desteklerin yıllık limitleri şirketin türüne göre değişmektedir. Buna göre, verilecek azami destek tutarları Tablo 'da gösterilmiştir.

Tablo 2.1.1.8.1.1 : Yıllık Destek Limitleri

	Mağaza		Ofis ve Showroom		Depolar	
	Demirbaş ve Dekorasyon Giderleri	Kira Giderleri	Demirbaş ve Dekorasyon Giderleri	Kira Giderleri	Demirbaş	Kira ve Hizmet Giderleri
Sınai / Ticari veya Yazılım Şirketleri	40.000 \$	80.000 \$	25.000 \$	50.000 \$	25.000 \$	50.000 \$
Ticari Şirketler	30.000 \$	60.000 \$	20.000 \$	40.000 \$	20.000 \$	40.000 \$

Kaynak : www.dtm.gov.tr , 20.06.2009

2.1.1.8.2.Tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi

2005/4 sayılı Tebliğ'in Uygulama usul ve Esasları tanıtım faaliyetlerinin neler olduğunu belirlemiştir. Buna göre,

- α) Görsel ve yazılı tanıtım
- β) Show, defile,
- χ) Sponsorluk,
- δ) Kokteyl,
- ε) Seminer, konferans, vb
- φ) Web sayfasına ilişkin tasarımlar,
- γ) Reklam panoları,
- η) Yabancı dilde hazırlanmış firma katalogları, broşürler,
- ı) Eşantiyon ve promosyon malzemeleri,
- φ) Elektronik ortamda tanıtım sitelerine verilen reklamlar tanıtım faaliyetleri olarak belirlenmiştir.

Tanıtım faaliyetlerinin desteklenebilmesi için iki koşuldan birinin sağlanması gerekmektedir. Öncelikle şirketin yurt dışı biriminin olup olmadığına bakılır. Şayet böyle bir birim yoksa, şirketin hem yurt içinde hem de tanıtım yapacağı ülkede marka tescil belgesine sahip olması gerekmektedir. Bu iki koşuldan herhangi birini taşımayan şirketler destekten yararlandırılmazlar.

Şirketlerin yurt dışında birimi olup olmadığına göre değişen destek limitleri Tablo'da sunulmaktadır.

Tablo 2.1.1.8.2.1 : Yurt dışı ofis – mağaza destek limitleri

	YURT İÇİ MARKA TESCİLİ OLMAYAN ŞİRKET	YURT İÇİ MARKA TESCİLİ OLAN ŞİRKET
YURT DIŞI BİRİM MEVCUT	75.000 \$	150.000 \$
YURT DIŞI BİRİM YOK (Yurtiçi ve Tanıtım Yapacağı Ülkede Marka Tescil Belgesine Sahip)	50.000 \$	50.000 \$

Kaynak : www.dtm.gov.tr ,20.06.2009

2.1.1.8.3. Yurt dışı marka tescil faaliyetlerinin desteklenmesi

Şirketlerin yurt içi marka tescil belgesine sahip oldukları markalarının yurt dışında tescili ve korunmasına ilişkin giderleri % 50 oranında ve yıllık en fazla 20.000 ABD Doları desteklenir. Bu giderler, markanın yurt dışında tescil ettirilmesine ilişkin bütün zorunlu giderleri (marka-patent bürosu hizmet, danışmanlık giderleri, markanın o ülkede başka bir şirket adına tescil ettirilip ettirilmediğine ilişkin olarak yapılacak araştırma, inceleme giderleri, vb.), ve yurt dışında tescil ettirilmiş markalarının korunmasına ilişkin avukatlık vb giderleri kapsamaktadır.

2.1.1.9. Türk ürünlerinin yurt dışında markalaşması, tanıtım ve tutundurması ile türk malı imajının yerleştirilmesi ve turquality'nin desteklenmesi

Tekstil ve hazır giyim, otomotiv, elektronik, gıda gibi sektörler açısından ihracatta markalaşmanın önemi gün geçtikçe daha da artmaktadır. Bu desteğin amacı, ülkemizin rekabet avantajını elinde bulundurduğu ve markalaşma potansiyeli olan ürün gruplarına sahip firmaların, üretimlerinden pazarlamalarına, satışlarından satış sonrası hizmetlere kadar bütün süreçleri kapsayacak şekilde yönetsel bilgi birikimi, kurumsallaşma ve gelişimlerini sağlamak suretiyle uluslararası pazarlarda kendi markalarıyla küresel bir oyuncu olabilmeleri amacıyla oluşturulmuş destek platformudur. (www.turquality.com), 20.06.2009

Bu desteklerden ülkedeki İhracatçı Birlikleri, Üretici Dernekleri, Üretici Birlikleri ve ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan şirketler yararlanabilmektedir. Amaç, İhracatçı Birlikleri, Üretici Derneklerinin ve firmaların ürünlerinin markalaşması amacıyla gerçekleştirecekleri çalışmalara ilişkin giderlerin

karşılanmasıdır. İhracatçı Birliklerinin TURQUALITY Programı kapsamında firmalara markalaşma sürecinde vereceği desteklere ilişkin harcamalar, Türk mallarının pazara giriş, pazarda tutunma faaliyetlerinin giderleri ve Türk malı imajının oluşturulması amacı ile yürütecekleri faaliyetlere ait giderlerin uluslararası kurallara aykırı olmamak şartı ile DFİF'dan karşılanmasıdır. (RG. T. 24.05.2006, S. 26177, 2006/4 Say. Te. mad. 1-12.)

TURQUALITY'nin tebliğde belirtilen program ve amacı; ülkenin rekabet avantajını elinde bulunduran markalaşma potansiyeli olan ürün gruplarının üretiminden pazarlamasına, satışından, satış sonrasında verilen hizmetlere kadar bütün süreçleri kapsayan bir destek sistemi haline getirilmesidir. Böylece program kapsamındaki şirket markalarının konumlandırılması, konumlarının güçlendirilmesi ve bu markaların uluslararası pazarlara çıkışlarının hızlandırılması ile uluslararası pazarlarda Türk Malı imajının oluşturulması ve yerleştirilmesini amaçlamaktadır.

Bu tebliğ kapsamında desteklenecek faaliyetler dört ana gruba ayrılmaktadır. Bunlar; İhracatçı Birlikleri, Üretici Dernekleri, Üretici Birliklerinin Desteklenmesi, Marka Destek programına alınan firmaların desteklenmesi, TURQUALITY destek programına alınan şirketlerin desteklenmesi, TURQUALITY Programının desteklenmesidir. Sırasıyla bu destek programlarını incelemeye başlayalım.

2.1.1.9.1.İhracatçı birlikleri, üretici dernekleri, üretici birliklerinin desteklenmesi

Üretici dernekleri ve Üretici Birliklerinin ilgili oldukları üretim alanlarında üretilen ürünlerin yurt dışı pazarında markalaşma giderleri %50 oranında ve yıllık maksimum 100.000 ABD Doları olarak desteklenmektedir. İhracatçı Birliklerinin, faaliyet konusu olan ürünlerinin yurt dışında markalaşması amacı ile gerçekleştirecekleri çalışmaların (pazarlama, tanıtım, reklam, danışmanlık giderleri vb.) giderlerinin %80'i ve yıllık maksimum 250.000 ABD Doları desteklenmektedir.

2.1.1.9.2. Marka destek programı kapsamında alınan şirketlerin desteklenmesi

Şirketler Müsteşarlık tarafından marka destek programına alındığı tarihten sonra,

a) Desteklenecek markaların tescili ve korunmasına ilişkin yapılacak harcamaların %50'si yıllık maksimum 50.000 ABD Doları,

b) Destek kapsamına alınan markanın, hedef pazarlarda tanıtım, tutunma ve reklam faaliyetleri için harcama yapması durumunda, harcamalarının %50'si yıllık maksimum 300.000 ABD Doları,

c) Hedef Pazar olarak belirtilen ülkelerle ilgili projelerdeki, tanıtım faaliyetleri için açılacak birimlere yapacakları harcamaların (kira, demirbaş, satış sonrası hizmet birim giderleri, hukuki danışmanlık giderleri vb.) %50'si ve yıllık maksimum 300.000 ABD Doları, açılan mağazaların restorasyonu, yer araştırma giderleri, belediye giderleri olması durumunda, bunlarında %50'si oranında maksimum 200.000 ABD Doları,

d) Projelerinde hedef Pazar olarak belirtilen ülkelerde faaliyet gösteren ve farklı markaların kendilerine ait reyonlarda satıldığı büyük mağazalarda ve gıda ürünleri için marketlerde sadece destek kapsamına alınan markalı ürünlerinin satılması amacıyla kiraladıkları veya kiralayacakları reyon alanlarına ilişkin giderlerin %50'si yıllık maksimum 200.000 ABD Doları,

e) Yine stratejik iş planlarında hedef Pazar olarak belirledikleri ülkelerde destek kapsamına alınan markalı ürünlerin satışı amacıyla açtıkları veya açacakları showroom harcamalarının %50'si ve yıllık maksimum 200.000 ABD Doları,

f) Çevre kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuta uyum sağlanabilmesini teminen, Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK), Avrupa Akreditasyon Birliği (EA) üyesi veya bu Birliğin Karşılıklı Tanınma Anlaşması (MLA) yaptığı akreditasyon kuruluşlarının akredite ettiği belgeler ile kuruluşların alacağı çevre ve kalite belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösteren belgelere ait harcamaların %50'si ve yıllık en çok 50.000 ABD Doları desteklenmektedir.

g) Destek kapsamına alınan markalarda franchise vermeleri halinde, yıllık en fazla on mağazaya yapılacak harcamaların mağaza başına %50 oranında ve maksimum 50.000 ABD Doları desteklenmektedir.

h) Destek kapsamına alınan markalar ile ilgili olarak kurumsal kimlik oluşturulması, stratejik şirket yapılandırılması, kalite kontrol sistemi oluşturulması, modelizm, moda ve trendler ile ürün ve ambalaj tasarımı ile diğer her türlü iş

yönetimi kapsamında satın alacakları danışmanlık giderleri %50 oranında ve en fazla yıllık 500.000 ABD Doları desteklenmektedir.

2.1.1.9.3. Turquality destek programı kapsamına alınan şirketlerin desteklenmesi

Bu program kapsamına alınan şirketlerin; patent faydalı model ve endüstriyel tasarım tesciline ilişkin harcamaları ile TURQUALITY sertifikasını haiz markalarının yurt dışında tescili ve korunmasına ilişkin giderleri %50 oranında desteklenmektedir. Çevre , kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesini teminen, akreditasyon kuruluşlarından alınacak çevre, insan, mal ve can güvenliğini gösterir belgelere ilişkin harcama giderlerinin %50'si desteklenmektedir. TURQUALITY sertifikasına haiz markalı ürünlerle ilgili olarak istihdam edilecek moda, endüstriyel tasarımcı giderleri desteklenmektedir.

Program kapsamına alınan firmaların TURQUALITY sertifikalı markalı ürünleri ile ilgili pazarlama faaliyetlerini hedef pazarlara yöneltmesi durumunda oralarda açacakları ofis, mağaza ve showroamlara yapacakları dekorasyon ve kira giderleri, franchising, kalite kontrol sistemi oluşturulması ile alternatif pazarlama giderlerinin %50'si destek kapsamına alınmıştır.

2.1.1.9.4. Turquality programının desteklenmesi

Bu program kapsamına alınan firmaların, program çerçevesinde yapacakları faaliyetlere ilişkin her türlü denetim ve danışmanlık giderleri, (markalaşma potansiyellerinin belirlenmesi, iş yönetimi kalitesi, operasyonel mükemmellik düzeyi vb. faaliyet giderleri.) ürün ve üretim süreçlerinin iyileştirilmesine yönelik faaliyet giderleri, (pazarlama, markalaşma, perakendecilik, halkla ilişkiler iletişim, reklam vb. konulardaki eğitim, seminer, rehberlik, danışmanlık vb. faaliyetlere ait giderler,) ile pazara giriş, pazarda tutunma, pazarda markalaşma ve Türk Malı imajının yerleştirilmesine yönelik her türlü faaliyetlerine ilişkin harcamalarının desteklenmesidir.

Turquality programı 10 yılda 10 dünya markası hedefiyle yola çıkmıştır. Bu destek bütün diğer devlet desteklerinin bir bileşkesi şeklindedir. Firmanın yurt dışında gerçekleştireceği faaliyetler desteklenmektedir. Ancak firmanın başvuru sürecinde, firma desteğe kabul edilene kadar gerçekleştirecekleri yurt içi giderler de

destek kapsamındadır. Bu süreçte firma için bir stratejik iş planı çıkarılmaktadır. Stratejik İş Planı, bir yol haritasıdır. Firmanın markalaşma ve Turquality desteğinden faydalanırken hangi aşamalardan geçeceğini bildirmektedir. Amaç firmayı operasyonel mükemmelliğe ulaştırmaktır. Firmalar için bu aşamada hedef pazarlar belirlenmektedir. Bu hedef ülkelerin listesi firmanın önerisi , DTM'nin onayı ile belirlenmektedir. Hedef Pazar listesi her firma için değişmektedir. Program süresince hedef pazarların revizyonu mümkündür.

Bu programın kurumsallaştırılması ve TURQUALITY Sekretaryasına yönelik giderler ile eleman istihdamına yönelik harcamaları ve programın stratejisinin güncellenmesi, yenilenmesi, geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik danışmanlık ve diğer harcamaları %100 oranında ve yıllık maksimum 35 milyon ABD Doları desteklenmektedir.

Yukarıda bahsi geçen firmaların bu destekten yararlanabilmeleri için, markalaşma faaliyetlerini içeren bir proje ile DTM'na doğrudan başvurmaları gerekmektedir. Turquality Mağazalarının açılması ve Turquality from Turkey ibaresinin kullanılmasında Turquality komitesi yetkilidir. Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nun 31/12/2008 tarihli ve 27097 sayılı Kararı, Tebliğ 2008/3'e göre, Müsteşarlık, destek müracaatının değerlendirilerek ödeme yapılacak şirketlerin belirlenmesi ile ödeme miktarlarının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilmesi konusunda, İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliklerinin yetkilendirilmesine ilişkin gerekli düzenlemeleri yapabilir. Bu Tebliğin uygulama usul ve esaslarını belirlemeye, uygulamada ortaya çıkacak mücbir sebep ve zorunlu haller ile ihtilafları inceleyip sonuçlandırmaya, bu Tebliğ hükümleri çerçevesinde desteklenecek DTSS, SDŞ ve şirketleri ihracat stratejisinde belirtilen ilke, hedef ve politikalar çerçevesinde tespit etmeye ve ödenecek destek miktarını her türlü kamu alacağına karşılık mahsup etmeye, ve bu Tebliğ'de yer alan lehe olan hükümleri uygulamaya Müsteşarlık yetkilidir.

Ancak son yapılan düzenlemelere göre, her destek kaleminde belirli oranlarda destek talebini sonuçlandırma yetkisi İhracatçı Birliklerindedir. Üst limitleri aşan destekler DTM tarafından sonuçlandırılmaktadır.

2.1.2. EXİMBANK TARAFINDAN SAĞLANAN İHRACAT KREDİLERİ

2.1.2.1. Kısa vadeli ihracat kredileri

2.1.2.1.1. Sevk öncesi ihracat kredileri

Bankamızın en etkin uygulamaları arasında, 1989 yılından bu yana tüm ihracatçılara ulaşabilmek amacıyla ticari bankalar aracılığıyla kullanılan ve toplam Kısa Vadeli İhracat Kredileri içerisinde % 65-67'lik paya sahip olan Sevk Öncesi İhracat Kredileri ağırlıklı yer tutmaktadır. [Sevk Öncesi Türk Lirası İhracat Kredisi \(SÖİK-TL\)](#) ve [Sevk Öncesi Döviz İhracat Kredisi \(SÖİK-DVZ\)](#)'nden oluşan Sevk Öncesi İhracat Kredileri, bütün sektörleri kapsayan ve ihracatçıların imalat aşamasından başlanarak desteklenmesi amacıyla kullanılan kısa vadeli kredilerdir. Söz konusu kredilerde, firma ve ihracat riski aracı banka tarafından üstlenilmektedir. Bu nedenle, kredinin geri ödenmesinde sorun yaşanmamaktadır. Bu sistemin en önemli fonksiyonu ise, çok sayıda firmaya yönelik kredi işleminin yürütülebilmesine imkan sağlamasıdır.

2.1.2.1.2. Dış ticaret şirketleri (DTŞ) kısa vadeli ihracat kredisi

İhracatçılarımızın Bankamızdan direkt olarak kredi kullanmalarına imkan sağlayan Dış Ticaret Şirketleri Kısa Vadeli İhracat Kredisi ile Dış Ticaret Sermaye Şirketleri (DTSS) ve Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDTŞ)'nin ihracata hazırlık dönemi finansman ihtiyaçlarının uygun vade ve maliyet ile karşılanması, böylece ihracat performanslarının artışının teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Kredi, Yeni Türk Lirası ve döviz cinsinden, Türk Eximbank Genel Müdürlüğü ile İstanbul ve İzmir şubeleri tarafından doğrudan kullanılmaktadır.

2.1.2.1.3. İhracata hazırlık kredileri

İhracatçılarımızın Bankamızdan direkt olarak kredi kullanmalarına imkan sağlayan İhracata Hazırlık Kredileri ile ihracata yönelik mal üreten imalatçı ve ihracatçıların uluslararası piyasalarda rekabet güçlerinin artırılması ve ihracat projelerinin ihracata hazırlık aşamasında desteklenmesi amaçlanmaktadır. Kredi, Türk Lirası ve döviz cinsinden, Dış Ticaret Sermaye Şirketleri (DTSS) ve Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDTŞ) dışındaki firmalara aracı banka olmaksızın doğrudan kullanılmaktadır.

2.1.2.1.4. KOBİ ihracata hazırlık kredileri

Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup; 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden, yıllık net satış hasılatı ve / veya mali bilançosu yirmibeş milyon YTL'nı aşmayan, bağımsız işletme tanımına giren, imalatçı, imalatçı - ihracatçı özelliğine sahip mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler kısaca "KOBİ"ler, ihracat taahhüdü karşılığında ve malların serbest dövizle ihraç edilmesi koşulu ile kredilendirilir. Kredinin limiti 100.000.-Dolar, vadesi 360 gündür.

Türk Eximbank tarafından uygun bulunan kredi başvurusu için asli teminat olarak; Bankamız nezdinde teminat mektubu limiti olan bankalardan alınan, kredinin kullanılacağı para birimi cinsinden düzenlenen ve kredinin anapara, faiz ve taahhüt riskleri toplamının (kredi riski) % 100'ü oranında kesin banka teminat mektubu veya kredi vadesi ile uyumlu, kredinin anapara, faiz ve taahhüt riskini içerecek tutarda ve kredinin kullanılacağı para birimi cinsinden düzenlenen Kredi Geri Ödeme Kefalet Sözleşmesi ile tesis edilen KGF kefaleti ve/veya Devlet İç/Dış Borçlanma Senedi alınır.

2.1.2.2. Özellikli krediler

2.1.2.2.1. Sevk öncesi reeskont kredisi

Sevk Öncesi Reeskont Kredisi kapsamında Dış Ticaret Sermaye Şirketleri (DTSS), Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDTŞ), imalatçı ,ihracatçı ve imalatçı-ihracatçı firmaların, borçlu olarak düzenleyecekleri, Bankamız nezdinde kısa vadeli aval limiti olan bankalardan birinin avalini taşıyan bonolar iskonto edilir. Söz konusu bonoların Bankamızca Kabul Finansmanı Programı çerçevesinde T.C. Merkez Bankası (TCMB) reeskontuna götürülmesi suretiyle iskonto edilmesi esastır.

2.1.2.2.2. Kısa vadeli ihracat alacakları iskonto programı

Kısa Vadeli İhracat Alacakları İskonto Programı ile imalatçı, ihracatçı ve imalatçı-ihracatçılara ülke riskinden arındırılmış olarak yeni ve hedef pazarlara yönelmeleri ve bu pazarlarda vadeli satış imkanları ile rekabet şanslarının artırılması amacıyla yönelik olarak kısa vadeli ve sevk sonrası finansman desteği sağlanmaktadır.

2.1.2.2.3. Yurt dışı mağazalar yatırım kredisi

Bu kredi programı ile; ihracatta kalıcı pazarlar edinilmesi ve net döviz girdisinin artırılmasını teminen, Türk firmalarının değişik pazarlarda Türk menşeli her türlü tüketim malı niteliğindeki ürünleri doğrudan pazarlaması amacıyla, herhangi bir ülkede değişik ürünlerin sergilendiği çeşitli bölümleri içeren satış mağazaları ile bir ya da birden fazla firmanın bir araya gelerek kuracakları alışveriş merkezleri oluşturulmasına yönelik yatırım harcamaları finanse edilir.

2.1.2.2.4. Özellikli ihracat kredisi

Program kapsamında, Türkiye'de yerleşik ihracata yönelik mal üreten firmaların Türk Eximbank'ın mevcut kredi programları çerçevesinde kredilendirilemeyen ancak Bankamızca uygun bulunan mal ve hizmet projelerine orta vadeli finansman imkanı sağlanmaktadır.

2.1.2.2.5. Gemi inşa ve ihracatı finansman programı

Gemi inşa/ihraç edecek Türk firmalarının gemi inşa aşamasındaki finansman ihtiyaçlarının karşılanması, rekabet güçlerinin desteklenmesi, yurtdışındaki müşterileri ve kreditor kuruluşlar nezdinde ki kredibilitelerinin artırılması hedeflenmektedir.

2.1.2.2.6. Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerine yönelik teminat mektubu programı

Müteahhitlik sektöründe faaliyet gösteren firmaların mevcut pazarlarda kalıcılığının sağlanmasının yanısıra, yeni pazarlara açılmalarını teminen yurt dışında üstlenilen projelerin teminat mektubu ile desteklenmesi amaçlanmaktadır. Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetlerine Yönelik Teminat Mektubu Programı ile Türk bankaları tarafından kredibilitesi ve üstlendiği/üstleneceği projesi uygun bulunan müteahhitlik firmalarının yurtdışında katılacakları ihalelere ve/veya taahhütlerine yönelik olmak üzere Türk bankalarının Türk Eximbank'a muhatap kontrgarantileri karşılığında, Türk müteahhitlik firmaları lehine yurtdışı işveren ihale makamına ya da işveren makamın bankasına muhatap;

- Geçici teminat mektubu,

- İhalenin müteahhit firma tarafından kazanılması halinde kesin teminat mektubu,
- İşverenin müteahhit firmaya avans şeklinde yapacağı ödemelerin geri ödeme garantisi olarak avans teminat mektubu, talepleri karşılanabilecektir.

2.1.2.2.7. Yurtdışı müteahhitlik hizmetleri köprü kredisi

Kredi programı ile yurtdışı müteahhitlik sektöründe faaliyet gösteren firmalarımızın mevcut şantiyelerinin ve mobilizasyon - makine parkının işler durumda muhafaza edilerek bu pazarlardaki yatırımların ve mevcut rekabet gücünün uzun dönemde kalıcılığının sağlanması hedeflenmiştir.

İnşaat faaliyetleri devam eden ülkelerdeki ulusal ve/veya uluslararası işverenlerden iş almış olup, bu projeler kapsamında 2008 yılında tahakkuk etmiş ve işveren makamlar tarafından onaylandığı halde tahsil edilemeyen alacağı olan müteahhitlik firmalarına kredi kullanılacaktır.

2.1.2.3. Döviz kazandırıcı hizmetler kapsamındaki krediler

2.1.2.3.1. Uluslararası nakliyat pazarlama kredisi (karayolu / denizyolu / havayolu)

Uluslararası nakliyat firmaları, uluslararası lojistik işletmeciliği yapan firmalar ile uluslararası taşıma işleri organizatörlüğü yapan firmaların finansman ihtiyaçlarının karşılanarak rekabet güçlerinin artırılması ve bu yolla ülkenin döviz kaynaklarının zenginleştirilmesidir.

2.1.2.3.2. Turizm pazarlama kredisi

Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin finanse edilmesi suretiyle özel havayolu şirketleri ile seyahat acentalarımızın güçlenmesi, bu hizmetler kapsamında sağlanan turizm döviz girdilerinin artırılması yoluyla ödemeler dengesine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

2.1.2.3.3. Döviz kazandırıcı hizmetler kredisi

Türkiye’de yerleşik firmaların yurtdışında gerçekleştirecekleri döviz kazandırıcı hizmetler ile yurtdışına ihraç edilecek proje niteliğindeki yazılım, projelendirme ve danışmanlık gibi hizmetlerin finansmanına yönelik olarak hazırlanan Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kredisi programını uygulamaya koymuştur.

Belirtilen alanlardaki projeler Bankamızca değerlendirilerek uygun bulunan firmalara, YTL veya döviz cinsinden kullanılacak krediye ilişkin koşullar işlem bazında Türk Eximbank tarafından belirlenecektir. Türkiye’de yerleşik firmaların;

-Yurtdışında gerçekleştirecekleri döviz kazandırıcı hizmetlere yönelik harcamaları,

-Yazılım, projelendirme, danışmanlık gibi hizmetler kapsamında, yurtdışına gerçekleştirilecek proje niteliğindeki hizmet ihracına yönelik harcamalarının finanse edilmesi amaçlanmaktadır.

2.1.2.4. Dünya bankası kaynaklı krediler

2.1.2.4.1. İhracat finansmanı aracılık kredisi (EFIL IV)

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank) ile Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası) arasında imzalanan İhracat Finansmanı Aracılık Kredisi Anlaşması 7539-TU (EFIL-IV) çerçevesinde; gemi/yat yapımı ve makine imalat sektörlerinde faaliyet gösteren imalatçı-ihracatçı veya ihracata yönelik mal üreten imalatçı vasfını haiz firmalarımızın orta/uzun vadeli işletme sermayesi ve sabit sermaye yatırımlarının finansmanı amaçlanmaktadır.

2.1.2.4.2. İhracata dönük üretim finansman kredisi

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank) ile Uluslararası Ticaret Finansmanı İslami Kurumu (International Islamic Trade Finance Corporation-ITFC) arasında imzalanan 1430/TF3/TU/0017 no'lu anlaşma (Two Step Murabaha Agreement) çerçevesinde; imalatçı-ihracatçı veya ihracata yönelik mal üreten imalatçı vasfını haiz firmalarımızın Türkiye'de üretilecek mallarının serbest dövizle, kesin olarak ihracı taahhüdü karşılığında hammadde, ara malı ve yatırım malları alımlarının finansmanı amacıyla kullanılması planlanmaktadır.

2.1.2.4.3. Yurt dışı fuar katılım kredisi

Kredi programının amacı; firmaların, yurt dışı fuarlara katılım sağlayarak pazar paylarını arttırmaları, yeni/ hedef pazarlara girebilmeleri, yeni teknolojiler ve ürünler hakkında bilgi edinmeleri, ihracatın gelişimine katkıda bulunmaları amacıyla,

Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) tarafından yurt dışı fuar düzenleme yetkisi verilen organizatör firma ve kuruluşların, söz konusu fuarlara iştirak eden katılımcı firmaların ve DTM tarafından ilan edilen sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılım sağlayan firmaların, yurt dışı fuar katılım ve organizasyon faaliyetlerine ilişkin finansman ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

Türkiye'de yerleşik kurum ve kuruluşlar ile gerçek kişi tacir veya ticaret şirketi şeklinde faaliyet gösteren,

a- Yurt dışı fuar (Türk İhraç Ürünleri Fuarı, Sektörel Türk İhraç Ürünleri Fuarı veya Milli Katılım organizasyonu) düzenlemek üzere DTM tarafından görevlendirilen organizatörlerin,

b- Organizatörler tarafından gerçekleştirilen yurt dışı fuarlara toplu katılım sağlayan firmaların,

c- DTM tarafından ilan edilen sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılım sağlayan firmaların yurt dışı fuar organizasyon ve katılım harcamalarının finansmanına yönelik olarak kullanılır.

2.2. DEVLET YARDIMLARININ ETKİNLİĞİNİN ARTTIRILMASI

Genelde devlet yardımlarının yeterince etkin bir şekilde uygulanmadığı, etkinliğin giderek düşen bir çizgi izlediği, seçici olunamadığı sürece destekleme kaynaklarının etkinliği artırmadığı görülmüştür. Etkinliğin artırılması, aşağıda belirtilen tedbirlerin alınmasına bağlıdır:

1. Yatırımların desteklenmesinde; AB uygulamaları da dikkate alınarak, değişen iç ve dış piyasa şartlarına uyum sağlamak üzere; daha etkin araçların kullanılması, bürokrasinin azaltılması, şeffaflık, genellik ve yansızlık temel ilke olmalıdır.

2. Bölgesel gelişmeye, Ar-Ge çalışmalarına ve KOBİ'lere yönelik yardımlar artırılmalıdır. Mevcut kalkınmada öncelikli yöreler uygulaması çerçevesinde sağlanan destekler bölgesel amaçlara hizmet etmemekte ve yatırımcı açısından yeterli derecede çekicilik taşımamaktadır. Bu eğilim değiştirilmelidir.

3. Devlet yardımlarının uygulanmasında karmaşık hale gelen bölge ve yöre tanımlamaları, desteğin etkinliğini artırmak üzere yeniden yapılmalıdır.

4. Yardımların uygulanması sırasında istenen bürokratik işlemler azaltılmalı, böylece devlet yardımları daha teşvik edici hale getirilmelidir. Bu kapsamda, kırtasiyeyi azaltmak için, belli büyüklükteki projelerin dışındaki yatırımlarda, mali mevzuatta gerekli değişiklikler yapılarak, belgesiz teşvik sistemine geçilmelidir.

5. Bürokrasiyi azaltmak ve yatırımcıya kolaylık sağlamak üzere; yatırım teşvik belgesinin uygulamasına ait bazı işlemlerin yatırımın bulunduğu illerde yapılması sağlanmalıdır.

6. Verilen destekler, günümüz teknolojisine uygun bilgi sistemleri ile düzenli kayıt altına alınmalıdır.

7. Devlet yardımları ile sağlanan desteklerin etkinliğini ölçmek, ayrılan kaynağın amacına uygun kullanılıp kullanılmadığının araştırmak üzere takip, denetleme ve değerlendirme mekanizması oluşturulmalı ve etkin hale getirilmelidir.

8. Türkiye'nin sanayi haritası çıkarılarak, birbirini besleyen, birbirinin altyapısını tesis eden yatırımlar desteklenmelidir.

9. Teşvik uygulayıcı kurumlar arasındaki koordinasyon geliştirilmeli, koordinasyon eksikliğinin önüne geçmek üzere, mümkün olduğu ölçüde az sayıda kuruluş tarafından uygulanan ve teşvik planlama yetkilerinin tek elde toplandığı destekleme düzenine geçilmelidir. (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/politika>)

2.3. NAKDİ DEVLET YARDIMLARININ İŞLETMELERE ETKİLERİ

Devlet yardımları temel olarak bir mal veya hizmetin maliyetini düşürmeye yönelik devlet tarafından yapılan bir kaynak transferi olarak tanımlanabilir. Devlet yardımları, devletin kaynakları ile belli bir işletmeyi veya üretimi, üretim yöntemini, üretim ya da faaliyet konusunu etkilemek, üreticileri teşvik ve himaye etmek, rekabet gücünün artmasına katkıda bulunmak, kuruluş yerini etkilemek suretiyle belirli bir bölgenin gelişmesini sağlamak gibi amaçlarla, denk bir karşılık beklemeden her ne şekilde olursa olsun yapılan yardımlardır.

Esasında teşvikler kamu kaynaklarının, ülkenin gelişmesi bakımından daha yararlı olarak görülen sektörlere yönlendirilmesidir. Ülkelerin verdiği teşviklerle neleri amaçladığına bağlı olmakla birlikte, sonuçta ülkenin refah seviyesinin artırılması hedeflenmektedir.

Devlet yardımlarının ekonomiye etkilerini, devletin bu programlara mali kaynak sağlama şekline ve desteğin veriliş biçimine göre sınıflandırmak mümkündür. Finansman şekli yönünden incelendiğinde, genel olarak devlet yardımlarının, herhangi bir maliye politikası aracı ile benzer ekonomik etkilere sebep olduğu görülmektedir. Uygulamadaki etkileri ise işletme kararları ve kaynak dağılımı üzerinde olmaktadır. Devlet yardımları, bütçe üzerinde ek harcama yaratmak yoluyla toplam giderleri arttırdığından ya da gelirden vazgeçme yoluyla toplam gelirleri azalttığından, açığın artmasına (bütçe fazlası varsa fazlalığın azalmasına) yol açar. Bu olumsuz durum karşısında devlet vergi oranlarını artırabilir veya yeni vergiler koyabilir. Bir başka yol ise, bütçedeki diğer harcama kalemlerinde kısıntıya gitmektir. Her ikisinin de yapılmaması ve bütçe açığı olması durumunda borçlanmaya gidilmesi gerekecektir.

Ek vergiler konulması ya da mevcut vergi oranlarının artırılması yoluyla finanse edilen devlet yardımları, harcanabilir gelirin azalması sonucu tüketim seviyesinin olumsuz yönde etkilenmesine ve tüketim yapısının değişmesine yol açabilir. Ayrıca, vergilerdeki bu değişiklik ekonominin geneline yaygınlaştırılmazsa görece fiyatların değişmesi sonucunu ortaya çıkaracaktır. Vergilerdeki artış sonucu harcanabilir geliri azalan tüketiciler, tüketim harcamalarını azaltmayıp tasarruf ya da yatırımlarını azaltma yoluna giderlerse, bu makro düzeyde yatırım-tasarruf dengesini bozabilecek etkiye sahiptir. Sağlanacak devlet yardımlarının iç borçlanma yoluyla karşılanması durumunda özel kesim tasarruflarının kamu kesimine kayması, faizlerin yükselmesi ve yatırımların azalması sonucunu ortaya çıkaracaktır.

Devlet yardımlarının uygulama sonucu ortaya çıkan etkileri, “kaynak dağılımı”na ve “şirket kararları”na etkiler olarak sınıflandırılabilir. Bu iki etkinin ortak sonucu olarak gelir dağılımı da değişebilmektedir. Devlet yardımları, bu özelliği sayesinde sosyal amaçlı yardımlar yoluyla gelir dağılımını düzenleme aracı olarak da kullanılmaktadır. Rekabet ortamının tümüyle mevcut olduğu (kaynakların serbestçe hareketinin sınırlanmadığı, pazara giriş ve çıkışların serbest olduğu, dışsal ekonomilerin ve ölçeğe göre artan getirilerin bulunmadığı) durumlarda piyasalarda fiyat mekanizması sayesinde optimum kaynak dağılımı kendiliğinden oluşur. Eksik rekabetin olduğu piyasalarda kaynaklar yanlış ve eksik dağılmakta ve tam olarak kullanılmayıp bir kısım kaynak atıl kalmaktadır. Rekabet şartlarının sağlanmadığı

durumlarda, devlet piyasalara müdahale ederek desteklemeler yoluyla etkin kaynak dağılımını sağlamayı amaçlayabilmektedir. Bunun tersine, tam rekabet ortamının sağlandığı piyasalarda uygulanan desteklemeler ise kaynak dağılımının bozulması, kaynakların verimsiz kullanılması sonucunu doğurabilir.

Devlet yardımlarının işletme kararları üzerinde etkili olduğu başlıca alanlar; işletmelerin faaliyet konuları, kuruluş yerleri, üretim teknikleri ve üretim kapasitesi seçimidir. Sektör politikaları aracı olarak, uluslararası rekabet gücü zayıflayan, dış ülkelerden kaynaklanan yoğun rekabet sonucu zor durumda kalan ya da yeni kurulma aşamasında olan sektörlerle devlet tarafından destek sağlanabilmektedir. Böylece sanayilerin değişen şartlara uyum sağlayabilmesi ve üretimlerini devam ettirerek istihdam sağlaması veya iç ve dış pazarlarda rekabet gücünün artırılarak ödemeler dengesine olumlu katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

Devletin yatırımlara sağladığı teşvikler yoluyla gerçekleştirmeye çalıştığı diğer bir hedef ise bölgelerarası gelişmişlik farklarının ve dengesizliklerin giderilmesidir. Devlet, geri kalmış ve normal piyasa koşullarında yatırım yapmanın kazançlı olmadığı bölgelerde yapılacak yatırımlar için çeşitli teşvik tedbirleri uygulayarak bu bölgelerdeki sanayi faaliyetlerinin özel kesim için cazip kılınarak gerçekleştirilmesine çalışmaktadır.

Sektörel ve bölgesel politika aracı olarak kullanılan devlet yardımları, aynı zamanda ihracatı geliştirmek için de kullanılmaktadır. Bu, belli bir malın üreticilerinin ihracata yönelmelerini teşvik ya da ihraç edilmekte olan bir malın üretimini teşvik yoluyla yapılabilir. Birinci durumda, sağlanacak devlet yardımları ihracat aşamasında, ikinci durumda ise yatırım veya üretim aşamasında verilmektedir.

Toplam maliyet hesaplarında göz ardı edilen ancak kamuda ve şirketlerdeki karar alıcıların göz önünde bulundurması gereken bir başka konu da devlet yardımlarının uygulanmasının idari maliyetidir. Hem devlet, hem de yatırımcı yardımların verilmesi ve alınması sırasında çeşitli maliyetlerle karşı karşıya kalmaktadır.(<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/politika/leblebif/devletya.pdf> 23)

2.4. TABLOLARIN DİLİYLE GAZİANTEP

Gaziantep ülkemizin ihracatta ve sanayi yatırımlarında son derece önemli bir yere sahiptir. Aşağıda ki tablolarda Gaziantep'in ihracattaki yeri, bölgesindeki konumu ve ihracatta ki artışı ve yakın gelecekte nasıl bir ihracat yapısına kavuşabileceğine dair bilgiler içermektedir.

İhracata dair son yıllarda gösterdiği performans ve 2009 yılında 2008 verilerine göre ihracatın düşüş yaşamasına karşın Gaziantep'te bu düşüşün yaşanmaması ve ülke genelinde yüzde olarak arttığı görülmektedir. İhracatta Gaziantep açısından en büyük payı Irak pazarı almaktadır.%39,90'lık payı azımsanmayacak bir paydır. Tablolar incelendiğinde Gaziantep'in Eğilim yön görülmektedir ancak Irak pazarının olmadığı düşünüldüğünde durum ne olur? Bu konunun da düşünülmesi gerekmektedir.

Tablo 2.4.1 : İhracatta Gaziantep'in Türkiye de ki yeri

OCAK – ARALIK 2008 – 2009								
İhracatçı Firma Sayısı					İhracat Değeri			
	2008	%	2009	%	2008	%	2009	%
GAZİANTEP	976	%2,02	1044	%2,15	3.237.060	%2,42	3.260.097	% 3,19
TÜRKİYE TOPLAMI	48143	% 100	48551	% 100	132.027.196	% 100	102.164.809	% 100

Kaynak : Türkiye İhracatçılar Meclisi (www. tim.org.tr), 03.05.2010

Türkiye'de ki toplam ihracat miktarı ve Gaziantep ilinin ihracat toplamı 2008 ve 2009 yılları içerisinde ki gerçekleşme rakamları görülmektedir. Bu tablo ile Gaziantep'in ihracat potansiyeli gösterilmeye çalışılmaktadır.

Tablo 2.4.2: İllere göre ihracatçı firma dağılımı – ilk 1000 firma

İL	2003	2004	2005	2006	2007	2008
İSTANBUL	523	512	511	546	535	503
İZMİR	89	72	75	75	63	65
BURSA	68	69	63	61	57	55
ANKARA	39	38	46	41	42	48
GAZİANTEP	24	33	36	34	33	48
KOCAELİ	31	31	32	32	41	47

DENİZLİ	31	34	35	34	29	28
MANİSA	18	19	17	17	16	18
HATAY	18	18	17	20	17	16
ADANA	16	21	16	13	15	15

Kaynak : Türkiye İhracatçılar Meclisi (www. tim.org.tr) 03.05.2010

Yukarıdaki tabloda Ülkemizde ki en fazla ihracat yapan 1000 firma çerçevesinde Gaziantep'te yer alan firma sayıları ve diğer illerde ki ihracatçı firma sayılarıyla Gaziantep'in potansiyeli ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 2.4.3: 2009 Yılında ülkemizden gerçekleşen ihracat rakamları ve illeri

İL	TOPLAM	Yüzde %
İSTANBUL	45.800.352.731,80	%44,82
BURSA	9.317.742.434,23	%9,12
KOCAELİ	6.646.250.334,67	%6,50
İZMİR	6.421.555.484,34	%6,28
ANKARA	4.508.302.638,99	%4,41
GAZİANTEP	3.260.097.543,75	%3,19
MANİSA	3.125.724.906,61	%3,05
DENİZLİ	1.739.571.089,70	%1,70
SAKARYA	1.714.674.293,04	%1,67
HATAY	1.441.833.598,81	%1,41

Kaynak : Türkiye İhracatçılar Meclisi (www. tim.org.tr), 03.05.2010

2009 yılı itibariyle ülkemizde en fazla ihracat yapan 10 İlin ihracat rakamları ve bunlar arasında Gaziantep'in konumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Gaziantep 2009 Yılında **164** farklı ülkeye ihracat gerçekleştirmiştir.

Tablo 2.4.4: Bölge illeri arasında Gaziantep'in yeri

	2010 YILI			2009 YILI	
	OCAK	EYLÜL	TOPLAM	TOPLAM	%
GAZİANTEP	269.649.056,61	307.592.620,73	2.710.234.657,88	3.260.097.543,75	%3,19
HATAY	118.832.711,89	131.046.691,02	1.168.926.144,77	1.441.833.598,81	%1,41
ADANA	98.682.011,37	112.422.795,30	938.397.234,63	1.136.530.460,76	%1,11
K.MARAŞ	37.332.620,61	46.565.880,79	391.397.388,12	438.554.180,93	%0,42

ŞANLIURFA	11.183.407,47	10.170.677,76	137.536.557,14	124.569.739,58	%0,12
ADİYAMAN	4.066.784,57	5.576.229,53	32.531.666,71	52.146.119,85	%0,05
KİLİS	1.587.471,09	1.024.041,08	17.740.754,82	13.315.949,90	%0,01
OSMANİYE	660.331,39	6.894.952,83	22.267.109,83	7.217.500,62	% 0,007

Kaynak : Türkiye İhracatçılar Meclisi (www. tim.org.tr), 03.05.2010

Gaziantep'in Bölge illeri arasında ki yeri ifade edilmektedir. Bölge illerinin toplam ihracatı Gaziantep'in toplam ihracatından daha az görülmektedir.

Tablo 2.4.5: 2009 yılında Gaziantep'den en fazla ihracat yapılan 10 ülke

GAZİANTEP	IRAK	1.300.977.200,94	%39,90
GAZİANTEP	SURIYE ARAP CUM.	121.544.634,12	%3,72
GAZİANTEP	ALMANYA	113.631.103,00	%3,48
GAZİANTEP	İTALYA	102.712.866,33	%3,15
GAZİANTEP	BİR.DEVLETLER(ABD)	93.385.236,85	%2,86
GAZİANTEP	BR. KRALLIK (İNGİLTERE)	66.954.857,94	%2,05
GAZİANTEP	İRAN (İSLAM CUM.)	60.841.585,14	%1,86
GAZİANTEP	POLONYA	57.790.656,81	%1,77
GAZİANTEP	ISRAİL	54.428.941,70	%1,66
GAZİANTEP	HOLLANDA	42.203.735,36	%1,29

Kaynak : Güneydoğu Anadolu Bölgesi İhracatçılar Birliği Sekreterliği (www.guib.org.tr) 03.05.2010

Gaziantep'in en fazla ihracat yaptığı 10 ülke ve rakamları verilmiştir. Ülkemizin son yıllarda izlediği politikalarla ilgisi olup, olmadığı da anlaşılmaktadır. Bu bilgiler, Gaziantep'in yönünü göstermesi açısından önemli görülmüştür.

Tablo 2.4.6: 2009 yılında Güneydoğu ihracatçı birliklerince gerçekleştirilen kaydi ihracat değerlerine göre 10 firma sıralaması

Tarih Aralığı: 01 01 2009 .. 31 12 2009 Rapor Tarihi: 07/01/10			Saati:09:00:25
SIRA NO.	SİCİL NO.	FİRMA UNVANI	ŞEHİR
1	8104	SANKO DIŞ TİC.A.Ş.	GAZİANTEP
2	250	ALTUNKAYA İNŞ.N AK.GIDA TİC. A.Ş.	GAZİANTEP
3	4606	GÜLPA PAZ.VE DIŞ TİC.A.Ş.	GAZİANTEP
4	2450	ŞÖLEN ÇİKOLATA GIDA SAN.VE TİC.A.Ş.	GAZİANTEP
5	3550	TİRYAKİ AGRO GIDA SAN.VE TİC. A.Ş.	GAZİANTEP
6	7211	MURAT İNTERNATI ONAL DIŞ TİC.A.Ş.	GAZİANTEP

7	815	MERİNOS HALI SA N.VE TİC.A.Ş.	GAZİANTEP
8	2095	ÖZGÜNEYLER İÇ V E DIŞ TİCARET A.Ş.	GAZİANTEP
9	7503	KARTAL HALI TEKSTİL SAN.VE TİC A.Ş.	GAZİANTEP
10	3643	BEŞLER MAK.GIDA SAN.VE TİC.A.Ş.	GAZİANTEP

Kaynak : Güneydoğu Anadolu Bölgesi İhracatçılar Birliği Sekreterliği (www.gaib.org.tr) 03.05.2010

Gaziantep’te bulunan işletmelerin en fazla ihracat yapma durumlarına göre sıralanmıştır. Bu firmalar Gaziantep’in ihracat yönüyle de alakalı olması açısından önem arz etmektedir.

Tablo 2.4.7: Gaziantep’in teşviklerden faydalanma durumu

Fuar Desteği (Yurt içi Fuar Desteği)	2008	2009	
	69	57	
Fuar Desteği (Yurt Dışı Fuar Desteği)	2007	2008	2009
	7	20	27
Ofis Mağaza Desteği	2008-2009 döneminde 10 firma Ofis-Mağaza desteğinden faydalanmıştır.		
Turquality Desteği	1 firma faydalanmaktadır.		
Çevre Maliyetleri Desteği	2009 yılında 10 firma faydalanmıştır.		

Kaynak : Güneydoğu Anadolu Bölgesi İhracatçılar Birliği Sekreterliği (www.gaib.org.tr) 03.05.2010

Gaziantep, bölgesinde ki ihracat potansiyeli ile öne çıkarken Devlet yardımlarından yararlanma durumu oldukça iyi durumda olmadığı görülmektedir. İhracatçı firma sayısının her geçen gün artmasına karşın halen bu yardımlardan yeteri kadar faydalanılmadığı görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Gaziantep'in son yıllarda hızla büyüyen bir ekonomiye sahip olması ve ihracata dayalı büyümenin yoğun yaşandığı bir il olması nedeniyle, büyümenin ihracat teşvikleriyle olan ilişkisinin olup olmadığını ve etkisel düzeyinin hangi oranlarda olduğunun tespitine dönük verileri ortaya koymak ve gelişim düzeyinde etkisel alanın artırılması için neler yapılabilineceği hususlarının ortaya konulması için bu çalışma yapılmıştır. Gaziantep'in büyümesinde öne çıkan unsurlar arasında teşvik unsurlarının payının ölçülmesine dönük uygulama yapılmış ve uygulama sonuçları Anket Değerlendirme Başlığı altında açıklanmaya çalışılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

Araştırmanın sayıtlıları şunlardır.

- a. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına, araştırmaya katılan işletme yetkililerinin doğru ve içten cevap verdikleri kabul edilmiştir.
- b. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, Gaziantep'te ki işletmelerin durumunun tespit edilmesi ve alınabilecek düzenlemelerin bütün işletmelerin durumlarını yansıtabilecek sayı ve durumdadır.

3.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Bu araştırma Gaziantep genelinde faaliyette bulunan ve sektör ayrımı yapılmaksızın en fazla ihracat yapan firmalar esas alınmıştır. Araştırmada üretici ve ihracatçı firma olmaları, ihracatçı firma olmalarına dikkat edilerek 100 işletmeye uygulanmıştır. GAİB verilerine göre 870 ihracatçı firmaya sahip Gaziantep'te 100 firmaya ulaşılarak anket çalışması yapılmıştır.

3.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmaya katılan işletmelerin durumlarına ilişkin; bazıları sadece bir kez ihracat yapmış bazıları ise toplam üretiminin % 100'e yakın kısmını ihracat eden işletmelerden oluştuğu görülmüştür. Çalışmada izlenen yöntem ise; en fazla ihracat

yapan 100 firma tespit edilmiş ve 2009 verileri esas alınarak bu firmaların tespitinde Güneydoğu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğinin verileri baz alınmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde işletmenin mevcut tespit edilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümünde mevcut ihracat teşviklerden yararlanma durumları tespit edilmeye çalışılmış ve son bölümde ise, firmaların karşılaştığı sorunlar ve ihracat teşviklerinden yararlanmaya dönük çözüm önerileri dikkate alınmaya çalışılmıştır. Toplanan veriler SPSS programı yardımıyla analiz edilmeye çalışılmıştır.

3.5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

İhracatın Artışında İhracat Teşviklerinin durumuna dönük tespit açısından uygulanan Hipotezler şunlardır.

H1 : Teşvik kullanımının artması ile Yatırımlara Yönelme arasında Pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

H2 : İhracatçılar açısından Döviz Kurlarında ki hareketlilik İşletmelerin Modernizasyona yönelmelerini etkilediği görülmüştür.

H3 : İşletmelerin Ar-Ge İnnivasyon harcamaları ile Vasıflı Eleman sayısı arasında Pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

H4 : İşletmelerin Yeni Tesis Kurma istekleri ile Bürokratik Engeller arasında bir ilişki vardır.

H5 : Kapasite Artırımına giden firmalar Teşviklerin yetersizliğini belirtmektedirler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. VERİLER VE DEĞERLENDİRME

4.1. VERİLER VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde Gaziantep'in durumu tablolarla ortaya konulmaya çalışılmış olup, yapılan anket çalışmasına dair sonuçlar ise SPSS 17 yardımıyla hazırlanan veriler Grafik yardımıyla daha anlaşılır hale getirilmeye çalışılmıştır. Anket uygulaması en fazla ihracat yapan 100 şirkete yöneltilmiş olup, 4 ankete verilen bilgiler sağlıklı veri içerdiğinden değerlendirmeye katılmamış ve toplam 96 firma üzerinden elde edilen verilerin grafik yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Hipotezlerine dair Tablolar Ek-2 de verilmiş olup, sonuçları ise;

- Teşviklerin Yetersiz bulanlarla Son iki yıl içerisinde ihracat payında artışı olduğunu söyleyenler arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde negatif yönlü -73 yüksek ilişki bulunmaktadır.
- Döviz kurlarının ihracatı olumsuz etkilediğine dair anketimizi ki-kare testine tabi tuttuğumuzda 0,05 anlamlılık düzeyinde %68,75 oranında etkilediği görülmüştür.
- Firma ihracatının modernizasyonu etkilediğini belirten firmaların % 69,4'i döviz kurlarının ihracatı etkilediğini düşünmektedir.
- Firma ihracatının modernizasyonu etkilediğini belirten firmaların % 58,1'i vasıflı eleman konusunda piyasada sıkıntı çekmektedir.
- Firma ihracatının yeni tesis kurmaya yönlendirdiğini düşünen firmaların % 57,6'sı bürokratik işlemlerde sıkıntı çekmektedir.
- Kapasite artırımına giden firmaların %62,5'i teşviklerin yetersizliğini belirtmektedir.

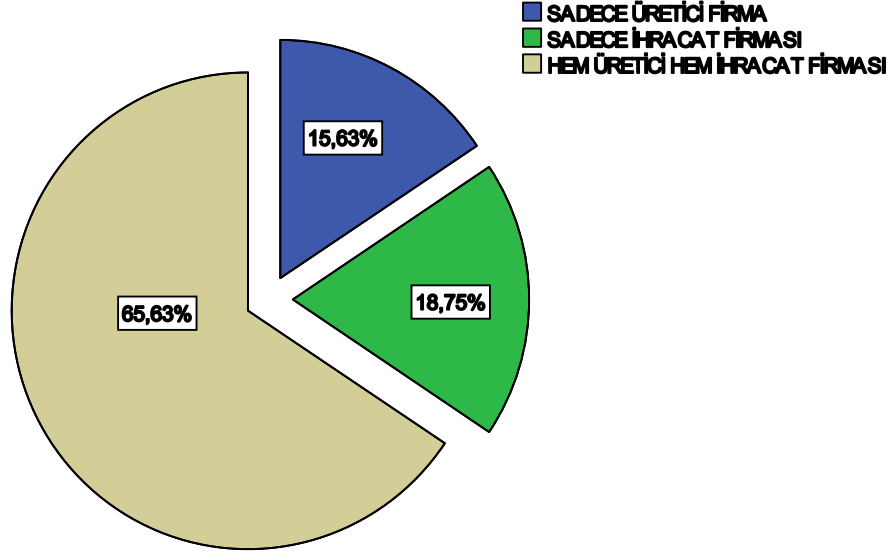
4.2. ANKET SORULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Anket uygulamasında değerlendirmeye alınan soruların tablo ve grafikleri

	Cevap Vermeyen	%20'nin Altında	%20-40 Arası	%40-60 Arası	%60 ve Üzeri	Toplam
verilmeye ve açıklanmaya çalışılmıştır. Anketimize katılan anlamlı kabul edilen 96 firmanın ankete dair verdiği bilgiler görülmektedir.						

Tablo 4.2.1. : İhracatın firma türlerine göre dağılımı

	Üretici Firma	İhracatçı Firma	Hem Üretici Hem İhracatçı Firma	Toplam
Firma Durumu	16	17	63	96

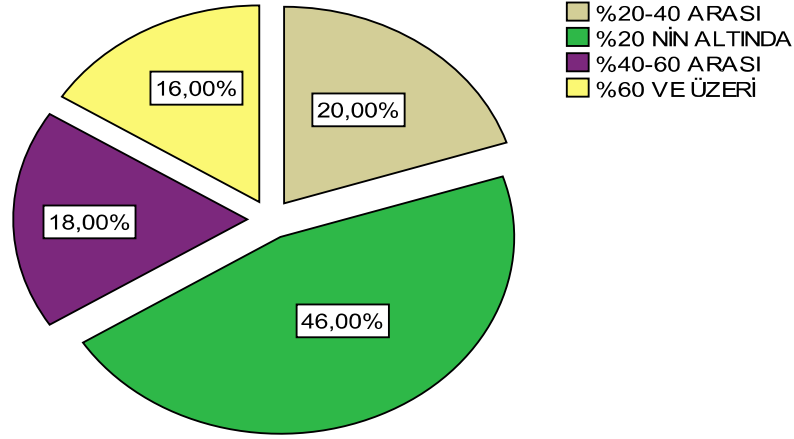

Grafik 4.2.1 : İhracatın firma türlerine göre dağılımı

Gaziantep; Üretim – Dağıtım ve Pazarlama faaliyetlerinin çok yoğun yaşandığı illerimizdendir. Özellikle imalatçı firmalar aynı zamanda ihracatçı özellikleri göstermektedir. Fason üretim yapan firma sayısının ise % 15’ler civarında olması hemen hemen her firmanın bünyesinde Dış Ticaret birimin oluşturulduğu ve işlemleri kendileri üzerinden yapmaya çalıştıklarını görmekteyiz.

Tablo 4.2.2. : İhracata dönük yapılan giderlerin oransal dağılımı

İhracat Gider Payı						
	1	44	19	17	15	96

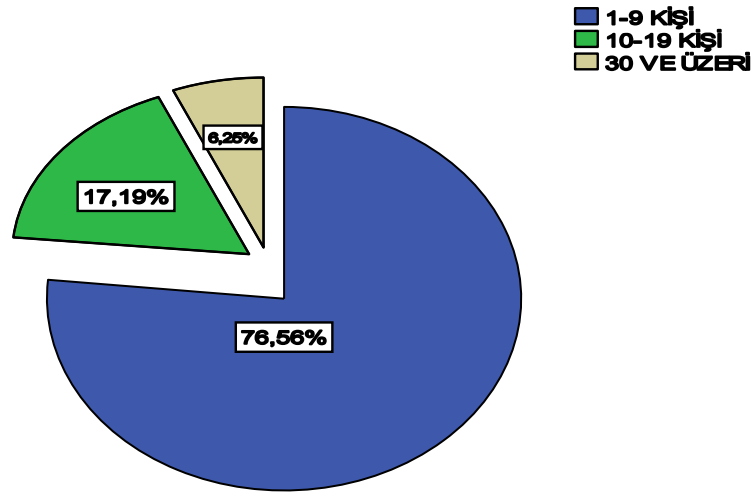

Grafik 4.2.2 : İhracata dönük yapılan giderlerin oransal dağılımı

Gaziantep'te ki firmaların büyümekte oldukları fakat bu büyüme esnasında uluslararası marklaşmaya yönelik harcamaların çok düşük düzeyde kaldığı, Tanıtım (Katalog, Broşür, Tanıtım Filmi, Reklam ve Numune gönderimleri) düzeyinin istenilen düzeye ulaşamadığı, Pazar Araştırması ve Müşteri ziyaretleri konusunda ise yoğun bir çalışmanın olmadığını göstermektedir. Oysa ki firmaların bu alanda yapmış oldukları harcama kalemlerinin artması, ihracat rakamlarının artmasını, üretim miktarını arttırdığı, markalaşmayı zorunlu hale getirdiği, rekabet gücünü arttırdığı, istihdamı arttırdığı ve yeni tesislerin kurulduğu bir gerçektir. Dolayısıyla Gaziantep'te ihracat rakamlarının son zamanlarda ciddi artış göstermesine rağmen halen profesyonel bir şekilde ortaya koyamadığını görmekteyiz. Firmaların büyümesi ise çok azimli ve çalışkan olmalarından ziyade konjoktüre bağımlı olarak Ortadoğu ülkelerine yapılan ihracata bağlıdır. Türkiye'den giden toplam ihracatın % 50'si Gaziantep'ten sağlanmaktadır.

Tablo 4.2.3. : İhracat departmanında yer alan personel sayıları

	1-9 Kişi	10 -19 Kişi	20 - 29 Kişi	30 ve Üzeri	Toplam
Personel Sayısı	73	15	5	3	96

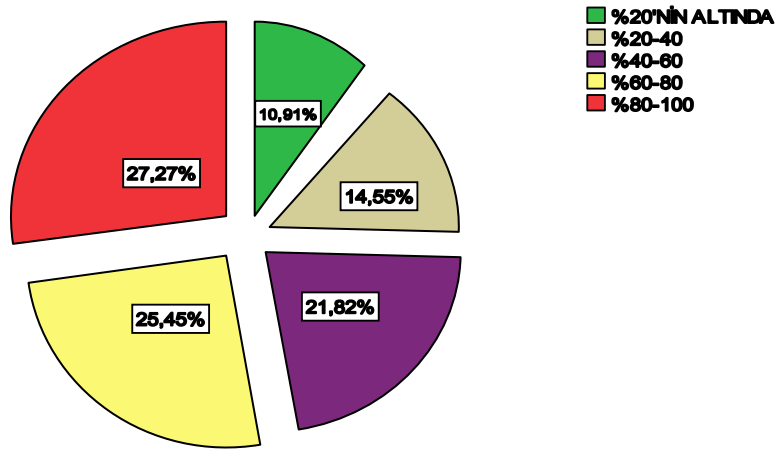
Grafik 4.2.3. : İhracat departmanında yer alan personel sayıları

Gaziantep'te İhracatçı firma sayısı 1100 adet civarındadır. Türkiye en fazla ihracat yapan İlk 1000 firma içerisinde ise 48 firması bulunmaktadır. 2009 yılı içerisinde ise 164 farklı ülkeye ihracat gerçekleştirmiş bir il'dir. Böyle bir potansiyele sahip olmasına karşın istihdam edilen personel sayısında çok az personel çalıştırıldığı görülmektedir. Dış Ticaret bölümünde çalıştırılan personel sayısı 30 ve üzerinde % 6 civarında olması oldukça düşündürücüdür. Kurumsallaşmanın tamamen oluşmaması bunda önemli rol oynamaktadır. Bu da Gaziantep firmalarının bölgesel uzmanlaşmalar yerine az personelle çok fazla iş yapma eğilimi olduğu ortaya çıkmaktadır. % 76 civarında istihdam edilen personel sayısının 1 - 9 aralığında

		%20'nin Altında	%20-40	%40-60	%60-80	%80-100	TOTAL
İhracat Payı	3	9	13	21	24	26	96

olması firma gelişimlerinin Dış Ticarete yaşamış olduğu uzmanlaşma ile yakından ilgilidir.

Tablo 4.2.4. : Son iki yıl içerisinde toplam üretimde ihracatın payı

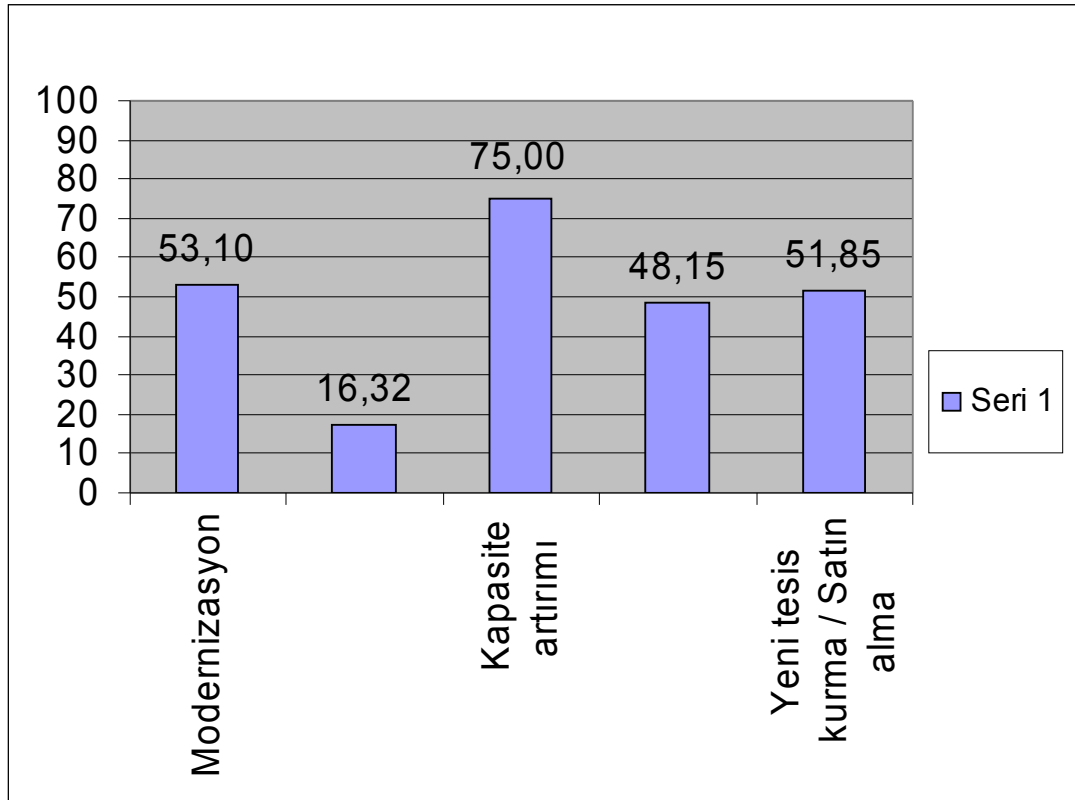
Grafik 4.2.4. : Son iki yıl içerisinde toplam üretimde ihracatın payı

Gaziantep firmalarının son iki yıl içerisinde toplam üretimlerinde ihracatın payı % 60 ve üzerinde diyen firmalar % 50'nin üzerinde bir paya sahiptir. İç piyasa eğiliminde ise çok az firmanın yoğunlaştığını görmekteyiz. Gaziantep coğrafik yapısı özellikle Ortadoğu ülkelerine açılımda önemli bir rolü oynadığını görebiliyoruz. Bu

durumda firmaların toplam üretim miktarının büyük çoğunluğunu ihraç ettikleri görülmektedir.

Tablo 4.2.5. : İhracatın artmasının firmaları etkileme oranları

	Evet Etkiliyor	Hayır Etkilemiyor	Toplam
Şirket Satınalma	18	78	96
Ar-Ge ve Inovasyon Yatırımı	46	50	96
Yeni Tesis Kurma	50	46	96
Kapasite Arttırımı	72	24	96
Modernizasyon	51	45	96

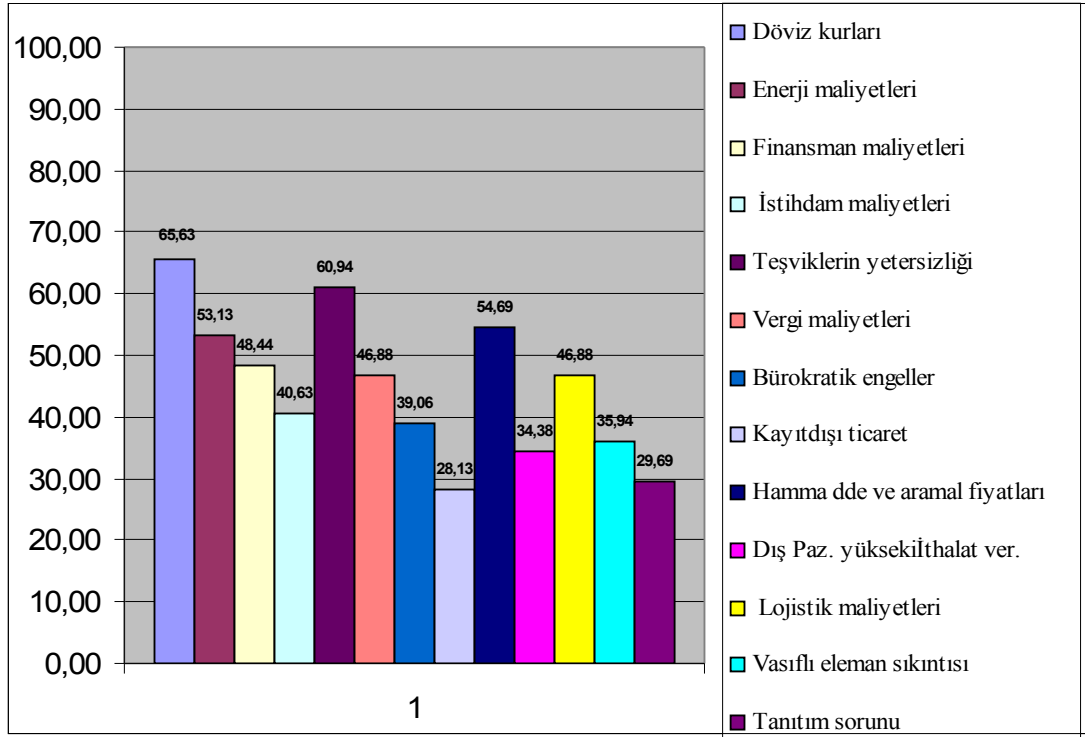
Grafik 4.2.5. : İhracatın artmasının firmaları etkileme oranları

Firmaların ihracata bağlı kapasite arttırdığı, daha ziyade ilave tesisler yaptığı buna bağlı olarak, işletmenin modernizasyonunun gerçekleştiği şeklinde hayat bulmaktadır. Yeni şirket satın almalar ise pek tercih edilmemekle birlikte rastlanılan

bir durumdur. Ar-Ge ve inovasyona yapılan yatırımlarda da ciddi bir pay ayrılmaya başlandığı söylenebilir.

Tablo 4.2.6. : İhracatı etkileyen faktörler

	Evet Sorun	Hayır Sorun Değil	Toplam
Kayıt Dışı Ticaret	29	67	96
Döviz Kurları	63	33	96
Enerji Maliyetleri	55	41	96
Hammadde Fiyatları	53	43	96
Tanıtım Sorunu	31	65	96
Vasıflı Eleman Sıkıntısı	40	56	96
Lojistik Maliyetleri	44	52	96
Dış Pazar Vergileri	33	63	96
Vergi Maliyetleri	41	55	96
Bürokratik Engeller	37	59	96
Teşviklerin Yetersizliği	64	32	96
İstihdam Maliyetleri	43	53	96
Finansman Maliyetleri	47	49	96

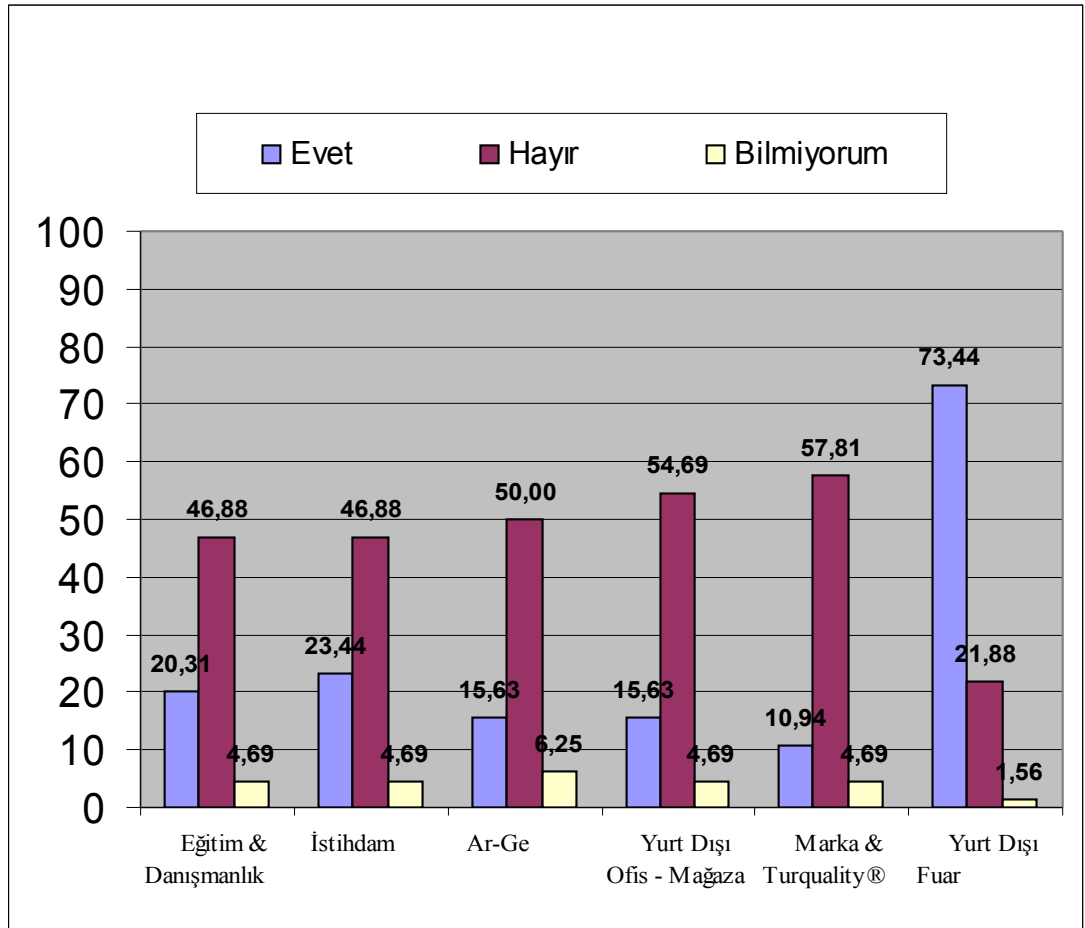

Grafik 4.2.6. : İhracatı etkileyen faktörler

İşletmeler ihracata ilişkin sorun grubunda birinci sırada Döviz Kurlarını, ikinci sırada Teşviklerin yetersizliğini, üçüncü sıra da ise Hammadde ve Ara mal fiyatlarında ki değişmeler olarak görülmektedir. Kayıt dışı ticaretin ise az da olsa devam ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.2.7. : Devlet yardımlarından faydalanma durumu

		Evet	Hayır	Bilmiyorum	Toplam
Eğitim - Danışmanlık	24	19	46	7	96
İstihdam	20	22	45	9	96
Ar - Ge	27	16	49	4	96
Yurt Dışı Fuar	6	69	19	2	96
Yurt Dışı Ofis Mağaza	25	15	53	3	96
Marka Turquality	27	9	57	3	96

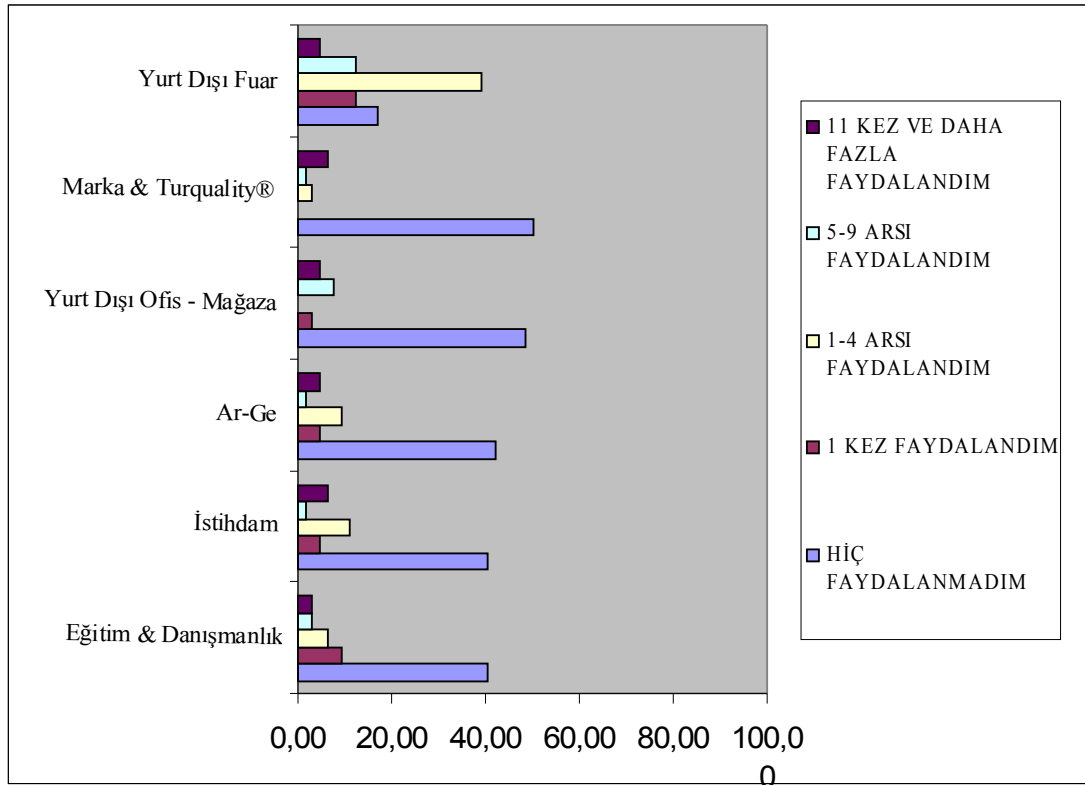

Grafik 4.2.7. : Devlet yardımlarından faydalanma durumu

Firmaların sağlanan nakdi desteklerden haberdar oldukları aşikardır. Fakat, Yurt Dışı Fuar Katılımının en yaygın bilinen ve destek alınan destek olduğu. Uluslararası Markalaşma & Turquality'den ise istenilen gibi destek alınmadığı görülmektedir. Bütün desteklerden faydalanan sadece 1 firmanın olması başka sorunlarında beraberinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.2.8. : Devlet yardımlarından daha önce faydalanma durumu

		Evet	Hayır	Bilmiyorum	Toplam
Eğitim - Danışmanlık	24	19	46	7	96
İstihdam	20	22	45	9	96
Ar - Ge	27	16	49	4	96
Yurt Dışı Fuar	6	75	14	1	96
Yurt Dışı Ofis Mağaza	25	15	53	3	96
Marka Turquality	27	9	57	3	96

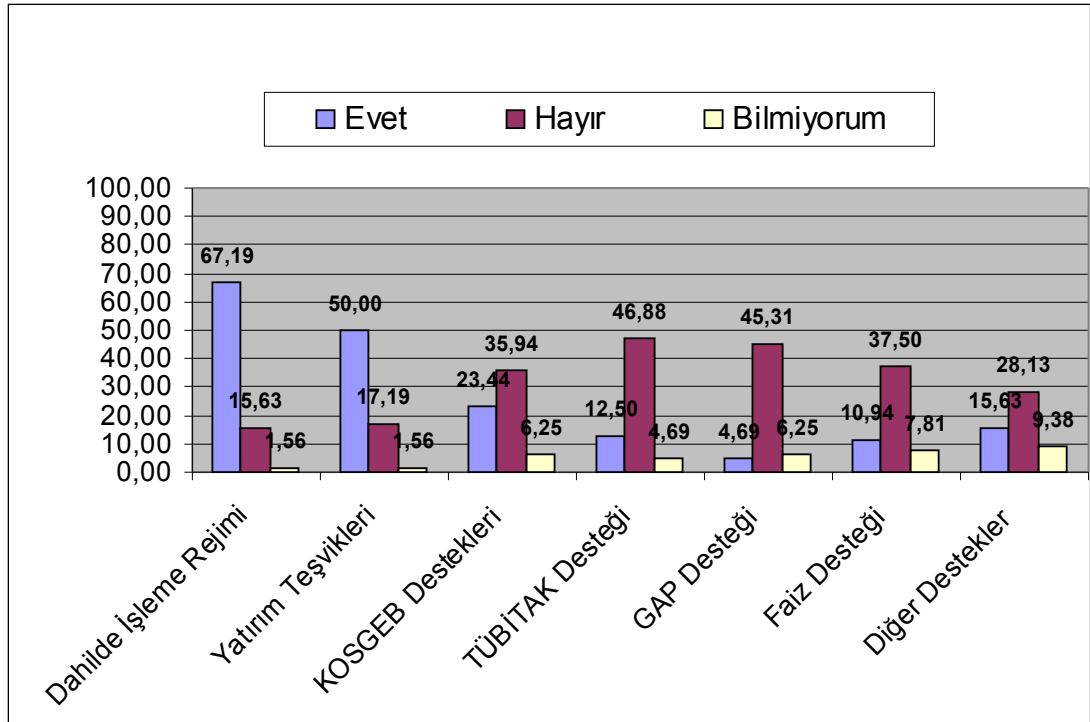
Grafik 4.2.8. : Devlet yardımlarından daha önce faydalanma durumu

Son üç yılda firmaların nakdi devlet yardımlarından yeterince faydalanma eğiliminde olmadıkları, en fazla Yurt Dışı Fuarına katılım desteğinden faydalandığı

görülmektedir. Son 3 yılın faydalanma rakamlarına da bakıldığında (Tablo 9) bu daha açık bir şekilde görülmektedir. Nakdi yardımların miktarının firmalarca az görülmesi ve bir yılda yararlanabilecek sayıda sınırlı davranılmasının yanında firmaların bürokratik iş ve işlemlerinin firmaları yormasından dolayı bu tür sağlanmış olan İhracat artırıcı ve teşvik edici desteklerden yararlanılmadığını görmekteyiz.

Tablo 4.2.9. : Firmaların diğer teşviklerden faydalanma durumu

		Evet	Hayır	Bilmiyorum	Toplam
Dahilde İşleme Rejimi	15	63	10	8	96
Yatırım Teşvikleri	30	42	21	3	96
Tübitak Destekleri	33	18	40	5	96
Diğer Destekler	41	20	28	7	96
Faiz Desteği	38	17	35	6	96
GAP Desteği	42	5	45	4	96
KOSGEB Destekleri	32	25	33	6	96

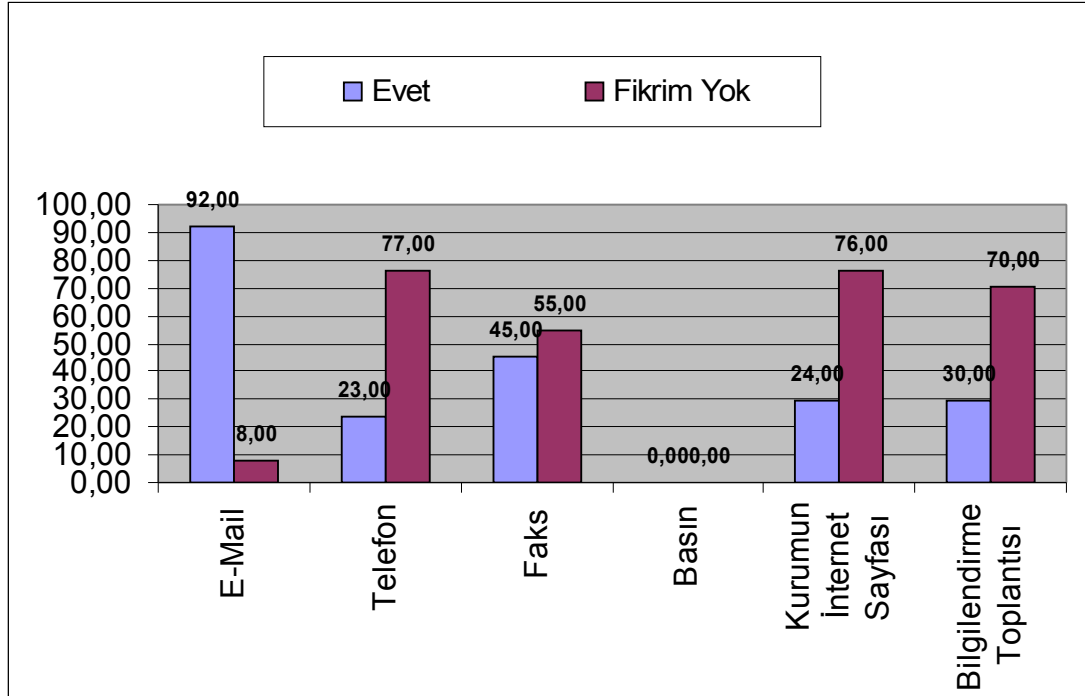
Grafik 4.2.9. : Firmaların diğer teşviklerden faydalanma durumu

İhracata yönelik destekler grubu içerisinde Hemen hemen her firma Dahilde İşleme Rejiminden faydalandığını, Yatırım Teşviklerinden ise % 50 oranında

faýdalanıldıđı , diđer destek turlerinden ise faýdalanma eđiliminin dűşűk olduđu gűrűlmektedir. Gap İdaresi tarafından sađlanan destek ve Faiz desteklerinden faýdalanma oranının ise çok dűşűk dűzeyde kaldıđı gűrűlmektedir.

Tablo 4.2.10. : Teşviklerden hangi yollarla faýdalanmak isteđi

	Evet	Hayır	Fikrim Yok	Toplam
Kurumun İnternet Sayfası	23	0	73	96
Basın Yoluyla	0	96	0	96
Bilgilendirme Toplantısı	29	0	67	96
Telefon	22	0	74	96
E-Mail	89	0	7	96
Faks	43	0	53	96

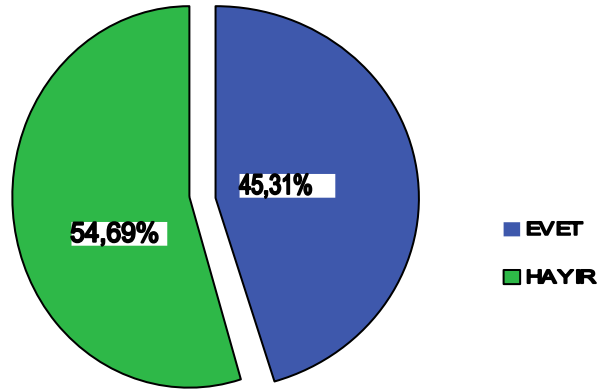

Grafik 4.2.10. : Teşviklerden hangi yollarla faýdalanmak isteđi

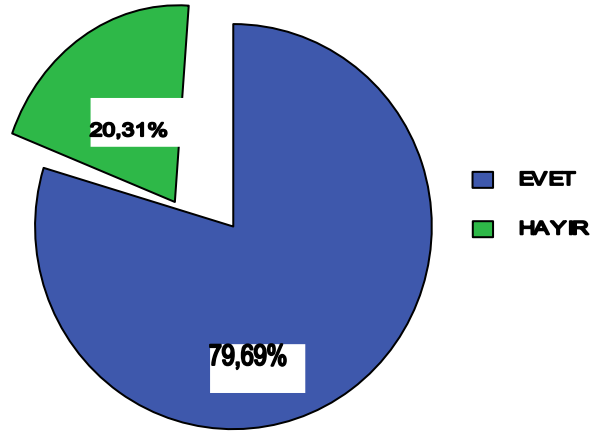
Gaziantep Firmalarının İhracat Teşviklerinden haberdar olmak istedikleri araç olarak büyük bir ekseriyetle e-mail yoluyla olması şeklindedir. Basın yoluyla haberdar edinilmesi ise hiçbir firma tarafından talep edilen düzeyde olmamıştır.

Tablo 4.2.11. : İhracat teşviklerine başvurunun on-line olmasının kazanımları

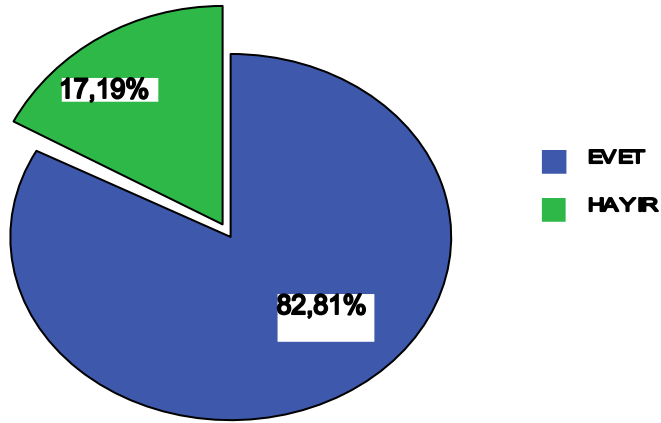
	Katılıyorum	Katılmıyorum	Fark etmez	Toplam
Başvuru Sayısı Artar	44	0	52	96
Zaman Kaybını Önler	76	0	20	96
Başvuru Takibi Kolaylaşır	80	0	16	96

Grafik 4.2.11 : Başvuru sayısı artar

Grafik 4.2.12 : Zaman kaybını önler

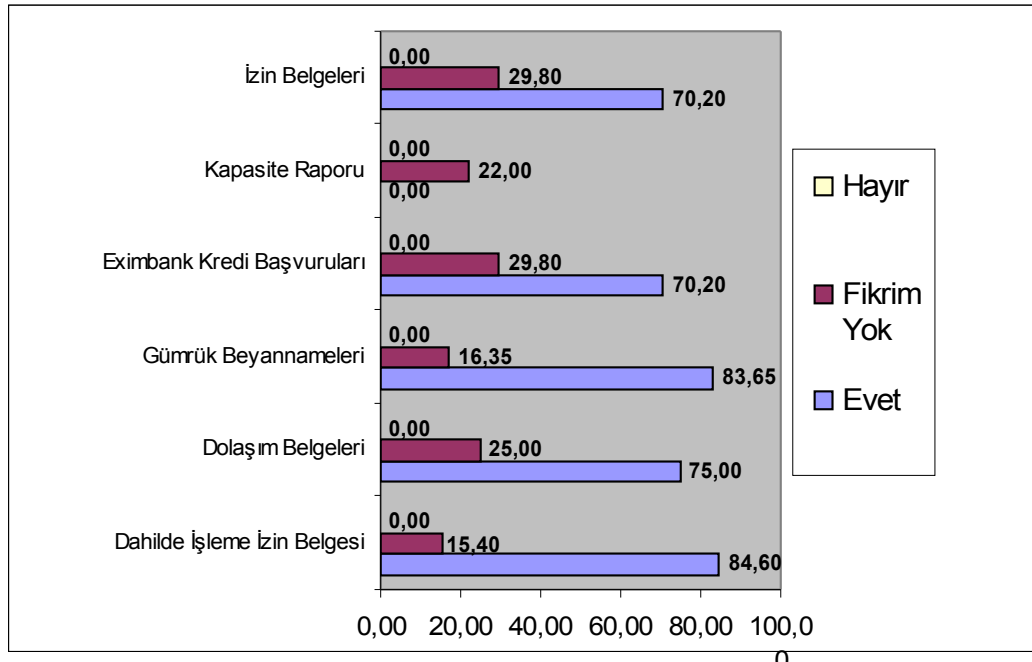

Grafik 4.2.13. : Başvuru takibi kolaylaşır

Başvuru işlemlerinin on-line olması başvuru sayısını arttıracığı, Zaman Kaybını önleyeceği ve başvuruların takibinin kolaylaştıracağı çok net olarak görülmektedir. Çoğu kurumlarımızda e-devlet uygulamalarına geçilmekle birlikte tam anlamıyla uygulamaya dair sorunlar yaşandığı ve özellikle ekonomik iş ve işlemlere dair sadece başvuru niteliğinde on - line işlemler yapılmaktadır fakat işlemlerin sonuçlanması kurumların alacağı başvuru işlemleri ve istenilen evraklar sonucu gerçekleşmektedir. Özellikle kurumlarda oluşan keyfi uygulamaların önüne geçilmesi, işlemlerin daha hızlı ve bürokratik engellere takılmadan gerçekleşmesi firmaların işlemlerini kolaylaştıracaktır. Yukarıdaki soruda da buna ilişkin sonucu görmekteyiz. Bu süreci bir an önce geçilmesi zorunluluk ifade etmektedir.

Tablo 4.2.12. : Firmalar tarafından on-line verilmesi istenilen belgeler

	Evet	Hayır	Fikrim Yok	Toplam
Dahilde İşleme İzin Belgesi	80	00	16	96
Dolaşım Belgeleri	72	00	24	96
İzin Belgeleri	67	00	29	96
Kapasite Raporu	00	00	21	96
Gümrük Beyannameleri	80	00	16	96
Eximbank Kredi Başvuruları	67	00	29	96
Diğer	13	00	83	96

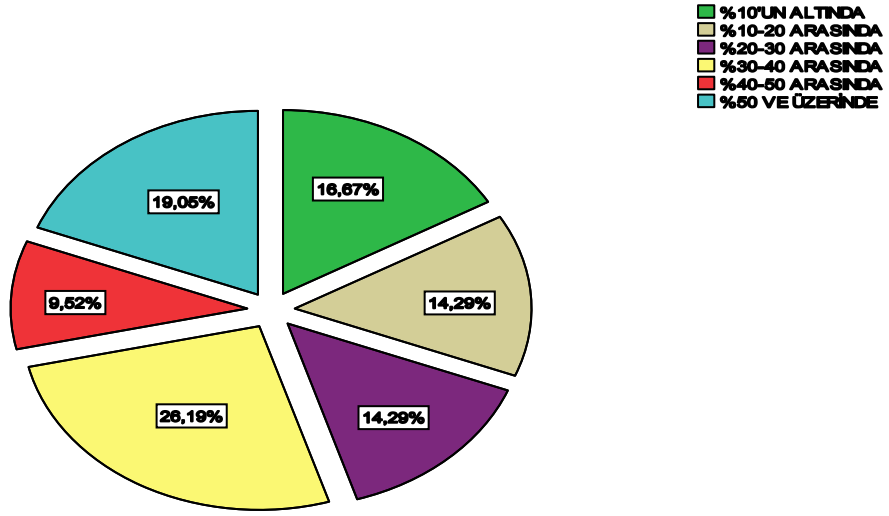
Grafik 4.2.14. : Firmalar tarafından on-line verilmesi istenilen belgeler

Dahilde İşleme İzin Belgesi, Gümrük Beyannameleri, Dolaşım Belgelerinin on-line olması en çok istenilen Belgeler arasında yer almakla birlikte her belgenin de on-line verilmesi talep edildiği görülmektedir. Enteresan olan ise; Kapasite raporunun on-line verilmesi hususundaki talebin olmamasıdır.

Tablo 4.2.13. : Dahilde işleme izin belgesinin ihracat üzerinde ki etkisi

	DİB ihracatınızı arttırdı mı ?		
	Evet	Hayır	Toplam
	18	25	43

% kaç arttı ?	%10'un Altında	9	0	9
	%10-20 Arasında	7	0	7
	%20-30 Arasında	10	0	10
	%30-40 Arasında	14	0	14
	%40-50 Arasında	4	0	4
	%50 ve Üzeri	9	0	9

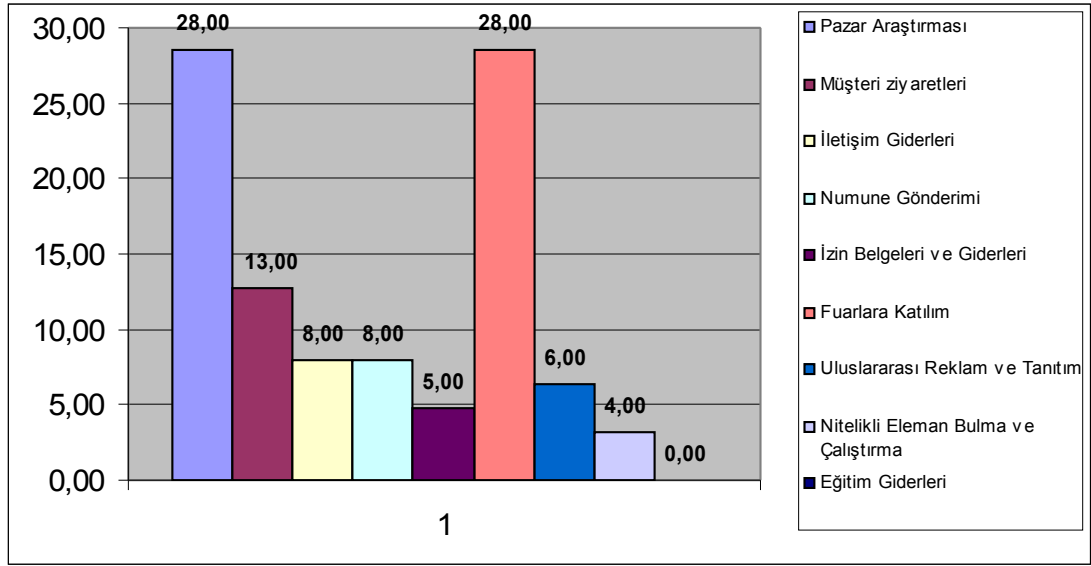

Grafik 4.2.15. : Dahilde işleme izin belgesinin ihracat üzerinde ki etkisi

Dahilde İşleme İzin Belgesi ihracatı arttırıcı etkisinin bulunduğu bu oranın dağılımında ise firmaları etkileme açısından en büyük payı % 30-40 aralığında etkilediği görülmektedir. Oran ise; % 26.19 düzeyindedir.

Tablo 4.2.14. : Firmaların ihracata yönelik giderlerinin kalemleri

	%Yüzde Dağılımı	Veri Oranları
İzin Belgeleri ve Giderleri	5	5
Fuarlara Katılım	28	27
Uluslar arası Reklam ve Tanıtım	6	6
Nitelikli Eleman Bulma	4	4
Eğitim Giderleri	0	0
Numune Gönderimi	8	7
İletişim Giderleri	8	7
Müşteri Ziyaretleri	13	13
Pazar Araştırması	28	27
Toplam	100	96

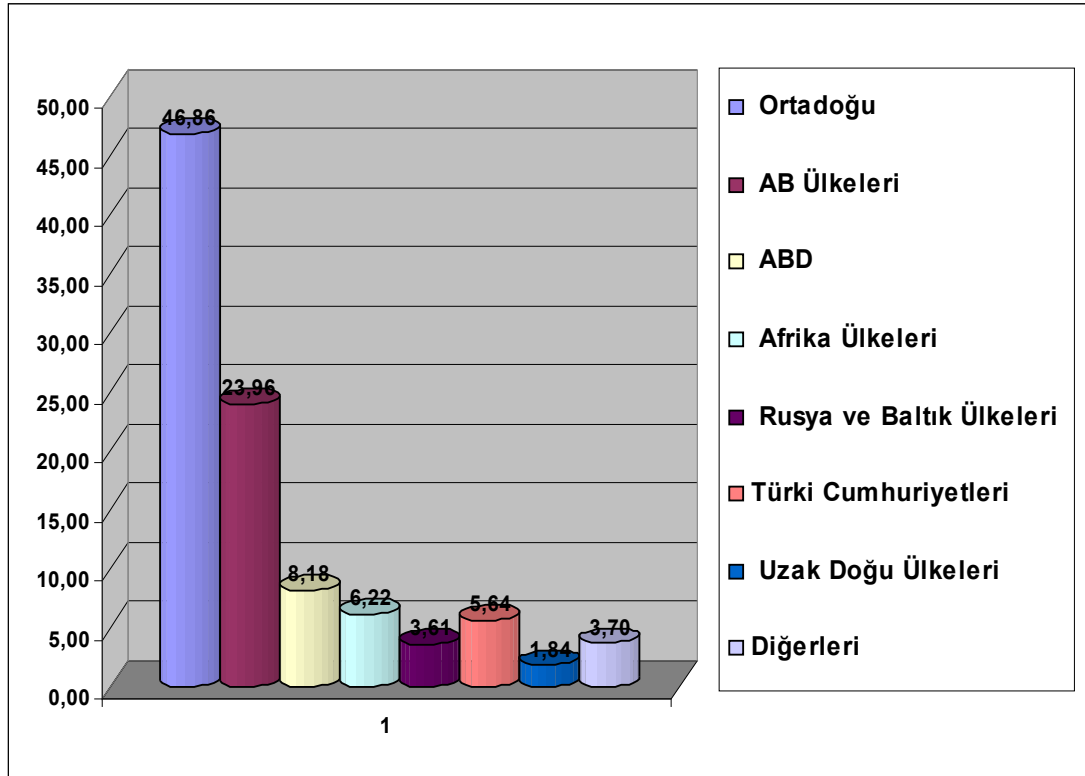

Grafik 4.2.16. : Firmaların ihracata yönelik giderlerinin kalemleri

Firmaların ihracata yönelik gider grupları içerisinde Pazar Araştırması ve Fuarlara Katılımı görmekteyiz. Eğitim giderlerine hiç pay ayrılmaması çok enteresandır ayrıca Çok önemli olmasına karşın Nitelikli Eleman Bulma ve Çalıştırmaya ayrılan pay ise % 3 oranında olması çok düşündürücüdür. Bu da Gaziantep firmalarında halen işlerin rastgele devam ettirildiği ve elemana verilen ücretinin düşük olması firmaların kurumsallaşması ve yetki devri konularında halen işverenin etkili olarak müdahalede bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4.2.15. : Son 3 yıl içerisinde gerçekleştirilen ihracatın dağılımı

Ortadoğu	46,86
AB Ülkeleri	23,96
ABD	8,18
Afrika Ülkeleri	6,22
Rusya ve Baltık Ülkeleri	3,61
Türki Cumhuriyetleri	5,64
Uzak Doğu Ülkeleri	1,84
Diğerleri	3,70
TOPLAM	100,00

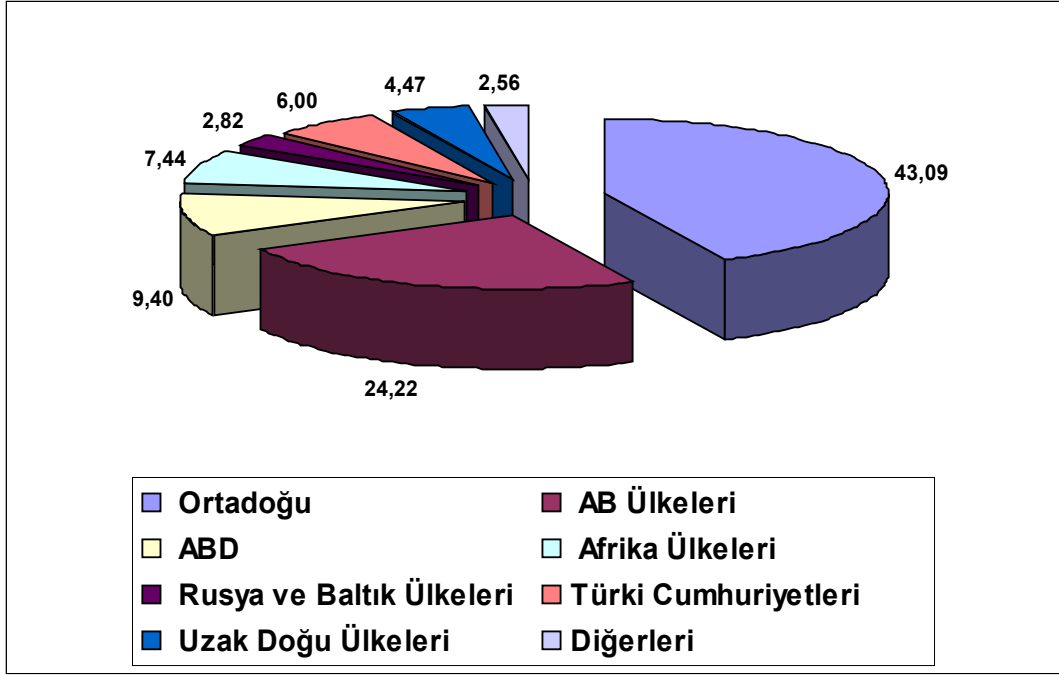
Grafik 4.2.17. : Son 3 yıl içerisinde gerçekleştirilen ihracatın dağılımı

Gaziantep firmalarının coğrafik durumu bu soruda da karşımıza çıkmaktadır. Coğrafyası gereği en fazla ihracatı Ortadoğu ülkelerine yapılırken, bu oranın % 50'ye yakın olması çok ciddi bir boyut kazandırmaktadır. Gaziantep'in 2009 yılında gerçekleştirdiği ihracat rakamının 3.260 milyon dolar olduğu düşünüldüğünde 1.5 milyar dolarının sadece Ortadoğu ülkelerine gerçekleşmesi Ortadoğu ülkeleri ile son zamanlarda yaşanan entegrasyonun bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu politikaların uygulanması sonucu ihracat rakamlarının çok hızlı olarak artacağı görülmektedir. İkinci sırada ise Gümrük Birliği üyesi olduğumuz A.B. Ülkeleri yer almaktadır. En az ihracatımızı ise Uzak Doğu Ülkelerine gerçekleştirmekteyiz.

Tablo 4.2.16. : Gaziantep'te ki firmaların planlanan ihracat yönü

Ortadoğu	43,09
AB Ülkeleri	24,22
ABD	9,40
Afrika Ülkeleri	7,44
Rusya ve Baltık Ülkeleri	2,82
Türki Cumhuriyetleri	6,00
Uzak Doğu Ülkeleri	4,47
Diğerleri	2,56

TOPLAM	100,00
--------	--------

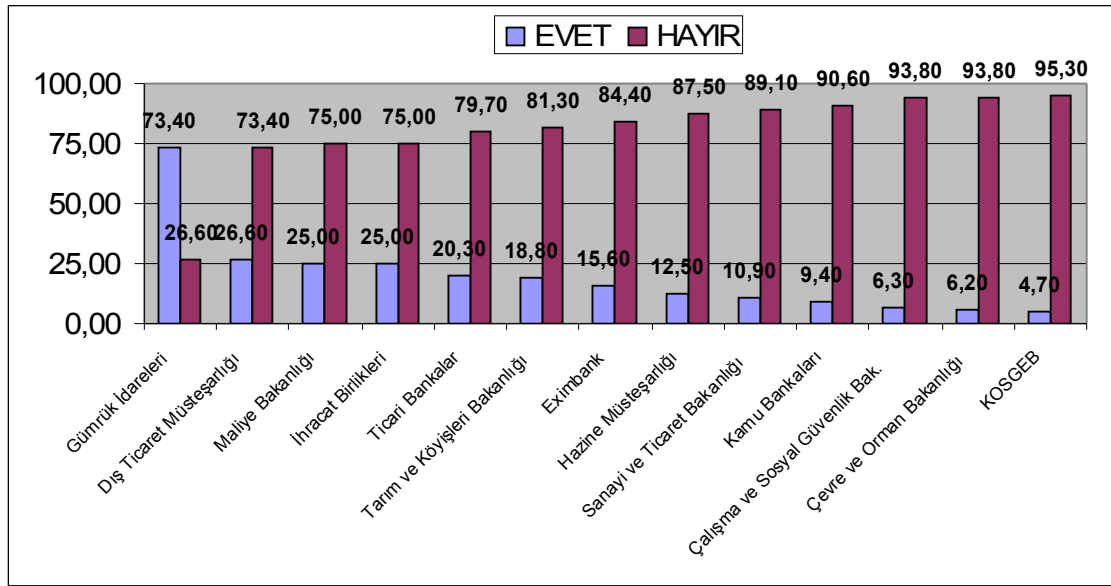
Grafik 4.2.18. : Gaziantep'te ki firmaların planlanan ihracat yönü

2010 yılı beklentisinde ise geçmiş yılların eğiliminin ağır bastığını görmekteyiz. Pastadan dilimi hemen hemen aynı oranlarda paylaşan bölgeler arasında çok az da olsa A.B. ülkeleri ile AB.D'nin artacağı, Ortadoğu Ülkelerine ise az da olsa düşüş olacağı beklentisi hakim durumdadır. Krizin etkisinin azaldığı bu iki bölgede tekrar Gaziantep Firmaları açısından bir sıçrayışın olabileceğinin beklentisidir. Çünkü Ortadoğu ülkelerinin artışı öncesi A.B. Ülkeleri ve A.B.D. ihracat açısından önem arz eden iki bölgeyi oluşturmaktaydılar. Yine azalan arakamın canlanacağı, Ortadoğu ülkelerinde azalma değil miktarsal açıdan artış yaşanacağı bu durumunda Gaziantep'te Kapasite artırımlarının yaşanacağı ve kurulmakta olan 5.Organize Sanayi Bölgesinin ise kısa zamanda hayata geçerek, dolacağını işaret etmektedir.

Tablo 4.2.17. : İhracatın sürecinde kurumlardan kaynaklanan sorunlar dağılımı

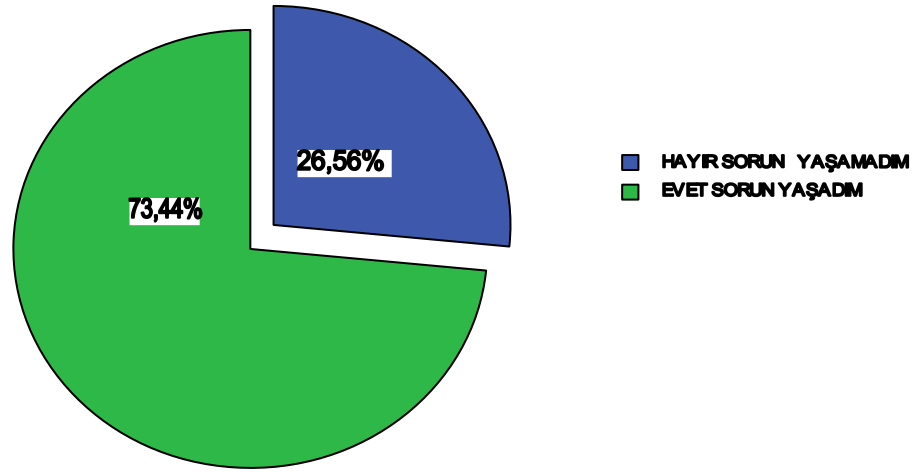
	Evet	Hayır	Toplam
Gümrük İdareleri	73,40	26,60	100,00
Dış Ticaret Müsteşarlığı	26,60	73,40	100,00
Maliye Bakanlığı	25,00	75,00	100,00

İhracat Birlikleri	25,00	75,00	100,00
Ticari Bankalar	20,30	79,70	100,00
Tarım Bakanlığı	18,80	81,30	100,10
Eximbank	15,60	84,40	100,00
Hazine Müsteşarlığı	12,50	87,50	100,00
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	10,90	89,10	100,00
Kamu Bankaları	9,40	90,60	100,00
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	6,30	93,80	100,10
Çevre ve Orman Bakanlığı	6,20	93,80	100,00
KOSGEB	4,70	95,30	100,00

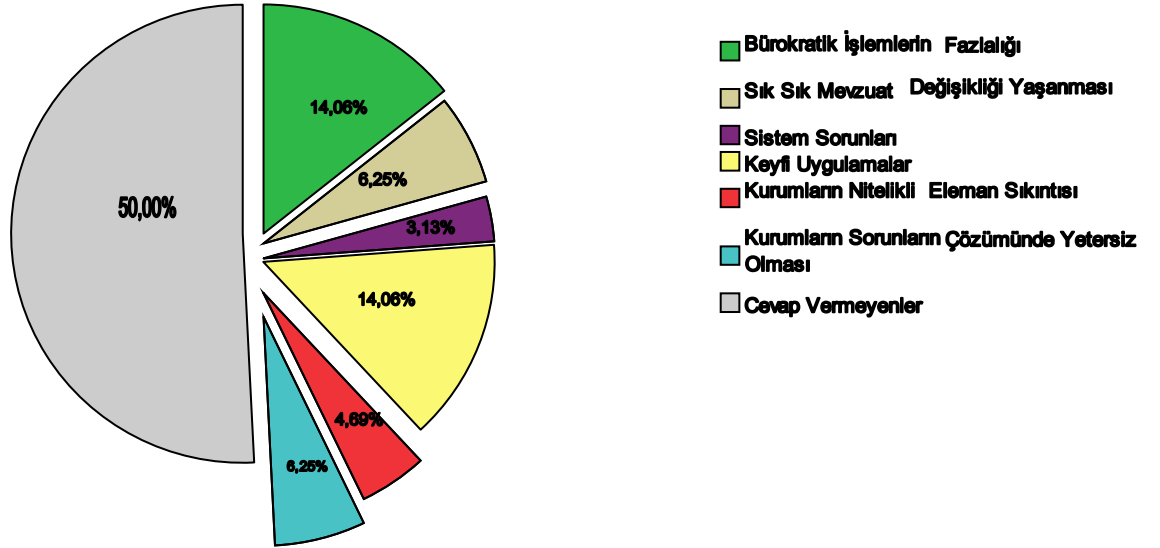

Grafik 4.2.19. : İhracatın sürecinde kurumlardan kaynaklanan sorunlar dağılımı

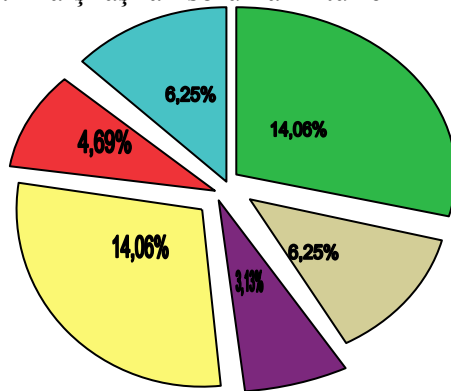
En belirgin sorun yaşanan kurum olarak Gümrük İdareleri görülmektedir. En fazla muhatap oldukları kurumlara bağlı olarak sorunlarında azaldığı görülmektedir. KOSGEB'in en az düzeyde olması sevindirici olmakla beraber DTM, Maliye Bakanlığı ve İhracatçı Birliklerinden kaynaklanan sorunlar birbirine yakın oranlara sahiptir.

Grafik 4.2.20 : Kurumlarda yaşanan sorunların durumu

Grafik 4.2.21. : Karşılaşılan sorunların türleri

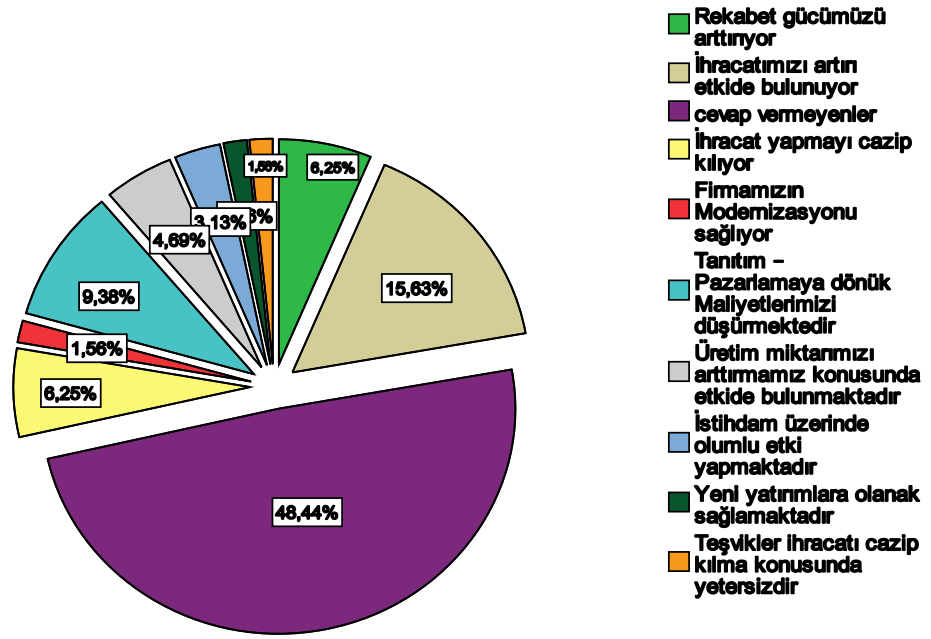

Grafik 4.2.22. : Cevap vermeyenler çıktıktan sonra ki dağılımı

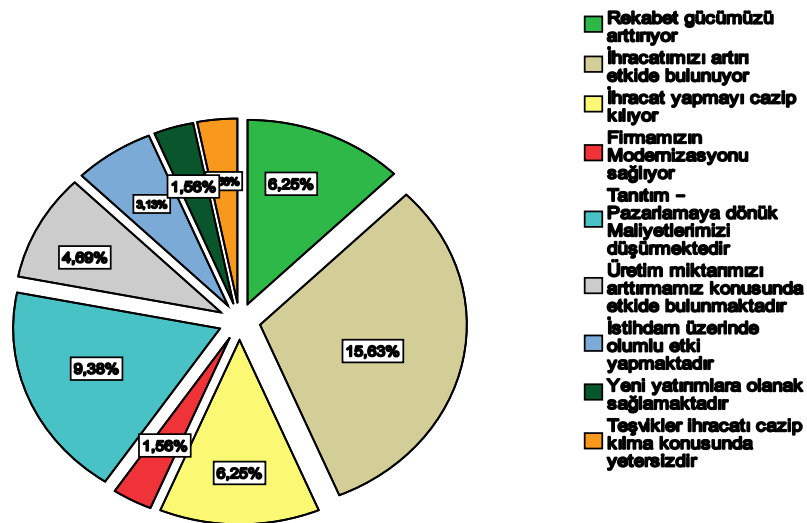
Tabloda Bürokratik işlem fazlalığı ve Kurumların keyfi uygulamaları en büyük payı oluşturmaktadır. Özellikle 19'ncu soruda ki sorunlar göz önünde bulundurulduğunda Gümrük idarelerinden kaynaklanan sorunun temelinde de bu iki unsurun varlığı ön plana çıkmaktadır. Bu sorunların çözümünde ise; mutlaka iş ve işlemlerin on-line olması hem evrakların sayısının artması önlenmiş olur, hem de keyfi uygulamalardan kurtunulmuş olunur. Yapılan işlemler nedeniyle oluşan sistem sorunu ise sadece % 3 olması, on-line sisteme geçmenin ne kadar da önemli olduğunu göstermiştir. Hali hazırda veri girişlerinin on-line olması çok ciddi sorun olarak ortaya çıkmadığını göstermektedir. Biz on-line ifadesini kullanırken sadece veri girişlerinin değil, firmadan yetkili kişilerin kullanıcı adı ve şifresiyle birlikte bütün işlemlerini gerçekleştirmesini kastetmekteyiz. Veriler girildikten sonra yetkililer tarafından kontrolünün de on-line yapılarak işlemlerin sonuçlandırılması öngörülmektedir. Mevzuatlarda yaşanan sık sık değişikliklerinde sadeleştirilerek anlam kargaşayı ortadan kaldırılmalı ve işlemler bir çok merkezden değil, tek merkezden sağlanarak yapılmalıdır. Örneğin; Gümrük Kurumları, Dış Ticaret Müsteşarlığı, İhracatçı Birlikleri, Eximbank, ve diğer ilgili kurumların hepsi yapılan işlemleri görebilmeli ve kendilerini ilgilendiren bölüm onaylarını verip diğer alanlara müdahale etmesi mümkün olmayan bir sistemi hayata geçirilmesidir.

Tablo 4.2.18. : İhracat teşviklerinin işletmeler üzerinde ki etkileri

Rekabet gücümüzü arttırıyor,	6
İhracatımızı arttırı etkide bulunuyor,	15
cevap vermeyenler	46
İhracat yapmayı cazip kılıyor,	6
Firmamızın Modernizasyonu sağlıyor,	2
Tanıtım – Pazarlamaya dönük Maliyetlerimizi düşürmektedir,	9
Üretim miktarımızı arttırmamız konusunda etkide bulunmaktadır,	5
İstihdam üzerinde olumlu etki yapmaktadır,	3
Yeni yatırımlara olanak sağlamaktadır,	2
Markalaşmaya yöneltmektedir.	0
Teşvikler ihracatı cazip kılma konusunda yetersizdir,	2
Total	96

Grafik 4.2.23. : İhracat teşviklerinin işletmeler üzerinde ki etkileri

Grafik 4.2.24. : Cevap vermeyenler çıkıldıktan sonra

İhracat Teşviklerinin işletmeler üzerinde oluşturduğu etkiler göz önüne alındığında ankete katılan büyük çoğunluğun % 48,4'ünün cevap vermemesi firmaların soruya ciddiyetsiz yaklaşımını göstermektedir. Bu soruya verilen cevapların ortaya çıktığı sonuçlarda ise ihracat teşviklerinin ihracatı arttırıcı etkisi olduğunu ifade edenlerin oranı %15.6'dır. Tanıtım ve Pazarlamaya dönük Maliyetlerimizi düşürmektedir diyenlerin oranı ise % 9.4'dür. Yeni Yatırımlara olanak sağlamak ve Firmanın Modernizasyonunu sağlıyor şıkları % 1.5 ile en az etki eden unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Genel anlamda devlet tarafından verilen desteklerin yeterli düzeyde olduğu fakat uygulamaya dönük sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır. Teşvikler ihracatı cazip kılma noktasında yetersiz olduğuna dair oran sadece % 1.56 ' da kalmaktadır. Dolayısıyla teşvikleri daha etkin kullanıma sunulmalı ve buna ilişkin yasal zemin hazırlanarak, uygulamaya konulmalıdır. İhracat teşviklerinin etkin kullanılmasında bürokratik engeller ve kısmi oranda keyfi uygulamalar, başvuru sayısını etkilemekte ve teşviklerden yararlanma oranı oldukça düşük seviyede bulunmaktadır. Anketten de anlaşıldığı üzere teşvikler ihracatı arttırıcı etkiye sahip olması, direkt üretim miktarını ve kapasite kullanımını etkilemektedir. Kapasite artırımına giden firmalarda istihdama ihtiyaç duyacak ve mevcut makine ve teçizatını da modernize etme durumuna taşıyacaktır.

İhracat Teşviklerinin İşletmeler üzerinde oluşturduğu etkileri sadece yukarıda sayılanla sınırlı değildir. Teşvikler daha etkin hale getirilirse sanayi ve ihracata olan diğer etki alanlarını da daha net görmek mümkün olacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. ANKET SONUCUNDAN ELDE EDİLEN BİLGİLER

Anket sonuçlarından da anlaşıldığı gibi firmaların talepleri ihracat sürecinin de alınacak kararlarda belirleyici özellik taşıması öngörüldüğünde bu veriler mutlaka hesaba katılmalıdır.

Ankete dair elde edilen bilgilere göre;

- Gaziantep; Üretim – Dağıtım ve Pazarlama faaliyetlerinin çok yoğun yaşandığı illerimizdendir. Özellikle imalatçı firmalar aynı zamanda ihracatçı özellikleri göstermektedir.
- Firmalar ihracatçı firmalar olmalarına rağmen firmaların gider grupları toplamı içerisinde ihracata dönük faaliyetlerde ki gider unsurları oldukça düşük görülmektedir.
- Gaziantep'te ki firmaların Dış Ticaret Bölümü Örgütlenmelerini profesyonel olarak sağlayamadıkları, Dış Ticaret Personellerine ödenen ücret ve eğitim ilişkin kaynak aktarımında tatmin edici bir yaklaşım sergileyemedikleri görülmektedir. Firmaların Çoğunluğu personel sayısında yeteri kadar eleman çalıştırmamaktadırlar.
- Gaziantep Firmalarının toplam üretimde miktarında ihracat ciddi bir orana sahiptir. Bu oran % 70 civarında bir orana sahiptir.

- Gaziantep firmalarının son yıllarda ihracat rakamları hızla artmakta ve bu artış Gaziantep firmalarının kapasite artırımını şeklinde olmakta ve ayrıca yeni tesis veya mevcut bir tesisi satın alma yoluna yönelttiğini görmekteyiz.
- Gaziantep’li iş adamları ihracata ilişkin en önemli sorunu döviz kurlarında görmektedirler.
- Gaziantep’li firmalar nakdi devlet yardımlarından yararlanmakta yeteri kadar çaba sarf etmedikleri görülmektedir. En fazla talep Yurt dışı fuar katılım desteği olduğu görülmektedir.
- Firmaların ihracat faaliyetlerine ilişkin oluşan giderlerinde en fazla gider grubunu Pazar Araştırması için yaptığı görülmektedir.
- İhracatçı firmaların hemen hemen hepsi vergisel boyuttaki ihracata yönelik devlet yardımlarından faydalandıkları ve bundan faydalanmada ise çok azda olsa bürokratik sorunlar yaşandığı görülmektedir.
- Firmalar ihracat teşviklerinden haberdardırlar. Bu bilginin faaliyete dönüşmesinde en önemli sorun olarak başvuru ve işlemlerin on-line uygulanmaması olarak görülmektedir.
- D.İ.İ.B. ve Gümrüğe ilişkin belgelerin özellikle on-line olması tercihen ön plana çıkmaktadır.
- Gaziantep firmaları özellikle Ortadoğu ülkelerine yoğun bir ihracat gerçekleştirmektedirler. Bu dağılım yakın gelecek zamanda da değişmesi öngörülmemektedir.
- Kurumlar arasında en fazla sorun Gümrük idarelerinde yaşanmaktadır. Öne çıkan sorun tanımlamada ise;
 - Mevzuata bağlı karmaşıklık,
 - Nitelikli eleman sıkıntısına bağlı sorunu çözücü nitelikte değil de işlem ve süre uzatıcı davranışlar sergilenmesi,
 - İkili ilişkilere bağlı olarak keyfi uygulamaların yaşanması, gibi unsurlar ön plana çıkmaktadır.
 - İhracat teşvikleri firmaların ihracatını arttırıcı bir özellik taşımakla birlikte, etkin yararlanılamadığı görülmektedir.

5.2. İHRACAT TEŞVİKLERİNDEN ETKİN FAYDANILMASI İÇİN YAPILACAK ÖNLEMLER

Bu çalışma Gaziantep merkezli olup, ülkemizde uygulanan İhracat Teşviklerinin etkinliğine ilişkin öngörülen hususlar yapısal ve mevcut durumu iyileştirmeye dönük olarak ortaya konmaktadır.

- İhracat Teşviklerinde etkinliği arttırmak ve karmaşıklığı ortadan kaldırmak için uygulayıcı kurumlar bire indirgenmeli ve birimin etkinliğini arttırmak için yasal yetkiler verilmelidir.
- Mevzuat değişimleri çok yoğun olarak yaşanmamalı ve mevzuatlar arası çelişen durumlar ortadan kaldırılarak, sadeleştirilmelidir.
- E - Devlet bilinci içerisinde ihracata yönelik hazırlanacak iş ve işlemlerin acilen on-line haline getirilmelidir. Bu Nasıl olabilir ? diye sorulur ise, İthalat ve İhracata yön veren ve bunlara ilişkin belge hazırlayan bütün kurum ve kuruluşlar aynı merkezden beslenmeli, her kurum sadece kendi alanına müdahil olabilmekte diğer kurum ve kuruluşların alanlarına müdahale imkanı verilmemekte sadece onaya konu olan belgeleri görmekte ve onun onaylı çıktılarını alma olanağı verilmelidir. Bu pozisyonda bütün firmalar, firmalarına dair bilgileri bilgi merkezine alacakları kullanıcı adı ve şifre ile girmeli ve 3 aylık periyotlar la firma bilgilerinde oluşabilecek değişikliklere bağlı olarak bilgi eklemeleri kısmı aktifleşerek bilgi güncellemelerine izin verilen bir sitem olmalı. Böylelikle hiçbir kurum bilgi ve belge istemeden firma kimlik numarasıyla firmaya ait bütün bilgi ve belgeleri görülebilmeli ve kendisini ilgilendiren kısmına ilişkin veri girişi yapabilmelidir. Örneğin sayacağımız kurumlar mutlaka bu sisteme dahil olmalıdır. Dış Ticaret Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Vergi Daireleri, İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterlikleri, Eximbank, İhracatı Geliştirme Merkezi, Ticaret Odaları, Sanayi odaları, Bankalar, Kosgeb ve diğer kurumlardan özellikle izin belgesi alınması gereken birimler bana dahil edilmelidir. Böylelikle de kırtasiyecilik ve zaman kayıpları ortadan kalmış olur, zamanı kıymeti daha da anlaşılır hale gelmiş olur.
- Devlet yardımlarının etkin kullanımını ölçen ve denetleyen bir birim oluşturulmalı, gerekli gördüğü noktalarda hızlı karar alıp uygulama gücüne

sahip bir yapısı olmalıdır. Böylelikle sorunların çözümü hızlanır ve ihracat teşviklerinin yapısı değişen şartlara uyum sağlama noktasında dinamizm kazanmış olur.

- İhracat Teşviklerinin mutlaka kriterleri belirgin olmalı, uygulamaya ilişkin durum genellik, şeffaflık ve yansızlık ilkeleri çerçevesinde sunulmalıdır.
- Gaziantep firmaları 2009 yılında D.İ.İ.B. olarak 2842 Firma Güneydoğu Anadolu Bölge Sekreterliğine müracat etmiş, 6049 belge ile kullanılmıştır. Bu belgelerde 44.878.369,333 \$ ihracat öngörülmüş olup, 5.787.128,277 \$ ihracat gerçekleştirilmiştir. Bu rakamlar göstermektedir ki D.İ.İ.B. kullanımı bir avantaj unsuru olmakla birlikte yeteri kadar aktif kullanılmadığı görülmektedir. Ayrıca kullanım miktarını arttırmak içinde başvuru merci ve süreci yenilemekte fayda gözükmektedir. Şu an D.İ.İ.B. işlemleri Dış Ticaret Müsteşarlığınca verilmektedir. Buda işlemlere ilişkin müracat süreci, başvurunun değerlendirilmesi ve sonuçlandırılması oldukça zaman almaktadır. Ayrıca zaman açısından gecikmeler olmakta ve ihracata ilişkin teminlerde sorunlar yaşanmakta veya gümrük antrepolarında beklemeler yaşanmaktadır. Bu durumda mutlaka on-line haline getirilmesi ve yerel bazlı onaylar halinde kullandırılmasına olanak sağlanmalıdır.
- Nakdi Devlet Yardımlarına ilişkin bilgi, duyuru ve mevzuata ilişkin değişiklikler e-mail olarak duyurulmalıdır. İşlemleri kolaylaştırıcı ve kanıtlayıcı belgelere ilişkin işlemlerde on-line sağlanmalıdır. Ayrıca firmaların hak edişlerine ilişkin işlemler uzatılmadan 3 iş günü içerisinde sonuçlandırılmalıdır. Çünkü şu an yaşanan sıkıntıların başında başvuru sürecinde istenen evraklar ve sonrasına ilişkin ödemenin uzun zaman alması yer almaktadır. Bu yöntemle başvuru sayısı artırılarak, işlemler kolaylaştırılmış olur. Gaziantep firmaları bu desteklerden yeteri kadar yararlanmadıkları ankette görülmüştü. Firmaların yapacakları bir çok faaliyetin kolaylaştırılmasında bu yardımlar önemli rol oynamaktadır. Örneğin, Dış Ticaret Bölümünde Nitelikli Eleman sıkıntısı yaşamalarına karşın sağlanmış olan İstihdam Desteğinden faydalanmamaktadırlar.
- Gaziantep firmaları son yıllarda artan ihracata bağlı olarak hızla büyümelerinin karşın uluslararası markalaşmaya gereği gibi eğilmedikleri

görülmektedir. Firmaların bu alana yönlendirilmesinde yoğun çaba sarf edilmeli ve böylelikle rekabet edebilen, kendisini ve mamülünü ön plana çıkaran firmaların oluşmasının yolunu açmak adına bu destekler yoğun olarak kullanılmalıdır.

- Devlet Yardımlarından yararlanacak firmalar arasında ki kriterler kaldırılmalı ve ihracat yapan bütün firmalar desteklerden kayıtsız, şartsız faydalanabilmelidir.
- Kapasite artırımı ve yeni tesisler oluşturma yolunda başarılı olarak çaba sarf eden firmalara faizsiz ve orta vadede ödeme içeren kredi olanakları sunulmalıdır.
- Dış Ticaret Bölümün de Nitelikli Eleman sayısının arttırılması ile sağlanacak kapasite artırımı arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Dolayısıyla Dış Ticaret Bölümüne ilişkin istihdam artırımında bulunan firmalara SSK iş veren payı devletçe karşılanarak daha fazla elaman çalıştırılmasının sağlanmalıdır. Böylelikle firmalar kısa zaman içerisinde profesyonelleşmeye doğru ciddi olarak yönlendirilebilirler.
- Firmaların Dış Pazar güçlerini arttırmak için Personel Eğitimine önem verilmeli, bu eğitimler ücretsiz ve firma büyüklüklerine bağlı olarak, firmalarda bizzat verilmelidir. Çünkü firmaların büyük çoğunluğunda nitelikli eleman ve kendisini yenileyen personel sayısı oldukça düşük bir seviyede yer almaktadır.
- Pazar Araştırması firmaların en çok ihtiyaç duyduğu alanı oluşturmasından dolayı Pazar araştırma desteğinin etkinliği arttırılmalıdır. (Miktar arttırılmalı ve faydalanma sayısı da paralel olarak arttırılmalıdır.)
- Tanıtıma yönelik CD, Katalog, Web tasarımı, Numune gönderimi gibi kalemler desteklenmeli ve buna ilişkin kolaylıklarda sağlanmalıdır.
- KDV iadesi ihracat yapan firmalar açısından en önemli teşvik kalemini oluşturmaktadır. KDV iadesi işlemleri basitleştirilmeli ve küçük ihracatçı firmalara ek olarak Gelir Vergisi Uygulamasına gidilerek, firmaların ihracata teşvik edilmesi sağlanmalıdır.(Küçük firma kriteri ve uygulama oranı Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmelidir.)

- Haksız Rekabetin önlenmesi konusunda Marka, Patent uygulamaları yoğunlaştırılmalı ve ihracatçı firmalar bu konuda zorunlu kılınmalıdır. Yapılan harcama tutarlarının 3/2'si desteklenmelidir.

5.3. SONUÇ

Gaziantep, Türkiye de ki gelişmelere paralel olarak son yıllarda hızla gelişimini tamamlamaktadır. Gaziantep şu an 4 Organize Sanayi Bölgesi (5.Organize Sanayi Bölgesi çalışmaları devam etmektedir.), Serbest Bölgesi, Küçük Sanayi Sitesi, 2 Sanayi Bölgesi ve Besi Organize Sanayi Bölgesi ile sanayileşme çalışmalarını hızla arttıran bir il olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı döneminde Halep'in gölgesinde bulunan, Kurtuluş Savaşında verdiği mücadele ile gözleri üzerine çeken ve 1956 yılında Birecik köprüsünün hizmete girmesi ile Güneydoğu ve Doğu Anadolu ile bağları gelişmiştir. Gaziantep'te modern anlamda sanayileşmesini 1968 yılında kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınması ve 1970'de Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi'nin (KÜSGEM) kurulması ile başlatmıştır. Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi'nin pilot proje olarak bu ilde kurulması tesadüf olmadığını Birleşmiş Milletler uzmanları bu dönemde, şehirde yaptıkları inceleme sonucunda büyük bir sanayi potansiyeli olduğunu tespit etmişlerdir. I. Organize Sanayi Bölgesi'nin ilk çalışmalarını da 1969 yılında istimplâk çalışmalarıyla başlanmıştır. Şu an Gaziantep'in bütün üretim noktalarında yaklaşık 200.000 kişi istihdam edebilir hale gelmiştir. Gaziantep ihracat rakamları 2002 yılından sonra rayına oturmaya ve bu tarihten sonra hızla artarak devam etmektedir. 1994 ve 1999 krizleri Gaziantep Sanayisine bir çok öğretmiş ve 2008 yılında başlayan Küresel Krizden ülkemizde en az etkilenen il olmuştur. Türkiye de bütün illerin ihracat rakamları düşerken Gaziantep'te tam tersine artışa dönük bir durum söz konusu olmuştur. Gaziantep sanayi ürünlerini Dünya'nın her tarafına satabilme gücüne ulaşmıştır. (2009 yılında 164 farklı ülkeye ihracat gerçekleşmiştir.) Gaziantep 2009 yılında dünya'nın ihracat şampiyonu Çine de ihracat (13 milyon \$)gerçekleştirmiştir. Gaziantep tarımsal ürünü olan antepfıstığında ise 40 milyon doları aşan bir ihracata kavuşmuştur. Gaziantep'in en önemli bir özelliği ise; yıllardan beri kendi öz kaynaklarını harekete

geçirerek , tamamen kendi insanının zekası ve teşebbüsçü oluşu sayesinde, devletten çok az yardım alarak , Güneydoğu ve Doğuda bir model kent, Türkiye'de ise gerek genel büyüklük gerekse sanayi kapasitesi bakımından sayılı bir il olmuştur. Bölge insanının atılcı gücü birçok gelişmeyi de beraberinde getirmiştir. Başlangıçta Aile şirketi olarak yola çıkan kuruluşlar zamanla büyümüş ve dev holdingler meydana getirmişlerdir. Şu anda Türkiye'de sayılı kuruluşlar ve şirketler arasında Gaziantep firmalarının sayısı azımsanmayacak oranlara ulaşmıştır. Gaziantep'i ön plana çıkaran stratejik unsurlar arasında sayabileceğimiz hususlar olarak aşağıdakileri sayabiliriz.

- Suriye ve Irak' a komşu il olma özelliğinin yanı sıra Ortadoğu ülkelerine yakın bir merkezdir.
- GAP projesinin içerisinde yer almaktadır. Özellikle tarım ürünleri için işleme, paketlenme, dağıtım ve ihracat alanında önemli bir merkez konumundadır.
- Sanayi ve ticaret sektörlerinde gelişmiş bir altyapısı bulunmaktadır.
- Kalifiye eleman eksikliği bulunmamaktadır.
- Serbest Bölge' nin yanı sıra Organize Besi Bölgesi oluşturulmuştur.
- Mersin ve İskenderun Limanlarına yakınlığı sebebiyle önemli bir lojistik merkez konumundadır.
- Taşımacıya yönelik olarak önemli miktarda TIR filolarına sahiptir.
- Demiryolu ve havayolu kargo taşımacılığı gelişmiştir.
- Doğal gaz kullanımını yaygınlaştırmaktadır.
- Adana, Mersin ve İskenderun bölgelerine otoyol bağlantısı bulunmaktadır. Bu bağlantının yakın zamanda Irak sınırına kadar ulaşması beklenmektedir.
- Yerleşik köklü bir ticaret kültürü ve alt yapısı bulunmaktadır.
- Dış ticaret yapan firmaların ve yabancı yatırımcıların ihtiyaç duyduğu, bankacılık, gümrükleme, lojistik, depolama, müteahhitlik, iletişim, ulaşım, konaklama v.b birçok hizmet dallarında altyapı çalışmalarını tamamlamıştır.

Yukarıda sayılan unsurlar önem arz etmektedir. Ülkemizin Dış Ticaret Dengesi olarak, kriz dönemini varsaymasak bile 2008 yılı rakamlarına bakalım İhracat rakamımız 132.027.196 milyar dolar, ithalat rakamımız 201.963.574 milyar dolar, açık ise -69.936.378 milyar dolardır. Oysa ki aynı yıl Gaziantep'te ki rakamlar ise 3.481.081.718,71 milyar dolar ithalatı ise 2.793,357 \$ olarak gerçekleşmiştir. Fazla ise 687.724,51 milyon dolardır. Türkiye ithalata dayalı büyüyen bir yapıya sahipken Gaziantep'te bu özellik görülmemektedir. Gaziantep'in 2010 ihracat beklentisi 4 milyar doların üzerindedir. Türkiye'nin siyasi olarak ortaya koyduğu irade istikrarlı olarak devam etmesi halinde Gaziantep'in de önümüzdeki 3 yıl içerisinde ki ihracat rakamları 10 milyar dolara yaklaşacağı tahmin edilmektedir. Gaziantep'in bu konuma kavuşmasında en önemli unsuru girişimcilik ruhu olmuştur. Gaziantep'te devlet yatırımları bulunmamaktadır. Ayrıca uzun yıllar yatırım desteklerinden de yararlanmamıştır. İhracat teşvik kalemlerinden de vergisel teşviklerden faydalanmakla birlikte nakdi yardımlardan yararlanamadığı görülmektedir.

Önümüzde ki yıllarda Gaziantep'li sanayiciler Teşviklerden de daha fazla yararlanarak, ihracat rakamlarında beklediğinden çok daha fazlasını gerçekleştirebilecektir. Yapılması gereken Gaziantep firmalarının profesyonelleşme ve kadrolaşma yolunda ciddi adımlar atması ve çalışanına güvenerek yol haritaları belirleme sürecine hızlı bir şekilde girmesidir.

KAYNAKÇA

Alpan, S, (1987). *Dış Ticarete Durum Dergisi*, , *İhracatta Teşvik Aracı Olarak İhracat Kredi Sigorta ve Garantisi Sistemleri*, Sayı:5,

Altunyaldız, Z,(2005). “*Türkiye- AB’de Dahilde İşleme Rejimi Uygulamaları*”,
<http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGi/nisan2004/abdevlet.HTM>, (05 Nisan 2005)

Apak, T,(2005) “*İmalatçı İhracatçılar, Üretimde Gerekli Olan Girdileri DİR Kapsamında Düşük Maliyetle Temin Edebilmektedir*”,
http://www.alomaliye.com/talha_apak_imalatci_ihracatci.htm,
(17Ekim2005)

Ayanoğlu, K, (1994). *Türkiye İhracat Performansının Ekonomik Büyüme ve Üretkenliğe Etkisi*, DPT Uzmanlık Tezi, Mayıs

Aydoğus, İ, (2000). *Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Bütünleşmesi Sürecinde Devlet Yardımları*, Afyon

- Ayhan, H,(2000).*Geçmişten Günümüze İhracat Teşvikleri*”,İGEME’den Bakış, Yıl:4, Sayı – 15 Temmuz-Eylül 2000
- Aygün, F, (2005). “*Dahilde İşleme İzin Belgesi Kapsamında Katma Değer Vergisi İade İşlemleri*”,Yaklaşım,sy.151, s. 89, ss. 87-90.
- Balassa, B,(1979). “*Export Incentives and Export Performance in Developing Countries Comparative Analysis, World Bank Staff Working Papers, No:313*
- Belassa, B, (1979). “*Export Incentive and Export Performance In Devolving Countries: A Comparative Analaysis Export Promotion Policies*”,*Worl Bank Staff Working Papers, No:313, January, s.38*
- Çakan, Y, (2004). “*Dahilde İşleme ve Geçici Kabul Rejimi Çerçevesinde Yapılan Teslimlerde Tecil- Terkin, İade Uygulaması ve Uygulamaya İlişkin Bazı Sorunlar*”,Vergi Dünyası, sy. 274,ss.114 - 118.
- Çiloğlu, İ, (2000). “*Teşvik Politikalarının Yönlendirme Gücü*”, Hazine Dergisi, y. 13, s. 29, SSK. 29-40.)
- Çiloğlu, İ, (1997). “*Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi*”, Ekim, <http://www.hazine.gov.tr/makaleler/iciloglu>, 04 Mayıs 2005.
- Demir, A, (2001). “*Telaft Edici Vergi ve Eşdeğer Eşya Uygulaması*”, Yaklaşım, sy. 100, s. 123, ss. 115-124.
- Demir, A, (2001). “*KDV Teorisinin İhracat İstisnası ve İhracat Teşviki Uygulamasında Göz Ardı Edilenler ve Zaman Boyutu*”,Gümrük Dergisi, ss. 32-49
- Erdem, A.O, (2003). *Cengiz, Nursen, “Dahilde İşleme Rejiminde KDV Kanununun Geçici 17. Maddesinin Önemi”* , Vergi Denetmenleri Derneği, sy. 63, ss. 9-14.
- Erim, M, (2004). “*Dahilde İşleme Rejiminde KDV ve Dahilde İşleme Rejiminin Şartlarının ihlali Durumunda Uygulanana Müeyyideler*”,Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog, sy. 197, ss. 144 -154.
- Kalkan, G, (2001). “*Türkiye’de İhracat Teşvik Tedbirleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2001,s. 3.
- Karluk, R, (2001). *Türkiye’de İhracata yönelik Dış Ticaret Politikası ve İhracatın*

Yapısal Analizi, İ.T.K.A Yayınları, Eskişehir

- Kaya, F, (2008). *Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi (Yeni Mevzuat ve Belgeler)*, Beta Yayınları, İstanbul, 2008
- Kemer, Osman B, (2003). *Bir Dış Ticaret Politika Aracı Olarak İhracat Teşvikleri Teori- Uygulama*, Alfa Yayınları , s. 32.
- Kozlu, M.C, (1993) *Uluslar arası Pazarlama İlkeler ve Uygulamalar*, 4. basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Nr: 243, Ankara
- Kütükçü, A, (2005). *“İhracatta KDV İstisnası”* Ankara
- Melemen, M, (1995). *“İhracat Teşviklerinin 1980-94 Yılları Arasında Türkiye Uygulaması ve Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerdeki Uygulamalar ile Mukayese Edilmesi”*, (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üni., s. 8.
- Mollasalihoğlu, Y, (1999). *“İhracat Teşvikleri”*, DTM Dış Ticaret Dergisi, Sayı:13, Yıl:4,
- Parasız, İ,(1998). *Türkiye Ekonomisi 1923'ten Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları*, Ezgi Kitapevi, Bursa
- Parlıtı, H, (1994). *İhracatı Teşvik Politikaları ve Tekstil ve Hazır giyim Sektörünün Teşviki*, (İstanbul, 1994) s. 1.
- Pehlivan, O, (1999) *Vergi Hukuku: Genel İlkeler ve Türk Vergi Sistemi*, Eser Ofset, Trabzon
- Peter, R, (2006). *Roadblock To Reform: The Persistence Of Agricultural Export Subsidy*, <http://www.unctad.org/15> Augustos 2006.
- Polat, S, (2004). *“DİİB Sahibi Mükelleflerde KDV Uygulaması”*, Vergi Raporu, sy. 68, 2004, s. 52, ss. 51-58.
- Sahbazov, Rövsen, A, (2000). *” Küreselleşen Avrupa'da İhracat Teşvikleri”*, Vergi Sorunları Dergisi, sy. 140, s. 176, ss. 175-188.
- Saraç, O, (2005). *İhracatta Devlet Yardımları*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2005
- Seyidoğlu, H, (1986) ; *Türkiye'de İhracatı Teşvik Önlemleri ve Etkileri Türkiye Ekonomisi ve İstikrar Politikaları: 1980-1985*, Marmara Üni. Türkmer, İstanbul
- Suer, M.Z,(1998) *“ İhracat Teşvikleri ve En Son Sekliyle İhracata Yönelik Devlet Yardımları*, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, Vergi

Dünyası, Ekim Sayısı

- Şahin, A, (1995). *İhracata Yönelik Finansman Araçları, Türkiye’de Mevcut Uygulamalar*, İGEME Araştırma Daire Bşk., Kasım sayısı
- Şahin, A, (2005). “*İlişkin Esaslar ve Uygulamalar*” İGEME, Ankara
- Şen, E, (2006). “*İhracatta Kullanılan Uluslar arası Belgeler*” İGEME, Ankara
- Şenalp, Ş, (2006). “Dahilde İşleme İzin Belgesi ve Tecil-Terkin Uygulamaları”,
http://www.alomaliye.com/sukru_senalp_diib.htm, 14 Ocak 2006
- Şenyüz, D, (1999). *Türk Vergi Sistemi*, Ezgi Kitapevi, Bursa, s. 413.
- Takaz, H, (2001). “*Dahilde İşleme Rejimi, Eşdeğer Eşya Kullanım ve Katma Değer Vergisi*”, Yaklaşım, sy. 100, (Nisan 2001), s. 229, ss. 224-229.
- Tezel, S. Y, (1986) *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi 1923-1950*, 2. Baskı,
Yurt Yayınları, Ankara,
- Tomanbay, M, (1995). *Dış Ticaret Rejimi ve İhracatın Finansmanı*, (Habiboğlu
Yayınevi, Ankara) s. 32.
- Tuncer, E,(1999). *Yatırım ve İhracatla İlgili Mali Teşvikler ve Uygulaması*,
Yaklaşım Yayınları, Ankara
- Uzay, N, (2002). *İhracatı Teşvik Politikalarının Etkinliği:Kayseri İmalat Sanayi
Örneği*, Kayseri
- Üstar, F,(1971). *D.P.T Yatırımların, İhracatın ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin
Teşviki,Ekonomimiz ve İhracat Sorunlarımız,1.Basım*, Ankara
- Yiğit, M, (1996). *İhracat ve İhracat Teşviklerinin Ekonomik Analizi*, Üniversite
kitap evi, Kütahya
- Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963–1967, Ankara, 1963
 - Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963–67, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara, 1963
 - İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968–1972, Ankara, 1967
 - Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT Ankara, 1973
 - Yeni Strateji ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973–1977, Ankara 1973
 - Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979–1983, Ankara, 1979
 - Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,1985–1989, T.C. DPT, Yayın No:1974,
Ankara, 1985
 - Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu,

Yatırımların ve İhracatın Teşviki, Yayın No: DPT, Ankara, 1982

- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990–1994, Yayın No: DPT: 2174
- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996–2000, DPT
- Sekizinci beş yıllık kalkınma planı Rekabet hukuku ve politikaları Özel ihtisas komisyonu raporu, Ankara 2000.
- 43 Seri No.lu KDV Genel Tebliği
- 77 Seri No.lu KDV Genel Tebliği
- 1992/3 Sıra No.lu KDV İç Genelgesi
- 84 Seri No.lu KDV Genel Tebliği
- 84 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin “Özel Esaslar” la ilgili (II.) bölümü
- RG. T. 11.01. 1995, S. 22168, 94/6401 Say. Te.
- RG. T. 31.07.1997, S. 23006, 97/5 -2006/3 ve 2007/4, Say. Te.
- RG. T. 4. 11. 1998, S. 23513, 98/10 AR-GE Yardımına İlişkin Te, mad. 1.
- RG. T. 29. 01.2000, S. 23948, 2000/2 Say. Te. mad. 1-3.
- RG. T. 29.01.2000, S. 23948, 2000/1 Say. Te. mad. 1-6.
- RG. T.10.02.2001, S. 24314, 2001/3 Say. Te. mad. 2.
- RG. T. 10 Şubat 2001, S. 24314, 2001/3 Say. Te.
- RG. T. 10 Şubat 2001, S. 24314 2001/3 Say. Te.
- 22.09.2001 tarih ve 24531 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2001/2971 sayılı kararlarla değişen seklidir.
- RG.T.24.05.2006, S. 26177, 2006/3 Say. Te. mad. 3-4-5-6 ve 2007/4 Say. Te.
- RG. T. 21.10.2006, S. 26326, 2006/6 Say. Te. mad. 1–6.
- RG. T. 24.05.2006, S. 26177, 2006/4 Say. Te. mad. 1-12.
- Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu Kararı, T. 31.12.2008, S. 27097, 2008/1 Say. Te.
- Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu Kararı, T. 31.12.2008, S. 27097, 2008/4 Say. Te.
- Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu Hakkında Karar (13.10.1988 tarihli 88/13384 sayılı kararnamenin eki) Madde 1
- Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu Hakkında Karar (13.10.1988 tarihli 88/13384 sayılı kararnamenin eki) Madde 4

- İhracatın belgede öngörülen süre ve şartlara uygun olarak yapılmasına rağmen YMM raporunun süre bittikten sonra ibraz edilmesi halinde, Gelirler Genel Müdürlüğü 01.04.2003 tarihli, 013909 sayılı muktezasında, “mükellef hakkında herhangi bir tarhiyat yapılmadığının tespit edilmesi halinde, YMM raporu ile ilgili olarak 83 no.lu KDV Genel Tebliğinin 1.4. bölümündeki açıklamalara göre gecikme zammı uygulanmaksızın işleme tabi tutulması ve alıcı adına VUK’ un 352/II-7.maddesi
- Sanayileşmede Teşvik Sistemleri (Yayın No: TÜSİAD - T / 90.12.135, Aralık 1990)
- Türkiye’nin Dışa Açılma Stratejisi içinde İhracat Sorunu ve Sınai Ürünlerin İhracatını Arttırma İmkanları , İstanbul Sanayi Odası Araştırma Dairesi, Yayın Sayısı:11, Kasım, 1981
- İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), Dünya’da ve Türkiye’de İhracat Teşvikleri, İstanbul, 1991 Devlet Yardımları, Rekabet Kurulu Yayını, Ankara, 2000)
- İhracat Mevzuatına İlişkin Bilgiler, Devlet Yardımları, Ödeme Şekilleri ve DİR, DKİB Yayını, Trabzon, 1999
- İhracat Teşvikleri ve Yardımları, http://www.itkip.prg.tr/res800/disticaret_bilgileri/ Tevsik ve Yardım, 26 Ağustos 2005.
- “İktisat Politikalarının Bölüşüm İlişkileri Üzerine Etkileri Yönünden Değerlendirilmesi”,<http://www.sbe.deu.edu.tr/Yayinlar/dergi/dergi02/bolum2.htm>, 14 Kasım 2005.
- Devlet Yardımlarının Uygulanmasının Maliyeti ve Ekonomik Göstergelerle Mukayesesi <http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/politika/leblebif/devletya.pdf> 23 Leblebici
- Dış Ticaret Müsteşarlığı, www.dtm.gov.tr (28.03.2008) (20.06.2009)
- İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, www.igeme.org.tr (03.10.2010)
- Gümrük Müsteşarlığı, www.gumruk.gov.tr (03.10.2010)
- Hazine Müsteşarlığı, www.hazine.gov.tr (09.05.2010)
- Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müd., www.gelirler.gov.tr (07.02.2010)
- Türkiye İhracatçılar Meclisi, www.tim.org.tr (03.05.2010)
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, www.tobb.org.tr (03.10.2010)
- Türkiye Eximbank, www.eximbank.gov.tr (15.04.2010)

- Güneydoğu İhracatçılar Birliği Genel Sek., www.gaib.org.tr (03.05.2010)
- Gaziantep Sanayi Odası, www.gso.org.tr (20.09.2010)
- Gaziantep Ticaret Odası, www.gto.org.tr (20.09.2010)
- Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Genel Sek, www.gosb.org.tr (03.10.2010)
- Ege İhracatçılar Birliği Genel Sekreterliği, www.eib.org.tr. (05.04.2010)
- www.tuskon.org.tr (30.11.2010)
- www.musiad.org.tr (08.01.2009)
- www.ihracatdunyasi.com (28.07.2010)
- www.kobifinans.com (04.10.2010)
- www.kobinet.org.tr (06.10.2010)
- www.turquality.com.tr (12.11.2010)
- www.disticaretdunyasi.blogcu.com (28.07.2010)
- www.muhasabetr.com.tr (30.11.2010)
- www.alomaliye.com (12.10.2010)
- www.akgulmusavirlik.com (09.11.2010)
- İGEME “100 Soruda Dış Ticaret” Ankara, 2006
- Inward Processing Regime, http://www.revenue.ie/leaflets/ip_guide03.pdf.
- Inward Processing Regime, http://revenue.ie/leaflets/ip_guide03.pdf,
06Ekim2005.

EKLER

Ek 1 : Ankette sorulan sorular

İHRACAT TEŞVİKLERİ ANALİZ ANKETİ

1 Firma Bilgileri

Firmanın Adı :
İletişim Adresi :
Telefon :
Görüşülen Kişi :
Firmada ki Pozisyonu :
İmzası :

Firma Kaşesi :

2 Firmanızın Durumu Aşağıdakilerden hangisine uymaktadır ? (Lütfen ! 1, 2, 3 gibi sıralayalım)

- Firmanız Üretici bir Firmadır
 Firmamız sadece İhracat yapmaktadır
 Firmamız hem imalat hem de ihracat yapmaktadır

3 İhracat Faliyetine Yönelik Giderlerinizin Toplam Giderler İçerisinde ki Payı % kaçtır ?

(%)

4 Dış Ticaret Departmanında İstihdam Edilen Personel Sayısı Kaç Kişidir ?

- 1 - 9 Kişi
 10 - 19 Kişi
 20 - 29 Kişi
 Diğer:

5 Son iki Yıl içerisinde Toplam Üretimizde İhracatınız Payı % Kaçtır ?

- % 20'nin altında
 % 20 - % 40
 % 40 - % 60
 % 60 - % 80
 % 80 - % 100

6 İhracatınızın artması sizi nasıl bir yatırıma yönlendirmektedir ? (Lütfen ! 1, 2, 3 gibi sıralayalım)

- Modernizasyon
 Şirket satınalma
 Kapasite artırımı
 Ar-Ge / İnovasyon yatırımı
 Yeni tesis kurma / Satın alma

7 İhracat Sektörünün Başlıca Sorunları Sizce Hangisidir? (Lütfen ! 1, 2, 3 gibi sıralayalım)

- Döviz kurları
 Enerji maliyetleri
 Finansman maliyetleri
 İstihdam maliyetleri
 Teşviklerin yetersizliği
 Vergi maliyetleri
 Bürokratik engeller
 Kayıt dışı ticaret
 Hammadde ve Ara mal fiyatları
 Dış Paz. Yüksek İthalat vergileri
 Lojistik maliyetleri
 Vasıflı eleman sıkıntısı
 Tanıtım sorunu

8 Aşağıdaki İhracat Teşviklerinden Faydalanyor mu sunuz ?

Eğitim & Danışmanlık	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()
İstihdam	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()
Ar-Ge	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()
Yurt Dışı Ofis - Mağaza	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()
Marka & Turquality®	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()
Yurt Dışı Fuar Katılım	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()

9 Aşağıda ki Teşviklerden 2007 - 2010 yılı arasında kaç kez faydalandınız ?

Eğitim & Danışmanlık	Hiç ()	1 ()	1 - 4 ()	5 - 9 ()	Diğer ()
İstihdam	Hiç ()	1 ()	1 - 4 ()	5 - 9 ()	Diğer ()
Ar-Ge	Hiç ()	1 ()	1 - 4 ()	5 - 9 ()	Diğer ()
Yurt Dışı Ofis - Mağaza	Hiç ()	1 ()	1 - 4 ()	5 - 9 ()	Diğer ()
Marka & Turquality®	Hiç ()	1 ()	1 - 4 ()	5 - 9 ()	Diğer ()
Yurt Dışı Fuar Katılım	Hiç ()	1 ()	1 - 4 ()	5 - 9 ()	Diğer ()

10 İhracata Yönelik Diğer Desteklerden de Faydalıyor mu sunuz ?

Dahilde İşleme Rejimi	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()
Yatırım Teşvikleri	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()
KOSGEB Destekleri	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()
TÜBİTAK Desteği	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()
GAP Desteği	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()
Faiz Desteği	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()
Diğer Destekler	Evet ()	Hayır ()	Bilgim olmadı ()

11 İhracat Teşviklerinden Haberdar Oluyor mu sunuz ?

() Evet () Hayır

12 İhracat Teşviklerinden hangi yolla haberdar olmak istersiniz ?
(Lütfen ! 1, 2, 3 gibi sıralayalım)

- () E-Mail () Basın
() Telefon () Kurumun İnternet Sitesi
() Faks () Bilgilendirme Toplantıları
() Diğer Lütfen belirtiniz !

13 İhracat Teşviklerine başvuru ve işlemlerinin on - line olması işletmenize ne sağlar ? (Lütfen ! 1, 2, 3 gibi sıralayalım)

- () Başvuru sayısının artması
() Zaman kaybını önler
() Başvuru Takibini Kolaylaştırır
() Diğer Lütfen belirtiniz !

14 Aşağıdaki belgelerinde online verilmesini ister mi siziz ?
(Lütfen ! 1, 2, 3 gibi sıralayalım)

Dahilde İşleme İzin Belgesi	() Evet	() Hayır
Dolaşım Belgeleri	() Evet	() Hayır
Gümrük Beyannameleri	() Evet	() Hayır
Eximbank Kredi Başvuruları	() Evet	() Hayır
Kapasite Raporu	() Evet	() Hayır
İzin Belgeleri	() Evet	() Hayır
Diğeri Lütfen belirtiniz !		

15 Dahilde İşleme İzin Belgesi Kullanımı İhracatınızı Arttırır mı ?

- () Evet () Hayır Cevabınız " Evet " ise ;
() % 1 - 10 () % 30 - 40
() % 10 - 20 () % 40 - 50
() % 20 - 30 () % 50'nin Üzerinde arttırmıştır.

16 İhracata Yönelik Giderleriniz en fazla hangi kalemden yer almaktadır ?
(Lütfen ! 1, 2, 3 gibi sıralayalım)

- () Pazar Araştırması () Fuarlara Katılım
() Müşteri ziyaretleri () Uluslararası Reklam ve Tanıtım
() İletişim Giderleri () Nitelikli Eleman Bulma ve Çalıştırma
() Numune Gönderimi () Eğitim Giderleri
() İzin Belgeleri ve Giderleri

17 Son 3 Yıl Baz alındığında İhracatınızı Hangi Ülkelere Gerçekleştiriyorsunuz ?

- () Ortadoğu (%)
() AB Ülkeleri (%)
() ABD (%)
() Afrika Ülkeleri (%)
() Rusya ve Baltık Ülkeleri (%)
() Türkiye Cumhuriyetleri (%)
() Uzak Doğu Ülkeleri (%)
() Diğerleri (%)

